

EVALUATIE SALDUZ WET

Derde tussentijds rapport

Hildegard PENNE (sponsor)

An RAES (projectleider)

Emilie DEVEUX

Ariane DELADRIERE

Saaske DE KEULENAER

Marie FRANSSENS

Kris DECRAMER

29 juni 2012

INHOUD

1. INLEIDING	5
2. KWANTITATIEF LUIK	6
2.1. Toepassing van de door de wet voorziene rechten.....	6
2.1.1. Politie.....	6
2.1.2. Webapplicatie permanentiedienst.....	14
2.1.3. Pilootsites.....	24
2.1.4. Parketten.....	27
2.1.5. Onderzoekersrechters.....	28
2.2. Impact van de wet op het aantal voorlopige hechtenissen.....	32
2.3. Parameters voor de raming van de budgettaire implicaties.....	36
2.4. Besluit.....	40
2.5. Conclusion	44
3. KWALITATIEF LUIK.....	48
3.1. Politie.....	48
3.1.1. Federale Politie	48
3.1.2. Vaste Commissie van de Lokale Politie.....	53
3.1.3. Pilootsites.....	56
3.2. Openbaar ministerie.....	75
3.3. Onderzoekersrechters.....	97
3.4. Advocatuur.....	109
3.4.1. OVB.....	109
3.4.2. OBFG	110
3.4.3. Lokale balies	111
3.5. Besluit.....	126
3.6. Conclusion	133
4. JURIDISCH LUIK.....	140
4.1. Uitgesproken arresten en hangende verzoekschriften bij het Grondwettelijk Hof	140
4.2. Arresten Hof van Cassatie.....	140
4.3. Recente arresten van het EHRM inzake Salduz	142
4.4. Stand van zaken van de EU-richtlijn.....	143
4.5. Juridische aandachtspunten van de Denktank Salduz	144

4.6.	Financiering van de kosteloze rechtsbijstand	145
5.	VASTSTELLINGEN EN AANBEVELINGEN VAN HET OVERLEGFORUM..	147
5.1.	Algemene vaststellingen	147
5.2.	Specifieke vaststellingen.....	148
6.	CONSTATS ET RECOMMANDATIONS DU FORUM DE CONCERTATION.	154
6.1.	Constats généraux	154
6.2.	Constatations spécifiques.....	155
7.	CONCLUSIE EN AANBEVELINGEN	161
8.	CONCLUSION ET RECOMMANDATIONS	164

1. INLEIDING

Dit derde tussentijdse rapport betreffende de evaluatie van de Salduz-wet omvat drie luiken.

In het kwantitatief luik wordt ingegaan op de cijfers van de vijf voorbije maanden met betrekking tot de toepassing van de Salduz-wet.

Het kwalitatief luik brengt dan weer de ervaringen van de actoren met de Salduz-wet in beeld en dit aan de hand van interviews, rondetafelgesprekken en bijdragen van de meldpunten.

Daarna volgt zoals in de vorige rapporten een juridisch luik, met o.a. de recente rechtspraak en rechtsleer m.b.t. de Salduz problematiek, evenals de stand van zaken van het voorstel van EU-richtlijn.

Na analyse van de informatie zijn de bevindingen deze keer voorgelegd aan het Overlegforum Salduz en zijn als conclusie een aantal aanbevelingen geformuleerd.

2. KWANTITATIEF LUIK

Het kwantitatieve luik geeft een cijfermatig beeld van de toepassing in de praktijk van de door de Salduz-wet voorziene rechten. Daarnaast bevat het enkele voorlopige cijfers over de impact van de Salduz-wet op het aantal voorlopige hechtenissen. Tot slot worden op basis van deze cijfers de belangrijkste parameters weergegeven die van belang kunnen zijn voor de berekening van de budgettaire implicaties van de Salduz-wet. De hierna gepresenteerde cijfergegevens van de verschillende actoren hebben betrekking op de **extracties voor heel België van de maanden januari, februari, maart, april en mei 2012**.

Dit rapport bevat nog geen cijfergegevens van de parketten, aangezien de registratie van de nieuw gecreëerde Salduz-variabelen in REA/TPI pas van start is gegaan op 15 mei 2012. De bevindingen van het kwantitatief luik zijn daarom exclusief gebaseerd op de geëxtraheerde gegevens uit de registratiesystemen van politie, onderzoeksrechters en advocatuur. Hoewel de registratie en extractie van de Salduz-variabelen in deze registratiesystemen reeds enkele maanden loopt en de partners bijgevolg vertrouwd zijn geraakt met de nieuwe wijze van registreren en extraheren, dienen de hier gepresenteerde cijfergegevens toch nog steeds met de nodige voorzichtigheid worden gelezen. Telkens moet worden afgevraagd of de cijfers iets zeggen over de werkelijkheid, dan wel over de registratie. Ook dienen we aan te stippen dat eventuele verschillen tussen de maanden eerder te wijten zijn aan normale fluctuaties, en dat het bijgevolg te vroeg is om reeds te kunnen spreken van tendensen. Waar nodig, wordt bij de toelichting van de cijfers kort stilgestaan bij relevante contextgegevens en bij mogelijke gevaren of valkuilen verbonden aan het cijfermateriaal. Belangrijk in dit kader is alvast de opschorting van de Salduz-permanentie door de Frans- en Duitstalige advocaten sinds 30 maart 2012, waardoor in Franstalig Brussel en in Wallonië via de permanentiedienst van de balie geen rechtsbijstand meer wordt geboden bij verhoren van verdachten tijdens de arrestatietermijn van 24 uur (eventueel verlengd met een nieuwe termijn van 24 uur).

De cijfers zijn nationaal weergegeven en voor bepaalde onderdelen opgesplitst per regio of gerechtelijk arrondissement. Voor de politie hebben we van onze pilotsites bij de lokale en de federale politie eveneens een aantal extra cijfergegevens ontvangen.

2.1. Toepassing van de door de wet voorziene rechten

2.1.1. Politie

De hieronder gepresenteerde cijfergegevens zijn gebaseerd op de registratie en extractie van de verschillende Salduz-variabelen in ISLP (registratiesysteem van de lokale politie) en FEEDIS (registratiesysteem van de federale politie) voor de maanden januari, februari, maart, april en mei 2012. Alle politiediensten werken mee aan deze registratie. Dit betekent echter niet dat de verschillende Salduz-variabelen steeds correct en tijdig worden geregistreerd. De Dienst Politiebeleidsondersteuning van de federale politie staat telkens in voor een grondige verwerking van de ruwe data en een kwaliteitscontrole¹, met het oog op de verdere analyse door de DSB. Onderstaande gegevens bieden bijgevolg een betrouwbaar beeld van de toepassing van de door de wet voorziene rechten in de praktijk.

De verhoren die door de politie worden afgenomen, zijn in overeenstemming met de indeling in de Salduz-wet, in ISLP en FEEDIS onderverdeeld in vijf categorieën. Onder categorie I

¹ Zo stemde deze dienst in eerste instantie de velden en antwoorden in ISLP en FEEDIS op elkaar af, en herkwalificeerde ze de ontbrekende of onbekende gegevens. Ook voerde ze enkele berekeningen door, zoals de berekening van de duur van het verhoor en van de kwalificatie dag/nacht en week/weekend op basis van het beginuur van het verhoor. Naast een controle op dubbels, vond tevens een kwaliteitsanalyse plaats om foutieve en/of tegenstrijdige gegevens op te sporen.

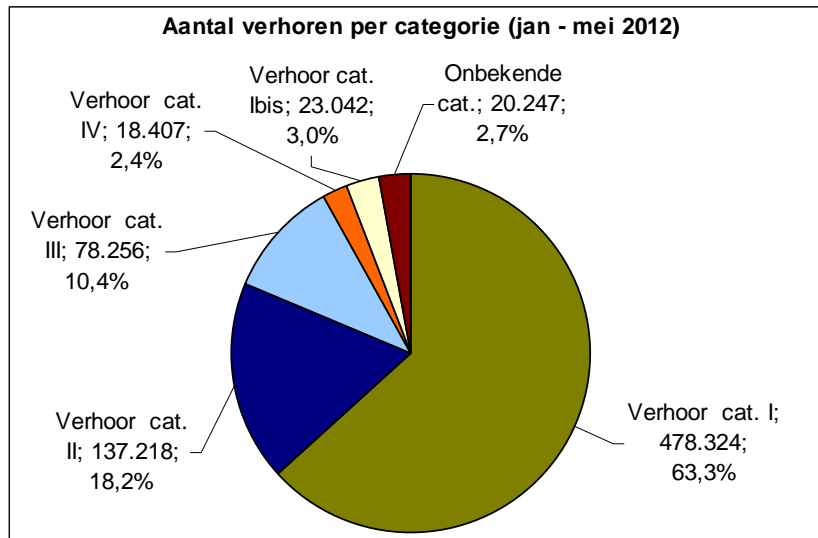
wordt een eerste of navolgend verhoor verstaan van een slachtoffer of getuige. Categorie II staat voor een eerste verhoor van een verdachte die niet van zijn vrijheid is beroofd voor feiten waarop een bestraffing staat van minder dan een jaar of voor verkeerszaken. Een verhoor categorie III betreft een eerste verhoor van een niet-gearresteerde verdachte aangaande feiten die strafbaar zijn met een jaar of meer, met uitzondering van verkeerszaken. Er is sprake van een verhoor categorie IV bij een eerste verhoor van een verdachte die van zijn vrijheid is beroofd, ongeacht de ernst van de feiten waarvan hij wordt verdacht. Categorie Ibis, ten slotte, betreft de navolgende verhoren van alle verdachten (categorie II, III of IV). Afhankelijk van de categorie van verhoor, kent de Salduz-wet meer of minder rechten toe aan de verhoorde persoon. Aangezien de rechten het ruimst zijn bij een verhoor van categorie IV, gaat bij de bespreking van de cijfergegevens bijzondere aandacht uit naar deze categorie. Bovendien bevat ook de webapplicatie van de permanentiedienst van de balie informatie over categorie IV (cf. infra 2.1.2), wat ons bijgevolg enige vergelijkingsbasis biedt.

Hieronder worden de cijfers weergegeven over het aantal verhoren, het moment, het verloop en de duur van het verhoor, evenals over het aandeel minder- en meerderjarigen en over het recht op bijstand van een advocaat voorafgaand aan of bij het verhoor.

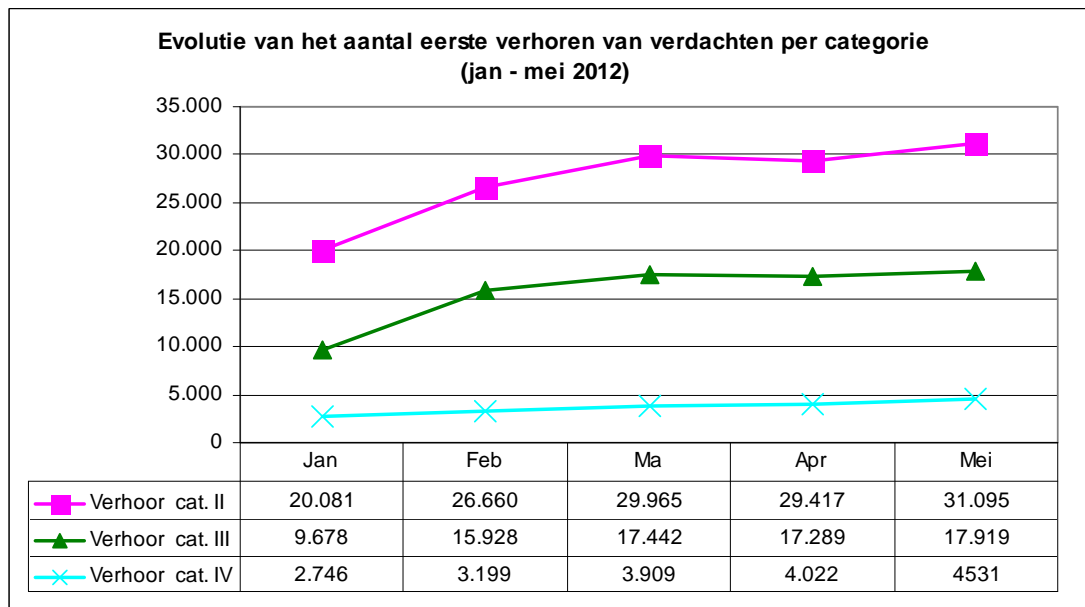
1) Aantal verhoren

De lokale en de federale politie hebben in de periode van januari tot en met mei 2012 samen 755.494 verhoren afgenomen. Dit aantal is mogelijks een onderschatting, doordat papieren processen-verbaal soms laattijdig worden ingegeven in ISLP/FEEDIS. Daarnaast weten we dat de cijfers voor de maanden januari en februari een onderschatting zijn, te wijten aan het feit dat de registratie van de nieuwe Salduz-variabelen in de eerste maanden nog niet optimaal verliep.

Wanneer we kijken naar de verdeling over de verschillende categorieën, zien we dat voor 20.247 verhoren (2,7%) de categorie van het verhoor niet geregistreerd werd en bijgevolg onbekend is. 478.324 verhoren (63,3%) betreffen vervolgens een eerste of navolgend verhoor van getuigen of slachtoffers (categorie I). De overige 256.923 verhoren (34,0%) zijn allemaal verhoren van verdachten. Meer bepaald verrichtte de politie 137.218 eerste verhoren van categorie II (18,2%), 78.256 eerste verhoren van categorie III (10,4%) en 18.407 eerste verhoren van categorie IV (2,4%). Voor het aantal navolgende verhoren van verdachten van categorie II, III of IV (categorie Ibis) stond de teller eind mei op 23.042 (3,0%). Hierbij dienen we op te merken dat het geregistreerde aantal categorie Ibis verhoren wellicht een onderschatting is. Van enkele politiediensten kregen we namelijk het signaal dat ze in geval van een navolgend verhoor van categorie IV niet 'categorie Ibis' zouden aanvinken in ISLP of FEEDIS, maar wel 'categorie IV', zonder dan het bijkomende vakje 'eerste verhoor' aan te vinken. Dit wordt ook vermeld in de kwaliteitscontrole van de Dienst Politiebeleidsondersteuning van de federale politie.

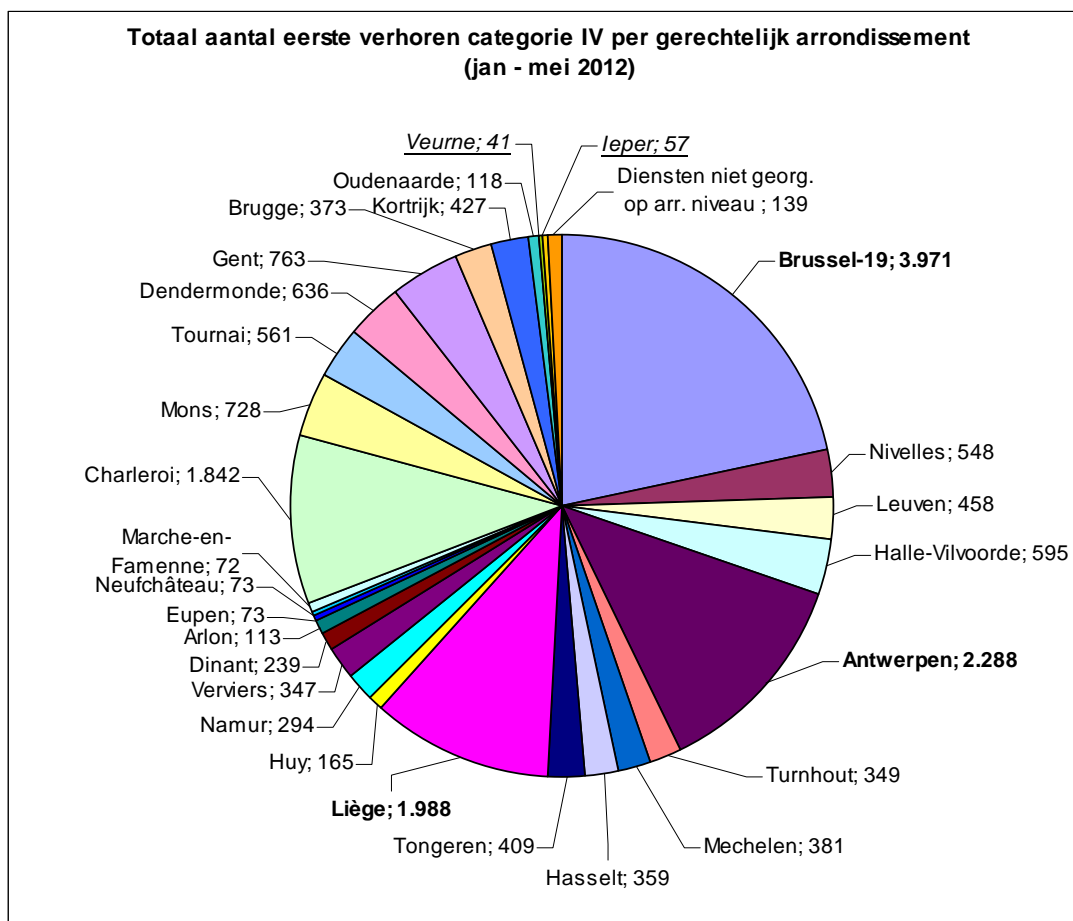

Het is verder interessant om te kijken naar de evolutie van het aantal eerste verhoren van verdachten doorheen de verschillende maanden, weergegeven per categorie. Uit onderstaande grafiek blijkt dat de curves voor de categorieën II en III een zeer gelijkaardig verloop kennen, met een (sterke) toename van het aantal eerste verhoren tijdens de maanden februari en maart, en een lichte daling in april. Hierbij dienen we wel op te merken dat de sterke toename in aantal ten opzichte van de maand januari wellicht voor een groot deel te wijten is aan het feit dat de registratie tijdens deze eerste maand nog niet volledig op punt stond. De curve voor categorie IV verloopt gelijkmatiger, doch laat een constante lichte stijging van het aantal eerste verhoren zien.

Aangezien de Salduz-wet de ruimste rechten toekent aan verdachten die van hun vrijheid zijn beroofd en de impact van de Salduz-wet bijgevolg het grootst is voor de eerste verhoren van categorie IV, is het interessant om voor de afzonderlijke gerechtelijke arrondissementen te kijken naar de frequentie van deze verhoren. Onderstaand diagram geeft per gerechtelijk arrondissement en geordend per ressort (volgens de wijzers van de klok: Brussel, Antwerpen, Luik, Bergen en Gent) het totale aantal eerste verhoren van categorie IV weer, zoals geregistreerd tijdens de maanden januari tot en met mei 2012. Uit onderstaand diagram blijkt

dat van de in totaal 18.407 eerste verhoren van categorie IV, 3.971 verhoren (21,6%) afkomstig zijn van Brussel-19. Het arrondissement Antwerpen komt op de tweede plaats (2.288 verhoren of 12,4%), gevolgd door het arrondissement Luik (1.988 verhoren of 10,8%). Het minste aantal eerste verhoren van categorie IV zien we in Veurne (41 of 0,2%) en Ieper (57 of 0,3%). In Wallonië zijn er in totaal 7.043 (38,3%) eerste verhoren van categorie IV, in Vlaanderen zijn dit er 6.659 (36,2%) en in Brussel (Brussel-19 en Halle-Vilvoorde) 4.566 (24,8%). Minder dan één procent (0,8%) van de eerste verhoren van categorie IV zijn afkomstig van diensten die niet op arrondissementeel of ressortelijk niveau zijn georganiseerd, zoals de wegpolitie.

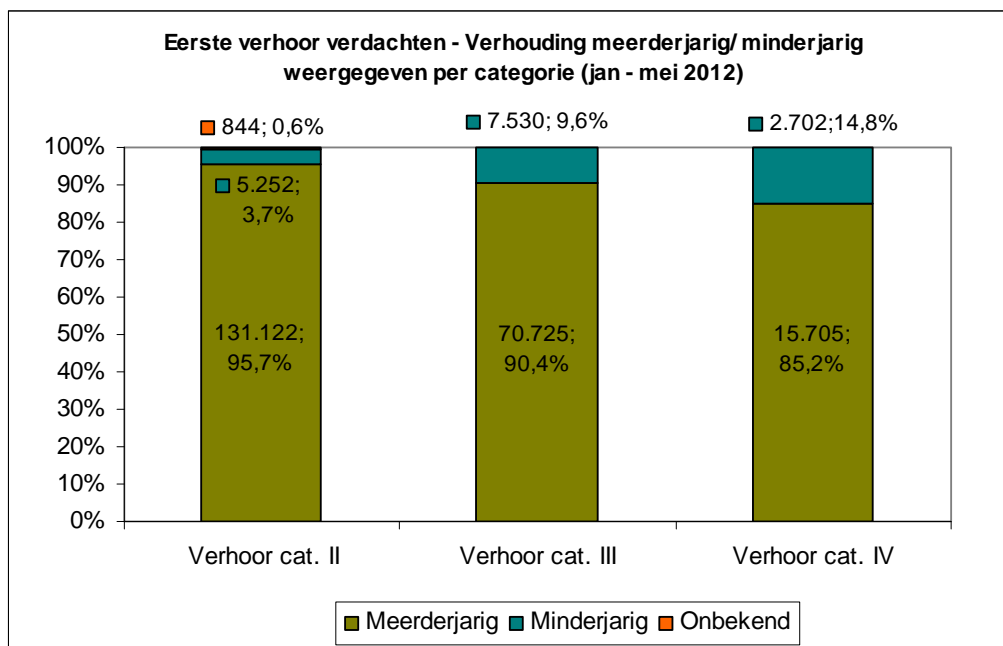
2) Verhouding minderjarigen en meerderjarigen

Van de in totaal 233.881 eerste verhoren van verdachten (categorie II, III of IV) tijdens de maanden januari tot en met mei 2012, betrof 93,0% een verhoor van een meerderjarige verdachte. 6,6% had betrekking op een minderjarige verdachte² en voor 0,3% was de leeftijd van de verdachte niet gekend of werd niet geregistreerd in ISLP/FEEDIS.

Onderstaande grafiek geeft voor de eerste verhoren van verdachten, voor de periode van januari tot en met mei 2012, de verhouding van de meerder- en minderjarigen weer per categorie. Hieruit blijkt dat het percentage minderjarigen het laagst ligt voor de verhoren van categorie II (3,7%). Kijken we specifiek naar categorie IV, dan zien we dat 14,8% van de

² Hierbij moet opgemerkt worden dat in FEEDIS de kans bestaat op een overschatting van het aantal minderjarigen, aangezien verplicht moet worden ingegeven of de verdachte minder- of meerderjarig is. De politie kan echter niet steeds onmiddellijk vaststellen of de verdachte minderjarig dan wel meerderjarig is, en zal daarom, in geval van twijfel, uit voorzichtigheid de persoon als minderjarige beschouwen zodat de meest uitgebreide rechten worden voorzien. In ISLP doet dit risico zich in mindere mate voor, aangezien bij onduidelijkheid hier de optie 'onbekend' kan worden aangevinkt.

eerste verhoren betrekking heeft op een minderjarige verdachte en het in 85,2% gaat om een verhoor van een meerderjarige verdachte.

3) Moment van verhoor

Op basis van de registratie van de datum en het beginuur van het verhoor in ISLP of FEEDIS, kan worden berekend op welk moment het verhoor heeft plaatsgevonden. Er wordt een onderscheid gemaakt naar dag/nacht³ en week/weekend. Van het totale aantal eerste verhoren van verdachten in de periode van januari tot en met mei 2012, vond 81,7% in de week plaats en 18,3% in het weekend. 80,8% van de verhoren werd overdag afgenomen en 19,2% 's nachts.

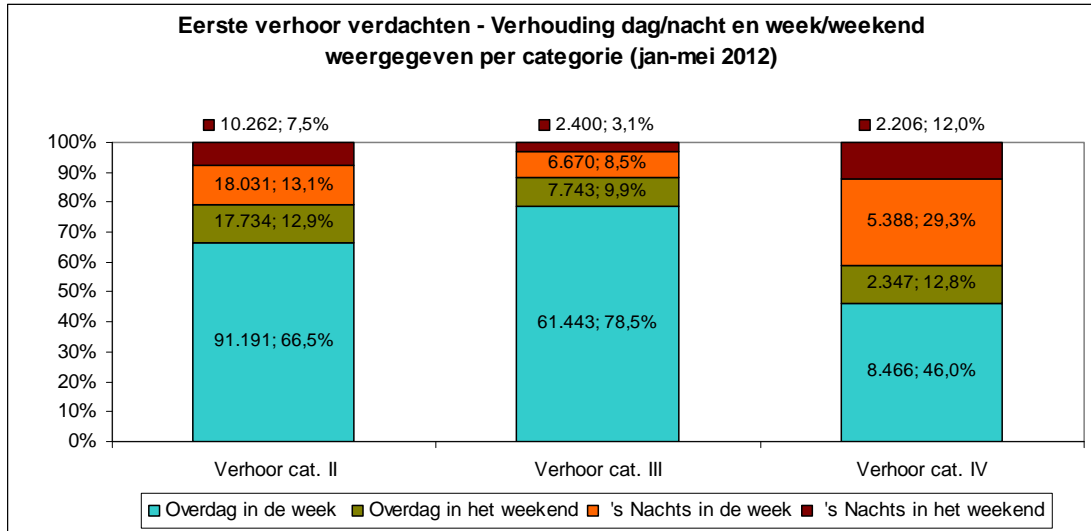
Wanneer meer in detail wordt gekeken naar de verhoudingen per categorie, zien we in onderstaande grafiek dat de verhoren van categorie III het vaakst (78,5%) overdag in de week plaatsvinden. Op de tweede plaats komen de verhoren van categorie II, waarvan 66,5% overdag in de week doorgaat. Voor categorie IV zien we daarentegen dat slechts 46% van de verhoren overdag in de week wordt afgenomen, wat dus opmerkelijk lager is dan de andere categorieën.

Een gelijkaardig percentage verhoren van categorie II en IV vindt overdag in het weekend plaats (telkens ongeveer 13%). Voor categorie III ligt dit percentage iets lager (9,9%).

Als we de percentages samentellen van de verhoren die 's nachts in de week en 's nachts in het weekend worden afgenomen, dan komen we aan een percentage van 41,3% voor de verhoren van categorie IV. Dit betekent dus dat 4 op 10 verdachten die van hun vrijheid zijn beroofd, 's nachts voor de eerste keer worden verhoord. Dit hoge percentage is te verklaren aan de hand van artikel 1 Voorlopige Hechteniswet, dat stelt dat een vrijheidsbeneming niet langer mag duren dan 24 uur, tenzij er een bevel tot verlenging is. Voor categorie II bedraagt het percentage nachtelijke verhoren 20,6%, of 2 op 10 verhoren. Dit toch wel vrij hoge percentage voor categorie II is vermoedelijk toe te schrijven aan verhoren met betrekking tot lichtere slagen en verwondingen (bijvoorbeeld caféruzies). Voor de verhoren van categorie III ligt het percentage nachtelijke verhoren heel wat lager, namelijk 11,6%. Dit is niet verwonderlijk, aangezien de meerderheid van de verhoren van categorie III doorgaat op uitnodiging, waardoor deze over het algemeen beter te plannen zijn en dus eerder overdag

³ Hierbij worden de uren tussen 18 uur en 7 uur als nacht beschouwd.

en in de week zullen plaatsvinden. Van de nachtelijke verhoren vindt telkens ongeveer één derde in het weekend plaats.

4) Recht op bijstand

De Salduz-wet geeft verdachten van categorie III en IV het recht op een vertrouwelijk overleg met een advocaat, voorafgaand aan het eerste verhoor. Verdachten van categorie IV hebben daarnaast bovendien ook recht op de bijstand van een advocaat tijdens elk verhoor binnen de eerste 24 uur van hun aanhouding (en de eventuele verlenging ervan met 24 uur). Indien de verdachten meerderjarig zijn, kunnen ze afstand doen van deze rechten in een door hen gedateerd en ondertekend document.

Verdachten van categorie III die werden uitgenodigd voor het verhoor via een brief met daarin de vermelding van de feiten waarvan ze verdacht worden en hun rechten, worden verondersteld een advocaat te hebben geraadpleegd op het moment dat zij zich op het politiebureau aanbieden voor het verhoor. Verdachten van categorie III die werden uitgenodigd via een brief zonder vermelding van feiten en rechten, evenals verdachten van categorie III die onmiddellijk verhoord worden, kunnen in principe het verhoor laten uitstellen om alsnog een advocaat te kunnen raadplegen. Tenzij verdachten van categorie III expliciet schriftelijk afstand doen van hun recht op een vertrouwelijk overleg, is niet geweten of ze al dan niet een advocaat hebben geraadpleegd. De hieronder gepresenteerde cijfergegevens hebben daarom enkel betrekking op de verhoren van categorie IV.

Wat het gebruik van het recht op bijstand door verdachten van categorie IV betreft, wordt in ISLP/FEEDIS het aantal ondertekende schriftelijke afstandsdocumenten geregistreerd. Op basis van deze registratie kan geen onderscheid gemaakt worden naar het recht op een voorafgaand vertrouwelijk overleg en het recht op de bijstand van een advocaat tijdens het verhoor. Er kan dan ook enkel worden aangegeven of de van hun vrijheid beroofde verdachten voor het eerste verhoor al dan niet schriftelijk afstand deden van hun recht op bijstand, zonder dat we weten of deze afstand betrekking heeft op het voorafgaand vertrouwelijk overleg dan wel op de bijstand bij het verhoor. Daarnaast is het zo dat het percentage verdachten dat geen afstand deed en dus de bijstand van een advocaat wil, niet noodzakelijk effectief wordt bijgestaan door een advocaat (bij wijze van een vertrouwelijk overleg en/of de bijstand tijdens het verhoor), aangezien de Frans- en Duitstalige advocaten sinds 30 maart 2012 de Salduz-permanentie hebben opgeschort. Dit betekent dat een verdachte van categorie IV uit Franstalig Brussel of Wallonië de facto niet wordt bijgestaan door een advocaat, ook al heeft hij geen afstand gedaan.

Onderstaande tabel geeft weer hoeveel meerderjarige verdachten van categorie IV beroep deden op het recht op bijstand en hoeveel er afstand deden. Hieruit blijkt dat steeds ongeveer één derde afstand deed in het daartoe voorziene schriftelijke document, terwijl twee derde de bijstand van een advocaat wilde.

Verhoren cat IV (meerderjarigen) met al dan niet bijstand advocaat	Januari		Februari		Maart		April		Mei	
	Freq	%	Freq	%	Freq	%	Freq	%	Freq	%
Bijstand van advocaat	1.641	69,7%	1.859	68,0%	2.189	66,5%	2.294	67,0%	2.618	67,4%
Doet afstand van recht op bijstand	719	30,3%	884	32,0%	1.103	33,5%	1.131	33,0%	1.267	32,6%
Totaal	2.360	100%	2.743	100%	3.292	100%	3.425	100%	3.885	100%

5) Verloop van verhoor categorie IV

Aan de hand van de registratie van het verloop van de verhoren van categorie IV, kan iets worden verteld over het gebruik van het zwijgrecht. Tevens kan op basis van deze registratie een indicatie worden gegeven van het aantal verhoren van categorie IV dat niet kon plaatsvinden en het aantal gevallen waar de verdachte zelf een verklaring heeft opgesteld. Deze informatie heeft enkel betrekking op het verloop van de verhoren afgenomen door de lokale politie. De federale politie registreert deze informatie immers niet. Voor de maanden maart, april en mei zijn de cijfers voor de variabele 'verloop verhoor onbekend' dan ook integraal toe te schrijven aan de federale politie. Voor de maanden januari en februari hebben deze cijfers wellicht ook deels betrekking op de lokale politie, aangezien de registratie van het verloop van het verhoor toen nog niet volledig op punt stond.

Verloop van verhoor cat. IV	Januari		Februari		Maart		April		Mei	
	Freq	%	Freq	%	Freq	%	Freq	%	Freq	%
Verdachte beroept zich op zwijgrecht	34	1,2%	18	0,6%	29	0,7%	30	0,7%	25	0,6%
Verhoor is niet mogelijk	6	0,2%	3	0,1%	3	0,1%	2	0,0%	2	0,0%
Verdachte stelt een verklaring op	1	0,0%	1	0,0%	0	0,0%	3	0,1%	5	0,1%
Verdachte is verhoord	2.238	81,5%	2.733	85,4%	3.367	86,1%	3.560	88,5%	4.014	88,6%
Verloop verhoor onbekend	467	17,0%	444	13,9%	510	13,0%	427	10,6%	485	10,7%
Totaal	2.746	100%	3.199	100%	3.909	100%	4.022	100%	4.531	100%

Uit bovenstaande tabel blijkt dat verdachten van categorie IV tijdens het eerste verhoor door de lokale politie slechts sporadisch gebruik maken van hun zwijgrecht: 1,2% in januari en ongeveer 0,65% in de maanden februari tot en met mei deed beroep op hun zwijgrecht. In welke mate de verdachten van categorie IV die verhoord worden door de federale politie beroep doen op hun zwijgrecht, is niet gekend. Tot slot zien we dat het zeer weinig voorkomt dat een gearresteerde verdachte zelf een verklaring opstelt en dat een verhoor van categorie IV niet kon plaatsvinden bij de lokale politie. Het gaat telkens om minder dan 0,3% van het totale aantal verhoren van categorie IV.

6) Duur van verhoor categorie IV

De duur van de verhoren van categorie IV kan berekend worden aan de hand van de registratie van het begin- en einduur van het verhoor. Dit gebeurde echter vaak niet op correcte wijze, waardoor de duur van de verhoren van categorie IV in januari en februari slechts in 50% van de gevallen, en in maart, april en mei in 60% van de gevallen kon worden berekend.

Op basis van de beschikbare cijfers over het begin- en einduur van het verhoor, wordt in onderstaande tabel een overzicht gegeven van de duur van een verhoor van categorie IV, waarbij de gemiddelde duur⁴ van het verhoor wordt weergegeven. In de maanden januari, februari, april en mei duurde ongeveer 90% van de verhoren niet langer dan 2 uur. In maart lag dit percentage iets lager (84%). Gemiddeld duurde een verhoor in januari 58 minuten, in februari 61,5 minuten, in maart 68,7 minuten, in april 60,9 minuten en in mei 61 minuten. Wanneer de cijfers opgesplitst worden naar de federale en de lokale politie, zien we dat de verhoren bij de federale politie gemiddeld een heel stuk langer duren dan de verhoren bij de lokale politie.

Duur verhoor cat. IV	Januari		Februari		Maart		April		Mei	
	Freq	%	Freq	%	Freq	%	Freq	%	Freq	%
Niet berekenbaar	1.142	51,0%	1.345	49,2%	1.552	39,7%	1.655	41,1%	1.820	40,2%
Berekenbaar	1.096	49,0%	1.388	50,8%	2.357	60,3%	2.367	58,9%	2.711	59,8%
Van 1 tot 30 minuten	353	32,2%	425	30,6%	780	33,1%	819	34,6%	1.014	37,4%
Van 1/2 tot 1 uur	371	33,9%	503	36,2%	704	29,9%	743	31,4%	823	30,4%
Van 1 tot 2 uur	276	25,2%	320	23,1%	489	20,7%	550	23,2%	569	21,0%
Van 2 tot 3 uur	68	6,2%	85	6,1%	205	8,7%	147	6,2%	173	6,4%
Van 3 tot 4 uur	15	1,4%	30	2,2%	93	3,9%	56	2,4%	62	2,3%
Van 4 tot 5 uur	10	0,9%	7	0,5%	47	2,0%	22	0,9%	33	1,2%
Van 5 tot 6 uur	2	0,2%	9	0,6%	17	0,7%	8	0,3%	13	0,5%
Van 6 tot 7 uur	1	0,1%	1	0,1%	7	0,3%	12	0,5%	8	0,3%
Van 7 tot 8 uur	0	0,0%	0	0,0%	3	0,1%	2	0,1%	7	0,3%
Van 8 tot 9 uur	0	0,0%	6	0,4%	1	0,0%	1	0,0%	4	0,1%
Van 9 tot 10 uur	0	0,0%	0	0,0%	1	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
foutieve registratie (>10u)	0	0,0%	2	0,1%	10	0,4%	7	0,3%	5	0,2%
Totaal	2.238		2.733		3.909		4.022		4.531	
Gemiddelde duur verhoor in minuten⁵	58		61,5		68,7		60,9		61	
Federale politie			126		104,9		90,7		96	
Lokale politie			61		60,5		55,5		54	

⁴ De gemiddelde duur is berekend aan de hand van de klassemiddens en zonder rekening te houden met de verhoren die langer dan 10 uur geduurd zouden hebben (foutieve registratie).

⁵ Verhoren met een duur > 10 uur niet meegerekend.

2.1.2. Webapplicatie permanentiedienst

De hieronder gepresenteerde cijfergegevens zijn gebaseerd op extracties uit de webapplicatie van de permanentiedienst van de balie voor de maanden januari, februari, maart, april en mei 2012. Deze cijfers hebben, op enkele uitzonderingen na, steeds betrekking op de eerste verhoren van categorie IV.

De cijfers van de webapplicatie kunnen in principe vergeleken worden met de cijfers van ISLP en FEEDIS over de verhoren van categorie IV. Hierbij doen zich echter enkele valkuilen voor, die de vergelijkbaarheid van de cijfers uit beide registratiesystemen bemoeilijken. Zo zou de webapplicatie in de praktijk soms oneigenlijk gebruikt worden om een advocaat te vinden voor verdachten van categorie III, wat in dat geval zou leiden tot een overschatting in de webapplicatie van het aantal verhoren van categorie IV. We hebben er echter geen zicht op hoe vaak dit zich zou voordoen. Daarnaast is het zo dat de cijfers van de webapplicatie aangeven hoe vaak de webapplicatie werd gebruikt om een advocaat te vinden voor een verhoor van categorie IV. Hoewel dit in principe steeds het geval zou moeten zijn⁶, wordt soms toch een advocaat gevonden via andere wegen (bv. rechtstreekse contactname). Tot slot is het zo dat de opschorting van de Salduz-permanentie door de Frans- en Duitstalige advocaten vanaf 30 maart 2012 zijn weerspiegeling vindt in de cijfers van de webapplicatie. Daarom wordt in onderstaande bespreking waar nodig het onderscheid gemaakt tussen Nederlandstalig België en Frans- en Duitstalig België.

1) Aantal verhoren categorie IV

Tijdens de maanden januari, februari, maart, april en mei werd in totaal voor 20.373 verhoren van categorie IV gebruik gemaakt van de webapplicatie van de permanentiedienst van de balie om een advocaat te vinden.⁷ Meer concreet ging het hierbij om 19.065 eerste verhoren en om 1.308 navolgende verhoren van gearresteerde verdachten, waarvan 1.274 bij de onderzoeksrechter (OR) en 34 bij de politie.

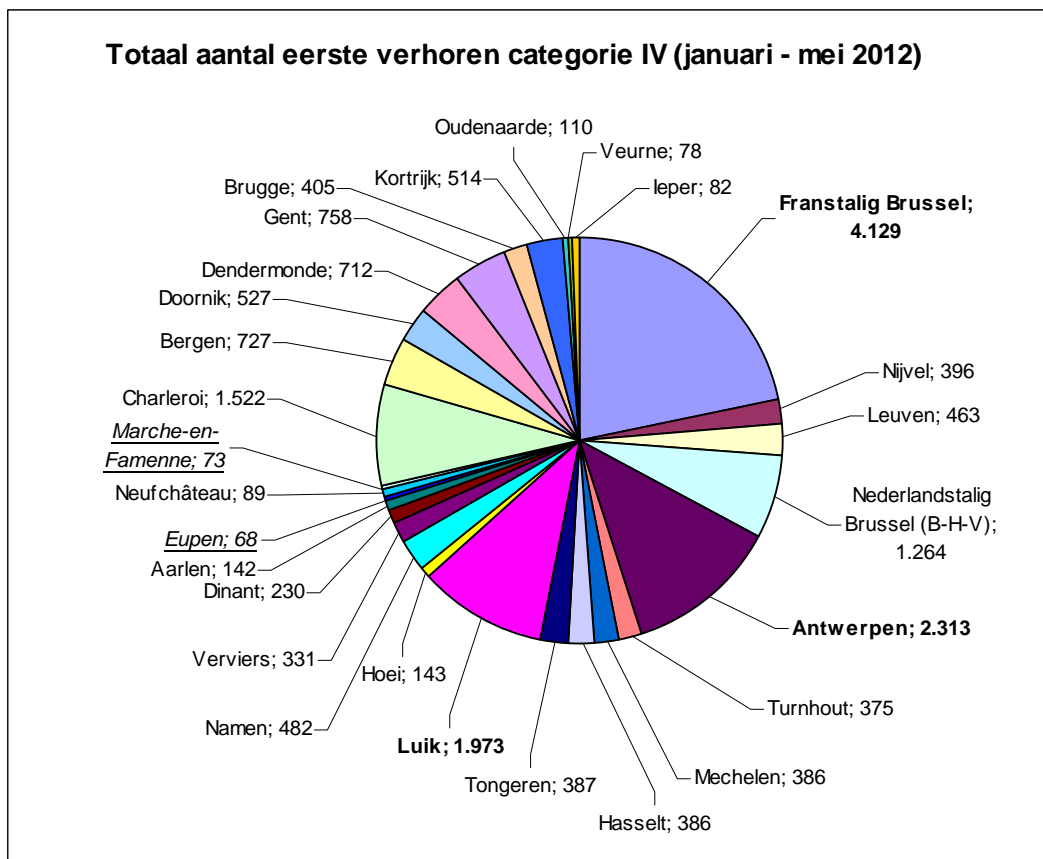
Het lage geregistreerde aantal navolgende verhoren is enerzijds te wijten aan het feit dat slechts weinig onderzoeksrechters de webapplicatie gebruiken, wat resulteert in een sterke onderschatting van het aantal verhoren bij de onderzoeksrechter. Ook was er bij de webapplicatie een computerstoring die invloed heeft gehad op de cijfers over de navolgende verhoren voor de maanden januari en februari, waardoor deze een onderschatting zijn. Bovendien dient de politie de webapplicatie enkel in te vullen voor een navolgend verhoor binnen de 24 uur of tijdens de periode van de verlenging wanneer daarvoor een advocaat moet worden opgeroepen. Dit doet dit slechts zelden voor, vandaar de lage aantallen bij de navolgende verhoren door de politie.

Aantal verhoren categorie IV (januari - mei 2012)	Jan	Feb	Ma	Apr	Mei	Totaal
Eerste verhoren	3.295	3.312	3.953	4.002	4.503	19.065
<i>Dossier aangemaakt door politie</i>	3.168	3.199	3.836	3.906	4.421	18.530
<i>Dossier aangemaakt door callcenter</i>	68	30	37	22	29	186
<i>Dossier aangemaakt door kabinet OR</i>	59	83	80	74	53	349
Navolgende verhoren bij OR	186	234	373	212	269	1.274
Navolgende verhoren bij politie	14	3	7	4	6	34
Totaal	3.495	3.549	4.333	4.218	4.778	20.373

⁶ Het gebruik van de webapplicatie om een advocaat te vinden voor een verhoor van categorie IV, is ingevolge het addendum 3 bij de COL 8/2011 namelijk verplicht.

⁷ Ongeacht de staking door de Frans- en Duitstalige advocaten, moet de webapplicatie immers steeds worden ingevuld.

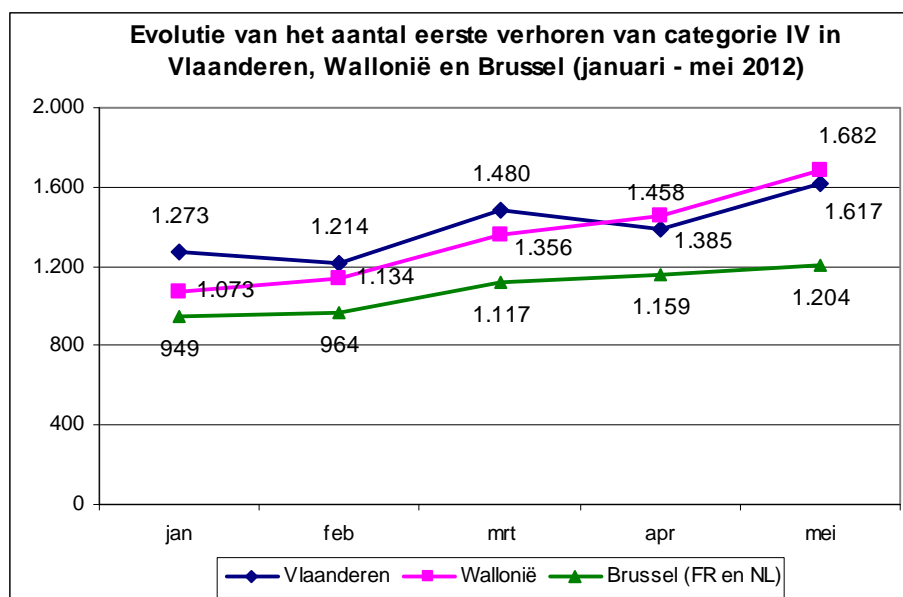
Onderstaand diagram geeft per gerechtelijk arrondissement en geordend per ressort (volgens de wijzers van de klok: Brussel, Antwerpen, Luik, Bergen en Gent) het totale aantal eerste verhoren van categorie IV weer, waarvoor tijdens de maanden januari tot en met mei 2012 gebruik werd gemaakt van de webapplicatie. Hieruit blijkt dat in Franstalig Brussel⁸ het grootste aantal eerste verhoren van gearresteerde verdachten werd geregistreerd (4.129 of 21,7%). Het arrondissement Antwerpen komt op de tweede plaats (2.313 verhoren of 12,1%), gevolgd door het arrondissement Luik (1.973 verhoren of 10,3%). In Eupen (68 verhoren) en Marche-en-Famenne (73 verhoren) werd het laagste aantal eerste verhoren van gearresteerde verdachten geregistreerd in de webapplicatie. Het totale aantal eerste verhoren van categorie IV waarvoor de webapplicatie werd gebruikt, lag in Vlaanderen op 6.969 verhoren (36,6%), in Wallonië op 6.703 verhoren (35,2%) en in Brussel (Nederlandstalig en Franstalig Brussel samen) op 5.393 verhoren (28,3%).

Het is tot slot interessant om per regio (Vlaanderen, Wallonië en Brussel) de evolutie van het aantal eerste verhoren van categorie IV doorheen de verschillende maanden te bekijken. Uit onderstaande grafiek blijkt dat het in de webapplicatie geregistreerde aantal eerste verhoren van categorie IV in elke regio is toegenomen. Voor Wallonië en Brussel gaat het hier om een constante stijging, die iets uitgesprokener is in Wallonië. In Vlaanderen verloopt de curve eveneens in stijgende lijn, met in april een lichte terugval. Daar waar de toename in de eerste drie maanden nog verklaard kon worden door de verbeterde registratie, is het nu veel moeilijker om te zien waaraan de stijging te wijten is. Een mogelijke verklaring voor de toename in april en mei voor Wallonië en Brussel kan worden gezocht in het feit dat de beheerders van de webapplicatie bij de aanvang van de staking door de Waalse advocaten de politiediensten hebben gesensibiliseerd om steeds voor elke gearresteerde verdachte een dossier aan te maken in de webapplicatie, zodat men een bewijs heeft indien er later discussie zou zijn. Vermoedelijk werd deze communicatie dus consequent opgevolgd. Kijken

⁸ Wat het gerechtelijk arrondissement Brussel betreft, wordt in de webapplicatie het onderscheid gemaakt volgens de taal waarin het dossier werd behandeld (Nederlandstalig of Franstalig).

we vervolgens naar de verhouding tussen de verschillende regio's, dan zien we dat deze min of meer hetzelfde blijft, zij het dat vanaf april niet langer in Vlaanderen, maar wel in Wallonië, het meeste verhoren van categorie IV werden geregistreerd in de webapplicatie.

2) Verhouding minderjarigen en meerderjarigen

Van de in totaal 19.065 geregistreerde eerste verhoren van categorie IV in de webapplicatie, betrof de overgrote meerderheid (83%) een verhoor van een meerderjarige verdachte. 15,2% had betrekking op een minderjarige verdachte en voor 1,8% was de geboortedatum van de verdachte niet gekend. In dat geval werd de verdachte verondersteld minderjarig te zijn⁹, waardoor we kunnen stellen dat 17% van de verhoren van categorie IV waarvoor de webapplicatie werd gebruikt, betrekking had op een minderjarige verdachte.

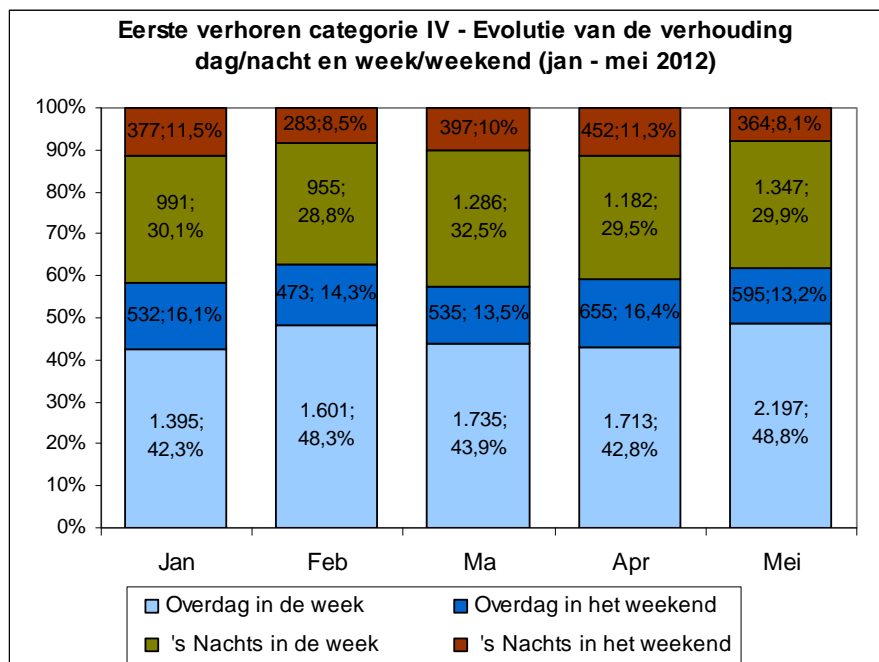
Leeftijd verdachten categorie IV (januari - mei 2012)	Freq	%
Minderjarig	2.902	15,2%
Zonder geboortedatum (verondersteld minderjarig)	334	1,8%
Meerderjarig	15.829	83,0%
Totaal	19.065	100,0%

3) Moment van verhoor

Op basis van de dag en het tijdstip waarop de webapplicatie werd gebruikt om voor een verhoor van categorie IV een advocaat te vinden, kan een inschatting worden gemaakt van de verdeling van de verhoren over dag/nacht en week/weekend. Waar in ISLP-FEEDIS de uren tussen 18u 's avonds en 7u 's morgens als nacht worden beschouwd, wordt er in de webapplicatie van uitgegaan dat de nacht aanvangt om 19u en eindigt om 7u. Deze duur stemt overeen met de duur van een nacht overeengekomen in het kader van de toekenning van het aantal puntwaarden voor de tweedelijnsbijstand. Tijdens de maanden januari tot en met mei werd 75,5% van de verhoren van categorie IV in de week geregistreerd en 24,5% in het weekend. 61,1% werd overdag geregistreerd en 38,9% 's nachts.

⁹ Deze veronderstelling van minderjarigheid in die gevallen waar de geboortedatum van de verdachte onbekend is, gebeurt om ervoor te zorgen dat de rechten van de verdachte maximaal worden beschermd.

Onderstaande grafiek geeft voor de maanden januari, februari, maart, april en mei 2012 weer hoe het gebruik van de webapplicatie voor de verhoren van categorie IV verdeeld is over dag/nacht en week/weekend. Hieruit blijkt dat de verhoudingen doorheen de verschillende maanden grotendeels dezelfde blijven.

4) Recht op bijstand

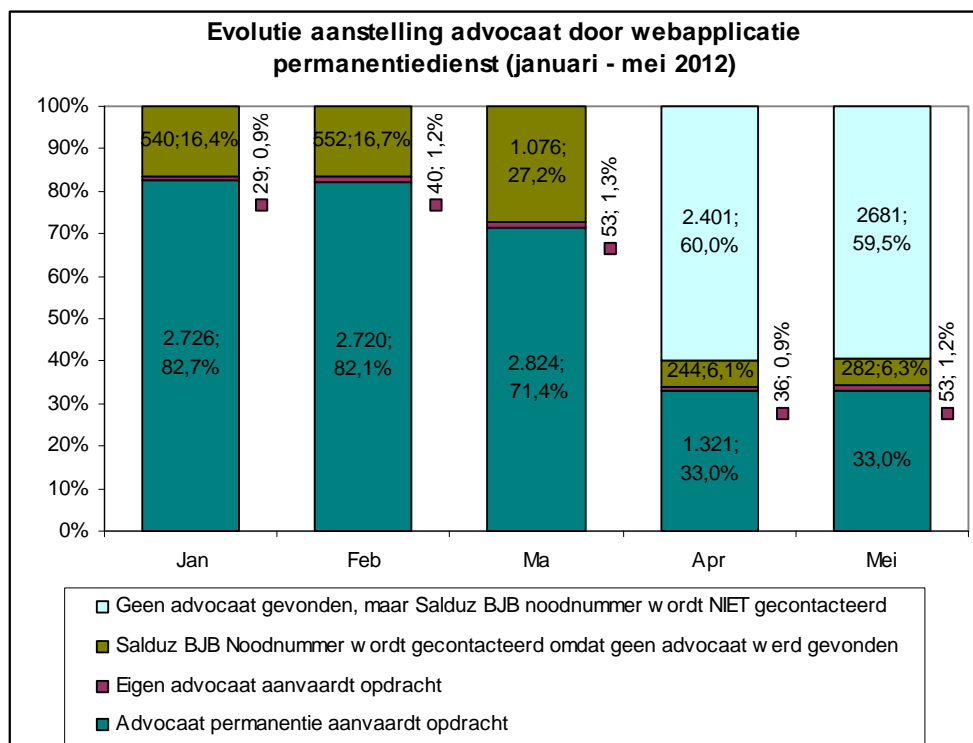
Net zoals in ISLP en FEEDIS (cf. supra 2.1.1, 4), wordt in de webapplicatie aangegeven of de verdachte al dan niet beroep wenst te doen op zijn recht op bijstand van een advocaat. Terwijl in ISLP en FEEDIS de schriftelijke en ondertekende bevestiging van de afstand wordt geregistreerd, wordt in de webapplicatie aangegeven of de verdachte initieel overweegt om afstand te doen, waarna wordt meegedeeld of de afstand al dan niet bevestigd werd na het afstandscontact met de permanentiedienst van de balie. Sinds de opschorting van de Salduz-permanentie door de Frans- en Duitstalige advocaten, wordt in het zuidelijke deel van België echter enkel nog geregistreerd dat de verdachte onmiddellijk beroep wenst te doen op de bijstand van een advocaat of dat de overweging van de afstand niet bevestigd wordt. Dit zou betekenen dat geen enkele verdachte in Frans- en Duitstalig België nog daadwerkelijk afstand zou doen, wat hoogst onwaarschijnlijk is. Omwille van deze vermoedelijk foutieve registratie, worden de cijfers uit de webapplicatie over de toepassing van het recht op bijstand bijgevolg niet weergegeven.

5) Aanstelling advocaat door webapplicatie permanentiedienst

Wanneer wordt gekeken naar onderstaande nationale grafiek over de aanstelling van advocaten door de webapplicatie van de permanentiedienst van de balie, zien we dat in januari, februari en maart 2012 via de webapplicatie telkens in de overgrote meerderheid van de gevallen (respectievelijk 82,7%, 82,1% en 71,4%) een advocaat werd gevonden die de opdracht aanvaardde. In die maanden moest het Salduz BJB noodnummer¹⁰ slechts in de minderheid van de gevallen worden gecontacteerd omdat via de webapplicatie geen advocaat kon worden gevonden. Deze situatie deed zich in maart (27,2%) echter reeds aanzienlijk vaker voor dan in januari (16,4%) of februari (16,7%). Dit is wellicht het gevolg van het dalende enthousiasme bij de advocaten om de Salduz-permanentie te verzekeren, wat in

¹⁰ Dit is het nummer dat gecontacteerd wordt indien in de webapplicatie geen advocaat beschikbaar is.

Frans- en Duitstalig België uiteindelijk resulteerde in de opschorting van de permanentie vanaf 30 maart. In april en mei zijn de rollen door deze staking van de Frans- en Duitstalige advocaten logischerwijze volledig omgekeerd, en wordt in de meerderheid van de gevallen (ca. 66%) geen advocaat gevonden via de webapplicatie van de balie. Bovendien wordt in dat geval slechts zelden nog contact opgenomen met het Salduz BJB noodnummer. Veel vaker wordt het noodnummer niet meer gecontacteerd. Onder punt 6 wordt hier meer uitgebreid op ingegaan en wordt onder meer ingegaan op de cijfers voor de afzonderlijke regio's.

Tot slot is het interessant om even stil te staan bij die gevallen waarin de verdachte wil dat een door hemzelf gekozen advocaat wordt gecontacteerd. Uit bovenstaande grafiek blijkt dat dit slechts in een zeer kleine minderheid van de gevallen (steeds ca. 1%) gebeurt. Voor de maanden april en mei kan vervolgens worden nagegaan wat in dat geval de verhouding is tussen de verschillende mogelijke situaties. Voor de maanden januari, februari en maart is dit niet mogelijk, aangezien er toen een bug in de webapplicatie zat waardoor de cijfers niet kloppen. Kijken we in de tabel hieronder naar de cijfers voor de maanden april en mei, dan zien we dat de door de verdachte gekozen advocaat in telkens 66% van de gevallen niet in de webapplicatie geregistreerd was, waardoor deze ook niet gecontacteerd kon worden. In 15,3% van de gevallen kon de gekozen advocaat, hoewel geregistreerd in de webapplicatie, niet bereikt worden. Slechts in iets minder dan een vijfde van de gevallen kon de gekozen advocaat worden bereikt. In 11,2% wou de advocaat de verdachte effectief bijstaan, terwijl de advocaat de opdracht in 7,2% niet accepteerde.

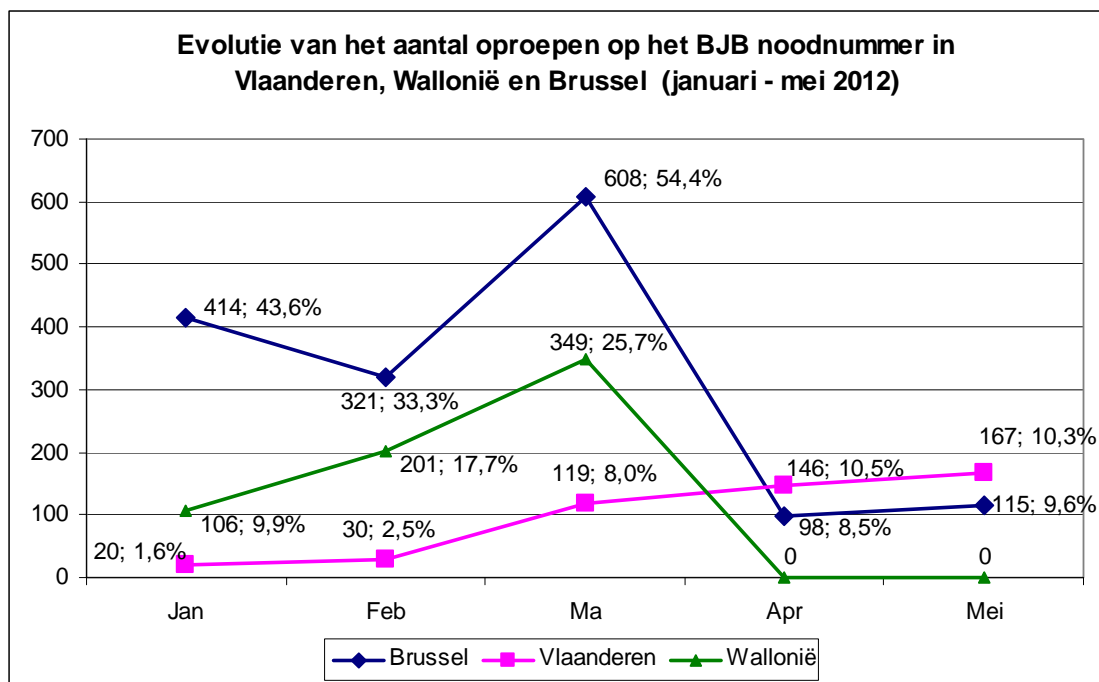
Bijstand door zelf gekozen advocaat	April		Mei		Totaal	
	Freq	%	Freq	%	Freq	%
Gekozen advocaat zit niet in webapplicatie	238	66,1%	287	66,4%	525	66,3%
Gekozen advocaat werd niet bereikt	58	16,1%	63	14,6%	121	15,3%
Gekozen advocaat heeft geaccepteerd	36	10,0%	53	12,3%	89	11,2%
Gekozen advocaat heeft niet geaccepteerd	28	7,8%	29	6,7%	57	7,2%
Totaal	360	100%	432	100%	792	100%

6) Contactname noodnummer voor niet vinden van advocaat

Zoals hierboven reeds werd vermeld, is in april en mei het aantal keer dat geen advocaat werd gevonden via de webapplicatie van de permanentiedienst van de balie sterk toegenomen ten opzichte van januari, februari en maart. Dit is voornamelijk te wijten aan de opschorting van de Salduz-permanentie door de Frans- en Duitstalige advocaten vanaf 30 maart 2012. In april en mei werd in maar liefst 66% van de gevallen geen advocaat gevonden via de webapplicatie, waarbij in de overgrote meerderheid van de gevallen geen contact werd opgenomen met het Salduz BJB noodnummer.

Onderstaande grafiek geeft voor de maanden januari tot en met mei het aantal oproepen op het noodnummer weer per regio. Ook is aangegeven wat het percentage is van het aantal noodoproepen ten opzichte van het totale aantal verhoren van categorie IV dat die maand in die regio werd geregistreerd in de webapplicatie. Hieruit blijkt dat in Vlaanderen het absolute aantal oproepen op het noodnummer de laatste maanden aanzienlijk gestegen is, net zoals het percentage ten opzichte van het totale aantal verhoren van categorie IV in Vlaanderen, dat in april en mei rond de 10,5% lag. De stijging van het percentage is wel minder uitgesproken (in mei is er zelfs een lichte daling van het percentage ten opzichte van april), omdat ook het totale aantal verhoren van categorie IV is toegenomen (cf. supra 2.1.2, 1). Uit de stijging van het aantal noodoproepen in Vlaanderen valt af te leiden dat het enthousiasme bij de Nederlandstalige advocaten om de Salduz-permanentie te verzekeren, gedaald is.

Anders dan in Vlaanderen, is voor Brussel en Wallonië het aantal oproepen op het noodnummer en het percentage ten opzichte van het totale aantal verhoren van categorie IV zeer sterk gedaald. In Wallonië zijn er in april en mei zelfs geen oproepen meer op het noodnummer. Gezien de staking van de Duits- en Franstalige advocaten is dit logisch, daar er ook geen advocaten meer zijn die de bijstand voor de noodoproepen op zich nemen. Het aantal noodoproepen voor Brussel is bijgevolg helemaal toe te schrijven aan Nederlandstalig Brussel, wat maakt dat het in de grafiek opgenomen percentage een onderschatting is, aangezien dit berekend werd op basis van het totale aantal verhoren van categorie IV in Brussel (Nederlandstalig en Franstalig Brussel samen). Herberekenen we dit percentage aan de hand van het aantal verhoren van categorie IV in Nederlandstalig Brussel, dan zien we dat dit in april 42,1% en in mei 47,7% bedraagt (98 en 115 noodoproepen op 233 en 241 verhoren van categorie IV). In Nederlandstalig Brussel wordt dus voor bijna de helft van alle verhoren van categorie IV geen advocaat gevonden via de webapplicatie van de permanentiedienst van de balie, waarna het BJB noodnummer wordt gecontacteerd. Vergelijken we dit met de percentages voor de voorgaande maanden (namelijk 10,7% in januari en 11,2% in februari), dan zien we dat in Nederlandstalig Brussel het aandeel noodoproepen ten opzichte van het totale aantal verhoren van categorie IV zeer sterk gestegen is. Hoewel er geen advocaat kan worden gevonden via de Salduz-permanentie, wordt in Wallonië en Franstalig Brussel voor een verhoor van categorie IV nog steeds een elektronisch dossier aangemaakt in de webapplicatie, waarbij de opschorting van de activiteiten van de Waalse balies gemeld wordt in de status. Op die manier beschikt men over het bewijs dat men heeft geprobeerd een advocaat te laten oproepen.

Onderstaande tabel geeft het aantal beschikbare permanentieadvocaten per gerechtelijk arrondissement weer op 5 willekeurig gekozen momenten in januari, februari, april, mei en juni. Hoewel een objectieve vergelijking moeilijk is, aangezien het aantal beschikbare permanentieadvocaten telkens werd geteld op een ander tijdstip, kunnen we toch een voorzichtige inschatting doen van de evolutie doorheen de tijd. Hieruit blijkt dat het aantal beschikbare permanentieadvocaten in Vlaanderen nagenoeg stabiel is gebleven, met een piek in februari. In Brussel is het aantal beschikbare permanentieadvocaten sterk gedaald, en waren er op de telmomenten in april, mei en juni telkens maar 5 (Nederlandstalige) advocaten beschikbaar. Voor Wallonië zien we dat er geen enkele advocaat meer beschikbaar is in de webapplicatie van de permanentiedienst.

Actueel aantal permanentieadvocaten per gerechtelijk arrondissement	ma. 23/1/12 (20u)	di. 28/2/12 (13u)	di. 10/4/12 (11u)	di. 8/5/12 (7u)	di. 5/6/12 (8u)
Vlaanderen	152	245	151	159	145
Antwerpen	16	33	20	22	21
Brugge	18	26	14	9	8
Dendermonde	14	20	15	14	17
Gent	10	16	13	10	8
Hasselt	23	38	19	26	21
Ieper	4	7	5	5	6
Kortrijk	8	13	11	10	7
Leuven	11	15	8	9	10
Mechelen	14	20	10	10	11
Oudenaarde	4	6	4	9	8
Tongeren	16	24	15	20	13
Turnhout	13	22	12	11	12
Veurne	1	5	5	4	3
Wallonië	52	62	0	0	0
Aarlen	3	0	0	0	0

Charleroi	7	13	0	0	0
Dinant	12	5	0	0	0
Doornik	9	9	0	0	0
Eupen	1	1	0	0	0
Hoei	1	4	0	0	0
Luik	6	8	0	0	0
Marche-en-Famenne	1	2	0	0	0
Mons	4	3	0	0	0
Namen	3	10	0	0	0
Neufchâteau	2	2	0	0	0
Nijvel	0	5	0	0	0
Verviers	3	0	0	0	0
Brussel	22	37	5	5	5
FR Brussel	7	15	0	0	0
NL Brussel (B-H-V)	15	22	5	5	5
Totaal	226	344	156	164	150

7) Gemiddelde duur prestaties advocaten

De duur van de door de advocaten geleverde prestaties werd geregistreerd door de advocaten zelf, de politie en de onderzoeksrechters, zij het dat de advocaten deze variabele aanzienlijk beter registreerden dan de politie en de onderzoeksrechters. Deze registratie gebeurde niet consequent, al kunnen we toch een vrij betrouwbare indicatie geven van de gemiddelde duur per prestatie. De tabel hieronder geeft per prestatie de gemiddelde duur in minuten weer voor de maanden januari, februari, maart, april en mei 2012. Voor de navolgende verhoren werd de gemiddelde duur niet berekend, aangezien er hierover in de webapplicatie te weinig gegevens beschikbaar zijn om statistisch relevante conclusies te kunnen trekken.

Prestaties advocaten (jan - mei 2012)	Gemiddelde duur in minuten				
	Jan	Feb	Ma	Apr	Mei
Reistijd ¹¹	27,0	32,0	31,9	29,5	29,3
Wachttijd advocaat ¹²	28,8	45,7	46,7	33,3	37,8
Telefonisch afstandscontact	9,2	9,9	10,0	9,1	9,2
Vertrouwelijk consult ter plaatse	20,4	19,8	20,1	19,5	19,8
Telefonisch vertrouwelijk consult	9,5	10,3	9,4	9,1	9,9
Plaatsvervangende telefonische consultatie	14,3	25,7	10,0	12,4	9,1
Bijkomend vertrouwelijk consult	14,6	12,4	17,3	13,8	13,0
Bijstand bij verhoor	77,9	74,5	76,7	70,8	68,9

Deze tabel laat zien dat de gemiddelde effectieve wachttijd voor de advocaten in de maand januari ongeveer een half uur bedraagt en dat deze in februari en maart oploopt tot drie kwartier, om vervolgens in april en mei weer te verminderen tot ca. 35 minuten. Verder blijkt uit de tabel dat het vertrouwelijk overleg ter plaatse steeds gemiddeld ca. 20 minuten duurt. Dit lijkt erop te wijzen dat de wettelijk voorziene termijn van 30 minuten volstaat. Het eventuele bijkomende vertrouwelijk consult duurde in de maanden, januari, februari, april en mei gemiddeld minder dan 15 minuten, wat de wettelijk voorziene maximumtermijn is. In

¹¹ Deze variabele werd enkel geregistreerd door de advocaten zelf.

¹² Deze variabele werd enkel geregistreerd door de advocaten zelf en betreft de totale effectieve wachttijd. Deze omvat zowel de wachttijd voor de aanvang van het vertrouwelijk overleg, als de wachttijd tussen het vertrouwelijk overleg en de bijstand bij het verhoor.

maart lag de gemiddelde duur evenwel iets hoger, namelijk op 17,3 minuten. Tot slot leert de tabel ons dat de bijstand bij de verhoren, en dus de eerste verhoren van categorie IV zelf, in de eerste drie maanden ongeveer een uur en een kwartier bedroeg, terwijl in de maanden april en mei een iets kortere duur op te merken valt.

8) Tolken

In de vorige rapporten kon nog niets worden gezegd over het aantal keer dat een tolk werd opgeroepen, aangezien deze variabele nog niet werd geregistreerd in de webapplicatie. Bijgevolg kon toen, voor de eerste verhoren van categorie IV, enkel meegegeven worden welke de hoofdtaal van de verdachte was. Vanaf 1 april wordt voor de eerste en navolgende verhoren van categorie IV ook geregistreerd of een tolk moest worden opgeroepen en voor welke taal dit dan was. De hieronder weergegeven cijfers over de tolken betreffen bijgevolg zowel de eerste als de navolgende¹³ verhoren. Van de in totaal 4.218 geregistreerde eerste en navolgende verhoren van categorie IV in april, werd volgens de cijfers van de webapplicatie in 828 gevallen (19,6%) een tolk opgeroepen. In de maand mei zou voor 882 (18,5%) van de in totaal 4.778 geregistreerde eerste en navolgende verhoren een tolk zijn opgevraagd. Onderstaande tabel geeft weer voor welke talen een tolk werd opgeroepen. Hieruit blijkt dat in telkens ongeveer 35% van de gevallen een tolk werd opgevraagd voor een courante taal (Frans, Nederlands, Duits of Engels), terwijl voor de overige 65% een tolk werd opgevraagd voor een niet-courante taal. Opvallend hierbij is dat steeds ongeveer een vierde van het totale aantal geregistreerde tolkaanvragen betrekking had op de Franse taal.

Taal waarvoor tolk werd opgevraagd	April		Mei	
	Freq	%	Freq	%
Courante taal	292	35,3%	303	34,4%
<i>Frans</i>	217	26,2%	223	25,3%
<i>Nederlands</i>	42	5,1%	58	6,6%
<i>Duits</i>	9	1,1%	4	0,5%
<i>Engels</i>	24	2,9%	18	2,0%
Niet-courante taal	536	64,7%	579	65,6%
Totaal	828	100,0%	882	100,0%

Het is verder aangewezen nog even stil te staan bij de verschillende niet-courante talen waarvoor een tolk werd opgevraagd. Deze worden samen met de bijhorende frequenties weergegeven in de tabel hieronder. Voor de Arabische taal zijn er van de verschillende niet-courante talen het grootste aantal tolkaanvragen. Het Roemeens komt op de tweede plaats. Kijken we voor deze talen dan nog even naar de verhouding ten opzichte van het totale aantal geregistreerde tolkaanvragen, dan zien we dat het Arabisch instaat voor telkens ongeveer een vijfde van de tolkaanvragen en dat het aandeel van het Roemeens in mei is gestegen van 13,9% naar 17,7%.

¹³ Zoals hierboven (cf. supra 2.1.2, 1) reeds werd aangehaald, is de registratie in de webapplicatie van het aantal navolgende verhoren een onderschatting van het werkelijke aantal navolgende verhoren door de politie en de onderzoeksrechters.

Niet-courante taal waarvoor tolk werd opgevraagd	Freq april	Freq mei	Niet-courante taal waarvoor tolk werd opgevraagd	Freq april	Freq mei
<i>Abchazisch</i>	0	1	Kroatisch	6	2
Afaan (Oromo)	3	1	Lets	0	2
Afar	1	0	Litouws	6	11
<i>Afrikaans</i>	0	1	Macedonisch	1	5
Albanees	12	18	Malagasi	1	1
Arabisch	175	173	Mongools	7	0
Armeens	2	3	Oekraïens	2	0
Bengaals	1	2	Pasjtoe	2	4
Berbers	4	4	Pools	33	29
Bosnisch	4	5	Portugees	3	3
Bulgaars	25	28	Punjabi	3	3
Chinees	8	1	Roemeens	115	156
Farsi	0	3	Russisch	26	23
Fries	1	0	Servisch	17	17
Fula	1	1	<i>Singalees</i>	0	2
Georgisch	4	2	Slowaaks	11	4
Hebreeuws	1	0	<i>Somalisch</i>	0	1
Hindi	1	0	Spaans	17	27
Hongaars	1	2	Tsjechisch	3	3
<i>Iers-Gaelisch</i>	0	1	Turks	17	16
Italiaans	17	17	Urdu	2	5
Koerdisch	2	1	Vietnamees	1	1

2.1.3. Pilootsites

Ter aanvulling van de registratie in ISLP/FEEDIS, die op vraag van de politie-instanties beperkt werd gehouden, heeft de DSB een aantal pilootsites¹⁴ bij de politie bereid gevonden om extra variabelen te registreren. Van zes van de acht pilootsites hebben we voor dit rapport enkele cijfergegevens ontvangen. Het betreft de politiezones Antwerpen, GAOZ, Flowal en Waver, het Centre Intégré Salduz te Mons (CISAM) en de federale gerechtelijke politie Antwerpen. Welke gegevens werden geregistreerd verschilt van pilootsite tot pilootsite.

1) FGP Antwerpen

De federale gerechtelijke politie van Antwerpen noteerde voor de periode van 1 januari t.e.m. 31 mei 2012 136 verhoren van categorie III, waarvan 126 (92,6%) op uitnodiging (met vermelding van de rechten). Er vonden 188 verhoren van categorie IV plaats. In 30 van de 188 verhoren (16%) deed de verdachte schriftelijk afstand van zijn recht op bijstand. 40 verdachten (21,3%) benutten hun recht op het inlichten van een vertrouwenspersoon en 1 verdachte wenste gebruik te maken van zijn recht op medische bijstand. 113 van de 188 verhoren van categorie IV (60,1%) vonden plaats in het bijzijn van een tolk en in één geval kon geen tolk worden gevonden. De tolken woonden in 4/5 van de gevallen (88 van 113) zowel het vertrouwelijk overleg als het verhoor bij.

Wat het zwijgrecht betreft, blijkt uit de registratie van de FGP Antwerpen dat in de maanden januari t.e.m. mei slechts 2 verdachten van categorie III zich op hun zwijgrecht beriepen tegenover 32 verdachten van categorie IV (17%).

2) PZ Antwerpen

De lokale politiezone Antwerpen registreerde in de periode 1 januari – 31 mei 2012 21.212 verhoren van categorie I, 3.556 verhoren van categorie II, 2.587 verhoren van categorie III en 1.354 verhoren van categorie IV. Van de 1.354 verdachten van categorie IV werden er 969 (71,6%) voorgeleid voor de onderzoeksrechter. De lokale politiezone Antwerpen registreerde tevens het aantal verstuurd uitnodigingen voor de categorieën I, II en III. Voor de categorieën I en II werden 2.195 uitnodigingen verstuurd en voor categorie III 4.528¹⁵.

Wat de verhouding meerderjarig-minderjarig betreft, blijkt uit de registratie dat 191 (7,4%) verdachten van categorie III minderjarig zijn tegenover 203 (15%) verdachten van categorie IV. Van de meerderjarige verdachten doet 17,7% afstand van zijn recht op bijstand van een verhoor (204 op 1151 meerderjarige verdachten categorie IV).

3) PZ GAOZ

In de maanden januari t.e.m. mei nam de lokale politiezone GAOZ in totaal 673 verhoren van categorie III af. In de minderheid van de gevallen (39 of 5,8%) betrof het een verhoor van een minderjarige verdachte. 431 verhoren van categorie III (64%) vonden plaats op uitnodiging. Op 5 gevallen na, werden de feiten steeds meegedeeld in de uitnodiging. 158 (36,7%) van de 431 verdachten die op uitnodiging werden verhoord, maakten gebruik van het vrij consult, 248 verdachten (57,5%) gaven aan dit niet gedaan te hebben en bij 25 (5,8%) verdachten die op uitnodiging werden verhoord, was hieromtrent geen informatie beschikbaar. Een tolk was vereist bij 14 (2,1%) verhoren van categorie III.

¹⁴ Het betreffen PZ Antwerpen, FGP Antwerpen, PZ Brussel Hoofdstad Elsene, PZ GAOZ, PZ Mons/Quevy (dat samen met 5 andere lokale PZ en FGP Mons deel uitmaakt van het Centre Intégré Salduz te Mons - CISAM), PZ Zaventem, PZ Waver en PZ Flowal.

¹⁵ Het aantal verstuurd uitnodigingen voor categorie III ligt dus hoger dan het aantal effectieve verhoren. Dit is logisch, gezien er steeds enige tijd wordt gelaten tussen het versturen van de uitnodiging en het plaatsvinden van het verhoor. In één maand worden normaal gezien dus meer uitnodigingen verstuurd dan dat er verhoren doorgaan.

De lokale politiezone GAOZ verrichte in de eerste 5 maanden van 2012 139 verhoren van categorie IV. In alle gevallen werd het parket verwittigd van de aanhouding en bevestigde deze op haar beurt de arrestatie. Ongeveer 40% (54 op 139) van de aangehoudenen werd voorgeleid voor de onderzoeksrechter, waarvan voor de helft uiteindelijk een aanhoudingsbevel werd uitgevaardigd. In tegenstelling tot het laag aandeel minderjarige verdachten van categorie III (5,8%), betreft het aandeel minderjarige verdachten van categorie IV 16,5% of 23 verdachten. Wat de toepassing van het recht op bijstand betreft, blijkt uit de registratie van de politiezone GAOZ dat bijna 60% (82 op 139) van de verdachten van categorie IV gebruik maakte van het recht op een voorafgaand vertrouwelijk overleg met een advocaat en dat 50% van de verdachten bijstand van een advocaat heeft genoten tijdens het verhoor. 1 verdachte benutte zijn recht op medische bijstand en 4 verdachten beriepen zich tijdens het verhoor op het zwijgrecht. Een tolk was vereist bij 22 (15,8%) verhoren van categorie IV.

4) Politiezone Flowal

De lokale politiezone Flowal registreerde voor de maanden maart tot en met mei 2012 149 verhoren van categorie III en 12 verhoren van categorie IV. 6 van de 12 aangehouden verdachten benutten hun recht op het inlichten van een vertrouwenspersoon en 2 verdachten van categorie IV wensten gebruik te maken van hun recht op medische bijstand. Eén verhoor vond plaats in aanwezigheid van een tolk. Geen enkele maal vroeg een advocaat om in het pv van verhoor een vermelding van schending van de rechten op te nemen.

Wat het zwijgrecht betreft, blijkt uit de registratie dat noch een verdachte van categorie III, noch een verdachte van categorie IV in de periode maart - mei 2012 zich tijdens het verhoor op zijn zwijgrecht heeft beroepen.

5) Politiezone Waver

De lokale politiezone Waver registreerde in de periode van 1 januari t.e.m. 31 mei 2012 55 eerste verhoren van categorie IV, waarvan 3 met een minderjarige verdachte. De procureur bevestigde alle 55 vrijheidsbenemingen. 31 van de 55 aangehoudenen (56,4%) benutten hun recht op het inlichten van een vertrouwenspersoon. Deze vertrouwenspersoon kon in 27 gevallen (87,1%) ook daadwerkelijk worden bereikt door de politie. 2 verdachten wensten gebruik te maken van hun recht op medische bijstand, maar vroegen niet om een eigen arts. 8 van de 55 verhoren (14,5%) vonden plaats in aanwezigheid van een tolk. 6 van de 8 tolken woonden zowel het vertrouwelijk overleg als het verhoor bij.

Wat het zwijgrecht betreft, blijkt uit de registratie van de lokale politie Waver dat niemand van de verdachten van categorie IV zich tijdens het verhoor op zijn zwijgrecht beriep.

6) Centre Intégré Salduz te Mons - CISAM

Het CISAM omvat de politiezones Mons-Quevy, La Louvière, Sylle et Dendre, Boraine, Haute Senne en Haute-Pays en noteerde voor de periode 1 januari tot en met 31 maart 2012 in totaal 682 verhoren van categorie IV. Sinds 31 maart 2012 heeft het CISAM zijn werkzaamheden opgeschort.

7) Aantal geregistreeerde verhoren van verdachten in ISLP/FEEDIS

Onderstaande tabel geeft het aantal verhoren van verdachten weer die in de periode van 1 januari t.e.m. 31 mei 2012 door de 8 pilotsites werden geregistreeerd in ISLP/FEEDIS. De weergegeven percentages zijn berekend op basis van het totaal aantal geregistreeerde verhoren, dus inclusief de verhoren van categorie I, Ibis en onbekend.

Januari - mei 2012	Categorie II		Categorie III		Categorie IV	
	N	%	N	%	N	%
PZ Antwerpen	4694	12,6%	4719	12,6%	1509	4,0%
PZ Brussel Hoofdstad Elsene	3236	14,2%	1747	7,7%	1602	7,0%
PZ Mons/Quevy	706	8,2%	995	11,6%	165	1,9%
PZ GAOZ	1188	18,1%	775	11,8%	166	2,5%
PZ Wavre	382	11,3%	308	9,1%	69	2,0%
PZ Zaventem	345	19,2%	160	8,9%	46	2,6%
PZ Flowal	508	20,4%	260	10,4%	31	1,2%
FGP Antwerpen	10	0,4%	331	14,6%	260	11,5%
Nationaal	137.218	18,2%	78.256	10,4%	18.407	2,4%

Wanneer we het aantal geregistreerde verhoren van verdachten van categorie III en IV in ISLP/FEEDIS vergelijken met de manuele registratie door de pilotsites, dan valt onmiddellijk op dat de aantallen in de manuele registraties aanzienlijk lager liggen dan in ISLP/FEEDIS. Deze verschillen zijn wel minder uitgesproken voor de verhoren van categorie IV. Zo ligt de manuele registratie voor de Federale Gerechtelijke Politie slechts 6% lager dan de registratie in ISLP/FEEDIS. Bij de lokale politiezone Antwerpen is dit ongeveer 10%. Bij de lokale politiezone GAOZ ligt de manuele registratie 16% lager en bij de lokale politiezones Waver en Flowal gaat het om respectievelijk 20 en 30% minder registraties.

8) Toepassing van de Salduz-rechten in de verschillende pilotsites

Niettegenstaande op basis van de vergelijking van het aantal verhoren van categorie IV in de manuele registratie en de registratie in ISLP/FEEDIS een bedenking dient geformuleerd te worden bij de accuraatheid van de manuele registraties, blijven de manuele registraties interessant ter illustratie van de toepassing van de door de Salduz-wet toegekende rechten.

Op basis van de manuele registraties van de verschillende registrerende pilotsites kunnen we stellen dat het recht op medische bijstand weinig wordt benut. Dit geldt ook voor het zwijgrecht indien het verhoor werd afgenomen door de lokale politie. Deze vaststelling is in overeenstemming met wat blijkt uit de nationale extracties uit ISLP/FEEDIS. Uit de registratie van de federale gerechtelijke politie Antwerpen blijkt dat bij verdachten van categorie IV het gebruik van het zwijgrecht hoger ligt indien het verhoor wordt afgenomen door de federale politie (16%). Het recht op het inlichten van een vertrouwenspersoon werd door 3 van de 6 registrerende pilotsites bijgehouden. Bij de lokale politiediensten benutte ongeveer de helft van de verdachten van categorie IV dit recht, tegenover één vijfde van de verdachten van categorie IV verhoord door de federale gerechtelijke politie Antwerpen. Ook de toepassing van het recht op bijstand werd door 3 pilotsites geregistreerd. Volgens de cijfergegevens van de lokale en federale gerechtelijke politie van Antwerpen deed meer dan 80% beroep op het recht op bijstand. Uit de registraties van de politiezone GAOZ blijkt dat bijna 60% van de verdachten van categorie IV gebruik maakte van hun recht op een voorafgaand vertrouwelijk overleg met een advocaat en dat 50% van de verdachten bijstand van een advocaat heeft genoten tijdens het verhoor. Wat de aanwezigheid van een tolk tijdens een verhoor van categorie IV betreft, blijkt uit de verkregen cijfergegevens dat bij de registrerende lokale politiediensten tussen 10 en 15% van de verhoren van categorie IV in aanwezigheid van een tolk verlopen, tegenover 60% bij de federale gerechtelijke politie Antwerpen. Net als het zwijgrecht lijkt ook het gebruik van tolken dus meer voor te komen bij verhoren afgenomen door de federale politie.

2.1.4. Parketten

Naar aanleiding van de gebrekkige registratie in REA/TPI en de onduidelijkheid die hieromtrent heerste, werd op 16 mei 2012 het addendum IV aan de COL 8/2011 gehecht. Dit addendum lijst per actor de te registreren variabelen op. Voor de parketten gaat het om een beperkt aantal variabelen betreffende uitzonderlijke situaties die zich in het kader van de toepassing van de Salduz-wet kunnen voordoen. Deze nieuwe registratie is vanaf 16 mei 2012 van kracht gegaan. Bijgevolg kunnen in dit rapport nog geen cijfers hierover worden weergegeven.

2.1.5. Onderzoekersrechtters

De registratie in JIOR (databank van de onderzoekersrechtters) van de verschillende Salduz-variabelen heeft zich gestaag voortgezet. Van de in totaal 118 onderzoekersrechtters¹⁶, zijn er 109 (92,4%) die met JIOR werken. Hiervan hebben telkens rond de 90 onderzoekersrechtters tijdens de maanden januari tot en met mei 2012 één of meerdere variabelen geregistreerd die voor onze evaluatie van belang zijn. De tabel hieronder bevat een schematisch overzicht van de registratie in JIOR. Aangezien niet alle onderzoekersrechtters met JIOR werken¹⁷, zullen de hieronder weergegeven cijfers steeds een onderschatting zijn van de werkelijkheid.

2012	Frequentie
Aantal onderzoekersrechtters in België	118
Onderzoekersrechtters die met JIOR werken	109
Registrerende onderzoekersrechtters voor de Salduz-variabelen in januari 2012	89
Registrerende onderzoekersrechtters voor de Salduz-variabelen in februari 2012	90
Registrerende onderzoekersrechtters voor de Salduz-variabelen in maart 2012	93
Registrerende onderzoekersrechtters voor de Salduz-variabelen in april 2012	91
Registrerende onderzoekersrechtters voor de Salduz-variabelen in mei 2012	90

We dienen verder nog op te merken dat de nieuwe Salduz-codes, die gekoppeld zijn aan de gebruikte documenten, (nog) niet systematisch worden gebruikt. Dit komt duidelijk naar voor bij de registratie van de variabele 'aanhoudingsbevel' (zie infra 2.2). Deze reeds bestaande variabele kreeg met de inwerkingtreding van de Salduz-wet een nieuwe Salduz-code, maar deze nieuwe code wordt bijna niet gebruikt. In mei gebruikten slechts 10 onderzoekersrechtters (af en toe) de nieuwe code voor het aanhoudingsbevel, tegenover 86 onderzoekersrechtters die nog werkten met de oude code. Voor de variabele 'VOV' werd de nieuw voorziene code iets consequenter gebruikt, al bleef ook daar de helft van de onderzoekersrechtters de oude code hanteren. Deze vaststelling doet de vraag rijzen of de andere nieuwe Salduz-codes in de praktijk consequent worden geregistreerd.

Hieronder wordt per variabele ingegaan op de resultaten van onze analyses. Deze hebben **steeds betrekking op het aantal effectief registrerende onderzoekersrechtters per variabele.**

1) Aantal verhoren bij de onderzoeksrechtter in kader van art. 16 WvH

Wat het aantal verhoren bij de onderzoeksrechtter in het kader van artikel 16 van de Wet op de Voorlopige Hechtenis (WvH)¹⁸ betreft, werd in het vorige rapport het onderscheid gemaakt tussen de eerste verhoren door de onderzoekrechtter en de verhoren door de onderzoeksrechtter nadat de politie al een verhoor van de verdachte heeft afgenomen.¹⁹ In dit rapport hebben we ervoor gekozen dit onderscheid niet meer te maken, aangezien de verhoren die voor het eerst plaatsgrijpen bij de onderzoeksrechtter slechts een zeer kleine minderheid uitmaken. Op basis van de registratie in JIOR zou het namelijk slechts om 180 verhoren gaan (5%) op een totaal van 3.599 verhoren in het kader van art. 16 WvH tijdens de maanden januari tot en met mei.

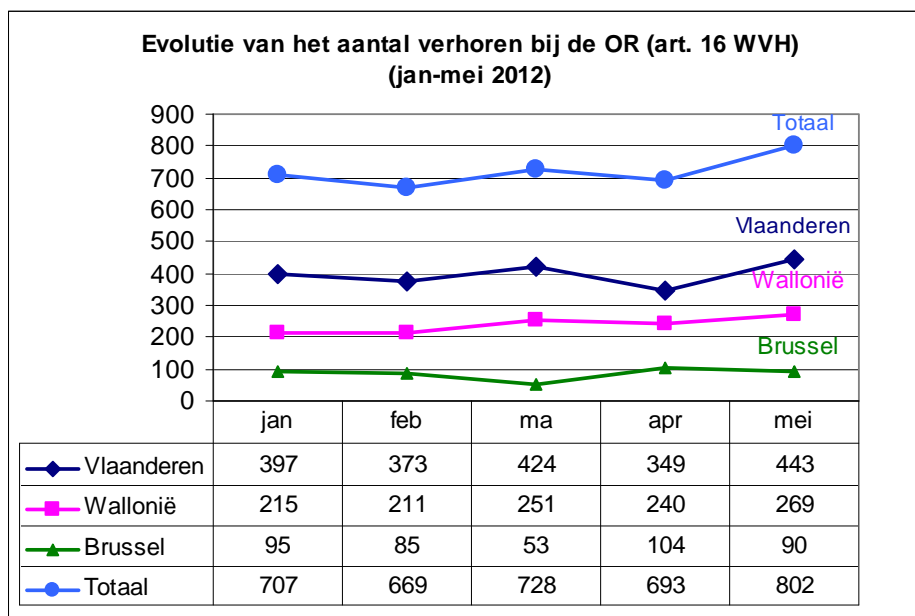
¹⁶ Stand van zaken op 23 december 2011.

¹⁷ Zo werken de onderzoekersrechtters van het gerechtelijk arrondissement Neufchâteau, Eupen en Verviers nooit met JIOR. Voor het gerechtelijk arrondissement Gent is dit zelden het geval. Verder is het zo dat in bepaalde gerechtelijke arrondissementen sommige onderzoekersrechtters wel en andere niet met JIOR werken.

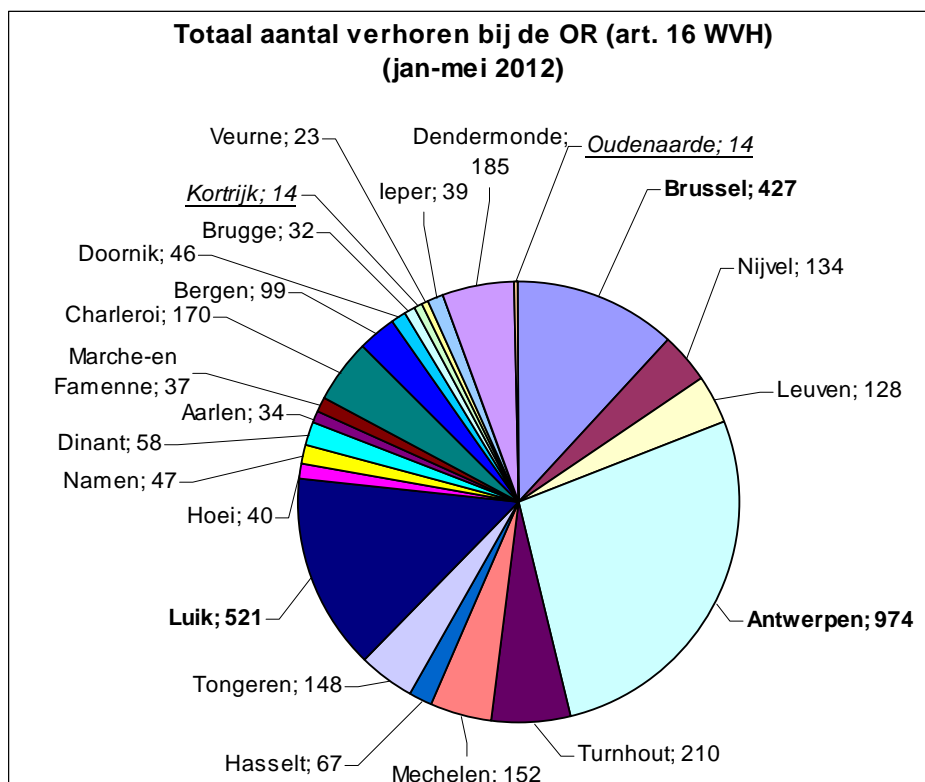
¹⁸ We hebben het hier dus over de verhoren door de onderzoeksrechtter die plaatsvinden voor het afleveren van een aanhoudingsbevel.

¹⁹ Eigenlijk is het in beide gevallen de eerste keer dat de verdachte door de onderzoeksrechtter wordt verhoord, alleen is de verdachte in het ene geval nog niet verhoord door de politie, terwijl in het andere geval wel reeds een verhoor bij de politie heeft plaatsgevonden.

Onderstaande grafiek geeft per regio de evolutie weer van het aantal verhoren bij de onderzoeksrechter in het kader van art. 16 WvH, zoals geregistreerd in JIOR. Hieruit blijkt dat dit aantal in alle regio's licht schommelt doorheen de maanden, met in mei voor Vlaanderen een toch wel uitgesproken stijging die zich ook laat zien op de totaalcurve. Vlaanderen zou het grootste aandeel verhoren bij de onderzoeksrechter kennen, namelijk ongeveer 55%. Ongeveer 33% van alle verhoren bij de onderzoeksrechter zou in Wallonië plaatsvinden en ongeveer 12% in Brussel.

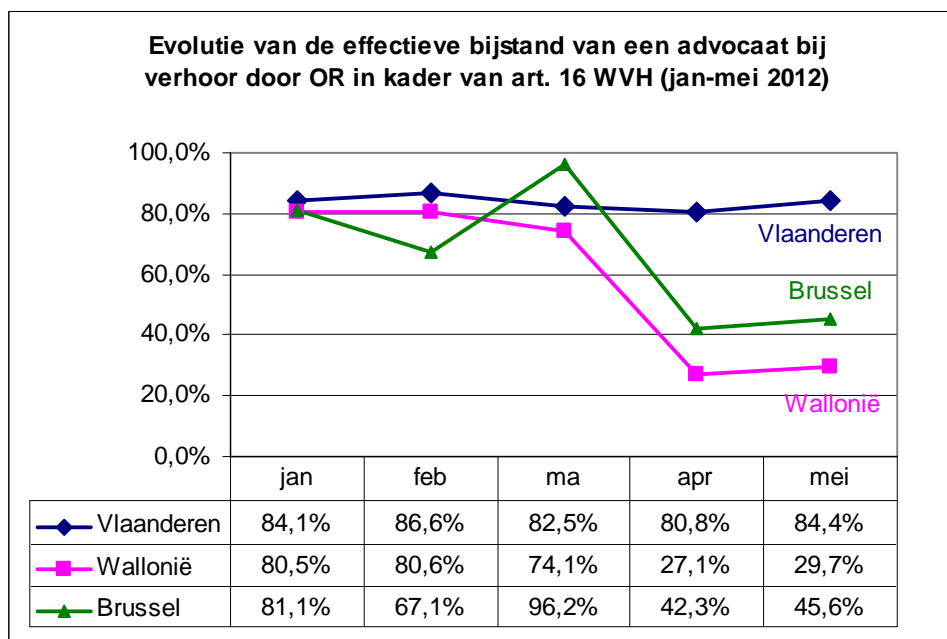
Wanneer op basis van de registratie in JIOR vervolgens gekeken wordt naar de verdeling over de verschillende gerechtelijke arrondissementen, zien we dat Antwerpen (974 verhoren of 27,1%) het grootste absolute aantal verhoren bij de onderzoeksrechter kent, gevolgd door Luik (521 verhoren of 14,5%) en Brussel (427 verhoren of 11,9%). In Oudenaarde en Kortrijk zouden de minste verhoren bij de onderzoeksrechter in het kader van artikel 16 WvH plaatsvinden (telkens 14 verhoren of 0,4%). Wanneer deze cijfers nu vergeleken worden met het aantal aanhoudingsbevelen per gerechtelijk arrondissement (cf. infra 2.2, punt 1), dan blijkt dat in enkele gerechtelijke arrondissementen het aantal verhoren in het kader van artikel 16 WvH lager zou liggen dan het aantal aanhoudingsbevelen, wat in de praktijk niet mogelijk is. Dit is het geval voor de gerechtelijke arrondissementen Brussel (427 verhoren tegenover 798 aanhoudingsbevelen), Hasselt (67 verhoren tegenover 74 aanhoudingsbevelen), Namen (47 verhoren tegenover 70 aanhoudingsbevelen), Bergen (99 verhoren tegenover 119 aanhoudingsbevelen), Doornik (46 verhoren tegenover 47 aanhoudingsbevelen), Kortrijk (14 verhoren tegenover 75 aanhoudingsbevelen) en Oudenaarde (14 verhoren tegenover 30 aanhoudingsbevelen). Voor deze arrondissementen vonden we ook dat het aantal onderzoeksrechters dat de verhoren registreert, lager ligt dan het aantal onderzoeksrechters dat de aanhoudingsbevelen registreert. Ook voor enkele gerechtelijke arrondissementen waar het probleem zich niet stelt, en er dus evenveel of meer verhoren dan aanhoudingsbevelen zijn, zagen we dat het aantal registrerende onderzoeksrechters voor de verhoren lager ligt dan het aantal registrerende onderzoeksrechters voor de aanhoudingsbevelen. Deze vaststellingen bevestigen het vermoeden dat de registratie van de verhoren in het kader van artikel 16 WvH, een nieuwe variabele in JIOR, nog niet verloopt zoals het hoort. Zowel het algemene totaal als de totalen per gerechtelijk arrondissement, maken dus een (grote) onderschatting uit van de werkelijkheid.

2) Recht op bijstand

Hieronder gaan we in op de cijfers die in JIOR werden geregistreerd over het aantal verdachten dat bij het verhoor door de onderzoeksrechter in het kader van artikel 16 WvH effectief gebruik maakte van het recht op bijstand door een advocaat. Het gaat hier om een nieuwe in JIOR te registreren variabele, waardoor de registratie en extractie ervan onvolkomenheden kunnen vertonen. Bij het lezen van de cijfers moet dus steeds worden afgevraagd in welke mate deze variabele reeds volledig werd geregistreerd en in hoeverre de cijfers bijgevolg overeenstemmen met de werkelijkheid.

Onderstaande grafiek geeft per regio weer wat in de maanden januari, februari, maart, april en mei het aandeel is van de verdachten die tijdens het verhoor door de onderzoeksrechter effectief bijstand van een advocaat hebben genoten. Hieruit blijkt dat de effectieve bijstand in Vlaanderen steeds tussen 80% en 87% ligt. In Vlaanderen wordt de overgrote meerderheid van de verdachten bij het verhoor door de onderzoeksrechter dus bijgestaan door een advocaat. In Wallonië en Brussel (Nederlandstalig en Franstalig Brussel samen) is een ander verloop van de grafiek te zien. In januari, februari en maart doet, net zoals in Vlaanderen, de grote meerderheid van de verdachten effectief beroep op de bijstand van een advocaat. Deze effectieve bijstand daalt in april en mei echter sterk ten gevolge van de opschorting van de Salduz-permanentie door de Frans- en Duitstalige advocaten. Wel valt op dat in april en mei nog steeds ongeveer 30% in Wallonië en ongeveer 45% in Brussel effectief wordt bijgestaan door een advocaat tijdens het verhoor door de onderzoeksrechter. Aangezien het aandeel voor Brussel ook Nederlandstalig Brussel omvat, zouden we dit cijfer volledig kunnen toeschrijven aan Nederlandstalig Brussel. Een gelijkaardige interpretatie gaat echter niet op voor het cijfer van Wallonië, wat doet vermoeden dat in Wallonië, maar ook in Franstalig Brussel, voor de verhoren bij de onderzoeksrechter via andere kanalen naar een advocaat wordt gezocht dan via de webapplicatie van de balie.

3) Beschikking weigering van het recht op bijstand van een advocaat

De Salduz-wet voorziet in de mogelijkheid voor de onderzoeksrechter om het recht op bijstand van een advocaat bij een verhoor van categorie IV²⁰ te weigeren. Deze mogelijkheid werd in de maanden januari tot en met mei slechts 34 keer in JIOR geregistreerd door 4 verschillende onderzoeksrechters, waarvan 2 van het arrondissement Antwerpen en telkens 1 van de arrondissementen Nijvel en Mechelen. Aangezien ook de beschikking tot weigering van het recht op bijstand van een advocaat een nieuw te registreren variabele is, is de registratie hiervan (nog) niet optimaal verlopen en geven de cijfers bijgevolg geen correct beeld van de werkelijkheid.

4) Beschikking uitstel van het recht op inlichten van een vertrouwenspersoon

De Salduz-wet laat de onderzoeksrechter tevens de mogelijkheid om het inlichten van een vertrouwenspersoon door de verdachte uit te stellen. Deze modaliteit werd volgens de registratie in JIOR 17 keer benut door 6 verschillende onderzoeksrechters van de arrondissementen Antwerpen (3 OR), Mechelen (1 OR), Dendermonde (1 OR) en Brussel (1 OR). Ook hier is dit cijfer mogelijks een vertekening van de werkelijkheid, ten gevolge van het feit dat deze variabele voorheen nog niet bestond in JIOR en de nieuwe registratie nog niet voldoende is ingeburgerd.

²⁰ Deze bijstand kan de vorm aannemen van een voorafgaand vertrouwelijk overleg of van bijstand tijdens het verhoor.

2.2. Impact van de wet op het aantal voorlopige hechtenissen

Dit rapport wil een indicatie geven van de mogelijke impact die de Salduz-wet heeft op het aantal voorlopige hechtenissen, opgelegd door de onderzoeksrechters. Hiertoe werd voor de maanden januari, februari, maart, april en mei 2012 een extractie verricht op vier in JIOR geregistreerde variabelen: het aanhoudingsbevel, het bevel tot verlenging, de vrijheid onder voorwaarden en de invrijheidstelling zonder voorwaarden. Op basis hiervan kunnen we slechts een voorlopige en voorzichtige inschatting doen van de werkelijke impact op het aantal voorlopige hechtenissen. We beschikken immers niet over cijfergegevens betreffende het aantal voorlopig gehechten in de penitentiaire instellingen. Met het oog op het laatste evaluatierapport (voorzien eind januari 2013) zal met het Directoraat-generaal Penitentiaire Inrichtingen (FOD Justitie) bekeken worden of en hoe deze kunnen worden opgenomen.

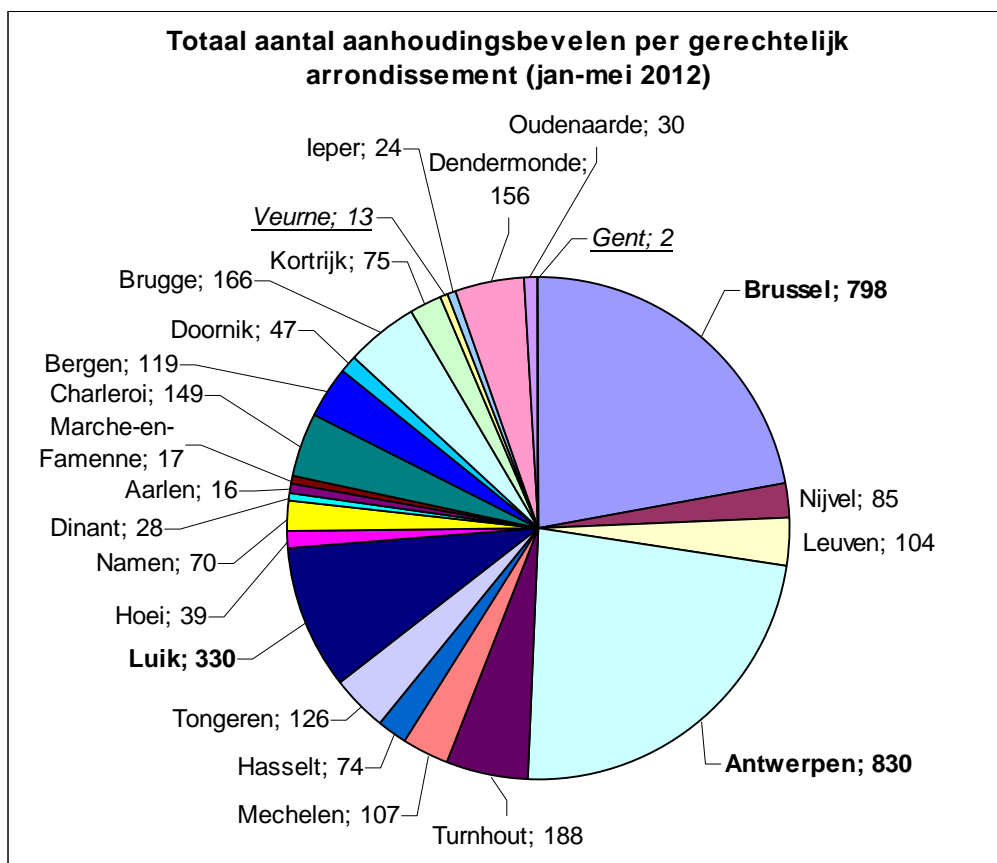
We willen hier nog graag benadrukken dat de weergegeven cijfers met de nodige omzichtigheid moeten worden gelezen. De registratie van de nieuwe Salduz-variabelen door de onderzoeksrechters verliep in de eerste maanden na de inwerkingtreding van de Salduz-wet immers nog niet optimaal. Bovendien werken niet alle onderzoeksrechters met JIOR (cf. supra 2.1.5), waardoor de cijfers onvermijdelijk een onderschatting zijn van de werkelijkheid.

In wat volgt, wordt per variabele ingegaan op de resultaten van onze analyses. Deze hebben **steeds betrekking op het aantal effectief registrerende onderzoeksrechters per variabele.**

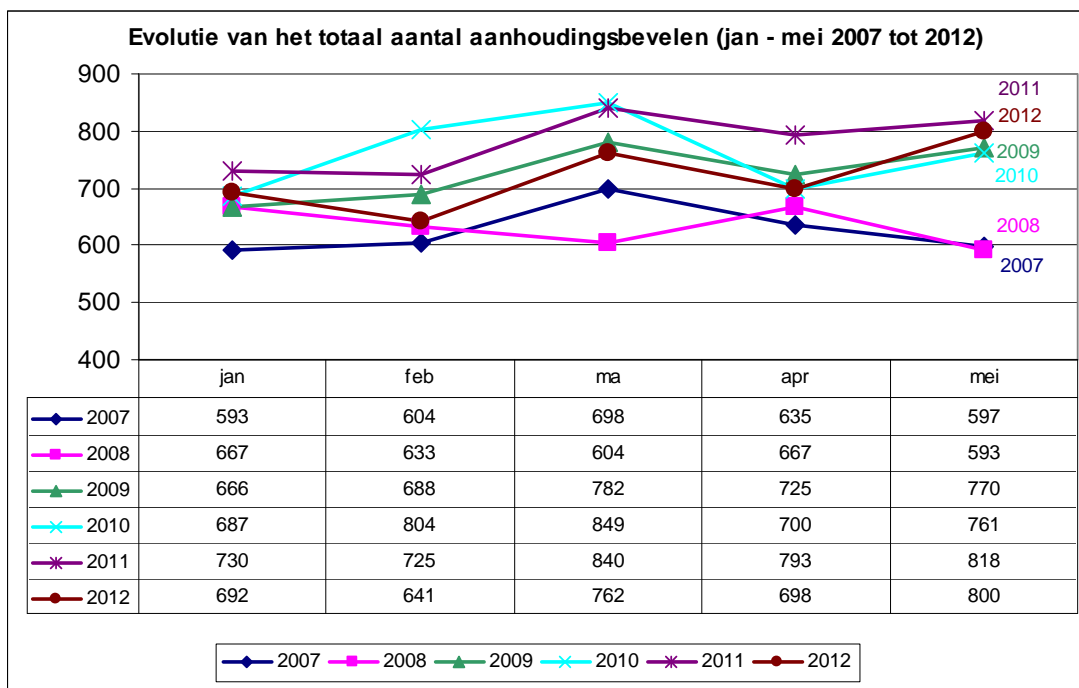
1) Aantal aanhoudingsbevelen

Op basis van de registratie in JIOR blijkt dat tijdens de maanden januari tot en met mei 2012 voor het hele land in totaal 3.593 aanhoudingsbevelen werden uitgevaardigd. Vlaanderen kende het grootste aandeel uitgevaardigde aanhoudingsbevelen, namelijk 52,7%. 25,1% van alle aanhoudingsbevelen werd in Wallonië uitgevaardigd en 22,2% in Brussel.

Wanneer op basis van de registratie in JIOR vervolgens gekeken wordt naar de verdeling van de uitgevaardigde aanhoudingsbevelen over de verschillende gerechtelijke arrondissementen, dan zien we dat Antwerpen het grootste aantal aanhoudingsbevelen kent (830 aanhoudingsbevelen of 23,1%), gevolgd door Brussel (798 aanhoudingsbevelen of 22,2%) en Luik (330 aanhoudingsbevelen of 9,2%). In Veurne en Gent werden het minste aantal aanhoudingsmandaten geregistreerd. Het kleine aantal aanhoudingsbevelen in het gerechtelijk arrondissement Gent is te verklaren doordat de Gentse onderzoeksrechters slechts uitzonderlijk met JIOR werken.

De grafiek hieronder geeft voor de jaren 2007 tot en met 2012 de evolutie weer van het absolute aantal aanhoudingsbevelen doorheen de maanden januari tot en met mei. Hieruit blijkt dat de curves voor de jaren 2009, 2010, 2011 en 2012 een gelijkaardig verloop kennen, zij het dat de waargenomen stijging in de maand mei het meest uitgesproken is voor het jaar 2012. Deze grote stijging viel ook op te merken in de grafiek over het aantal verhoren bij de onderzoeksrechter (cf. supra, 2.1.5, 1), wat het vermoeden bevestigt dat beide variabelen nauw samenhangen. De curves voor de jaren 2007 en 2008 laten op hun beurt een heel ander verloop zien, met in de maand mei onder andere een daling (in plaats van een stijging) van het aantal aanhoudingsbevelen. Dit is wellicht (gedeeltelijk) te wijten aan het feit dat het aantal registrerende onderzoeksrechters in 2007 en 2008 een stuk lager lag, wat een weerslag kan hebben gehad op de cijfers. Verder blijkt uit de grafiek dat het totale aantal aanhoudingsbevelen in 2012 over de volledige lijn lager ligt dan in 2009, 2010 en 2011, met uitzondering van de maanden januari en mei, waar het geregistreerde aantal aanhoudingsbevelen voor 2012 hoger ligt dan voor 2009 en 2010. Algemeen beschouwd, is er in 2012 dus sprake van een (lichte) daling van het aantal aanhoudingsbevelen ten opzichte van de voorgaande jaren, al moet de evolutie voor de andere maanden worden afgewacht alvorens te kunnen spreken van een echte tendens.

2) Bevel tot verlenging arrestatietermijn met 24 uur

Het bevel tot verlenging van de arrestatietermijn met 24 uur is een nieuwe variabele waarvoor in JIOR nieuwe labels (codes) werden voorzien. Tijdens de maanden januari tot en met mei 2012 werden in totaal 53 bevelen tot verlenging geregistreerd door 15 verschillende onderzoeksrechters van 12 gerechtelijke arrondissementen²¹. Aangezien het bevel tot verlenging een nieuwe variabele is, moeten we ons de vraag stellen of onze cijfers de werkelijke toepassing van de mogelijkheid tot verlenging van de arrestatietermijn weerspiegelen, of dat deze cijfers eerder te wijten zijn aan een foutieve registratie.

Bevel tot verlenging (januari - mei 2012)					
Jaar	Januari	Februari	Maart	April	Mei
2012	10	12	10	2	7
Aantal onderzoeksrechters dat bevel tot verlenging registreert					
Jaar	Januari	Februari	Maart	April	Mei
2012	5	5	4	1	6

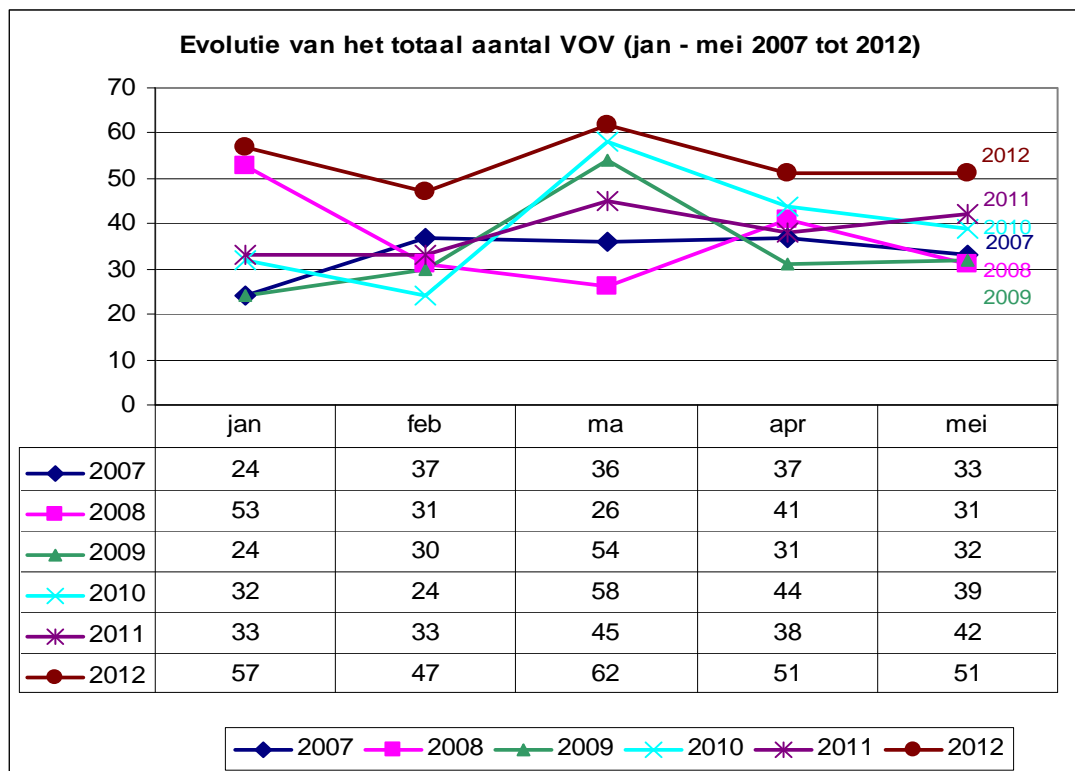
Bovenstaande tabel laat zien dat in februari het grootste aantal bevelen tot verlenging werd geregistreerd. In april werden het minste bevelen tot verlenging geregistreerd.

3) Vrijheid onder voorwaarden (VOV)

Op basis van de geregistreerde cijfers blijkt dat tijdens de maanden januari tot en met mei 2012 in totaal 268 gearresteerden in vrijheid werden gesteld onder voorwaarden (VOV). Hierbij dienen we op te merken dat deze cijfers betrekking hebben op alle VOV en dus niet enkel op de VOV binnen de termijn van 24 uur (eventueel verlengd).

²¹ Het gaat meer bepaald om de volgende arrondissementen: Brussel (2 OR), Nijvel (1OR), Tongeren (1 OR), Namen (1 OR), Veurne (2 OR), Turnhout (1 OR), Hasselt (1 OR), Luik (1 OR), Brugge (1 OR), Antwerpen (1 OR), Charleroi (2 OR), Kortrijk (1 OR)

Onderstaande grafiek geeft voor de jaren 2007 tot en met 2012 de evolutie weer van het totale aantal VOV doorheen de maanden januari tot en met mei. Hieruit blijkt dat de curves over de verschillende maanden heen sterk fluctueren. Verder valt op dat de curve voor het jaar 2012 voor alle maanden boven de curves van de andere jaren ligt. Dit wijst erop dat er in 2012 een stijging is van het gebruik van de VOV ten opzichte van de voorgaande jaren.

4) Invrijheidsstelling zonder voorwaarden

Net zoals het bevel tot verlenging (cf. supra) is de invrijheidsstelling zonder voorwaarden een nieuwe in JIOR te registreren variabele. Uit de extractie blijkt dat in de periode van januari tot en mei 2012 159 verdachten in vrijheid zijn gesteld zonder voorwaarden.²² Op basis van de ervaring van praktijkactoren blijkt echter dat dit cijfer onmogelijk kan kloppen en een sterke onderschatting is van het werkelijke aantal invrijheidsstellingen zonder voorwaarden.

²² Dit werd in de volgende gerechtelijke arrondissementen geregistreerd: Brussel, Antwerpen, Mechelen, Turnhout, Luik en Marche-en-Famenne.

2.3. Parameters voor de raming van de budgettaire implicaties

Onderstaande parameters voor de raming van de budgettaire implicaties van de toepassing van de door de Salduz-wet voorziene rechten werden bepaald aan de hand van extracties uit de registratiesystemen ISLP-FEEDIS van de politie, de webapplicatie van de permanentiedienst van de balie en JIOR van de onderzoeksrechters. Er is bewust voor gekozen om de **raming te baseren op de cijfergegevens voor de maanden februari tot en met mei 2012**. De cijfers voor de maand januari werden niet in rekening genomen, aangezien de registratie in de maand januari moeilijk verliep en het benutten van deze cijfers bijgevolg een te grote onderschatting van de werkelijkheid met zich zou meebrengen. Ook in de maand februari was de nieuwe Salduz-registratie nog niet volledig ingeburgerd. De cijfers voor deze maand liggen echter voor alle variabelen een stuk hoger dan voor de maand januari, waardoor we weten dat ze slechts in mindere mate een onderschatting zijn van de werkelijkheid. Om die reden worden de cijfers van februari wel in rekening genomen.

1) Aantal verhoren

Door politie

Eerste verhoren	ISLP-FEEDIS		Webapplicatie	
	Feb-meï/12	Jaarbasis	Feb-meï/12	Jaarbasis
Categorie I	401.421	1.204.263		
Lokale politie	388.941	1.166.823		
Federale politie	12.480	37.440		
Categorie II	117.137	351.411		
Lokale politie	116.427	349.281		
Federale politie	710	2.130		
Categorie III	68.578	205.734		
Lokale politie	65.834	197.502		
Federale politie	2.744	8.232		
Categorie IV	15.661	46.983	15.362	46.086
Lokale politie	13.795	41.385		
Federale politie	1.866	5.598		

Door onderzoeksrechter

	JIOR		
	Feb-meï/12	Op jaarbasis (o.b.v. gemiddeld 71 registrerende OR)	Totaal op jaarbasis voor alle onderzoeksrechters ²³
Verhoren door onderzoeksrechter i.k.v. art.16 WvH (Eerste verhoren door OR en verhoren door OR na eerste verhoor door politie)	2.892	8.676	14.419

Opmerking: De raming op jaarbasis van het aantal verhoren door de onderzoeksrechter in het kader van art. 16 WvH vormt een onderschatting van de werkelijkheid, aangezien niet alle

²³ 118 onderzoeksrechters (stand van zaken op 23 december 2011).

onderzoekersrechtters deze nieuwe variabele consequent registreren in JIOR. Zo is gebleken dat verschillende onderzoekersrechtters wel de aanhoudingsbevelen registreren, maar niet de verhoren. Dit resulteert in een aantal gerechtelijke arrondissementen met grotere aantallen aanhoudingsbevelen dan verhoren, wat in de praktijk onmogelijk is. Deze onderschatting wordt ondervangen door het aantal geregistreerde verhoren op jaarbasis te delen door het gemiddeld aantal registrerende onderzoekersrechtters per maand en vervolgens te vermenigvuldigen met het totale aantal onderzoekersrechtters in België.

2) Aantal aanhoudingsbevelen²⁴

	JIOR		
	Feb-meï/12	Totaal op jaarbasis (o.b.v. gemiddeld 87 registrerende OR)	Totaal op jaarbasis voor alle onderzoekersrechtters ²⁵
Aanhoudingsbevelen	2.901	8.703	11.804

Opmerking: De raming op jaarbasis van het aantal aanhoudingsbevelen vormt een onderschatting van de werkelijkheid, daar slechts 87 onderzoekersrechtters in de periode februari - mei het aantal aanhoudingsbevelen registreerden, terwijl in de jaarstatistieken van de hoven en rechtbanken van het Vast Bureau Statistiek en Werklastmeting voor 2010 cijfers voorhanden zijn afkomstig van 116 onderzoekersrechtters. Door het aantal geregistreerde verhoren op jaarbasis te delen door het gemiddeld aantal registrerende onderzoekersrechtters per maand en vervolgens te vermenigvuldigen met het totale aantal onderzoekersrechtters in België, wordt deze onderschatting ondervangen.

3) Beroep op bijstand

Beroep op bijstand bij verhoren afgenomen door politie²⁶

Beroep op bijstand ²⁷	ISLP-FEEDIS	
	Bijstand	Afstand
Categorie IV	67,2%	32,8%
Lokale politie	68,1%	31,9%
Federale politie	61%	39%

²⁴ Het betreft hier een parameter die ook wordt geregistreerd in de jaarstatistieken Hoven en rechtbanken: onderzoekersrechtters van het Vast Bureau Statistiek en Werklastmeting. Deze jaarstatistieken zijn beschikbaar tot en met 2010.

²⁵ 118 onderzoekersrechtters (stand van zaken op 23 december 2011).

²⁶ Door een foutieve registratie in de webapplicatie van het beroep op bijstand ten gevolge van de opschorting van de Salduz-permanentie wordt hier enkel het beroep op bijstand weergegeven op basis van de extractie uit ISLP-FEEDIS.

²⁷ Voor de verhoren van categorie IV wordt onder effectieve bijstand zowel het vertrouwelijk overleg met een advocaat voorafgaand aan het verhoor, als de bijstand van een advocaat tijdens het verhoor verstaan. De registratie in ISLP-FEEDIS laat immers niet toe een opsplitsing te maken.

Beroep op bijstand bij verhoren afgenomen door onderzoeksrechter

Opmerking: In JIOR wordt de effectieve bijstand bij het verhoor geregistreerd. De opschorting van de Salduz-permanentie door de Frans- en Duitstalige advocaten sinds 30 maart 2012, laat zich dan ook sterk voelen in de percentages effectieve bijstand. Om die reden wordt in onderstaande tabel het percentage effectieve bijstand enkel berekend op basis van de extractie voor de maanden februari en maart.

Beroep op bijstand ²⁸	Feb-maart 2012
Effectieve bijstand	81,4%

4) Moment waarop verhoor van politie plaatsvindt: dag/nacht – week/weekend

Moment verhoor	ISLP-FEEDIS ²⁹				Webapplicatie ³⁰			
	overdag in week	overdag in weekend	's nachts in week	's nachts in weekend	overdag in week	overdag in weekend	's nachts in week	's nachts in weekend
<i>Categorie II</i>	66,8%	12,8	13,2%	7,2%				
<i>Categorie III</i>	78,8%	9,7%	8,5%	3,0%				
<i>Categorie IV</i>	46,3%	12,6%	29,3%	11,9%	46%	14,3%	30,2%	9,5%

5) Gemiddelde duur van een verhoor afgenomen door politie

Gemiddelde duur van verhoor categorie IV	ISLP-FEEDIS
	Aantal minuten
Federale politie	104
Lokale politie	58

²⁸ Onder effectieve bijstand wordt hier bedoeld de bijstand van een advocaat tijdens het verhoor. Enkel wanneer het eerste verhoor plaatsvindt bij de onderzoeksrechter kan hieronder ook het vertrouwelijk overleg met een advocaat vallen. De registratie in JIOR laat echter niet toe hierin een opsplitsing te maken.

²⁹ Een dag in ISLP-FEEDIS vangt aan om 7 uur en eindigt om 17u59.

³⁰ Een dag in de Webapplicatie vangt aan om 7 uur en eindigt om 18u59.

6) Gemiddelde duur van prestaties geleverd door advocaten bij de toepassing van de Salduz-rechten

Gemiddelde duur van prestaties van advocaten	Webapplicatie
	Aantal minuten
Reistijd	30,7
Wachttijd advocaat ³¹	40,8
Telefonisch afstandscontact	9,6
Vertrouwelijk consult ter plaatse	19,8
Telefonisch vertrouwelijk consult	9,7
Plaatsvervangende telefonische consultatie	14,3
Bijkomend vertrouwelijk consult	14,1
Bijstand bij verhoor	72,7

7) Gebruik van tolk tijdens eerste of navolgend verhoor van categorie IV

Opmerking: In de webapplicatie van de permanentiedienst van de balie wordt sinds 1 april geregistreerd of een tolk moet worden opgeroepen. Het percentage over het gebruik van de tolken is bijgevolg enkel gebaseerd op de extractie voor de maanden april en mei.

Gebruik tolk voor eerste of navolgend verhoor categorie IV	April-mei 2012
Tolk opgevraagd	19,0%

³¹ Het betreft hier de totale effectieve wachttijd, dus zowel voor het vertrouwelijk overleg als voor de bijstand tijdens het verhoor.

2.4. Besluit

Het kwantitatieve luik gaf voor de maanden januari, februari, maart, april en mei 2012 een cijfermatig beeld van de toepassing in de praktijk van de door de Salduz-wet voorziene rechten. Daarnaast bevatte het enkele voorlopige cijfers m.b.t. de impact van de Salduz-wet op het aantal voorlopige hechtenissen. Tot slot werden op basis van de verschillende cijfers de belangrijkste parameters weergegeven die van belang kunnen zijn voor de berekening van de budgettaire implicaties van de Salduz-wet. In dit besluit staan we per element stil bij de belangrijkste bevindingen.

We beklemtonen hier nogmaals dat, hoewel er op dit vlak reeds een aanzienlijke verbetering merkbaar is, de registratie van de Salduz-variabelen door de verschillende actoren nog niet volledig op punt stond. Zo konden in het rapport bijvoorbeeld geen cijfers van de parketten worden weergegeven, aangezien de nieuwe uniforme registratie in REA/TPI (registratiesysteem van de parketten), conform het addendum IV bij de COL 8/2011, pas vanaf 16 mei 2012 van kracht is gegaan. Ook moeten vraagtekens worden geplaatst bij de registratie van enkele nieuwe variabelen in JIOR (databank van de onderzoeksrechters). De registratie in ISLP/FEEDIS (registratiesystemen van de politie) en, in mindere mate, in de webapplicatie van de permanentiedienst van de balie verliep in januari en februari ook nog niet optimaal en is voor die maanden bijgevolg een onderschatting van de werkelijkheid. Om al deze redenen dienen de hieronder gepresenteerde conclusies met de nodige voorzichtigheid te worden gelezen.

1) Toepassing van de door de wet voorziene rechten

- ***Bij de politie***

Wanneer in de eerste plaats wordt gekeken naar het **aantal politieverhoren**, dan blijkt uit de registratie in ISLP/FEEDIS voor de maanden januari tot en met mei 2012 dat voor 2,7% van alle verhoren bij de politie de categorie van het verhoor onbekend was. 63,3% van de verhoren betrof vervolgens een eerste of navolgend verhoor van slachtoffers of getuigen (categorie I). De overige 34% waren allemaal verhoren van verdachten: 18,2% eerste verhoren van categorie II, 10,4% eerste verhoren van categorie III, 2,4% eerste verhoren van categorie IV en 3,0% navolgende verhoren van verdachten van categorie II, III of IV (categorie Ibis). Zowel in ISLP/FEEDIS als in de webapplicatie van de permanentiedienst van de balie werden in totaal ongeveer 18.500 eerste verhoren van categorie IV geregistreerd. Brussel³² kende telkens het grootste aandeel verhoren van categorie IV (ongeveer 22%), gevolgd door de gerechtelijke arrondissementen Antwerpen (ongeveer 12%) en Luik (ongeveer 10,5%).

Uit de registratie in ISLP/FEEDIS en de webapplicatie van de permanentiedienst bleek verder dat steeds ongeveer 15% van de verhoren van categorie IV betrekking had op een minderjarige verdachte. Voor de andere categorieën verhoren van verdachten lag het **percentage minderjarigen** echter heel wat lager: 3,7% voor categorie II en 9,6% voor categorie III.

Wat dan het **moment van verhoor** betreft, wees de registratie in ISLP/FEEDIS en de webapplicatie uit dat ongeveer 75% van de verhoren van categorie IV tijdens de week plaatsvond en dat 25% in het weekend doorging. De verhouding dag/nacht bedroeg telkens ca. 60% overdag en ca. 40% 's nachts.³³ Voor de verhoren van categorie II en III lagen deze verhoudingen anders. Het percentage nachtelijke verhoren van categorie III bedroeg slechts 11,6%. 88,4% van de verhoren van categorie III ging dus overdag door. De verhouding

³² In de webapplicatie betreft het hier Franstalig Brussel (onderscheid dat wordt gemaakt op basis van de taal van het dossier). In ISLP/FEEDIS gaat het daarentegen om Brussel-19.

³³ In ISLP/FEEDIS worden de uren tussen 18 uur en 7 uur hierbij als nacht beschouwd. In de webapplicatie daarentegen worden de uren tussen 19 uur en 7 uur als nacht beschouwd.

week/weekend voor de verhoren van categorie III bedroeg 87% in de week, tegenover 13% in het weekend. Deze lagere percentages ten opzichte van categorie IV voor de nachtelijke verhoren en de verhoren in het weekend zijn te wijten aan het feit dat de meerderheid van de verhoren van categorie III op uitnodiging doorgaat, waarbij deze vooral overdag in de week worden ingepland. Voor de verhoren van categorie II bedroeg de verhouding dag/nacht en week/weekend telkens 80% (voor de verhoren overdag en de verhoren in de week) en 20% (voor de nachtelijke verhoren en de verhoren in het weekend). Het toch wel vrij hoge percentage nachtelijke verhoren van categorie II is vermoedelijk toe te schrijven aan verhoren met betrekking tot lichtere slagen en verwondingen, die vaak 's nachts doorgaan.

Voor de drie hierboven besproken punten (aantal verhoren, verhouding minderjarigen/meerderjarigen en moment van verhoor) valt op te merken dat de cijfers uit ISLP/FEEDIS en de webapplicatie sterk overeenkomen, wat erop wijst dat de registratie van deze variabelen in beide registratiesystemen goed verloopt.

Vervolgens werpen we een blik op het aantal meerderjarige verdachten van categorie IV dat afstand doet van het **recht op bijstand**³⁴ **bij het politieverhoor**, waarvoor we ons baseren op de cijfers uit ISLP/FEEDIS.³⁵ Tijdens de maanden januari tot en met mei deed steeds ongeveer 1/3 (33%) afstand van het recht op bijstand in het daartoe voorziene schriftelijke document, terwijl 2/3 (66%) van de verdachten van categorie IV de bijstand van een advocaat wilde. Dit betekent echter niet dat deze verdachten ook effectief werden bijgestaan door een advocaat, aangezien de Frans- en Duitstalige advocaten vanaf 30 maart 2012 de Salduz-permanentie hebben opgeschort.

Om een beter zicht te krijgen op de werking van de permanentiedienst van de balie, bleek het interessant te kijken naar de cijfers over de **aanstelling van advocaten door de webapplicatie**. In de eerste plaats wezen deze cijfers uit dat slechts een zeer kleine minderheid (steeds ongeveer 1%) van de verdachten van categorie IV werd bijgestaan door een zelf gekozen advocaat. Vervolgens leerden de cijfers ons dat in april en mei in heel België voor ongeveer 66% van de gevallen geen advocaat werd gevonden via de webapplicatie van de permanentiedienst van de balie, terwijl dit percentage in januari, februari en maart tussen 16% en 27% lag. Dit is voornamelijk te wijten aan de opschorting van de Salduz-permanentie door de Frans- en Duitstalige advocaten vanaf 30 maart 2012, al is ook bij de Nederlandstalige advocaten het enthousiasme om de Salduz-permanentie te verzekeren gedaald. We zagen met name dat in Vlaanderen en Nederlandstalig Brussel het aantal **oproepen op het BJB noodnummer** (dit is het nummer dat gecontacteerd wordt indien in de webapplicatie geen advocaat beschikbaar is) de laatste maanden aanzienlijk gestegen is. In Wallonië en Franstalig Brussel is het aantal noodoproepen daarentegen zeer sterk gedaald, hoewel er de facto geen advocaat meer kan gevonden worden via de permanentiedienst. Dit is echter logisch, aangezien er daar (voorlopig) geen advocaten meer zijn die de bijstand voor de noodoproepen op zich nemen.

In ISLP werd tevens informatie geregistreerd over het verloop van de verhoren van categorie IV en meer bepaald over het aandeel verdachten dat bij de lokale politie **gebruik maakte van het zwijgrecht**. Dit cijfer bleek zeer laag te liggen (1,2% in januari en ongeveer 0,65% in de maanden februari tot en met mei). Bij de FGP Antwerpen, één van onze pilotsites, bedroeg het aandeel verdachten dat gebruik maakte van het zwijgrecht daarentegen 17%. Dit lijkt er dus op te wijzen dat er bij de federale politie meer gebruik zou worden gemaakt van het zwijgrecht, al is het natuurlijk wat voorbarig om dit oordeel te baseren op de registratie door één FGP.

Kijken we dan nog even naar de **duur van de verhoren van categorie IV**, dan vinden we op basis van de registratie in ISLP/FEEDIS dat een verhoor van categorie IV bij de lokale politie gemiddeld ongeveer een uur duurde. De verhoren van categorie IV bij de federale politie bleken op hun beurt gemiddeld heel wat langer te duren (minimaal anderhalf uur). In de

³⁴ Het betreft hier zowel het recht op een voorafgaand vertrouwelijk overleg als het recht op bijstand van de advocaat tijdens het verhoor.

³⁵ Sinds de opschorting van de Salduz-permanentie door de Frans- en Duitstalige advocaten, wordt het aantal verdachten dat beroep doet op de bijstand van een advocaat aan Waalse zijde immers niet meer correct geregistreerd in de webapplicatie.

webapplicatie werd de gemiddelde duur van een verhoor van categorie IV (ongeacht of het doorging bij de lokale politie, de federale politie of de onderzoeksrechter) geschat op een uur en een kwartier. Verder bleek uit de registratie van de gemiddelde **duur van de door de advocaten geleverde prestaties** dat de wettelijk voorziene termijnen (bijvoorbeeld voor het vertrouwelijk overleg en het bijkomend vertrouwelijk consult) steeds gerespecteerd werden.

De webapplicatie van de permanentiedienst bevat vanaf 1 april ook informatie over het **gebruik van tolken voor de eerste en navolgende verhoren van categorie IV**. Volgens deze cijfers werd in april in 19,6% en in mei in 18,5% van alle verhoren van categorie IV een tolk opgeroepen. Ongeveer 35% van alle tolkaanvragen in april en mei had betrekking op een courante taal (Nederlands, Frans, Duits of Engels), terwijl 65% van de tolkaanvragen een niet-courante taal betrof. Zowel in april als mei had ongeveer een vierde van het totale aantal geregistreerde tolkaanvragen betrekking op de Franse taal. Van de niet-courante talen bleken vervolgens het Arabisch (ongeveer een vijfde van het totale aantal tolkaanvragen) en het Roemeens (13,9% en 17,7% van het totale aantal tolkaanvragen) de meest gevraagde talen.

Tot slot bezorgden 6 van de 8 **pilootsites** bij de lokale en de federale politie ons nog enkele extra cijfers op basis van hun eigen manuele registraties. Hieruit blijkt onder meer dat het recht op medische bijstand zeer weinig werd benut.

- ***Bij de onderzoeksrechter***

Kijken we naar het **aantal verhoren door de onderzoeksrechter** in het kader van artikel 16 WvH, dan vinden we dat voor de maanden januari tot en met mei in totaal 3.599 verhoren in JIOR werden geregistreerd. Slechts 5% van deze verhoren betrof een zogenaamd 'eerste' verhoor van de verdachte bij de onderzoeksrechter, waarbij de verdachte dus niet voorafgaandelijk werd verhoord door de politie. De registratie van het aantal verhoren in JIOR betreft echter een (grote) onderschatting van de werkelijkheid, te wijten aan het feit dat deze nieuwe variabele gebrekkig geregistreerd wordt door de onderzoeksrechters.

Op basis van de registratie in JIOR verkregen we ook informatie over het aantal verdachten dat tijdens het verhoor door de onderzoeksrechter in het kader van artikel 16 WvH **effectief beroep deed op de bijstand van een advocaat**. Uit deze registratie bleek dat in Vlaanderen steeds tussen de 80 en 87% van de in de maanden januari tot en met mei door de onderzoeksrechter verhoorde verdachten werd bijgestaan door een advocaat. In Wallonië en Brussel ligt deze effectieve bijstand in april en mei een stuk lager (ongeveer 30% in Wallonië en 45% in Brussel), als gevolg van de staking van de Frans- en Duitstalige advocaten sinds 30 maart 2012. Hieruit blijkt wel dat de onderzoeksrechters regelmatig via andere kanalen naar een advocaat zochten dan via de webapplicatie van de balie.

Tot slot verschaft de registratie in JIOR ons informatie over het gebruik door de onderzoeksrechter van de uitzonderingsmogelijkheden om bij een verhoor van categorie IV **het recht op bijstand van een advocaat te weigeren** en **om het inlichten van een vertrouwenspersoon uit te stellen**. Beide mogelijkheden werden in de maanden januari tot en met mei slechts zeer sporadisch geregistreerd: 34 keer voor de weigering van het recht op bijstand, en 17 keer voor het uitstel van het inlichten van een vertrouwenspersoon. Aangezien het hier gaat om nieuwe variabelen, moeten we evenwel de nodige vraagtekens plaatsen bij deze cijfers.

2) Impact van de wet op het aantal voorlopige hechtenissen

Aan de hand van de registratie door de onderzoeksrechters in JIOR, kan een voorzichtige en voorlopige indicatie worden gegeven over de impact van de Salduz-wet op het aantal voorlopige hechtenissen. Op basis van de analyse in dit rapport kan worden gesteld dat het aantal **aanhoudingsbevelen** in 2012 licht is gedaald ten opzichte van de voorgaande jaren. Het is echter te vroeg om nu reeds te kunnen beoordelen of het hier een significante daling betreft en of de Salduz-wet hier de oorzaak van is.

Daarnaast vonden we dat de onderzoeksrechters slechts sporadisch gebruik maakten van de mogelijkheid om een **bevel tot verlenging** van de arrestatietermijn uit te vaardigen. Aangezien het bevel tot verlenging een nieuwe variabele is, is deze registratie wellicht nog onderhevig aan fouten.

Verder bleek dat het aantal toegekende **vrijheden onder voorwaarden** (VOV) in 2012, in vergelijking met de voorgaande jaren, aanzienlijk is gestegen. Ook hier is het nog te vroeg om te concluderen dat deze stijging van de VOV een rechtstreeks gevolg is van de Salduz-wet. Deze cijfers hebben immers betrekking op alle VOV die in januari en februari door de onderzoeksrechters werden uitgevaardigd en dus niet enkel op de VOV binnen de termijn van 24 uur (eventueel verlengd).

Uit de registratie in JIOR bleek tot slot dat doorheen de maanden januari tot en met mei 2012 in totaal 159 verdachten **zonder voorwaarden in vrijheid zouden zijn gesteld**. Dit cijfer is echter een grote onderschatting van de werkelijkheid, wat het gevolg is van de onderregistratie van deze nieuwe variabele in JIOR.

3) Budgettaire implicaties van de door de wet voorziene rechten

Het kwantitatieve luik bevatte tot slot een oplistijng van de verschillende parameters die eventueel dienstig kunnen zijn voor de berekening van de budgettaire implicaties van de Salduz-wet:

- aantal (eerste) verhoren door de politie;
- aantal verhoren door de onderzoeksrechters;
- aantal aanhoudingsbevelen;
- beroep op bijstand bij verhoren van categorie IV afgenomen door de politie;
- effectieve bijstand bij verhoren afgenomen door de onderzoeksrechters;
- moment waarop het politieverhoor plaatsvindt (dag/nacht, week/weekend);
- gemiddelde duur in minuten van enerzijds een politieverhoor en anderzijds van prestaties geleverd door de advocaten bij de toepassing van de Salduz-rechten;
- gebruik van tolk tijdens eerste of navolgend verhoor van categorie IV.

2.5. Conclusion

Le volet quantitatif a donné pour les mois de janvier, de février, de mars, d'avril et de mai 2012 un aperçu en chiffres de l'application pratique des droits prévus par la loi Salduz. En outre, ce volet a repris quelques chiffres temporaires concernant l'impact de la loi Salduz sur le nombre de détentions préventives. Enfin, ont été indiqués, sur la base des différents chiffres, les principaux paramètres pouvant être utiles pour le calcul des implications budgétaires de la loi Salduz. Dans la présente conclusion, nous reprenons les principaux constats pour chaque élément.

Nous soulignons à nouveau que, bien qu'il y ait déjà eu d'importantes améliorations en la matière, l'enregistrement des variables Salduz par les différents acteurs n'était pas encore optimal. Ainsi, aucun chiffre des parquets par exemple n'a pu être intégré dans le rapport, **vu** que le nouvel enregistrement uniforme dans REA/TPI (système d'enregistrement des parquets), conformément à l'addenda IV à la COL 8/2011, n'est entré en vigueur qu'à partir du 16 mai 2012. L'enregistrement de certaines nouvelles variables dans JIOR (banque de données des juges d'instruction) est également sujet à caution. L'enregistrement dans ISLP/FEEDIS (systèmes d'enregistrement de la police) et, dans une moindre mesure, dans l'application web du service de permanence du barreau ne s'est pas non plus encore déroulé de manière optimale au cours des mois de janvier et de février. La réalité est donc sous-estimée pour ces mois. Pour toutes ces raisons, les conclusions présentées ci-dessous doivent être lues avec la prudence qui s'impose.

1) Application des droits prévus par la loi

- **À la police**

Lorsque nous observons tout d'abord le **nombre d'auditions policières**, il ressort de l'enregistrement dans ISLP/FEEDIS que, pour les mois de janvier à mai 2012, la catégorie de l'audition était inconnue pour 2,7 % de toutes les auditions réalisées à la police. 63,3 % des auditions concernaient une première ou deuxième audition de victimes ou de témoins (catégorie I). Les 34 % d'auditions restantes étaient toutes des auditions de suspects : 18,2 % des premières auditions de catégorie II, 10,4 % des premières auditions de catégorie III, 2,4 % des premières auditions de catégorie IV et 3,0% des deuxièmes auditions de suspects de catégorie II, III ou IV (catégorie Ibis). Tant dans ISLP/FEEDIS que dans l'application web du service de permanence du barreau, ont été enregistrées au total environ 18.500 premières auditions de catégorie IV. Bruxelles³⁶ a connu à chaque fois la plus grande part d'auditions de catégorie IV (environ 22 %), suivie par les arrondissements judiciaires d'Anvers (environ 12 %) et de Liège (environ 10,5 %).

Il est en outre ressorti de l'enregistrement dans ISLP/FEEDIS et dans l'application web de la permanence qu'environ 15 % des auditions de catégorie IV concernaient toujours un suspect mineur. Pour les autres catégories d'auditions de suspects, le **pourcentage de mineurs** était toutefois beaucoup plus bas : 3,7 % pour la catégorie II et 9,6 % pour la catégorie III.

En ce qui concerne le **moment de l'audition**, l'enregistrement dans ISLP/FEEDIS et dans l'application web a montré qu'environ 75 % des auditions de catégorie IV ont eu lieu pendant la semaine contre 25 % qui se sont déroulées pendant le week-end. En ce qui concerne le rapport jour/nuit, il s'agissait à chaque fois d'environ 60 % des auditions qui ont eu lieu le jour et d'environ 40 % des auditions qui ont eu lieu la nuit.³⁷ Ces rapports étaient différents pour les auditions de catégorie II et III. Le pourcentage d'auditions de nuit de catégorie III n'était

³⁶ Dans l'application web, il s'agit de la partie francophone de Bruxelles (la distinction est faite en fonction de la langue du dossier). Dans ISLP/FEEDIS, il s'agit en revanche des 19 communes de Bruxelles.

³⁷ Dans ISLP/FEEDIS, les heures entre 18h00 et 7h00 sont considérées comme faisant partie de la nuit. Dans l'application web en revanche, ce sont les heures entre 19h00 et 7h00 qui sont considérées comme faisant partie de la nuit.

que de 11,6 %. 88,4 % des auditions de catégorie III se sont donc déroulées en journée. Le rapport semaine/week-end des auditions de catégorie III était de 87 % pour les auditions en semaine, contre 13 % pour les auditions durant le week-end. Ces pourcentages plus faibles par rapport à la catégorie IV pour les auditions de nuit et du week-end s'expliquent par le fait que la majorité des auditions de catégorie III se font sur invitation, lesquelles sont planifiées principalement en journée durant la semaine. Pour les auditions de catégorie II, le rapport jour/nuit et semaine/week-end s'élevait à chaque fois à 80 % (pour les auditions en journée et les auditions en semaine) et à 20 % (pour les auditions de nuit et les auditions du week-end). Le pourcentage relativement élevé des auditions de nuit de catégorie II s'explique probablement par les auditions relatives à des coups et blessures plus légers, se produisant souvent la nuit.

Pour les trois points examinés plus haut (nombre d'auditions, rapport mineurs/majeurs et moment de l'audition), il est à noter que les chiffres d'ISLP/FEEDIS et de l'application web correspondent fortement, ce qui indique que l'enregistrement de ces variables dans les deux systèmes d'enregistrement se déroule bien.

Nous examinons ensuite le nombre de suspects majeurs de catégorie IV qui renoncent au **droit à l'assistance**³⁸ **lors de l'audition policière**. Nous nous basons à cet effet sur les chiffres d'ISLP/FEEDIS.³⁹ Au cours des mois de janvier à mai, l'on constate toujours qu'environ 1/3 (33 %) ont renoncé au droit à l'assistance dans le document écrit prévu à cet effet, alors que 2/3 (66 %) des suspects de catégorie IV souhaitaient l'assistance d'un avocat. Cela ne signifie toutefois pas que ces suspects aient été effectivement assistés par un avocat, étant donné que les avocats francophones et germanophones ont suspendu la permanence Salduz à partir du 30 mars 2012.

Afin d'avoir un meilleur aperçu du fonctionnement du service de permanence du barreau, il a semblé intéressant d'observer les chiffres relatifs à **la désignation des avocats par l'application web**. Ces chiffres ont d'abord montré que seulement une très petite minorité (toujours environ 1 %) des suspects de catégorie IV ont été assistés par l'avocat de leur choix. Ces chiffres indiquent en outre qu'en avril et en mai, aucun avocat n'a été trouvé par le biais de l'application web du service de permanence du barreau, dans toute la Belgique pour environ 66 % des cas, alors que ce pourcentage se situait entre 16 % et 27 % en janvier, février et mars. Cela s'explique principalement par la suspension de la permanence Salduz par les avocats francophones et germanophones à partir du 30 mars 2012, même si l'enthousiasme pour assurer la permanence Salduz s'est également amenuisé chez les avocats néerlandophones. Nous avons constaté en effet qu'en Flandre et à Bruxelles néerlandophone, le **nombre d'appels au numéro d'urgence BAJ** (numéro que l'on forme si aucun avocat n'est disponible dans l'application web) a augmenté sensiblement au cours des derniers mois. En Wallonie et à Bruxelles francophone, le nombre d'appels d'urgence a en revanche très fortement baissé, bien qu'aucun avocat n'ait plus pu *de facto* être trouvé par le biais du service de permanence. Ce qui est néanmoins logique, dès lors qu'il n'y a plus (provisoirement) d'avocats assurant l'assistance pour les appels d'urgence.

L'ISLP permet également d'enregistrer des informations sur le déroulement des auditions de catégorie IV et plus précisément le nombre de suspects qui ont fait valoir **leur droit au silence** devant la police locale. Ce chiffre s'est révélé très bas (1,2% en janvier et environ 0,65% pour la période allant de février à mai inclus). À la PJF d'Anvers, un de nos sites-pilotes, la proportion des suspects ayant fait valoir leur droit au silence s'élève par contre à 17%. Cela semble donc indiquer que la police fédérale utiliserait davantage le droit au silence, bien qu'il soit évidemment un peu prématuré de baser ce jugement sur l'enregistrement d'une seule entité PJF.

Si nous examinons la **durée des auditions de catégorie IV**, nous constatons, sur la base des enregistrements dans ISLP/FEEDIS qu'une audition de catégorie IV par la police locale

³⁸ Il s'agit tant du droit à une concertation confidentielle préalable que du droit à l'assistance d'un avocat pendant l'audition.

³⁹ Depuis la suspension de la permanence Salduz par les avocats francophones et germanophones, le nombre de suspects faisant appel à l'assistance d'un avocat du côté wallon n'a en effet plus été enregistré correctement dans l'application web.

dure en moyenne une heure. La durée des auditions de catégorie IV par la police fédérale se révèle quant à elle beaucoup plus longue (minimum de une heure et demie). Dans l'application web, la durée moyenne d'une audition de catégorie IV (qu'elle ait été effectuée par la police locale, la police fédérale ou encore le juge d'instruction) est d'une heure un quart. Il est en outre ressorti des enregistrements de la **durée moyenne des prestations des avocats** que les délais prévus par la loi (par exemple en ce qui concerne la concertation confidentielle et la consultation confidentielle supplémentaire) ont toujours été respectés.

L'application web du service de permanence a été complétée à partir 1er avril par des informations sur le **recours aux interprètes lors de la première audition de catégorie IV ainsi que des suivantes**. Selon ces chiffres, on a fait appel à un interprète dans 19,6% des auditions de catégorie IV en avril et dans 18,5% des auditions de catégorie IV en mai. Environ 35% de toutes les demandes d'interprètes d'avril et mai concernaient une langue courante (néerlandais, français, allemand ou anglais) tandis que 65% des demandes concernaient une langue non courante. Tant en avril qu'en mai, un quart des demandes d'interprètes concernaient le français. Pour les langues non courantes, l'arabe (environ un cinquième du nombre total de demandes d'interprètes) et le roumain (13,9% et 17,7% du nombre total de demandes d'interprètes) étaient les langues les plus demandées.

Enfin, 6 des 8 **sites-pilotes** de la police fédérale et la police locale nous ont fourni des chiffres supplémentaires sur la base de leurs propres enregistrements manuels. Il en ressort entre autres que le droit à une assistance médicale est très peu utilisé.

- **Devant le juge d'instruction**

Si nous observons le **nombre d'auditions par le juge d'instruction** dans le cadre de l'article 16 LDP, nous constatons qu'un total de 3.599 auditions ont été enregistrées dans JIOR pour les mois de janvier à mai inclus. Seulement 5% des auditions concernaient une « première » audition du suspect devant le juge d'instruction sans qu'il y ait eu une première audition effectuée par la police. L'enregistrement du nombre d'auditions dans JIOR ne représente cependant qu'une (importante) sous-évaluation de la réalité. Ceci s'explique par le fait que cette nouvelle variable n'a pas été enregistrée correctement par les juges d'instruction.

Sur la base de l'enregistrement dans JIOR, nous avons également obtenu des informations sur le nombre de suspects qui, lors de l'audition devant le juge d'instruction, **ont effectivement fait appel à l'assistance d'un avocat** dans le cadre de l'article 16 LDP. Il ressort de cet enregistrement qu'en Flandre, de janvier à mai 2012, 80 à 87% des suspects entendus par le juge d'instruction bénéficiaient de l'assistance d'un avocat. En Wallonie et à Bruxelles, cette assistance effective était bien moins importante en avril et en mai (environ 30% en Wallonie et 45% à Bruxelles) en raison de la grève des avocats francophones et germanophones qui a débuté le 30 mars 2012. Il ressort également de cet enregistrement que les juges d'instruction cherchaient régulièrement un avocat via d'autres canaux que celui de l'application web du barreau.

Enfin, l'enregistrement dans JIOR nous a également donné des informations sur l'utilisation par le juge d'instruction des possibilités d'exception permettant de **refuser le droit à l'assistance d'un avocat** lors d'une audition de catégorie IV et de **différer le droit d'informer une personne de confiance**. Pendant les mois de janvier à mai 2012, ces deux possibilités n'ont été enregistrées que très rarement: 34 fois pour le refus du droit à l'assistance et de différer et 17 fois pour le report du droit d'informer une personne de confiance. Étant donné qu'il s'agit de nouvelles variables, nous devons analyser ces chiffres avec la prudence qui s'impose.

2) Impact de la loi sur le nombre de détentions préventives

Les enregistrements effectués par les juges d'instruction dans JIOR permettent d'obtenir des indications prudentes et provisoires sur l'impact de la loi Salduz sur le nombre de détentions préventives. Sur la base de l'analyse dans le présent rapport, on peut constater que le

nombre de **mandats d'arrêt** a légèrement diminué en 2012 par rapport aux années précédentes. Il serait cependant prématuré de déterminer dès maintenant s'il s'agit ici d'une diminution significative et si la loi Salduz en est la cause.

En outre, nous avons observé que les juges d'instruction n'utilisaient que rarement la possibilité de délivrer une **ordonnance de prolongation** du délai d'arrestation. Étant donné que l'ordonnance de prolongation est une nouvelle variable, il est possible que son enregistrement ne soit pas encore optimal.

De plus, il est apparu que le nombre de **libertés sous conditions** (LSC) accordées en 2012 a augmenté de manière considérable par rapport aux années précédentes. Ici également, il est trop tôt pour en conclure que cette augmentation des LSC est une conséquence directe de la loi Salduz. Ces chiffres concernent en effet toutes les LSC prononcées en janvier et en février par les juges d'instruction et ne portent donc pas uniquement sur les LSC prononcées dans un délai de 24 heures (éventuellement prolongé).

Enfin, il est ressorti des enregistrements dans JIOR qu'un total de 159 suspects auraient été **libérés sans conditions** de janvier à mai 2012. Ce chiffre est une importante sous-évaluation de la réalité, qui est due à un sous-enregistrement de cette nouvelle variable dans JIOR.

3) Implications budgétaires des droits prévus par la loi

Le volet quantitatif comportait enfin une liste des différents paramètres pouvant être utiles pour le calcul des implications budgétaires de la loi Salduz :

- nombre d'(de premières) auditions par la police ;
- nombre d'auditions par les juges d'instruction;
- nombre de mandats d'arrêt ;
- demande d'assistance lors d'auditions de catégorie IV par la police ;
- assistance effective lors d'auditions devant les juges d'instruction ;
- moment où se déroule l'audition devant la police (jour/nuit, semaine/week-end);
- durée moyenne en minutes d'une audition policière d'une part et des prestations des avocats dans le cadre de l'application des droits Salduz d'autre part ;
- utilisation d'interprète pendant la première ou deuxième audition de catégorie IV.

3. KWALITATIEF LUIK

Dans le cadre de ce volet qualitatif, nous nous intéressons à la manière dont la loi Salduz s'applique depuis son entrée en vigueur. Afin de recueillir un maximum d'informations, nous avons consulté, au cours des mois d'avril et mai 2012, les différents acteurs concernés par la loi Salduz. Nous avons pris l'initiative d'organiser des tables rondes avec le parquet et les juges d'instruction. Nous avons également eu des entretiens avec certains policiers des zones de police pilotes ainsi qu'avec les présidents des bureaux d'aide juridique et des avocats assurant les permanences Salduz des arrondissements judiciaires correspondant. Enfin, un questionnaire a été envoyé aux différents "points de contact" de la police et du barreau.

3.1. Politie

En ce qui concerne la police, nous avons mené des entretiens avec les policiers de l'ensemble des zones de police pilotes. L'ensemble des policiers rencontrés provenait de différents services, à savoir le service "intervention" ou le service "recherche", ce qui nous a permis d'avoir l'image la plus complète possible de l'application de la loi Salduz par les services de police. Nous avons également envoyé un questionnaire aux différents "points de contact" à savoir la Police Fédérale et la Commission Permanente de la "Police Locale, qui y ont répondu.

3.1.1. Federale Politie⁴⁰

1) Déroulement de l'application de la loi Salduz à l'heure actuelle

Dans la majorité des PJF, l'application de la loi « Salduz » se déroule bien, chacun connaît la loi et les outils mis à sa disposition. Cependant, il existe de multiples problèmes qui se rencontrent dans la pratique.

Beaucoup de problèmes se posent toujours :

- La difficulté à trouver un nombre suffisant d'avocats et d'interprètes (pendant la nuit, lorsque plusieurs personnes sont arrêtées en même temps,...) ; beaucoup d'avocats refusent d'intervenir dans la procédure Salduz pour leur propre clientèle ; dans d'autres cas, les magistrats demandent que la police prenne directement contact avec l'avocat choisi par le suspect ;
- Les infrastructures qui ne sont pas encore partout optimales (dans certaines PJF ou certains Palais de justice) même si elles tendent à s'améliorer petit à petit ;
- Les pertes de temps et de capacité engendrées par l'attente de l'avocat et les actes d'administration « Salduz » ;
- La complexification des tâches policières :
 - o une reconstitution demandera un déploiement de moyens et des préparatifs beaucoup plus importants qu'auparavant ;
 - o la stratégie de l'audition doit être repensée étant donné que la personne entendue a déjà eu le temps de constituer son récit et fera souvent plus vite appel à son droit de se taire (parfois sur recommandation de son avocat) ;

⁴⁰ Cette partie est une contribution de la police fédérale, rédigée par CDP Valère De Cloet - Directeur général PJF a.i.et quelque peu adaptée par le SPC.

- o les convocations avec mention des faits doivent être repensées dans le cadre de gros dossiers car les suspects ont tendance à ne pas se présenter ou faire disparaître des éléments de preuve s'ils sont informés des faits pour lesquels ils doivent être entendus.
- Les avocats :
 - o ont tendance à demander l'accès au dossier et la qualification des faits avant même de se rendre sur place ;
 - o insistent parfois beaucoup auprès du suspect pour qu'il ne renonce pas à l'assistance d'un avocat ;
 - o souhaitent être présents lors d'une audition en catégorie III même si cela n'est pas légalement prévu (certains magistrats ou services de police le permettent) ;
 - o ne veulent pas rester en stand-by lorsque de grosses enquêtes sont programmées ;
 - o ne sont que rarement ceux qui ont été choisis par le suspect via l'application web.
- Les problèmes spécifiques d'application de la loi « Salduz » aux mineurs : compréhension de la déclaration des droits ; lorsque la convocation écrite est faite avec les mentions complètes, ils viennent sans avoir consulté d'avocat et demandent un report de l'audition ; manière de communiquer sur les faits ;
- Le manque de clarté dans les apostilles des magistrats quant à la détermination de la catégorie de la personne à entendre (les apostilles ne mentionnent pas toujours sous quelle catégorie entendre un suspect) ;
- Les initiatives « personnelles et créatives » de certains magistrats : demander la présence de 2 avocats pour l'audition finale d'un suspect, accorder la présence d'un avocat même pour la catégorie III,....

Dans certaines PJF, il existe de bonnes pratiques spécifiques:

- des policiers ont été désignés comme personne de référence Salduz pour permettre à chaque membre qui a une question relative à l'application Salduz de trouver une personne en mesure de lui répondre ;
- un PV récapitulatif quant à la procédure Salduz est rédigé pour chaque personne arrêtée ;
- utilisation d'une check-list pour chaque arrestation ;
- directives communes avec les prisons pour les auditions de personnes détenues ;
- pour les grosses enquêtes, un enquêteur « Salduz » est désigné et se charge des formalités administratives pour organiser l'assistance de l'avocat ;
- une application en WORD a été développée (PJF Liège) pour faciliter le travail de rédaction des PV en tenant compte de la procédure Salduz et qui permet, en fin de parcours, de tout basculer dans FEEDIS.

Il convient aussi de rappeler l'excellente initiative de l'arrondissement de Mons qui a mis en place un lieu unique de concertation préalable et d'auditions « salduz » pour les zones de police, la PJF de Mons et le parquet (CISAM). Malheureusement, le CISAM a suspendu ses activités depuis le 01/06/2012 pour les raisons suivantes :

- Pas suffisamment de décisions Cat IV par le Parquet et les JI malgré une augmentation ces deux derniers mois;
- Coûts trop élevés pour les services fournissant de la capacité au CISAM (certains services pour aucune arrestation (SHAPE, CIK, ...)) ;
- Absence de signal clair de la part de l'Autorité ministérielle (malgré les "promesses" faites au départ) ;
- Conjoncture budgétaire difficile pour les services ;
- Absence prolongée des avocats rendant actuellement le dispositif CISAM quasiment inutile.

2) Service de permanence du barreau et application web

Mis à part le fait que le barreau francophone et germanophone n'assure plus les permanences Salduz (donc, l'encodage dans l'application web donne systématiquement

« pas d'avocat disponible » alors que nous respectons toujours le délai d'attente de 2 heures), les difficultés sont :

- Pas possible de revenir sur la page précédente pour corriger une erreur d'encodage ;
- Problèmes informatiques (pannes informatiques) ;
- La pick-list reprenant les ZP ne contient pas les PJF, mais ce problème devrait être résolu sous peu ;
- Les enquêteurs doivent obligatoirement fermer chaque formulaire électronique après l'avoir complété pour que les données soient enregistrées.

Du côté francophone et germanophone, depuis l'arrêt des permanences Salduz par les avocats, il n'est plus possible d'avoir l'assistance d'un avocat et ce, même en passant par le numéro d'urgence. Il n'y a que les suspects qui connaissent un avocat en particulier et qui peut être contacté personnellement qui obtiennent cette assistance (« justice de classe »).

Parfois, le contact se fait avec le numéro d'urgence du Barreau mais il n'y a pas toujours de réponse de celui-ci.

Depuis que la permanence Salduz ne fonctionne plus (ou presque plus) dans les arrondissements francophones et germanophone, il a été rappelé d'attendre tout de même les 2 heures après l'encodage des mentions dans l'application web.

Cependant, dans certains arrondissements, les parquets recommandent de commencer l'audition dès que la permanence confirme qu'aucun avocat ne sera présent pour la concertation (téléphonique et sur place) et l'audition.

3) Concertation confidentielle et assistance de l'avocat

Très peu d'incidents sont à déplorer quant à la sécurité et la confidentialité des contacts entre l'avocat et son client. Cependant, dans certaines PJF, les locaux de concertation ne sont pas encore aménagés adéquatement et parfois, ces consultations doivent encore se faire dans la cellule.

Les quelques incidents rencontrés sont :

- L'avocat ne s'en tient pas à sa mission, souhaite intervenir, demande l'accès au dossier, pose une question lui-même ou dit à son client de ne pas répondre à la question de l'enquêteur. Ces incidents ont été vite résolus et n'ont pas mené à la clôture prématurée de l'audition.

Dans la majorité des cas, aucun incident n'a été signalé.

4) Enregistrement audiovisuel de l'audition

Peu de PJF procèdent à un enregistrement audiovisuel de l'audition tel que décrit dans la COL 8/2011. Par manque de base légale claire et univoque, par manque de sollicitation de la part du magistrat en charge du dossier.

Lorsqu'un enregistrement audio-visuel est réalisé, c'est pour des auditions longues et lourdes.

5) Assistance des interprètes

Pas de problème à signaler si ce n'est qu'il n'existe toujours pas de liste officielle fédérale mise à jour et qu'il n'y a pas suffisamment d'interprètes disponibles.

6) Impact sur le fonctionnement interne

En quelques mois d'application, on peut déjà mentionner comme impact sur le fonctionnement quotidien :

- Procédure allongée par l'attente de l'avocat, la concertation préalable. Donc, perte de temps et de capacité. Ce constat est partagé par toutes les PJF ;
- Préparations plus conséquentes des grosses opérations, perquisitions avec contacts préalables avec le barreau ;
- Stratégie d'enquête à revoir : réfléchir au type de convocation à envoyer ; la stratégie de l'audition elle-même, doit être revue face au recours plus important au droit au silence et à la concertation préalable qui permet au suspect de construire son récit de manière réfléchie avant l'audition ; préparation plus importante des auditions (avoir un maximum d'éléments avant même de faire l'audition) ; parfois, réaction inverse c'est-à-dire que la première audition devant la police est sommaire et sera approfondie par le magistrat ;
- Moins d'auditions en catégorie IV par frilosité face à la procédure plus lourde d'assistance d'un avocat ;
- Explications des différents droits aux personnes à entendre parfois longues et fastidieuses ;
- Gestion du temps, de l'accueil des avocats mais aussi des interprètes ;
- Lorsque la procédure passe d'une catégorie III à IV en cours d'audition, il faut stopper l'audition en cours et donner tous les droits catégorie IV au suspect (beaucoup de temps et d'énergie perdus pour l'enquête).

Le problème récurrent est le manque de capacité en personnel : surveillance de la personne à entendre, accueil de l'avocat, mesures de sécurité pour l'avocat, attente de l'avocat, pertes de temps avec les concertations préalable et pendant l'audition,...

Un autre problème qui devra être résolu dans les prochains mois est l'usage des modèles de PV qui devraient être améliorés et même simplifiés. Multiplicité des formulaires, modèles, déclarations des droits.

Les importants changements perceptibles en raison de la loi Salduz sont :

- Diminution des privations de liberté au profit des convocations écrites (catégorie III). Ce qui constitue aussi une perte de temps pour l'enquêteur : délai de convocation ; convocation écrite avec la possibilité de demander un report de cette audition si la convocation ne comporte pas l'énumération de tous les droits « Salduz » ;
- Lors de perquisitions ou de privation de liberté, le policier doit éviter de poser des questions afin de ne pas enfreindre les nouveaux droits de la personne entendue ;
- Stratégie d'enquête à adapter (voir ci-dessus), les personnes auditionnées recourent plus rapidement au droit au silence ;
- Infrastructure mobilisée pour les concertations préalables et l'accueil des avocats ;
- Sentiment que la Justice tend à porter plus d'attention au formalisme et au respect des droits des suspects qu'à la recherche de la vérité.

7) Collaboration avec d'autres acteurs

D'une manière générale, la collaboration avec les autres acteurs se passe très bien. Chacun y met du sien pour que la procédure soit respectée, avec le bémol du mouvement de « grève » des avocats.

Certains juges d'instruction donnent des directives spécifiques de précaution : seconde audition d'un suspect, précédemment auditionné en catégorie IV, aussi avec assistance de son avocat.

Concernant la concertation structurelle ou les contacts avec les autres acteurs, dans la majorité des arrondissements,

- des plates-formes de concertation ont été mises en place ;
- des magistrats de référence « Salduz » sont nommés dans les parquets ;
- des policiers de référence répondent aux questions Salduz ;

- des informations et FAQ sont diffusées sur l'Intranet de la police pour permettre une meilleure circulation des informations et dernières nouveautés.

3.1.2. Vaste Commissie van de Lokale Politie⁴¹

Vanuit het secretariaat van de Vaste Commissie van de Lokale Politie (VCLP) werd een bevraging gedaan bij haar leden, alsook de korpschef van de politiezone Beveren.

1) Huidige ervaringen omtrent de toepassing van de Salduz-wet

Over het verloop van de toepassing van de wet van 13 augustus 2011 is een meerderheid van de respondenten positief. Opmerkingen zijn er omwille van het gegeven dat de advocaten de permanentie niet meer verzekeren (cfr. beslissing Orde van Franstalige en Duitstalige balies). Ook de richtlijnen van het parket gaven in een bepaald geval aanleiding tot een negatief antwoord. Bij één respondent die zich in positieve zin uitsprak werd wel de nuance gemaakt dat er soms problemen zijn om een raadsman te vinden gezien er blijkbaar onvoldoende zijn die kandidaat zijn of omwille van de te beperkte kandidaturen (bv. enkel tijdens de dag).

2) Ervaringen met de webapplicatie

Omtrent de webapplicatie is het zo dat men laat weten dat deze steeds beschikbaar is. Het invullen van de webapplicatie vraagt over het algemeen weinig tijd. Voor sommige korpsen is dit zelfs gemiddeld minder dan 3 minuten. Een meerderheid van de korpsen vond de webapplicatie goed.

3) Vertrouwelijk overleg en bijstand advocaat

Wat betreft de infrastructuur kan over het algemeen worden gesteld dat in de meeste gevallen een plaats voor een vertrouwelijk overleg werd voorzien, zelfs zijn er bij een meerderheid specifieke middelen voorzien inzake vertrouwelijk telefonisch overleg (d.w.z. specifiek toestel zonder opname en afzonderlijk lokaal). Er is echter niet overal voorzien in een specifiek verhoorlokaal. De federale overheid heeft hiervoor trouwens nog geen bijkomende middelen voorzien.

Veiligheidsincidenten bij het vertrouwelijk overleg alsook incidenten omdat vertrouwelijkheid niet kon worden gegarandeerd werden ons niet gesignaleerd. Een meerderheid gaf aan dat er geen noemenswaardige incidenten waren naar aanleiding van de bijstand tijdens het verhoor. Waar dit wel het geval was lag dit onder meer aan het feit dat de advocaat voortdurend tussenbeide komt, dat men naast verdachte wil zitten en doordat men inzage vraagt van het dossier.

4) Audiovisuele opname

We hebben tevens de vraag gesteld in welke gevallen er gebruik gemaakt werd van de audiovisuele opname van het verhoor. In een meerderheid van de gevallen werd er aangegeven dat er geen toepassing is van audiovisuele opname buiten toepassing van artikel 112ter Sv. Slechts een minderheid gaf aan dat men standaard bij elk verhoor met bijstand van advocaat gebruik maakt van audiovisuele opname (buiten toepassing van artikel 112 ter Sv.).

⁴¹ Deze tekst is de bijdrage van de Vaste Commissie van de Lokale Politie, opgemaakt door Eric Wauters - Adjunct-secretaris van de VCLP en enigszins aangepast door de DSB.

5) Bijstand van tolken

Omtrent de samenwerking met tolken is het zo dat uit de bevraging blijkt dat de problemen voor het vinden van een tolk voor een meerderheid dezelfde zijn als voor de inwerkingtreding van de wet. Incidenten of problemen tijdens vertrouwelijk overleg en verhoor zijn er niet gemeld, doch opmerking is wel dat een tolkprestatie van een collega niet meer kan voor vertrouwelijk overleg.

Problemen zijn er ook omwille van de verre verplaatsing en het gegeven dat de tolk zich niet direct kan vrijmaken. Een korps gaf aan dat in bepaalde gevallen (van niet-courante talen) de tolken grote verplaatsingen dienen te doen, wat aanleiding geeft tot meerkost en tijdsverlies; dit omdat het verhoor niet kan worden opgestart. Hierdoor verloopt de coördinatie van de aanwezigheid van de tolk en van de raadsman soms moeilijk.

Eén en ander is toch wel een aandachtspunt bij de constructie van een wettelijke regeling voor de tolkprestaties.

6) Impact op de interne werking

Omtrent de impact op de werking is het zo dat een meerderheid aangeeft dat er steeds genoeg personeel aanwezig is. In bepaalde gevallen was dit ingevolge oproep van personeel dat reeds een wachtdienst verzekerde (OGP/OBP). Ook is het zo dat er in bepaalde gevallen sprake is van prestaties van overuren en inzet van wijk. Er zijn ook in heel wat gevallen veranderingen waar te nemen ingevolge de toepassing van de wet: het uitstel van het eerste verhoor, vrees voor het maken van fouten, stijging van het belang en het gebruik van de wetenschappelijke politie, minder belang van het eerste verhoor. Ook gaf men aan dat er minder vrijheidsberovingen zijn.

Kanttekening kan gemaakt worden dat bij uitstel van het eerste verhoor de werklust in bepaalde gevallen "verhuist" naar een ander korps.

7) Samenwerking met de advocatuur

Er is eensgezindheid over het feit dat de samenwerking met de advocatuur over het algemeen goed verloopt. Er zijn wel nog niet overal overlegmomenten voorzien, doch waar dit wel is doorgegaan ging dit overleg goed.

8) Bijkomende opmerkingen

Er dient te worden opgemerkt dat de hele procedure veel tijd in beslag neemt en de slagkracht op het terrein vermindert.

In de antwoorden die we mochten ontvangen is het zo dat er in bepaalde gevallen werd aangegeven dat er weinig verhoren categorie IV dienen te worden afgenomen. Enige voorzichtigheid is hier wel aan de orde. Er kan intern en extern wel eens op termijn een vorm van vermijdings- en doorschuifgedrag ontstaan. Dit komt de vlotte en snelle werking van het gerechtelijk apparaat ongetwijfeld niet ten goede.

Nuttig lijkt het ook om na te kijken of er inmiddels reeds afdoende maatregelen werden genomen door de diverse bijzondere inspectiediensten opdat ook hier op (middellange) termijn geen sprake zou zijn van doorschuiven van de verhoortaken via kantschrift naar de lokale politie.

Er dient ook de aandacht te worden gevestigd op het gegeven dat omtrent de financiering van de meerkost er tot op heden nog geen concrete beslissing is genomen. Voorstellen van de VCLP werden niet aanvaard.

Er doen zich in heel wat gevallen problemen voor wanneer er meerdere verdachten (zeker minderjarigen) tegelijkertijd worden opgepakt. Dit gaat gepaard met tijdsverlies, problemen met vinden van advocaten , etc.

Het verdient voorts aanbeveling om een intensere studie uit te voeren van de problemen die er zijn bij verhoor van personen die reeds in de gevangenis verblijven.

3.1.3. Pilootsites

Dans le cadre de cette section, nous nous intéresserons de manière plus approfondie à la pratique des différentes zones de police pilotes, à savoir les zones de police d'Anvers (ZP Anvers), de Zaventem (ZP Zaventem), de GAOZ (ZP GAOZ), de Bruxelles-Capitale Ixelles (ZP Bruxelles), de Mons (ZP Mons), de Wavre (ZP Wavre) et de Flowal (ZP Flowal).

Au cours des deux derniers mois, nous avons mené des entretiens avec divers acteurs policiers de chaque zone de police étudiée. En ce qui concerne la zone de police de Mons, celle-ci bénéficie de l'infrastructure du CISAM dont le personnel effectue les auditions dans le cadre des dossiers de catégorie IV.⁴² Les activités du CISAM sont suspendues depuis le 8 mai 2012 pour une durée de six mois. Les informations recueillies ci-dessous ne valent, par conséquent, que pour les mois de janvier à avril 2012. Afin d'obtenir des informations sur le fonctionnement du CISAM, nous avons rencontré l'un de ses gestionnaires mis à disposition par la PJF de Mons. Nous avons également rencontré un responsable de la police fédérale d'Anvers (PJF Anvers). Au total, 9 entretiens ont pris place permettant de rencontrer 25 policiers.

POUR TOUS LES SUSPECTS (CAT II-III-IV)

1) Déclaration des droits

L'ensemble des policiers rencontrés considère que la déclaration des droits remise au suspect est, de manière générale, suffisamment claire ou compréhensible. Certains policiers soulignent qu'il est néanmoins parfois nécessaire de prendre le temps de l'expliquer au suspect afin que celui-ci comprenne bien les droits dont il peut bénéficier. En effet, la population à laquelle ont affaire les services de police ne bénéficie pas toujours, selon certains policiers, des capacités intellectuelles permettant de comprendre les termes juridiques utilisés dans la déclaration. La police fédérale d'Anvers ajoute également que les termes utilisés ne sont pas appropriés pour des suspects mineurs.

Certains policiers permettent au suspect de leur poser des questions au sujet des droits repris dans la déclaration et le cas échéant, y répondent. Selon certains d'entre eux, il est cependant rare que le suspect pose des questions supplémentaires. Quelques policiers (ZP Mons-CISAM, ZP Flowal) précisent que la déclaration est signée par le suspect.

La majorité des policiers rencontrés considère que cette déclaration est traduite dans suffisamment de langues, aussi bien dans les langues les plus courantes que dans certaines langues plus particulières. Le panel de langues proposé est, selon eux, suffisamment complet. Les policiers de GAOZ trouvent tout de même étrange que la déclaration soit traduite en berbère et arabe mais pas en langue marocaine alors qu'un certain nombre de suspects la parlent. La police fédérale d'Anvers souligne que la traduction en turc ne correspond pas au turc mais à une langue slave.

Les policiers d'Anvers pensent différemment. Ils considèrent que le nombre de langues dans lesquelles est traduite la déclaration est limité et ne répond pas à leurs besoins. La population à laquelle ils ont affaire représente, selon eux, plus de cent langues différentes qui ne se retrouvent pas toujours dans le panel proposé (par exemple, le népalais ou le bengali).

Quelques policiers précisent que lorsque la déclaration des droits n'est pas traduite dans une langue, l'interprète présent traduit celle-ci au suspect.

⁴² Ce centre se situe tout près du palais de justice ce qui est facile pour les avocats qui doivent s'y rendre pour assister un suspect. Le personnel du CISAM est fourni par les zones de police et la PJF de l'arrondissement judiciaire de Mons qui participent au projet et ce, selon certaines règles bien établies (nombre d'arrestations, taille de la zone de police, l'éloignement géographique,...).

Les polices locales de Bruxelles/Ixelles et d'Anvers ajoutent qu'il est, cependant, parfois, difficile d'identifier la langue que parle le suspect. Dans certains pays, il existe de nombreux dialectes qui se ressemblent. Il n'est pas toujours évident d'identifier la traduction que les policiers doivent remettre ou le type d'interprète qu'ils doivent contacter.

La déclaration des droits ne semble donc pas poser trop de problèmes mais les policiers de Wavre et de Zaventem soulignent tout de même qu'il serait plus facile qu'il y ait une déclaration par catégorie d'infraction. En effet, pour l'instant, il existe un seul et même type de déclaration pour la catégorie II et la catégorie III or les suspects de la catégorie II ne bénéficient pas de tous les droits de la catégorie III. Même s'il est spécifié dans cette déclaration que le droit à une concertation confidentielle préalable ne vaut pas pour les faits de roulage, il est parfois difficile de faire comprendre cela au suspect concerné. En outre, les policiers d'Anvers ajoutent, qu'en matière de roulage, il est parfois difficile d'établir les responsabilités et par conséquent, d'identifier la victime et l'auteur de l'infraction (les torts sont parfois partagés). Par conséquent, chacune des parties est considérée comme un suspect de catégorie III et la déclaration des droits est donc transmise à chacune, peu importe leur responsabilité dans les faits. Cette situation peut être très délicate vis-à-vis de la victime. La police trouve qu'elle peut prendre désormais moins en compte les aspects humains de l'affaire. La police craint ainsi de perdre un peu de sa crédibilité vis-à-vis de la victime et de paraître manquer d'humanité. Afin d'éviter toute confusion, la zone de police suggère dès lors d'éliminer le mot « suspect » de la déclaration pour des faits de catégorie II.

2) Aide juridique

La déclaration des droits mentionne que le suspect (qu'il soit de catégorie III ou IV) peut demander le formulaire reprenant les conditions légales permettant de bénéficier de l'aide juridique totalement ou partiellement gratuite (disponible dans l'application web).

Lorsque nous avons abordé l'existence du formulaire ci-dessus avec les différents policiers rencontrés, nous avons constaté que ceux-ci le confondaient avec le document que le suspect doit remplir afin de bénéficier de l'aide juridique (déclaration sur l'honneur). Cela témoigne d'une méconnaissance de l'existence, dans l'application web, du formulaire reprenant les conditions de l'aide juridique gratuite. Dans les paragraphes qui suivent, nous nous aborderons dès lors seulement le document « déclaration sur l'honneur ».

Selon la majorité des policiers rencontrés, le suspect ne demande pas le document à compléter pour bénéficier de l'aide juridique gratuite. La plupart du temps, c'est l'avocat qui le remet au suspect afin de le compléter avec lui. Quelques policiers soulignent qu'il ne relève pas de leur responsabilité de transmettre ce document au suspect (PJF Anvers, ZP Anvers).

Pour la catégorie IV, nous observons que soit le document est mis à disposition des avocats au poste de police (ZP Mons-CISAM, ZP Flowal, ZP Zaventem) soit l'avocat le possède déjà sur lui. Il arrive cependant parfois que l'avocat demande de l'imprimer car il ne l'a pas (ZP Zaventem, ZP GAOZ). La question de savoir si le suspect entre dans les conditions permettant de bénéficier de l'aide juridique est alors discutée lors de la concertation confidentielle préalable avec l'avocat.

Alors que les policiers de Mons et de Wavre trouvent ce document suffisamment clair, les policiers de Flowal le considèrent difficile à compléter. Selon eux, le suspect ne sait pas toujours déterminer exactement les revenus dont il dispose et n'est donc pas en mesure de préciser s'il remplit les critères permettant de bénéficier de l'aide juridique ou non.

Les policiers de la police fédérale d'Anvers soulignent que lorsqu'un suspect de catégorie III leur pose des questions au sujet de l'aide juridique, ils lui transmettent les coordonnées du bureau d'aide juridique. La police locale d'Anvers ajoute que la responsabilité de prendre contact avec le bureau d'aide juridique appartient au suspect.

POUR LES SUSPECTS NON PRIVÉS DE LEUR LIBERTÉ (CAT III)

3) Convocation et consultation confidentielle préalable avec l'avocat

En cas d'audition de catégorie III, l'ensemble des policiers utilise la convocation mentionnant les faits et les droits dont le suspect peut bénéficier et ce, afin de gagner du temps et éviter que ce dernier ne puisse reporter l'audition. Les policiers de Flowal et d'Anvers y joignent la déclaration écrite des droits.

Alors que les policiers de Mons, de Flowal et de Zaventem n'ont encore jamais envoyé de convocation sans mention des faits et des droits, les policiers de GAOZ, de Wavre et d'Anvers ainsi que ceux de la police fédérale d'Anvers ont déjà pris, de manière exceptionnelle, cette initiative.

Les policiers de Wavre, de Flowal, de GAOZ et de la police fédérale d'Anvers, reconnaissent cependant qu'ils privilégient parfois/ pourraient privilégier, par choix stratégique, ce type de convocation s'ils souhaitent/souhaiteraient créer un effet de surprise chez le suspect (notamment en matière de stupéfiants, de détection de matériel pédopornographique,...) et/ou éviter la disparition de preuves matérielles (s'il n'y a pas encore eu de perquisition-visite domiciliaire, par exemple).

Les policiers de GAOZ ajoutent que lorsque le suspect est convoqué sans lui mentionner les faits et ses droits et souhaite tout de même consulter un avocat, l'audition est reportée. La police judiciaire d'Anvers précise que, dans l'hypothèse ci-dessus, différentes situations se sont déjà présentées : soit le suspect a demandé le report de son audition, soit il a attendu l'arrivée de son propre avocat au poste de police (l'application web ne fut donc pas utilisée), soit il y a eu une concertation téléphonique avec son propre avocat (en utilisant si possible son propre GSM). Les policiers de la police locale d'Anvers signalent également qu'ils préfèrent, dans l'hypothèse ci-dessus, que le suspect attende son propre avocat au poste de police (sans utiliser l'application web) ou qu'il ait un entretien téléphonique confidentiel avec son avocat (en utilisant son GSM) et ce, afin d'éliminer notamment tout risque de fuite ou de collusion.

Les policiers de Wavre et de GAOZ expliquent que pour créer un effet de surprise et éviter que le suspect convoqué ne puisse reporter son audition car il souhaite consulter un avocat, celui-ci pourrait toujours être considéré (après consultation du parquet) comme un cas de catégorie IV lors de sa présentation au poste de police (pour autant qu'il ne renonce pas directement à un avocat). Alors la permanence Salduz est utilisée pour qu'il puisse être immédiatement assisté d'un avocat.

En ce qui concerne les mineurs convoqués (catégorie III), certains policiers se demandent s'ils doivent ou non vérifier, lorsque ceux-ci se présentent au poste de police pour être auditionnés, s'ils ont effectivement consulté un avocat au préalable. A ce sujet, la police locale d'Anvers ajoute qu'en cas de convocation mentionnant les faits et les droits d'un mineur, ce dernier a toujours la possibilité de demander une concertation confidentielle préalable avec un avocat s'il n'en a pas consulté. En cas de demande expresse, la police est tenue de satisfaire la demande du mineur et prend alors contact avec la permanence jeunesse afin de vérifier si le mineur en question a déjà un avocat attitré et le cas échéant, prend contact avec celui-ci afin de voir s'il peut venir immédiatement ou prendre un rendez-vous pour l'audition devant les instances de la jeunesse.

La police locale de Mons souligne que cette possibilité de convocation pose parfois un problème de « crédibilité humaine » vis-à-vis de la victime de l'infraction. Les policiers de Mons s'inquiètent du ressenti de la victime qui constate que le suspect n'est pas auditionné tout de suite et repart avec une convocation afin de lui permettre de consulter un avocat alors que elle, est auditionnée immédiatement. Les policiers craignent que les victimes n'aient plus confiance en la qualité du travail policier ou en la justice lorsqu'elle constate que le suspect repart libre sans avoir été entendu.

En ce qui concerne la consultation confidentielle préalable dans le cadre des catégories III, les policiers ne sont pas au courant si les suspects ont effectivement consulté un avocat préalablement. Certains policiers (ZP Wavre, ZP GAOZ, ZP Zaventem) ont cependant l'impression que seule une minorité de suspects de catégorie III consulte un avocat avant l'audition entre autre parce que cela représente un certain coût financier.

Les policiers de Wavre mentionnent un cas où l'avocat d'un suspect de catégorie III souhaitait assister à l'audition (alors que cela n'est pas prévu par la loi). Cet avocat a été recadré par les policiers.

POUR LES SUSPECTS PRIVES DE LEUR LIBERTE (CAT IV)

4) Droit d'informer une personne de confiance

En ce qui concerne le nombre de suspects qui demandent de prévenir une personne de confiance, nous constatons que les impressions des policiers divergent. Alors que les policiers de Mons ou de Wavre affirment que près de la moitié des suspects de catégorie IV (voir la majorité selon la zone de police de Flowal) demande à ce qu'on prévienne une personne de confiance, les policiers de GAOZ et d'Anvers ainsi que la police fédérale d'Anvers soulignent que ce pourcentage est relativement bas dans leur service. Cette demande n'a lieu que dans un tiers des cas voir moins.

Les policiers de Zaventem précisent qu'ils n'ont connaissance que d'un seul cas où un suspect de catégorie IV a demandé d'informer une personne de confiance préalablement à l'audition. Ils précisent cependant que la moitié des suspects demandent de prévenir un proche seulement lorsqu'ils sont mis à disposition du parquet.

Les policiers d'Anvers et de Zaventem expliquent le faible pourcentage de suspects qui demandent de prévenir une personne de confiance préalablement à l'audition par le fait que les suspects sont souvent embarrassés par leur privation de liberté et ne souhaitent pas que cela s'ébruite. Ils demanderont à prévenir une personne de confiance seulement s'ils sont mis à disposition du parquet.

Certains policiers (ZP GAOZ, ZP Anvers) précisent que lorsque le suspect est mineur, ils ont tout de même l'obligation de prévenir les parents conformément à la loi en matière de jeunesse.

Il semble que, jusqu'à présent, dans la majorité des zones de police étudiées aucun juge d'instruction ou procureur du Roi n'ait déjà décidé de reporter la possibilité de prévenir une telle personne. Seules la police fédérale d'Anvers et la police locale de Bruxelles/Ixelles évoquent un (des) dossier(s) dans le(s)quel(s) cela a déjà été décidé car il y avait un soupçon de collusion ou un risque de disparition des preuves alors qu'une perquisition devait encore avoir lieu.

5) Droit à l'assistance médicale

Les policiers de certaines zones de police (ZP Mons-CISAM, ZP Flowal) demandent d'office au suspect si celui-ci désire une assistance médicale.

Selon les policiers, les dossiers dans lesquels une assistance médicale est sollicitée par le suspect sont minoritaire (ZP Wavre), rares (ZP Flowal, ZP Zaventem) voir inexistant (ZP GAOZ, PJF Anvers). Les policiers d'Anvers et de Wavre soulignent qu'ils sont obligés de satisfaire la demande du suspect même s'ils pensent que celui-ci joue la comédie.

Il arrive parfois que la police prenne contact de sa propre initiative avec un médecin (ZP Wavre, ZP Bruxelles/Ixelles, ZP GAOZ, ZP Zaventem, ZP Anvers, PJF Anvers) parce que le suspect ne semble pas bien, blessé-violenté ou en manque de stupéfiants.

En cas de demande d'assistance médicale, nous constatons que certains policiers ont préféré faire venir le médecin au poste de police afin d'ausculter le suspect sur place (ZP Wavre, ZP Flowal) alors que d'autres ont contacté directement le 100 afin de faire venir une ambulance sur place (PJF Anvers, ZP Anvers).

Le gestionnaire du CISAM souligne que le centre bénéficie d'une salle médicale mais qu'il est difficile de faire venir un médecin sur place. Au niveau de la région de Mons, les médecins s'organisent sous forme de permanence à l'hôpital. Il est donc difficile qu'un médecin accepte de se déplacer (de jour comme de nuit). En cas de besoin d'assistance médicale, le CISAM bénéficie de trois possibilités : se rendre avec le suspect au cabinet médical d'un médecin (comme un autre patient), appeler le SAMU en cas d'urgence ou aller directement aux urgences de l'hôpital.

En cas de demande d'assistance médicale, le suspect demande parfois que son propre médecin soit contacté (ZP Mons-CISAM, ZP Wavre, ZP Flowal, ZP Bruxelles/Ixelles). Les policiers de Wavre soulignent que le médecin du suspect doit alors être présent dans la demi-heure sinon un autre médecin est contacté.

En ce qui concerne les frais médicaux, les policiers de Mons, de Wavre ou de Flowal soulignent que ceux-ci sont à charge du patient (via une facture). Au sein de la zone de police de Zaventem, les frais médicaux sont à charge de la zone (un budget est prévu pour cela) et sont récupérés, si possible, via la mutuelle du suspect.

6) Service de permanence et application web

L'arrêt des permanences Salduz du côté francophone du pays

Depuis la fin du mois de mars, les avocats francophones du pays ont décidé de ne plus assurer les permanences Salduz. Par conséquent, les auditions en français se font actuellement, la plupart du temps, sans l'assistance d'un avocat. Même si les avocats néerlandophones partagent les mêmes revendications, ceux-ci continuent à assurer les permanences Salduz. En ce qui concerne Bruxelles, les policiers soulignent qu'il arrive souvent qu'un avocat néerlandophone assiste dès lors un suspect francophone.

Malgré cette grève, les policiers confrontés à cette absence d'avocats de permanence respectent toujours la procédure et encodent encore leur demande de désignation d'un avocat dans l'application web (et ce, afin d'être en conformité avec la loi et d'obtenir un numéro de dossier). Après avoir procédé à cet encodage dans l'application web, celle-ci leur renvoie un message standardisé selon lequel il n'y a pas d'avocats disponibles. Leurs démarches sont alors actées dans le PV.

Les policiers doivent alors attendre l'écoulement du délai de deux heures avant de débiter l'audition afin d'être en conformité avec la loi. Cela suscite une certaine incompréhension chez certains policiers rencontrés. La majorité des policiers regrette cette situation car elle entraîne une perte de temps.

La zone de police de Wavre précise que le procureur du Roi de Nivelles a pris une directive selon laquelle la police doit attendre l'écoulement du délai de deux heures si le suspect souhaite une concertation confidentielle préalable avec un avocat et un délai plus court (3/4 heures) si le suspect ne la souhaite pas. A l'issue de ce délai, les policiers de Wavre doivent contacter le numéro d'urgence national du service de permanence (auquel personne ne répond) et ensuite le numéro d'urgence du barreau de l'arrondissement judiciaire de Nivelles. Si aucune solution n'est trouvée, l'audition débute sans l'assistance d'un avocat.

Pour l'instant, les auditions en français se font donc, la plupart du temps, sans l'assistance d'un avocat sauf si le suspect a demandé de contacter son propre avocat et que ce dernier accepte d'assister son client et de se déplacer pour la concertation confidentielle et l'audition. En effet, malgré la grève, si le suspect demande de contacter son propre avocat, le personnel policier mettra tout en œuvre pour essayer de le contacter. Le gestionnaire du CISAM fait

remarquer que dans le cas évoqué ci-dessus, depuis la grève, il n'est cependant plus possible de compléter et de mettre à jour le dossier en question sur l'application web. Les policiers n'ont donc plus la possibilité de faire des remarques ou encore d'encoder divers renseignements tels que l'heure d'arrivée de l'avocat,...

Le gestionnaire du CISAM exprime quelques inquiétudes au sujet de l'arrêt des permanences Salduz des avocats francophones. Il constate que certaines zones de police qui relèvent du CISAM ne voient plus la nécessité de procéder à l'audition dans les murs du CISAM par une équipe du CISAM étant donné l'absence d'avocats. Selon lui, certaines zones de police de l'arrondissement judiciaire de Mons ont déjà pris l'initiative de réaliser les auditions directement au sein des bureaux de leur zone de police plutôt que de se rendre au CISAM. Si les zones de police de l'arrondissement judiciaire de Mons n'utilisent plus les infrastructures du CISAM, l'utilité du centre ne se justifie plus et son existence pourrait, selon le gestionnaire du CISAM être remise en cause. Les policiers de la police de Mons interrogés ont d'ailleurs exprimé leur mécontentement au sujet du fonctionnement du CISAM et leur souhait d'interrompre ses activités (voir ci-dessous).

Lorsque nous évoquons ci-dessous le fonctionnement de la permanence, de l'application web ou encore la procédure en tant que telle, les remarques des policiers francophones ne valent, étant donné l'arrêt des permanences Salduz des barreaux francophones, que pour les trois premiers mois de l'année 2012 à savoir, janvier, février, mars.

Fonctionnement du service de permanence

La plupart des policiers interviewés soulignent que, de manière générale, le service de permanence fonctionne bien et que l'application web trouve un avocat disponible dans la grande majorité des cas.

Les policiers de Mons et de Wavre n'ont d'ailleurs pas connaissance de dossiers où un avocat n'a pu être trouvé. Certains policiers (ZP Mons-CISAM, ZP Wavre, ZP Flowal) expriment même leur étonnement par rapport au délai de réaction très court de l'application web. La police de Flowal mentionne qu'il ne faut seulement que 2 à 3 minutes pour qu'un numéro de dossier soit transmis et 15 à 30 minutes pour qu'un avocat soit désigné. Les cas où un avocat n'a pu être trouvé sont donc rares. Les policiers de GAOZ soulignent que ce sont toujours les mêmes avocats qui assurent la permanence.

Les policiers bruxellois ajoutent qu'il arrive souvent que la concertation confidentielle ait lieu par téléphone avec des avocats issus d'autres barreaux (Ypres, Bruges, Furnes,...). Dans ce cas, la plupart des suspects renoncent, par après à l'assistance de l'avocat pendant l'audition.

Les policiers de Zaventem sont plus nuancés au sujet du fonctionnement de la permanence et considèrent que celle-ci ne fonctionne pas toujours bien. Selon eux, il faut parfois attendre longtemps avant qu'un avocat soit désigné et il n'y a parfois aucune certitude sur le fait que l'avocat en question vienne ou non. Ils pointent également du doigt le fait que c'est parfois un avocat d'un autre arrondissement judiciaire (ex : Turnhout) qui est amené à se rendre à Zaventem pour assister un suspect, ce qui prend un certain temps. Enfin, les policiers de Zaventem évoquent également le fait que leur zone compte une certaine population d'origine francophone pour laquelle il est nécessaire de demander à l'application web néerlandophone la désignation d'un avocat qui sait parler le français, ce qui peut poser problème car l'application web prendra contact avec le barreau néerlandophone qui désignera alors un avocat néerlandophone qui devra intervenir en français.

Lorsqu'aucun avocat n'est trouvé, l'audition a lieu, selon les policiers qui ont déjà vécu cette situation, sans l'assistance d'un avocat et après l'expiration du délai de deux heures ce qui suscite de l'incompréhension chez certains policiers.

En ce qui concerne la situation plus spécifique du CISAM, étant donné que toutes les auditions sont centralisées au centre, il se peut qu'il y ait plusieurs suspects présents en même temps qui souhaitent l'assistance d'un avocat. Le gestionnaire du CISAM souligne

qu'un avocat ne peut, pour des raisons déontologiques, assister qu'un seul suspect dans une même affaire. Lorsque plusieurs suspects sont concernés par un même dossier, l'application web doit alors désigner plusieurs avocats en même temps. Il ajoute qu'il est déjà arrivé, lorsque plusieurs suspects doivent être assistés dans des dossiers différents sans liens les uns avec les autres, que le personnel policier s'arrange avec les gestionnaires de l'application web pour que l'avocat présent sur place puisse traiter tous les dossiers les uns à la suite des autres.

Fonctionnement de l'application web

Les policiers interviewés soulignent qu'ils utilisent toujours l'application web⁴³ pour trouver un avocat pour les cas de « catégorie IV ». Ils ne l'utilisent pas pour les faits de « catégorie III » (comme cela se fait parfois dans certaines zones de police).

De manière générale, l'ensemble des policiers est satisfait du fonctionnement de l'application web. Il semble qu'il n'y ait pas de gros problèmes à signaler. Selon le gestionnaire du CISAM, il n'y a jamais eu d'incidents techniques ayant entraîné un appel vers le numéro d'urgence. La police fédérale d'Anvers ajoute que cette application web est une bonne chose car la responsabilité de trouver un avocat disponible ne relève pas du personnel policier qui est par conséquent moins sous pression.

Seuls quelques petits incidents isolés sont évoqués: la zone de police de Wavre mentionne un dossier où l'application web n'a pas pris les mesures nécessaires afin qu'un avocat contacte un suspect dans le cadre d'une renonciation à l'assistance d'un avocat. La police locale d'Anvers signale que l'application web n'a pas fonctionné dans un cas et que le numéro d'urgence a dû être contacté. La police locale de GAOZ évoque également un cas où l'avocat de permanence n'a pas reçu le SMS de l'application web et ne s'est donc jamais rendu au poste de police pour assister son client. Enfin, la police de Bruxelles/Ixelles évoque un dossier où un policier néerlandophone a rempli (en néerlandais) la page web sur l'application web afin qu'un avocat soit désigné pour assister un suspect francophone (en mentionnant bien que le suspect était francophone). L'application web s'est basée sur la langue de la page web complétée par le policier néerlandophone et a désigné un avocat néerlandophone qui a été surpris de devoir assister un suspect francophone.

La police locale de GAOZ fait également remarquer la lenteur du système pour extraire ou récupérer des données/documents ainsi que le manque de clarté du système au sujet de la phase dans laquelle se trouve le dossier (si le dossier est clôturé ou non).

7) Concertation confidentielle préalable avec l'avocat

Les policiers de Mons et de GAOZ soulignent que lorsque ceux-ci demandent aux suspects s'ils souhaitent l'assistance d'un avocat, la plupart d'entre eux posent la question du coût. Cela semble influencer leur décision.

Lorsqu'un suspect souhaite une concertation confidentielle avec un avocat, ce droit lui est, jusqu'à présent, toujours accordé sans restriction. L'ensemble des policiers interviewés n'a pas connaissance de cas où le procureur du Roi ou le juge d'instruction ait décidé de déroger à ce droit. Les policiers de Wavre précisent que cela pourrait cependant être envisagé dans des affaires très graves telles que des affaires de terrorisme où la sécurité nationale est en danger.

Certains policiers (ZP Mons-CISAM, ZP Flowal) soulignent que les avocats arrivent généralement dans le délai de deux heures prévu pour avoir une concertation confidentielle avec leur client. Le gestionnaire du CISAM évoque cependant une certaine souplesse par rapport au respect de ce délai de deux heures. Un quart d'heure peut encore être accordé avant de débiter l'audition.

⁴³ La zone de police de Wavre n'a utilisé l'application qu'à partir du mois de février 2012.

En ce qui concerne la manière dont se déroule la concertation préalable, nous constatons que les informations divergent en fonction des policiers interviewés. Alors que les policiers de Mons, de Flowal, de GAOZ et d'Anvers ainsi que ceux de la police fédérale d'Anvers affirment que celle-ci se tient, dans la majorité des cas, sur place (voir dans la totalité des cas selon la zone de police de Flowal), les policiers de Wavre, de Zaventem et de Bruxelles soutiennent que celle-ci a lieu principalement par téléphone. La police locale de Wavre précise que la concertation a souvent lieu sur place lorsque le suspect est de langue étrangère et que la présence d'un interprète est nécessaire. La police locale d'Anvers ajoute que la concertation aura lieu par téléphone si l'avocat n'est pas en mesure d'arriver à temps (dans le délai de deux heures) au poste de police. Les policiers bruxellois soulignent qu'aujourd'hui la concertation confidentielle a lieu principalement par téléphone alors qu'au début de la mise en œuvre de la loi Salduz, celle-ci se déroulait sur place.

Les policiers de GAOZ, de Flowal et d'Anvers ajoutent que les suspects souhaitent souvent la présence de l'avocat lors de l'audition. Etant donné que l'avocat doit tout de même se rendre au poste de police pour assister son client durant l'audition, celui-ci choisira, selon ces policiers, d'effectuer la concertation confidentielle préalable également au poste de police.

La police fédérale d'Anvers et les polices locales de Mons et d'Anvers ont cependant constaté que lorsque le suspect envisage de renoncer à une concertation confidentielle préalable avec un avocat et qu'il a un contact téléphonique « de renonciation » avec l'un des avocats du service de permanence, celui-ci change souvent d'avis et demande tout de même l'assistance d'un avocat pour le reste de la procédure.

En ce qui concerne l'infrastructure prévue pour la concertation confidentielle, nous constatons que celle-ci diverge entre les différents services de police. La plupart d'entre eux ont trouvé une solution avec l'infrastructure et les moyens financiers dont ils disposaient. En ce qui concerne la police locale de Mons, celles-ci disposait des services du CISAM dont le personnel procède aux auditions de catégorie IV dans leurs bâtiments présentant toute l'infrastructure nécessaire.

Le CISAM possède une infrastructure neuve et complète. Le centre bénéficie de deux « meeting box » (mais trois « meeting box » ont encore été commandées). Une « meeting box » consiste en un bloc transparent (en plexiglas) divisé en deux compartiments par une vitre (un compartiment pour l'avocat et un compartiment pour le suspect). Les deux « meeting box » se trouvent côte à côte dans une grande salle et peuvent être surveillées par le personnel policier présent à travers une vitre. Un film opaque a été collé sur les vitres des « meeting box » au niveau de la bouche pour éviter qu'on ne puisse lire sur les lèvres.

A la police de Wavre, la concertation sur place a lieu dans un local divisé en deux compartiments séparés par une vitre de telle sorte que le suspect ne puisse pas entrer en contact physique avec l'avocat. L'avocat et son client y accèdent par différentes portes. Le local est équipé d'une caméra (sans prise de son) qui permet une surveillance visuelle du plan général du local et qui a été placée pour assurer la sécurité de l'avocat. En ce qui concerne la police locale de GAOZ et d'Anvers, l'infrastructure prévue est presque identique à celle de Wavre. A la police locale de GAOZ, l'avocat et son client communiquent cependant par un téléphone. Un second téléphone est prévu pour l'interprète. Le local est équipé d'une sonnette que l'avocat et le suspect peuvent utiliser en cas de difficultés ou lorsque l'entretien est terminé.

A la police locale de Flowal, une pièce a été aménagée au niveau de l'insonorisation et de l'infrastructure (deux sièges et une tablette (table) ont été fixés au mur). Pour des raisons de sécurité, le suspect est toujours menotté et accroché au mur. Le local peut être surveillé via une vitre sans teint placée dans la porte du local et une caméra sans prise de son (qui n'enregistre pas). A Zaventem, un local spécifique a également été mis à disposition où se trouvent une table et deux chaises mais aucune caméra n'a été prévue. Les policiers de Zaventem précisent donc qu'ils peuvent, le cas échéant, proposer par sécurité à l'avocat que la concertation se déroule dans une cellule où il est possible de surveiller ce qu'il s'y passe via une caméra (sans prise de son).

A Bruxelles, les services policiers ont fabriqué eux-mêmes une sorte de « meeting box » et l'ont placé dans une cellule. Ils n'ont pas souhaité acheter celle prévue par la police fédérale qui coûte un certain prix.

En ce qui concerne la police fédérale d'Anvers, celle-ci explique que pour l'instant la concertation confidentielle se déroule dans la cellule du suspect (ce qui semble mettre mal à l'aise certains interprètes). Un budget a cependant été débloqué afin d'aménager trois locaux spécifiques qui, semble-t-il, seront comparables à ceux dont disposent les polices locales de Wavre et de GAOZ.

Au sujet des normes de sécurité auxquelles sont soumis les avocats, les services de police précisent qu'ils ont prévu des casiers/armoires fermés à clef dans lesquels les avocats doivent/peuvent déposer leurs affaires personnelles. Dans certaines zones de police, ceux-ci sont, éventuellement, soumis au détecteur de métaux. Les policiers de Zaventem précisent qu'au sein de leur zone, il n'y a pas d'obligation pour les avocats de déposer leurs affaires personnelles dans ce casier. La police locale d'Anvers n'a rien prévu à ce sujet-là. Ces mesures de sécurité ne semblent pas poser problème. Seuls les policiers de Mons évoquent le cas d'un avocat qui a refusé de s'y soumettre. Le bâtonnier a été mis au courant de l'incident. Depuis, l'avocat s'y soumet.

En ce qui concerne la concertation téléphonique, il est prévu que celle-ci se fasse dans le local prévu pour la concertation sur place ou un local isolé (spécifique pour la concertation téléphonique) à l'aide d'un téléphone (sans fil ou non) bloqué ne permettant pas au suspect d'utiliser le téléphone pour passer d'autres coups de fils. La police locale de Zaventem dispose également d'un téléphone sans fil qui peut être utilisé dans la cellule. En ce qui concerne le CISAM, la concertation téléphonique se déroule dans la « meeting box » en passant le fil du téléphone à travers la porte mais c'est une situation provisoire en attendant de bénéficier d'un téléphone sans fil.

La majorité des policiers rencontrés (Mons-Cisam, ZP Wavre, ZP Flowal, ZP Bruxelles/Ixelles ZP GAOZ, ZP Zaventem) considère que l'infrastructure dont leur service de police dispose répond aux critères de confidentialité et de sécurité de l'avocat. Il semble d'ailleurs qu'aucun incident au niveau de la sécurité de l'avocat ou au niveau de la confidentialité de l'entretien n'ait, selon les policiers interrogés, eu lieu.

8) Assistance d'un avocat pendant l'audition

Dérogation au droit

Tout comme la concertation confidentielle préalable, l'ensemble des policiers interviewés n'a pas connaissance de dossiers dans lesquels le procureur du Roi ou le juge d'instruction n'ait dérogé au droit à l'assistance d'un avocat pendant l'audition du suspect.

Rénonciation au droit

Il est, selon la majorité des policiers rencontrés, également rare (voir jamais selon la police fédérale d'Anvers) que le suspect renonce à l'assistance de son avocat pendant l'audition lorsqu'il a rencontré celui-ci dans le cadre de la concertation confidentielle préalable à l'audition. La plupart du temps, le suspect qui a eu une concertation préalable avec un avocat désire, selon ces policiers, que celui-ci l'assiste également pendant l'audition.

La police locale de Zaventem est cependant plus nuancée et considère que cela arrive dans un quart des cas. Les policiers bruxellois affirment que cela est très fréquent (ils ne précisent pas si cela se fait suite à une concertation sur place ou par téléphone). Le gestionnaire du CISAM précise qu'il arrive cependant parfois que l'avocat ait un entretien confidentiel préalable sur place avec son client mais le laisse seul pendant l'audition car il doit partir. Mais cela est, selon le gestionnaire du CISAM, très rare.

Place et rôle de l'avocat - Incidents

Alors que la COL 8/2011 du Collège des procureurs généraux prévoit que l'avocat doit s'asseoir en retrait de son client, nous constatons que la position de l'avocat varie en fonction des zones de police. Si à la police locale de Mons, de Wavre, de Bruxelles/Ixelles et d'Anvers ou encore à la police fédérale d'Anvers, l'avocat s'assoit derrière son client, nous observons une certaine souplesse au sein des autres zones de police (ZP Flowal, ZP GAOZ, ZP Zaventem) où l'avocat peut se mettre à côté du suspect. La police de Zaventem précise tout de même que dans certains cas exceptionnels, le personnel policier exige que l'avocat se place derrière son client. La police locale de Mons et de Wavre ainsi que la police fédérale d'Anvers considèrent que le fait de placer l'avocat derrière permet d'éviter que celui-ci perturbe l'audition en intervenant trop souvent et en communiquant (visuellement) avec son client.

Les policiers de GAOZ trouvent important que le suspect soit soutenu par son avocat lors de l'audition et le fait qu'il soit assis à côté de lui facilite cela. Cela permet également d'éviter que le suspect ne se retourne sans cesse pour regarder son avocat et chercher son soutien. La police locale de Zaventem évoque également le respect mutuel de la profession de chacun ou encore l'exigüité des locaux d'audition qui a pour conséquence qu'il est parfois impossible de placer l'avocat derrière.

En ce qui concerne leur fonction d'assistance proprement dite, il semble que les avocats respectent (sauf quelques exceptions) les limites prévues par la loi (et spécifiées par la COL 8/2011) et n'interviennent pas de manière intempestive lors de l'audition. La majorité des avocats se montre plutôt passive lors de l'audition. Les avocats jouent plutôt un rôle d'observateur. Les policiers de Wavre et de GAOZ prennent le temps d'expliquer à l'avocat (lorsqu'il est novice) la manière dont l'entretien va se dérouler et les moments où la parole lui sera accordée. Certains policiers soulignent cependant que ce sont souvent les mêmes avocats qui sont amenés à assister les suspects et ceux-ci sont au courant de la manière dont les auditions se déroulent.

Les policiers de GAOZ soulignent que lorsqu'un avocat intervient pendant l'audition, c'est souvent de manière judicieuse, par exemple, parce que le policier pose la même question à plusieurs reprises alors que le suspect a manifesté sa volonté de garder le silence. La police locale de Zaventem mentionne également que les interventions de l'avocat sont bénéfiques car elles visent parfois à stimuler le suspect afin qu'il collabore.

Les policiers précisent que les avocats ont toujours la possibilité de formuler des remarques ou de rajouter quelque chose lors de la lecture du PV d'audition. Les polices locales de Zaventem, de Bruxelles/Ixelles et de Mons font cependant remarquer que les avocats utilisent peu cette possibilité.

Les polices locales de Mons, de Flowal, de Bruxelles/Ixelles et de Zaventem ajoutent que, pour les cas d'une certaine gravité, certains avocats demandent parfois d'interrompre l'audition pendant un quart d'heure (comme la loi le permet) afin de s'entretenir avec leur client (et éventuellement le recadrer). Elles remarquent que, suite à cette seconde concertation, les suspects invoquent alors plus souvent leur droit au silence. Le gestionnaire du CISAM ajoute que ce quart d'heure supplémentaire de concertation est parfois utilisé par l'avocat lorsque celui-ci arrive en retard et n'a pas eu le temps de s'entretenir avec son client.

Les policiers rencontrés qualifient les interactions entre les avocats et les policiers de bonnes et/ou positives. Selon la police de GAOZ, la présence des avocats pendant l'audition est ressentie comme quelque chose de positif. Les enquêteurs se sentent soutenus par la présence des avocats. Selon la police fédérale d'Anvers, les policiers trouvent positif d'entrer en contact et faire connaissance avec les avocats. La police locale de Wavre relève que la présence de l'avocat suscite une plus grande collaboration (parfois des aveux) du suspect lors de l'élucidation des faits.

Selon la police fédérale d'Anvers, les policiers trouvent également bien que les avocats puissent apprécier l'état dans lequel se trouve leur client au moment de son arrestation. La

police locale de GAOZ ajoute que, désormais, l'évaluation du caractère audible d'un suspect ne relève plus uniquement de la responsabilité de la police mais également de celle de son avocat.

La majorité des policiers (CISAM, ZP Wavre, ZP Bruxelles/Ixelles, ZP Flowal) affirme qu'il y a très peu (voir jamais selon certains policiers) d'incidents avec les avocats lors de l'audition. Les incidents sont en principe actés dans le PV. La police locale d'Anvers souligne, par contre, qu'elle a déjà connu 10 à 20 incidents avec un même avocat concernant la place où il doit s'asseoir ou la manière d'exercer son rôle pendant l'audition. Le Bâtonnier a déjà été informé à ce sujet par le procureur du Roi. La police locale de Zaventem évoque, quant à elle, le cas d'un avocat qui a demandé à ce que l'enregistrement de l'audition soit transmis au procureur du Roi car il estimait que les questions posées étaient trop suggestives. Le parquet fut contacté et a jugé qu'il n'était pas nécessaire de lui transmettre. La police fédérale d'Anvers ajoute qu'elle a déjà été confrontée à des avocats qui demandent d'acter dans le PV le fait que leur client n'a pas d'argent pour payer son intervention, ce que le personnel policier refuse.

La police de Bruxelles regrette que la loi Salduz ne prévoie des droits que pour le suspect et laisse de côté la victime. Elle fait remarquer que la victime est également sous stress et ne sait pas toujours non plus quels sont les droits dont elle dispose.

Enregistrement audio-visuel pour contrôle de l'audition

L'enregistrement audiovisuel est apparemment peu ou pas utilisé pour contrôler le bon déroulement de l'audition. Souvent les policiers ne distinguent pas cet enregistrement de celui prévu comme moyen de preuve par l'article 112ter CIC. Il y a des zones de police qui ne possèdent d'ailleurs pas le matériel adéquat.

Les policiers de Wavre et de Flowal estiment que l'enregistrement audiovisuel pourrait être envisagé pour les faits les plus graves, les plus importants.

La police locale de Zaventem ne l'utilise pas systématiquement afin d'éviter des frais supplémentaires. L'idée fut également abandonnée par la police fédérale d'Anvers et ce, également, pour des raisons budgétaires.

La police bruxelloise recourt à l'enregistrement audiovisuel lorsque cela concerne des faits de mœurs/de meurtre, des faits concernant des mineurs ou concernant une affaire qui sera portée devant la cour d'assise. De manière générale, dans le cadre de Salduz, un enregistrement est effectué uniquement à la demande du magistrat et pour des faits d'une certaine gravité.

Nous constatons que la situation est différente dans la zone de police GAOZ où l'audition de catégorie IV est systématiquement enregistrée de manière audiovisuelle (aussi bien la première audition que les suivantes) sur un dvd qui est archivé et classé. Selon cette dernière, cela permet aux policiers de se concentrer sur l'audition et non sur la retranscription de celle-ci.

Droit au silence

Selon les acteurs policiers rencontrés (ZP Mons-CISAM, ZP Wavre, ZP Flowal, ZP GAOZ) il arrive parfois, qu'un suspect invoque son droit au silence pour ne pas répondre aux questions posées. Cela est cependant rare.

Les policiers de GAOZ et d'Anvers pensent que la loi Salduz a eu une influence sur le nombre de suspects qui gardent le silence. A l'heure actuelle, selon elles, le droit au silence est plus souvent invoqué qu'il ne l'était auparavant. Les policiers de GAOZ attribuent cela au fait que le droit au silence est explicitement mentionné dans la déclaration des droits.

La police locale de GAOZ souligne que les avocats n'encouragent pas leur client à se prévaloir de ce droit car ils sont conscients qu'un suspect qui garde le silence a plus de

chance d'être mis à disposition du juge d'instruction plus rapidement par le parquet. La police fédérale d'Anvers semble être du même avis et ajoute qu'en principe les avocats ont une bonne influence sur le suspect.

Les policiers de Zaventem et de Bruxelles ont cependant une opinion différente et considèrent que la loi Salduz n'a aucune influence sur cette question et que par conséquent, le droit au silence n'est pas plus invoqué aujourd'hui qu'auparavant.

Le gestionnaire du CISAM et les policiers de GAOZ observent que ce droit est plus souvent invoqué lorsque les faits sont d'une certaine importance. Certains policiers (ZP Mons-CISAM, ZP Flowal) constatent que cela se produit souvent suite à une concertation confidentielle (éventuellement suite à une concertation supplémentaire de 15 minutes).

9) Assistance des interprètes

Il semble que la fréquence selon laquelle les services de police font appel à des interprètes pour des suspects de langue étrangère varie d'une zone de police à l'autre. Si cela est rare pour la police locale de Wavre, cela est déjà plus courant pour les polices de Mons, de Flowal ou de GAOZ. En ce qui concerne les polices locales de Bruxelles, de Zaventem et d'Anvers ainsi que la police fédérale d'Anvers, cela est même très fréquent.

La police locale de Zaventem a l'impression que la loi Salduz a entraîné une légère augmentation des recours à un interprète. Les deux principales langues pour lesquelles un interprète est nécessaire sont, à Zaventem, le français et le roumain. Un certain nombre de policiers, bien que parlant et comprenant le français, se sentent désormais freinés pour procéder à l'audition en français en raison de la présence de l'avocat, d'où le recours plus fréquent à un interprète.

En ce qui concerne la disponibilité des interprètes, les zones de police de Mons, de Bruxelles/Ixelles, de GAOZ, de Zaventem et d'Anvers précisent qu'il est parfois difficile de trouver un interprète pour certaines langues bien particulières. Les policiers de Zaventem et d'Anvers relèvent également qu'il est souvent plus difficile de trouver un interprète disponible la nuit que la journée. La police bruxelloise souligne qu'il y a beaucoup d'interprètes inscrits sur les listes mais que peu d'entre eux acceptent de se déplacer. La police bruxelloise attribue cela au fait que les interprètes sont payés avec beaucoup de retard.

La police fédérale d'Anvers souligne que lorsque de grandes actions sont prévues, les interprètes sont contactés à l'avance pour être certain qu'ils soient présents lorsque cela est nécessaire.

Les éventuelles difficultés pour trouver un interprète ne sont pas, selon la majorité des policiers rencontrés, nouvelles et existaient bien avant l'entrée en vigueur de la loi Salduz.

En générale (hormis quelques cas isolés), l'interprète arrive à temps au poste de police. Il semble ne pas y avoir de grosses difficultés à ce sujet. Le gestionnaire du CISAM souligne que le CISAM prend d'abord contact avec l'interprète et ensuite avec l'avocat afin de fixer un rendez-vous commun en fonction des agendas de chacun et éviter que l'un attende l'autre (comme ce fut déjà le cas). Les policiers bruxellois précisent tout de même que certains avocats du barreau de Bruxelles se plaignent du délai d'attente des interprètes.

Dans l'ensemble des zones de police, le même interprète intervient lors de la concertation confidentielle préalable et lors de l'audition proprement dite. Selon les policiers rencontrés, cela n'a jamais posé problème et n'a pas suscité de remarques de la part des avocats.

Globalement, l'intervention des interprètes se déroule bien. Aucun incident n'est signalé par les acteurs rencontrés.

10) Ordonnance de prolongation

Selon la majorité des acteurs policiers rencontrés, il n'y a pas encore eu d'ordonnances de prolongation prises par un juge d'instruction dans leurs dossiers et ce, même si certains policiers interviewés reconnaissent qu'il n'est pas toujours évident de respecter le délai de 24 heures. Seule la police locale de Wavre évoque un cas où une telle ordonnance a été prise car le délai de 24 heures n'était pas suffisant pour accomplir tous les devoirs d'enquête et il était trop risqué de relaxer le suspect car il était d'origine étrangère. Il y avait donc un risque de fuite.

11) Reconstitution des faits

La plupart des policiers rencontrés n'ont pas encore assisté à une reconstitution des faits en présence des avocats depuis l'entrée en vigueur de la loi Salduz. Seuls les policiers de la police fédérale d'Anvers, de la police locale d'Anvers et de la police locale bruxelloise ont déjà assisté à une telle reconstitution. Selon eux, cela n'a pas posé de problème et tout s'est correctement déroulé. La police locale d'Anvers précise que la reconstitution a été filmée ce qui a, selon elle, eu un impact positif sur le comportement des différentes personnes présentes.

FONCTIONNEMENT INTERNE GENERAL

12) Dispositions de la COL 8/2011

Travailler avec des catégories

La majorité des policiers rencontrés affirme que le fait de travailler avec des catégories se passe bien. La police locale d'Anvers qualifie le système de « clair » et « pratiquement réalisable ». La procédure qui doit être respectée pour chaque catégorie d'infraction ne semble pas poser de problème.

Les policiers de Mons, de Wavre, de Flowal et de Zaventem ainsi que la police fédérale d'Anvers ajoutent que ce qui pose parfois plus de difficultés aux policiers, c'est de déterminer ce qui est entendu par « faits de catégorie III » ou « faits de catégorie IV ». Les policiers éprouvent parfois quelques difficultés pour déterminer la catégorie à laquelle ils ont affaire.

Les policiers de Wavre et de Flowal précisent que lorsqu'ils ont un doute sur le choix de la catégorie (que ce soit entre la catégorie II et III ou entre la catégorie III et IV), ils privilégieront toujours la catégorie supérieure de telle sorte à accorder un maximum de droits au suspect concerné. En cas de doute, les policiers de Mons peuvent se référer au FAQ ou prendre contact avec le parquet. Les policiers de GAOZ peuvent, eux, s'adresser à leur service « recherche » qui les aidera à déterminer la catégorie.

En ce qui concerne la détermination de la catégorie, nous constatons que les policiers travaillent différemment. A Mons, Wavre et Flowal, nous constatons que chaque policier verbalisant détermine la catégorie d'infraction dont relève le suspect concerné. La police fédérale d'Anvers procède de la même manière. Au sein de la zone de police de GAOZ, au départ, il était prévu que certains policiers soient spécifiquement chargés de déterminer la catégorie d'infraction dans tous les dossiers traités mais finalement, chaque policier détermine lui-même la catégorie de son dossier. A Zaventem, la nuit c'est l'officier de police judiciaire qui détermine la catégorie et la journée c'est l'un des commissaires.

Dans un certain nombre de zones de police (ZP Mons-CISAM, ZP Bruxelles/Ixelles, ZP GAOZ, ZP Zaventem), il semble que le procureur du Roi ait pris une(des) directive(s) contenant des indications quant au choix de la catégorie.

Le procureur du Roi de Tongres (pour la ZP GAOZ) et de Bruxelles (pour la ZP Zaventem et la ZP de Bruxelles) ont ainsi, par exemple, émis une circulaire comprenant une liste

d'infractions et la catégorie correspondante ainsi que la mention si une audition est nécessaire ou non. De telles directives sont, selon certains policiers, d'une grande aide et constituent un soutien dans leur travail quotidien. Les policiers bruxellois sont plus nuancés et considèrent qu'il ne faut pas uniquement se baser sur les faits mais qu'il est nécessaire de prendre en compte les circonstances des faits (par exemple la présence ou non de récidive,...).

Le procureur du Roi de Mons a également pris (en mars) une directive qui prévoit que tous les faits en flagrant délit doivent être considérés comme des faits de catégorie IV.

La police locale de Wavre souligne qu'il existe également une circulaire du procureur du Roi de Nivelles qui prévoit, en cas d'arrestation d'un suspect catégorie IV, la possibilité pour le procureur du Roi de ne pas confirmer la privation de liberté du suspect et de le (re)mettre, le cas échéant, en catégorie III en lui remettant une convocation. Il y a donc un filtre supplémentaire.

Il semble que dans certaines zones de police (ZP Zaventem, ZP Wavre, ZP Bruxelles et ZP Anvers), les policiers contactent souvent, voir de façon systématique, le parquet afin de savoir (ou confirmer) s'ils (qu'ils) doivent considérer un suspect en catégorie III ou catégorie IV et par conséquent, l'entendre immédiatement.

En cas de changement de catégorie (par exemple, un suspect de catégorie III qui passe en catégorie IV) au cours d'audition, nous observons dans la plupart des zones de police (ZP Mons, ZP Flowal, ZP Anvers) que l'audition est interrompue et le magistrat est contacté afin de déterminer la procédure à suivre. Les policiers de GAOZ, de Bruxelles/Ixelles et de Zaventem ajoutent qu'une éventuelle concertation confidentielle et une nouvelle audition auront lieu selon les prescriptions propres à la nouvelle catégorie.

Phénomènes et personnes spécifiques

Les policiers rencontrés ont exprimé principalement des remarques par rapport à deux phénomènes spécifiques à savoir la violence intrafamiliale et les faits commis par des mineurs.

En matière de violences intrafamiliales, la décision de considérer le suspect comme un suspect de catégorie III ou de IV est souvent difficile à prendre. Dans certaines zones de police, cela se décide au cas par cas, en fonction des circonstances du dossier et de la gravité des faits. Les policiers de Wavre font remarquer que la privation de liberté ne se justifie pas toujours dans le cadre de ce genre de faits. Les policiers de Flowal soulignent que les faits de violence intrafamiliale sont, au sein de leur zone, souvent considérés comme des faits de catégorie IV mais ce n'est pas une obligation. La police d'Anvers et de Bruxelles soulignent que les violences intrafamiliales sont systématiquement considérées comme des faits de catégorie IV.

Les policiers de GAOZ soulignent quelques problèmes en matière de jeunesse. La loi prévoit la désignation d'un avocat (via l'application web) et ce, même si les parents ont déjà choisi un avocat eux-mêmes. Le seul avocat appelé à intervenir est alors l'avocat désigné, ce qui peut entraîner quelques difficultés avec les parents. Un autre problème rencontré par ces policiers consiste en le fait que certains parents ne souhaitent pas qu'un avocat soit désigné pour assister leur enfant car cela engendre un certain coût or cette désignation est, selon la loi, obligatoire, même pour de petits faits. Ce dernier problème est également mis en avant par la police bruxelloise. En outre, les policiers de GAOZ soulignent également qu'une renonciation implicite d'un suspect mineur de catégorie III ne peut jamais être confirmée par écrit car celui-ci n'a pas la possibilité légale de renoncer à l'assistance d'un avocat.

La police fédérale d'Anvers souligne aussi, pour les mineurs victimes ou témoins, la contradiction entre l'obligation prévue par la loi de notifier les faits au début de toute audition et la directive de ne pas mener ces auditions de façon suggestive. Pour contourner ce problème, les policiers de la police fédérale d'Anvers chargés de l'audition de mineurs victimes ou témoins évitent d'utiliser, lors de la notification des faits, des termes tels que

« agression » ou « vol » mais abordent les faits en parlant de la date ou du lieu ou encore de données reliées au fait (par exemple, la visite médicale suite aux faits).

La police locale d'Anvers attire enfin l'attention sur le fait que la loi Salduz s'applique aux infractions mixtes (c'est-à-dire les infractions susceptible d'être punies pénalement et administrativement) mais pas aux infractions purement administratives. Elle relève qu'il n'est pas toujours facile pour les policiers de savoir si les faits constituent une infraction mixte ou une simple infraction administrative. En cas de doute et afin d'éviter de modifier leur modèle de PV, les policiers de la police locale d'Anvers appliquent également la loi Salduz aux infractions purement administratives.

Modèles de PV

Les services de police utilisent les modèles de PV prévus pour l'ensemble de la police dans l'ISLP/FEEDIS. La police locale de GAOZ et de Bruxelles/Ixelles ainsi que la police fédérale d'Anvers qualifient les modèles de PV de « bons », « satisfaisants », « pratiques » ou encore « faciles d'emploi ». Les policiers de GAOZ soulignent tout de même que le modèle de PV pour les catégories III contient trop d'informations, notamment les droits dont peut bénéficier le suspect ce qui n'est pas nécessaire car ceux-ci sont déjà repris dans la convocation.

D'autres policiers sont plus nuancés. Les policiers de Wavre, de Zaventem, d'Anvers et de Mons précisent qu'ils ont du les adapter pour pouvoir les utiliser au sein de leur zone.

Les policiers de Mons mentionnent que ces modèles de PV ont l'avantage d'être nationaux mais comportent quelques erreurs. Les policiers de Mons relèvent également qu'en principe la date qui doit se trouver sur le PV d'audition doit être en principe celle du jour de l'audition or il semble que ce soit la date du PV initial qui s'inscrive automatiquement. La police fédérale d'Anvers avance également quelques remarques au sujet de ces modèles, comme, par exemple, le fait que le modèle concernant des mineurs comprenne une mention selon laquelle le mineur a le droit de renoncer à un avocat alors que le mineur n'en a pas la possibilité. La police fédérale d'Anvers relève également que le modèle de PV de catégorie III mentionne que la personne a droit à une concertation confidentielle préalable avec un avocat avant l'audition et peut y renoncer si elle est majeure ce qui est inutile vu que la loi prévoit que le suspect de catégorie III est présumé avoir consulté un avocat lorsqu'il se présente à l'audition pour autant qu'il ait reçu une convocation mentionnant les différents droits.

Cas particuliers

En ce qui concerne les cas particuliers énumérés dans la COL 8/2011, les zones de police apportent peu d'informations.

En ce qui concerne les perquisitions, les policiers de Wavre, de Flowal et de GAOZ soulignent que la loi Salduz a modifié leur façon de procéder. Auparavant, la police posait des questions lors de la perquisition (par exemple, « d'où proviennent ces objets ? »,...). Aujourd'hui, la police ne pose plus de questions lors de la perquisition afin de ne pas tomber sous la loi Salduz. Selon ces policiers, cela est parfois difficile à respecter. Désormais, la police de Wavre attend soit que la personne soit privée de liberté et ramenée au poste de police soit qu'elle soit convoquée ultérieurement pour lui poser toutes les questions nécessaires.

Le même problème se pose en matière de saisie. La police locale de Wavre explique qu'auparavant, elle réalisait une petite audition sur place pour lister l'ensemble des objets saisis. Aujourd'hui, les policiers de Wavre font signer un inventaire écrit à part.

En ce qui concerne les signalements, la police de GAOZ estime que ceux-ci sont souvent incomplets/imprécis. Ils ne contiennent pas toujours d'informations claires au sujet de la catégorie ou sur la nécessité d'une audition ou non. Pour la police locale de GAOZ et la police fédérale d'Anvers, les personnes signalées sont toujours considérées comme des suspects de catégorie IV. Cela ne veut cependant pas dire que la privation de liberté sera confirmée par le procureur du Roi. En outre, la prise en charge des signalements des autres

zones de police demande beaucoup de temps et de travail aux policiers. Le procureur du Roi d'Anvers a pris une circulaire réglant la question du signalement. Les policiers de la zone de police d'Anvers trouvent nécessaire de prévoir une telle circulaire au niveau national.

La police de GAOZ ajoute enfin que la COL 8/2011 ne prévoit rien en ce qui concerne la question des informateurs. Elle fait remarquer qu'en général, on considère que les règles de la loi Salduz ne s'appliquent pas aux informateurs or ceux-ci peuvent aussi s'incriminer lors de leurs contacts avec leur personne de contact.

13) Impact sur le fonctionnement interne

Impact sur le charge de travail de la police

Certains policiers (ZP Bruxelles/Ixelles) reconnaissent que la loi Salduz a eu un impact important sur leur manière de travailler. Avec Salduz, les policiers sont tenus de travailler autrement. La police de Bruxelles souligne qu'un certain nombre d'actes tels qu'une visite domiciliaire, ...sont désormais réalisés avant l'audition. Le délai de deux heures prévu avant de débiter l'audition est mis à profit pour effectuer certaines tâches qui auparavant étaient faites après l'audition. Les policiers de Flowal soulignent que ce délai de deux heures permet également au suspect de se calmer ou de reprendre ses esprits (en cas d'ébriété) avant de débiter l'audition.

L'ensemble des policiers rencontrés trouve que la loi Salduz entraîne une charge de travail supplémentaire dans le sens où la loi Salduz nécessite l'accomplissement de tâches administratives supplémentaires (contact avec la permanence,...) mais également dans le sens où, désormais, plus de temps doit être consacré au traitement d'un seul dossier. En effet, la loi Salduz prévoit le respect de certains délais (deux heures pour l'arrivée de l'avocat, 30 minutes pour la concertation,...) avant de débiter une audition. Les policiers de Wavre citent, à titre d'exemple, le fait qu'auparavant un dossier de vol à l'étalage était traité en une heure et demie alors qu'aujourd'hui, cela prend près de cinq heures.

La police locale de Flowal souligne que le temps consacré à la gestion d'un dossier est, désormais, encore plus long en raison de la grève des avocats de permanence Salduz. En effet, il est prévu que les policiers doivent attendre l'écoulement du délai de deux heures (délai initialement prévu pour permettre à l'avocat de se rendre au poste de police) avant de commencer l'audition et ce, même si aucun avocat ne viendra en raison de la grève. Alors qu'auparavant, lorsque l'avocat intervenait, la concertation confidentielle et l'audition avaient lieu, bien souvent, avant l'écoulement du délai de deux heures.

La police locale de Mons souligne que cette charge de travail ne concerne pas uniquement les dossiers de catégorie IV mais également les dossiers de catégorie III. Le fait de travailler avec des convocations entraîne également une augmentation des tâches administratives (le fait d'écrire et d'envoyer la convocation, le fait de rédiger un PV de carence qui est envoyé au parquet, le fait de renvoyer une seconde convocation si la personne ne répond pas à la première convocation, le signalement le cas échéant,...) et une certaine mobilisation du personnel. Chaque rendez-vous prévu mobilise un policier qui doit procéder à l'audition, et ce, parfois inutilement lorsque la personne ne se présente pas.

Les policiers de Mons constatent également une augmentation du délai de gestion des dossiers de catégorie III. Pour les catégories III, il y a, parfois, un délai important entre le moment où la personne est interpellée et le moment où la personne est réellement entendue. Prenons l'illustration suivante : la personne est convoquée pour audition dans un délai de 15 jours (lui permettant de consulter un avocat si cela s'avère nécessaire), la personne ne répond pas à la convocation, un PV de carence est rédigé et transmis au parquet dans les 2-3 jours, le parquet renvoie alors le dossier dans les trois semaines afin qu'une seconde convocation soit rédigée, une nouvelle convocation est envoyée en laissant à nouveau un délai de 15 jours à la personne pour se présenter, la personne ne répond à nouveau pas à la convocation, un signalement est finalement effectué. Une fois toutes ces étapes franchies, un délai de presque deux mois s'est écoulé et la personne n'a toujours pas été entendue. Les

policiers de Mons craignent qu'il y ait une certaine banalisation des faits si la personne est entendue trop longtemps après ceux-ci et que la crédibilité de la chaîne policière et pénale soit mise à mal. Les policiers de Mons se plaignent du fait que la catégorie III est beaucoup utilisée au sein de leur arrondissement judiciaire.

La police locale de Bruxelles/Ixelles souligne également que la planification des auditions sur convocation n'est pas toujours facile. Alors qu'auparavant, il suffisait de passer un coup de téléphone et de prévoir un rendez-vous avec la personne concernée dans les trois-quatre jours, aujourd'hui la convocation se fait par écrit et le rendez-vous est fixé au plus tôt après un délai de deux semaines laissant la possibilité à la personne convoquée de consulter un avocat. La planification d'une audition aussi loin dans le calendrier est cependant difficile car les policiers ne connaissent pas leur charge de travail d'ici deux semaines et ne savent pas s'ils auront effectivement le temps de procéder à cette audition. Les policiers bruxellois regrettent ce manque de flexibilité.

Selon l'ensemble des policiers rencontrés, la mise en œuvre de la loi Salduz et l'accomplissement des tâches qu'elle entraîne mobilisent donc du personnel supplémentaire. Dans la majorité des zones de police, du personnel a été chargé spécifiquement de l'accomplissement de certaines tâches dans le cadre de la loi Salduz (PJF Anvers, ZP GAOZ, ZP Mons, PJF Anvers). Ainsi par exemple, dans la zone de police de GAOZ, trois personnes sont spécifiquement chargées des convocations. Au sein de cette zone de police, les auditions de catégorie IV sont effectuées par le service de recherche alors que les auditions de catégorie III sont réalisées par le service de garde. Un certain nombre de policiers de la recherche ont été formés aux techniques d'audition catégorie IV et sont donc spécialisés.

Le CISAM dont relève la zone de police de Mons comprend du personnel (fournis par les zones de police de l'arrondissement judiciaire de Mons qui bénéficient des services du CISAM) qui est uniquement chargé de procéder aux auditions de catégorie IV. Le policier qui auditionne est donc différent de celui qui a interpellé le suspect. Selon les policiers de la zone de police de Mons, cela constitue un désavantage et entraîne une perte de qualité de l'audition car les impressions, la connaissance du quartier et de ses problèmes ou l'expérience du policier qui a procédé à l'intervention ne sont pas prises en compte. Les policiers de Mons constatent que cette façon de procéder entraîne chez les policiers de terrain une certaine démotivation car ceux-ci préféreraient procéder à l'audition eux-mêmes. Le fait que chaque zone de police de l'arrondissement judiciaire de Mons fournisse, toutes les semaines, du personnel au CISAM entraîne une certaine rotation du personnel qui provient d'horizons divers (service de proximité, service de recherche,...) et qui n'a pas toujours l'expérience ou les compétences requises pour pouvoir mener à bien des auditions de catégorie IV. Selon le gestionnaire du CISAM, cela a une incidence négative sur la qualité des PV's. Celui-ci souligne que les juges d'instruction se plaignent également que le policier qui verbalise ne soit pas celui qui auditionne et soulignent également cette perte de qualité. De plus, le fait de fonctionner avec un personnel « tournant » nécessite de la part du gestionnaire du CISAM un travail de planification et de calcul quotidien pas toujours évident à accomplir.

Le chef de corps de la police locale de Wavre a refusé de prévoir du personnel qui accomplit uniquement des tâches dans le cadre de Salduz car la direction considère important que chaque policier gère l'ensemble des étapes d'un dossier. Cela est plus intéressant et motivant pour le policier.

Les policiers de Wavre et de GAOZ estiment que le cadre dont elle dispose pour supporter cette charge de travail supplémentaire est suffisante.

Les policiers de Flowal sont plus nuancés. Ils estiment que leur zone manquait déjà de personnel avant l'entrée en vigueur de la loi et que la situation ne s'est pas améliorée avec Salduz. Ils soulignent que la loi Salduz mobilise du personnel supplémentaire et que cela engendre un certain coût. Actuellement, à Flowal, deux personnes peuvent être rappelées à tout moment lorsqu'un cas de catégorie IV se présente afin de rester avec le suspect concerné au poste de police et permettre à l'équipe d'intervention de retourner sur le terrain.

(et de ne pas devoir rester au poste de police pour gérer le dossier et/ou attendre l'éventuelle arrivée d'un avocat).

La police locale de Zaventem souligne également qu'elle manque de personnel policier pour garantir un service optimal. La police de Zaventem est, d'ailleurs, demandeuse d'une collaboration avec les autres zones de police voisines.

La situation du CISAM dont relèvait la police locale de Mons était particulière étant donné que chaque zone de police (de l'arrondissement judiciaire de Mons) qui bénéficie des services du CISAM était tenue de mettre du personnel à disposition du CISAM. Étaient présents quotidiennement un officier à mi-temps et trois gradés à temps plein et cela semblait suffire (car selon les policiers de la zone de police de Mons, la majorité des dossiers traités au sein des services de police relèvent de la catégorie III). Le gestionnaire du CISAM souligne cependant qu'il pouvait y avoir un problème lorsque plusieurs dossiers de catégorie IV devaient être traités en même temps. Il ajoute qu'il est difficile de prévoir à l'avance le nombre d'arrestations, cela dépend des événements ou des décisions des magistrats.

Utilisation de la police technique et scientifique

Alors que les policiers de GAOZ constatent, depuis l'entrée en vigueur de la loi Salduz, une utilisation plus fréquente de la police technique et scientifique, les autres policiers (ZP Mons, ZP Wavre, ZP Zaventem, PJF Anvers) n'ont pas l'impression que la loi Salduz ait entraîné une sollicitation plus importante de la police technique et scientifique. Certains policiers affirment qu'ils utilisaient déjà suffisamment la police technique et scientifique. Selon la police de Zaventem, la police technique et scientifique est cependant mal et trop peu utilisée.

Certaines zones de police reconnaissent néanmoins que les preuves matérielles que peut apporter la police technique et scientifique revêtent une plus grande importance et/ou suscitent un intérêt plus important en raison de la loi Salduz. Les policiers ne pourront plus prendre le risque de se baser uniquement sur l'audition car on ne sait pas si la personne fera usage ou non de son droit au silence.

La majorité des policiers rencontrés met en évidence le coût des recherches effectuées par la police technique et scientifique ainsi que le manque d'effectif au sein de la police fédérale pour cela. La police locale de GAOZ souligne d'ailleurs qu'elle est occupée à développer sa propre équipe de recherche de traces qui se concentrera sur les petits délits. La police de Bruxelles mentionne également qu'elle a son propre labo pour les cambriolages. Le labo de la police fédérale ne se déplace plus sur place pour ce genre de faits.

Impact sur le nombre d'arrestations, de mises à disposition et de mandats d'arrêt

La majorité des policiers interviewés n'a pas l'impression que la loi Salduz ait une influence sur le nombre d'arrestations. Seules les policiers de Mons et de Wavre semblent avoir constaté une diminution des arrestations dû au fait que la catégorie III était privilégiée. Le gestionnaire du CISAM ajoute cependant que le procureur du Roi de Mons a dernièrement pris une directive prévoyant systématiquement une mise en catégorie IV de certains faits et depuis lors, il constate à nouveau une légère augmentation des catégories IV pour l'arrondissement judiciaire de Mons sans pour autant atteindre le seuil initial.

En ce qui concerne le nombre de mises à disposition du parquet, les avis sont partagés parmi les policiers qui ont répondu à cette question. Les policiers de GAOZ, d'Anvers et de Wavre ainsi que la police fédérale d'Anvers ne semblent pas percevoir de changement en raison de la loi Salduz alors que ceux de Zaventem ont l'impression que la loi Salduz a entraîné une diminution de celles-ci. La police de Bruxelles a constaté une diminution des mises à disposition du parquet au cours du mois de janvier mais cela semble être revenu à la normale.

Selon le gestionnaire du CISAM, la loi Salduz a entraîné une multiplication des procédures accélérées. Le parquet réagit beaucoup plus rapidement et cite directement les suspects à comparaître, notamment en matière de violence intrafamiliale.

En ce qui concerne le nombre de mandats d'arrêt, certains policiers interviewés n'ont pas été en mesure de donner des informations à ce sujet. Seuls les policiers de Flowal, de GAOZ, de Bruxelles/Ixelles et de Wavre pensent que la loi Salduz n'a eu aucune influence sur le nombre de mandats d'arrêt.

14) Collaboration avec les autres acteurs

Lorsque la collaboration avec les autres acteurs est évoquée, l'ensemble des policiers souligne la bonne collaboration avec les avocats. Comme nous l'avons évoqué dans les pages qui précèdent, il semble qu'il y ait eu peu d'incidents et que ceux-ci respectent, de manière générale, les limites prévues par la COL 8/2011.

Certains policiers soulignent que chacun a dû apprendre à se connaître et comprendre la manière dont l'autre travaillait. Certains policiers évoquent un certain « respect mutuel ».

Certains policiers ont également abordé les effets bénéfiques que pouvait avoir la présence de l'avocat sur la collaboration et l'attitude du suspect lors de l'audition, incitant celui-ci à collaborer (voir à avouer les faits). La police locale de Zaventem et la police fédérale d'Anvers précisent également que la présence de l'avocat a eu une influence positive sur la manière dont les policiers procèdent à l'audition. Désormais les auditions sont aussi mieux préparées.

Les policiers francophones semblent d'ailleurs regretter le mouvement de grève des avocats de permanence Salduz francophones.

Les polices locales de Wavre, de Zaventem et d'Anvers ainsi que la police fédérale d'Anvers évoquent également la bonne collaboration avec le ministère public. Les zones de police de Zaventem et de Mons soulignent une plus grande concertation/implication/collaboration avec (du) le parquet (notamment avec le magistrat de référence).

La plupart des polices locales participent à divers groupes de travail avec les autres acteurs concernés par la procédure Salduz. Ainsi, à Mons, il y avait un groupe de pilotage composé du DIRCO, du DIRJU et d'un représentant des chefs de corps qui suit la mise en place du CISAM⁴⁴. A Wavre, il existe un groupe de concertation « Salduz » composé de différentes personnes des zones de police de l'arrondissement de Nivelles (les directeurs judiciaires) et du parquet (magistrat de référence) qui se penche sur la pratique et le suivi de l'application quotifienne de Salduz. A Anvers, la police mentionne qu'elle participe au grand « Denktank Salduz » mené par le procureur général d'Anvers qui se concentre sur toutes les questions posées au sujet de Salduz. En outre, afin de préparer la mise en œuvre de la loi Salduz, elle a également participé au petit « Denktank Salduz » organisé par le procureur d'Anvers.

⁴⁴ Suite à l'interruption des activités du CISAM, un groupe de travail a été mis en place afin de se pencher sur la manière selon laquelle le CISAM peut poursuivre ses activités.

3.2. Openbaar ministerie

In de loop van de maand mei 2012 hebben twee rondetafelgesprekken plaats gevonden met de parketten, één met de Nederlandstalige en één met de Franstalige met inbegrip van Eupen. Per parket kon één vertegenwoordiger deelnemen. Het parket van Brussel heeft deelgenomen aan het Franstalige rondetafelgesprek. De parketten die niet aanwezig konden zijn, werd gevraagd om alsnog een ingevulde vragenlijst op te sturen.⁴⁵ Sommige parketten bleken in het kader van de bevraging eveneens hun politiezones te hebben bevroegd. In totaal hebben 20 parketten aan de bevraging deelgenomen (11 Nederlandstalige, 8 Franstalige en Eupen).⁴⁶

VOOR ALLE VERDACHTEN (CAT II-III-IV)

1) Verklaring van rechten

Over het algemeen vinden de bevroegde parketten dat de verklaring van rechten duidelijk en begrijpbaar is voor de verdachten. De teksten zijn in voldoende eenvoudige taal opgesteld en zijn volledig. Enkel te Verviers wordt opgemerkt dat de verklaring van rechten te lang is, en dit vooral voor de categorieën II en III waar het verhoor vaak kort is. Deze wordt te Verviers zelfs overbodig en papierverspilling geacht, gezien de rechten ook in het begin van de verhoren worden meegedeeld en het merendeel van de verdachten deze zelfs niet zou lezen. Te Dendermonde wordt de suggestie gedaan van een bondiger formulier te maken met minder pagina's.

Hoewel de meeste parketten de verklaring van rechten begrijpbaar vinden, merken de parketten van Mechelen, Huy en Verviers op dat voor bepaalde personen deze wel altijd te moeilijk zal zijn. Met name heeft een deel van het justitiecliënteel nu eenmaal een povere woordenschat en is het zeker te moeilijk voor minder verstandelijk begaafden. De parketten van Bergen en Doornik voegen eraan toe dat ook de mate van stress van de verdachte een invloed zal hebben op de begrijpbaarheid ervan. Er wordt opgemerkt dat de verhoorder bij de verklaring van rechten nog altijd bijkomende toelichting kan of soms moet geven.

Verder signaleren de parketten een aantal specifieke problemen omtrent de formulering van de verklaring van rechten:

- Voor categorie II spreekt Gent van een tegenstrijdigheid tussen de verklaring van rechten en de wet. Mechelen en Nivelles geven aan dat het erg verwarrend is dat uitleg wordt gegeven over een recht waarover de verdachte in deze categorie niet beschikt (cf. het voorafgaand vertrouwelijk overleg). Dit recht zou in de verklaring beter worden geschrapt voor verdachten van categorie II.
- Bij verkeersfeiten wijst het parket van Mechelen eveneens op een probleem voor categorie II. Voorheen werd voor deze feiten door de politie gesproken over "bestuurders", met de verklaring van rechten worden ze nu bestempeld als "verdachten". Dit wordt door de betrokken personen als stigmatiserend ervaren. Te Dendermonde wordt eveneens bemerkt dat voor minder zware feiten, zoals verkeer, de verklaring overweldigend is.
- Voor minderjarigen is de verklaring van rechten volgens Antwerpen en Gent evenmin duidelijk. De politie moet er vaak een hele tijd bij stilstaan. Het parket van Kortrijk bemerkt dat de verklaring van rechten niet is aangepast aan het specifiek statuut van minderjarigen en dus in feite niet bruikbaar is voor hen. Het parket van Charleroi is dan weer voorstander van één algemeen model voor alle verdachten.

⁴⁵ De parketten van Mechelen, Kortrijk, Nijvel en Verviers hebben ons een ingevulde vragenlijst overgemaakt. De parketten van Dendermonde en Gent, die aanwezig waren op het Nederlandstalige rondetafelgesprek, hebben ons tevens nog ingevulde vragenlijsten overgemaakt.

⁴⁶ In de tekst worden deze aangeduid als de bevroegde parketten of respondenten. Het betreffen (NL) Antwerpen, Brugge, Dendermonde, Gent, Hasselt, Kortrijk, Leuven, Mechelen, Oudenaarde, Tongeren, Turnhout, (FR) Bergen, Brussel, Charleroi, Doornik, Huy, Luik, Nijvel, Verviers en (D) Eupen.

- Op het vlak van de afstand vindt het parket van Turnhout verder dat de verklaring van rechten onduidelijk is. Met name als de verdachte afstand doet bij het eerste verhoor beseft deze niet dat deze ook geldt voor de navolgende verhoren (bv. bij de onderzoeksrechter). De andere parketten reageren hierop dat de verdachte evenwel steeds zijn afstand kan herzien.
- Het parket van Nijvel meent dan weer dat voor verdachten de nuance niet altijd duidelijk is tussen het recht van niet verplicht te zijn van zichzelf te beschuldigen en het zwijgrecht.

Verder wordt nog een opmerking gemaakt over de overhandiging van de verklaring van rechten aan de verdachte. Te Antwerpen vraagt de politie aan de verdachte om deze te ondertekenen, om deze vervolgens aan het proces-verbaal te voegen. Op deze wijze beschikt de verdachte echter niet meer over een eigen exemplaar. Het parket heeft al gecommuniceerd dat het niet nodig is om de verklaring van rechten bij het proces-verbaal te voegen. Ook te Brugge heeft zich dergelijk probleem voorgedaan en hebben ze aan de politiediensten gemeld dat het volstaat om in het proces-verbaal te melden dat de verklaring van rechten is afgegeven.

Meerdere parketten menen dat de verklaring in voldoende, tot zelfs veel talen, is vertaald. Drie van de bevraagde parketten vinden het aantal talen daarentegen onvoldoende (Brugge, Tongeren en Antwerpen) Zo is Antwerpen vragende partij voor Nepalees (voor feiten i.v.m. nachtwinkels) en Tibetaans. Bij afwezigheid van vertaling wordt een tolk opgeroepen om de rechten te vertalen. Met bepaalde vertalingen zouden er ten slotte problemen zijn (bv. de Japanse vertaling zou een vermenging zijn tussen schrijf- en spreektaal).

VERDACHTEN VAN HUN VRIJHEID BEROOFD (CAT IV)

2) Uitstel van het inlichten van een vertrouwenspersoon

Vooreerst merken meerdere parketten op dat maar weinig verdachten vragen om een vertrouwenspersoon in te lichten. De verdachte zou dit voornamelijk pas vragen als de arrestatie langer duurt.

De ene helft van de bevraagde parketten heeft daarbij nog niet afgeweken, zijnde een uitstel gelast, van het recht op het inlichten van een vertrouwenspersoon. Kortrijk geeft aan van een strikt beleid te voeren en geen afwijkingen toe te staan. Het parket van Hasselt meent dan weer dat de wetbepaling te strikt is en er een grotere appreciatiebevoegdheid zou moeten zijn voor het parket. De bepaling zou niet mogen beperkt zijn tot zwaarwichtige feiten (bv. terroristische activiteiten), maar zou ook mogelijk moeten zijn indien de vertrouwenspersoon zelf "duister" blijkt te zijn. Enkele andere parketten reageren dat het niet zo strikt in de wet is bepaald, bijvoorbeeld bij gevaar voor collusie kan deze inlichting worden uitgesteld. Te Dendermonde wordt aangegeven dat het echter zeer moeilijk is om dit in te schatten. De politie heeft in de prille fase van het onderzoek immers niet altijd zicht op medeverdachten. Er is al voorgevallen dat de politie een vertrouwenspersoon had verwittigd, die dan naderhand betrokken bleek te zijn bij het dossier.

De andere helft van de bevraagde parketten heeft wel reeds een uitstel van de inlichting gelast, waarvan de meeste dit eerder uitzonderlijk doen. Het voorbeeld wordt gegeven van een man die werd opgepakt voor een verkrachting en die zijn vrouw wilde inlichten. Dit werd uitgesteld omdat de politie wilde vermijden dat hij haar verklaring zou beïnvloeden om een alibi te verstrekken. Volgende mogelijke redenen of feiten worden door de parketten voornamelijk aangehaald om een uitstel te gelasten: collusiegevaar, gevaar voor verdwijnen van bewijzen (bv. bij drugsfeiten), betrokkenheid van de vertrouwenspersoon bij de feiten, het snel een huiszoeking of andere onderzoeksopdrachten willen verrichten, rondtrekkende dadergroeperingen, terrorisme, georganiseerde criminaliteit of een ontvoering.

Er wordt wel meer frequent een uitstel gelast van de inlichting door de parketten van Leuven en Verviers. Leuven geeft aan van hier soepel mee om te gaan en soms even te wachten alvorens de vertrouwenspersoon in te lichten. Zo wordt bij een huiszoeking de persoon pas

verwittigd op het ogenblik dat de politie ter plaatse is. Ze hebben immers reeds een negatieve ervaring gehad waarbij een minderjarige bekende dat er drugs in zijn kast lag en zijn moeder werd verwittigd, toen de politie vervolgens ter plaatse ging was er niets meer te vinden. Verviers doet dit voornamelijk omwille van het risico van een mogelijke medeverdachte (met risico van collusie, vlucht of onttrekken van bewijzen), of een risico voor de vertrouwenspersoon (die bijvoorbeeld getuige is).

Tot slot geven Brugge en Tongeren aan dat voor deze beschikking modellen beschikbaar zijn. Tongeren betreurt wel dat bij jeugdzaken voor minderjarige verdachten de mogelijkheid tot uitstel van dit recht niet is voorzien.

3) Permanentiedienst van de balie en webapplicatie

Beschikbaarheid Franstalige advocaten

De respondenten van de Franstalige parketten en Eupen maken het onderscheid tussen de situatie voor en na de staking van de advocaten. Voor de staking stellen alle respondenten, met uitzondering van Brussel, dat er geen of weinig problemen waren. Er was steeds een advocaat beschikbaar of het was eerder uitzonderlijk dat er geen beschikbaar was. Het parket van Nijvel onderstreept dat tijdens de eerste maanden de balie zich in het bijzonder heeft geïnvesteerd en positief heeft bijgedragen tot de inwerkingtreding van de nieuwe procedure. Het enige struikelblok was dat de permanentie van de balie van Nijvel wenste geïnformeerd te worden over de aard van de feiten waarvoor bijstand diende te worden verleend, wat het parket weigerde. Het parket van Mons geeft aan dat in januari en februari er bij de advocaten een groot enthousiasme was en er geen enkel probleem van beschikbaarheid was. Vanaf maart begon het al moeilijk te worden om tijdens bepaalde nachten en weekenden de permanentie te vervolledigen. Sinds de staking (vanaf einde maart) zijn er volledig geen advocaten meer beschikbaar (de lokale en nationale permanentie zijn opgeschort), "c'est le nul absolu" en dit wegens het probleem van de vergoeding van de advocaten. Te Brussel waren er reeds vanaf het begin problemen met de Franstalige balie. Er zouden slechts drie advocaten beschikbaar zijn geweest voor ongeveer 70 arrestaties per dag van verdachten van categorie IV. De permanentiedienst heeft dan voor Brussel beroep gedaan op advocaten van andere balies. Niettemin waren er veel vragen tot bijstand die onbeantwoord bleven.

De politiediensten vullen sinds de staking de webapplicatie nog steeds in, waarna ze de boodschap ontvangen: "aucun avocat n'est disponible". Bijstand wordt sinds de staking enkel nog verleend door eigen advocaten. Soms komen deze ter plaatse of grijpt de bijstand telefonisch plaats, soms wensen deze echter evenmin bijstand te verlenen. Indien te Luik en Bergen de verdachte een eigen advocaat vraagt, neemt de politie nu rechtstreeks contact op met de advocaat. Te Brussel wordt de eigen advocaat steeds gecontacteerd via de webapplicatie. Indien de verdachte te Eupen een buitenlandse eigen advocaat wenst, wordt dit ook toegestaan en wordt deze gezocht in zover dit de procedure niet vertraagt. Ook te Doornik wordt getracht de buitenlandse (Franse) eigen advocaat te contacteren, rechtstreeks of anders via de permanentiedienst. De identiteit van de buitenlandse advocaat wordt gecontroleerd via de buitenlandse (Franse) politie of via telefoongidsen op het internet.

Te Charleroi wordt nog opgemerkt dat de balie weigerde om bijstand te verlenen bij de verhoren die plaatsvinden op het parket, gezien dit volgens de balie niet in de wet is voorzien.

Beschikbaarheid Nederlandstalige advocaten

Volgens de respondenten van de Nederlandstalige gerechtelijke arrondissementen, met inbegrip van Brussel Nederlandstalig, functioneert de permanentiedienst van de balie langs Vlaamse zijde wel nog steeds. De parketten van Gent, Oudenaarde, Leuven, Dendermonde en Mechelen geven aan dat deze vlot tot vrij goed functioneert. Sinds maart-april beginnen er echter in de gerechtelijke arrondissementen Antwerpen, Brugge, Hasselt, Turnhout, Tongeren en Kortrijk problemen te zijn om advocaten te vinden (wat zich zou vertalen in meer

oproepen naar het noodnummer). Er wordt opgemerkt dat het enthousiasme bij de advocaten serieus is gedaald en er minder beschikbaar zijn.

Het parket van Turnhout geeft aan dat het vaak voorkomt dat de verdachte bijstand wenst, maar er geen advocaat wordt gevonden. Vele advocaten hebben afgehaakt en dit omwille van de grote werklast. Te Brugge heeft de stafhouder eind april effectief een brief gestuurd naar de politiezones, de procureur des Konings en de Voorzitter van de Rechtbank van Eerste Aanleg met de melding dat te weinig advocaten beschikbaar zijn om de permanentie te verzekeren. Er wordt gewezen op het probleem van de vergoedingen van de advocaten (de vergoeding voor de prestaties is te laag en de termijn van betaling is onredelijk laat). De stafhouder deelt mee dat wanneer er geen advocaat wordt gevonden via de webapplicatie/het callcenter (en bij de webapplicatie onder "incidenten" wordt gemeld dat via de noodlijn de balie of het BJB wordt verwittigd), dit impliceert dat er voor deze opdracht geen advocaat ter beschikking is. Op deze wijze moet niet "nutteloos gewacht worden op de komst van een advocaat". Te Hasselt neemt de stafhouder de telefoon nog op, maar zou deze uitkijken naar het einde van zijn termijn omdat hij zo vaak wordt gebeld. Dit wordt eveneens toegeschreven aan het probleem van de vergoedingen van en de soms lange wachttijden voor de advocaten.

Overeenkomstig meerdere parketten zouden advocaten telefonisch blijkbaar soms vragen of de verdachte een advocaat kan betalen. Het is dan al gebeurd dat de advocaat geen bijstand wil verlenen omdat de verdachte niet wil betalen of geen provisie wil geven, de advocaat licht de politie hiervan in. Te Gent zoekt de politie dan via de webapplicatie een nieuwe advocaat. Advocaten klagen ook soms over de lange wachttijden tussen het vertrouwelijk overleg en het verhoor zelf bij de politie en de onderzoeksrechter. Het parket van Gent merkt op dat de politie dit zeker niet "kwaadwillig" doet en dit zoveel mogelijk probeert op elkaar af te stemmen, maar dat het kan zijn dat er iets tussenkomt en het verhoor moet worden uitgesteld. Turnhout geeft aan dat sommige politiediensten heel transparant zijn en de advocaten hiervan op voorhand verwittigen, terwijl andere dit niet doen. Te Dendermonde wordt aangehaald dat advocaten evenwel niet altijd vooraf telefonisch contact opnemen met de politie en ze dan toekomen, terwijl ondertussen een later uur kan zijn voorzien voor het verhoor. Praktisch gezien kunnen er zich verder problemen stellen als er naargelang het gerechtelijk arrondissement bij de balies andere praktijken zijn. Te Dendermonde wordt het voorbeeld gegeven dat daar soms advocaten uit het Brusselse komen die niet gewoon zijn om eveneens voor het verhoor bij de onderzoeksrechter op te treden ("die horen het dan donderen in Keulen"). Hieronder wordt tevens nog het voorbeeld gegeven i.v.m. het beroep doen op jeugdadvocaten.

Op dit ogenblik blijkt het voornamelijk moeilijk te zijn om 's avonds, 's nachts en in het weekend advocaten te vinden (te Brugge, Antwerpen, Oudenaarde en Tongeren). Het wordt problematisch geacht dat advocaten zich wel op de permanentielijst zetten, maar dan niet beschikbaar zijn of enkel beschikbaar zijn voor het eigen cliënteel. Het parket van Tongeren geeft aan dat de politie dan soms zelf wou rondbellen om alsnog een advocaat te vinden, het parket heeft nu gezegd van dit niet meer te doen. Indien mogelijk wordt te Brugge het verhoor uitgesteld om het overdag te laten doorgaan. Dit maakt het gemakkelijker om advocaten en ook tolken te mobiliseren. Te Antwerpen heeft de balie eveneens de vraag al gesteld om te wachten met verhoren tot 's morgens, maar er werd niet op ingegaan. Verder zijn er problemen als meerdere verdachten in een dossier worden opgepakt (bv. een grote dievenbende). Soms komen er dan meerdere advocaten van eenzelfde kantoor (er wordt zelfs al gesproken van een "monopolie" van bepaalde advocatenkantoren), of wordt één advocaat aangeduid voor meerdere verdachten in eenzelfde zaak. Bij een zaak voor een onderzoeksrechter te Kortrijk was dan weer in eenzelfde zaak met meerdere verdachten slechts voor één verdachte een advocaat beschikbaar.

Het wordt betreurd dat een verdachte dus soms geen advocaat heeft terwijl deze wel bijstand heeft gevraagd. Er wordt gevreesd dat dit later in de procedure voor problemen zou kunnen zorgen. Daarop wordt gerepliceerd dat dit de schuld is van de verdediging en niet te wijten kan zijn aan de vervolgende partij. Daarnaast wordt gewezen op het probleem van rechtsongelijkheid. Het is niet eerlijk als in eenzelfde zaak de advocaat van de ene (vermogende) verdachte wil komen en er geen advocaat komt voor de andere verdachte (die

dit niet kan betalen). Meer in het algemeen wordt het niet aanvaardbaar geacht dat in eenzelfde zaak met meerdere verdachten slechts voor één verdachte een advocaat beschikbaar is. Overeenkomstig het parket van Brugge overtuigden advocaten in het begin van de Salduz-wet de verdachten die een afstand overwogen, deze toch nog om bijstand te vragen. Nu is het net omgekeerd en wordt de bijstand eerder afgeraden. In het begin was er een "overkill", terwijl de balie nu door zou hebben dat ook niet bij elk verhoor de bijstand van een advocaat nodig is. Ze kennen nu tevens beter de werking van de politie, vandaar dat ze niet meer aandringen. Brugge heeft bijgevolg de indruk dat de afstand is toegenomen.

Geen advocaat gevonden

Indien langs Franstalige en Duitstalige kant geen advocaat wordt gevonden geven de parketten van Luik en Eupen aan dat de wettelijke termijn van 2 uur alvorens te starten met het verhoor niet meer wordt gerespecteerd door de politie, te Huy weten ze niet zeker of deze nog wordt gerespecteerd. De andere Franstalige respondenten geven aan dat de twee uur wachttermijn wel wordt gerespecteerd. Te Mons heeft het parket de richtlijn gegeven dat de politie alle stappen moet doorlopen om een advocaat te vinden en vervolgens de twee uur moet wachten. Na de twee uur, indien geen advocaat komt, moet wettelijk gezien nog contact worden opgenomen met de permanentiedienst en belt de politie zodoende naar het noodnummer. Het parket van Brussel heeft tevens beslist dat steeds de voorziene twee uur moet worden gewacht, maar na de twee uur wordt geen contact meer opgenomen met het noodnummer. Ook te Charleroi wordt de twee uur gerespecteerd, zelfs indien de verdachte afstand heeft gedaan van de bijstand van een advocaat (het noodnummer wordt er niet gebeld, gezien dit nooit zou hebben gewerkt en er nooit iemand opnam). De wachttijd wekt echter de nodige frustratie op. Te Verviers wordt dit omschreven als een "jeu d'idiot", "on joue à attendre deux heures un fantôme qui ne viendra pas mais c'est bien belge tout cela". Het parket van Brussel vindt het aangewezen dat het College van procureurs-generaal over de wachttijd een richtlijn zou uitvaardigen. De vraag stelt zich ook wat juist moet gebeuren bij een afstand, gezien de permanentiedienst niet beschikbaar is voor een een telefonisch afstandscontact moet dan ook twee uur worden gewacht?

Indien langs Nederlandstalige kant geen advocaat wordt gevonden, weten we enkel de werkwijze te Brugge. Door de politie moet twee uur worden gewacht alvorens kan worden gestart met het verhoor.

Probleem van jeugdadvocaten

Enkele parketten betreuren dat geen specifieke regeling is voorzien voor jeugdadvocaten. Te Doornik zijn het nu ofwel verschillende advocaten die bijstand verlenen aan de minderjarige (indien de eerste advocaat niet meer wenst tussen te komen na het eerste verhoor), ofwel is het dezelfde advocaat (van de de Salduz-permanentielijst) voor de gehele procedure maar die dan niet is gespecialiseerd in jeugdzaken. In beide gevallen wordt gevonden dat de rechten van de minderjarige onvoldoende worden gerespecteerd. Het parket van Tongeren merkt op dat indien de jeugdadvocaten zich op de lijst zetten van de Salduz-permanentie, ze voor allerlei soort zaken kunnen worden opgebeld. Indien ze dit echter niet doen, dan gebeurt het inderdaad vaak dat een advocaat bijstand verleent die wel op de Salduz-permanentielijst staat maar niet gespecialiseerd is in jeugdzaken. Op deze wijze worden de jeugdadvocaten echter buiten spel gezet. Te Leuven is het al gebeurd dat op het ogenblik van de zitting ineens een andere advocaat opdaagt, die dan niet is voorbereid.

In enkele andere gerechtelijke arrondissementen is voor jeugdzaken een regeling uitgewerkt. Als een minderjarige verdachte reeds een jeugdadvoaat heeft, wordt te Gent door de politie rechtstreeks naar deze advocaat gebeld om te verhinderen dat er een "stoelendans" is en om een advocaat met kennis van het jeugdrecht te hebben. De politie beschikt daarvoor over de permanentielijst van jeugdadvocaten. Indien de verdachte nog geen jeugdadvoaat heeft, wordt een advocaat gezocht via de webapplicatie. Te Dendermonde is er een protocol afgesloten met de balie. Indien een niet-jeugdadvoaat de bijstand verricht bij een verhoor voor de politie, is het de afspraak dat een jeugdadvoaat de zitting overneemt bij de jeugdrechter. Met een advocaat van buiten het gerechtelijk arrondissement, die niet op de hoogte was van deze afspraak, heeft dit wel eens gezorgd voor problemen.

Werking van de webapplicatie

Over de webapplicatie hebben we voornamelijk feedback gekregen van de Nederlandstalige parketten. Er zijn aan hen nog maar weinig problemen gemeld met de webapplicatie. Indien er zich een probleem stelt, wordt aangegeven dat nog altijd kan worden gebeld naar het noodnummer. Van de Franstalige parketten hebben we weinig feedback over de webapplicatie ontvangen, met uitzondering van Nijvel en Verviers. Te Verviers wordt de webapplicatie zeer efficiënt geacht, deze wordt bestempeld als een simpele en intuïtieve procedure.

De parketten signaleren de volgende specifieke problemen:

- Het parket van Nijvel meldt dat er zich enkele onderbrekingen van de webapplicatie hebben voorgedaan.
- Het parket van Kortrijk, en dit wordt bijgetreden door Verviers, merkt op dat er zich een probleem stelt als in eenzelfde zaak meerdere verdachten moeten worden gehoord. De webapplicatie kan niet zien dat het om dezelfde zaak gaat en stelt dan soms opnieuw dezelfde advocaat aan die reeds was voorzien voor één van de andere verdachten. Dit zou niet mogelijk mogen zijn, gezien de mogelijke tegengestelde belangen. Te Dendermonde wordt eraan toegevoegd dat in de webapplicatie ook het notitienummer of het dossiernummer zou moeten worden ingegeven, zodat de advocaat een eventuele onverenigbaarheid zou kunnen vaststellen (wat zich reeds heeft voorgedaan). Het parket van Nijvel meent eveneens dat in de webapplicatie zou moeten kunnen worden ingegeven dat meerdere verdachten in eenzelfde dossier bijstand vragen, omwille van zowel deontologische overwegingen als praktische haalbaarheid.
- Verder bemerkt het parket van Mechelen dat het afsluiten van de webapplicatie soms een probleem vormt. Bij het afsluiten van verhoor dienen immers andere prioritaire handelingen te worden gesteld dan het voeden van de webapplicatie.
- Daarnaast geeft het parket van Tongeren aan dat er een paar keer een probleem was met het invullen van gegevens. De door de politie en de advocaten ingegeven uren verschilden (zijnde de duur van de tussenkomst van de advocaat). Daarbij wordt opgemerkt dat incidenten die advocaten in de webapplicatie melden, reeds als verdediging zijn gebruikt op zittingen. Eén van de respondenten repliceert dat er een evolutie gaande is dat alles meer en meer in vraag wordt gesteld en de politieagenten meer worden "aangevallen". Een andere respondent meent dat het juist het voordeel is van de Salduz-wet dat opmerkingen dadelijk kunnen worden gemaakt en deze dan niet meer op het einde van de rit kunnen worden ingeroepen.
- Overeenkomstig Verviers zou nu een telefonische permanentie moeten worden voorzien voor enerzijds het afstandscontact voor verdachten van categorie IV (dit is niet meer gegarandeerd sinds de staking) en anderzijds het vertrouwelijk overleg voor verdachten van categorie III. Het parket van Nijvel is vragende partij dat de webapplicatie zou kunnen worden gebruikt voor verdachten van categorie III en in het bijzonder voor minderjarigen en gedetineerden.

De webapplicatie wordt nu soms in enkele Nederlandstalige gerechtelijke arrondissementen reeds gebruikt voor niet van hun vrijheid beroofde verdachten van categorie III. Zo had de stafhouder van de balie van Dendermonde een brief gestuurd naar het parket met de melding dat de webapplicatie voor verdachten van categorie III mocht worden aangewend. Het zou een proefproject zijn van de OVB. Er wordt wel slechts uitzonderlijk gebruik van gemaakt, gezien verdachten meestal worden uitgenodigd met vermelding van rechten. Leuven geeft aan dat zij ook als proefproject fungeren. Ze gebruiken dit vaak voor minderjarigen (zie infra bij "bepalingen uit de COL 8/2011 - bepaalde fenomenen of personen"). Te Oudenaarde is er een akkoord met de balie, de politie was vragende partij om voor niet-gearresteerde verdachten de balie te kunnen contacteren. De webapplicatie wordt wel eerder uitzonderlijk gebruikt voor deze categorie. Hasselt geeft aan dat dit in principe wel zou kunnen, maar dat het nog niet is voorgevallen. In het gerechtelijk arrondissement Mechelen heeft de balie voor minderjarige verdachten van categorie III twee noodnummers ter beschikking gesteld waarmee een jeugdpermanentieadvocaat kan worden gecontacteerd (van 6u tot 22u), voor alle andere gevallen dient beroep te worden gedaan op de

webapplicatie (in extremis kan tijdens de kantooruren wel nog worden gebeld naar de stafhouder). Andere Nederlandstalige parketten (Antwerpen, Brugge, Gent, Turnhout en Tongeren) geven aan dat de webapplicatie niet wordt gebruikt voor verdachten van categorie III. Brugge geeft aan hier geen voorstander van te zijn. Het komt aan deze verdachten toe om zelf een overleg met een advocaat te organiseren, ze hebben de vrijheid van komen en gaan en eventueel kan naar een categorie IV worden overgegaan. Het is al moeilijk om voor categorie IV een advocaat te vinden, laat staan voor categorie III.

Tot slot zijn de parketten van Brussel en Charleroi vragende partij om zelf toegang te krijgen tot de webapplicatie (zie verder infra bij “eigen verhoren door de parketten”).

4) Voorafgaand vertrouwelijk overleg met de advocaat

Afwijking op het recht

Op één na, geven alle bevroegde parketten aan dat ze nog geen afwijking hebben gelast van het recht op een voorafgaand vertrouwelijk overleg. Dit werd ook nog niet gevraagd door de politie. Kortrijk geeft aan van een strikt beleid te voeren en sowieso geen afwijkingen toe te staan.

Enkel het parket van Mechelen meldt dat er van dit recht al is afgeweken, weliswaar uiterst zelden. Mogelijke redenen hiervoor zijn: collusiegevaar, gevaar voor verdwijnen van bewijzen, betrokkenheid van de vertrouwenspersoon bij de feiten, rondtrekkende dadergroeperingen, terrorisme of ontvoering (het zijn dezelfde redenen die werden opgesomd bij het uitstellen van het inlichten van een vertrouwenspersoon).

Telefonisch afstandscontact

Het parket van Mechelen geeft aan dat verdachten, van zowel categorie III als IV, vaak zelf eigenlijk afstand doen van het recht op een voorafgaand vertrouwelijk overleg. Bij de verdachte leidt het wel soms tot wrevel dat deze dan alsnog een telefonisch afstandscontact moet hebben met de permanentiedienst van de balie, terwijl hij duidelijk zijn voornemen te kennen heeft gegeven om niet met een advocaat te handelen en geen administratieve rompslomp wenst. Het parket van Nijvel bemerkt eveneens dat dit soms moeilijk te begrijpen is voor verdachten die daardoor moeten wachten om te worden verhoord. Het wordt eigenaardig bevonden dat de wetgever “se contente” met een voorafgaande schriftelijke toestemming voor een afname van DNA of een huiszoeking, maar niet voor een verhoor.

Door het parket van Gent wordt nog opgemerkt dat er zich tijdens het telefonisch afstandscontact soms een heel gesprek voordoet, waarbij de advocaat blijkbaar zou vragen of de verdachte een advocaat kan betalen. Soms wil de verdachte dan toch nog de bijstand van de advocaat. In dat geval weigert de politie het vertrouwelijk overleg omdat er al een telefonisch gesprek is geweest, er kan dan wel nog vijftien minuten worden toegestaan (van het bijkomend vertrouwelijk overleg tijdens het verhoor).

Infrastructuur bij de politie

De meeste bevroegde parketten geven aan dat er (buiten in het prille begin) geen incidenten zijn gemeld omtrent de vertrouwelijkheid en de veiligheid van de door de politie voorziene infrastructuur voor het voorafgaand vertrouwelijk overleg. Veel politiediensten hebben hun infrastructuur aangepast. Deze kan variëren van een lokaal met een glazen of plexiglas scheidingswand tussen de verdachte en de advocaat, een “meeting box” (cf. ontworpen door de federale politie met eveneens een scheidingswand), of een lokaal met een bevestigingspunt voor de verdachte of een beveiligingscamera. Ook in de lokalen met een scheidingswand kan al dan niet een camera zijn voorzien om de veiligheid van de advocaat te garanderen (waarbij wordt opgemerkt “zonder klank natuurlijk”). Voor het telefonisch vertrouwelijk overleg wordt melding gemaakt van telefoontoestellen of GSM's die kunnen worden geblokkeerd. Enkele parketten bemerken weliswaar dat het aantal lokalen beperkt is, zodat er zich bij grote acties problemen zouden kunnen stellen.

In het gerechtelijk arrondissement Mons was voor alle politiediensten in het CISAM een gemeenschappelijke infrastructuur voorzien voor de toepassing van de Salduz-wet (met meeting boxes en verhoorlokalen)⁴⁷. Ondertussen zijn de werkzaamheden van het CISAM evenwel opgeschort gedurende zes maanden (een werkgroep zal de financiering ervan evalueren). Het parket had ook aan de sociale inspectiediensten, douanediensten en Comité P meegedeeld dat in het geval van een vrijheidsberoving ze gebruik konden maken van het CISAM (wat reeds werd gedaan door Comité P en de sociale inspectiediensten).

De afwezigheid van officieel gemelde incidenten aan de meeste parketten betekent daarom nog niet dat de infrastructuur overal optimaal is. Zo heeft het parket van Gent in het begin wel een aantal opmerkingen van de balie gekregen dat een aantal lokalen de “vertrouwelijkheidstoets” niet doorstonden omdat ze niet geluidsdicht waren. De Salduz-magistraten zijn dan op ronde geweest en ondertussen zijn deze problemen opgelost en zijn er geen problemen meer gemeld. Het parket van Charleroi stelt eveneens dat het zeker in het begin “la débrouillardise” was voor de politiezones, zeker voor de kleine politiezones die niet over de middelen beschikken om het nodige materiaal aan te kopen. Zo had één zone in het begin zelfs gevraagd of het vertrouwelijk overleg mocht doorgaan in een politiecombi, wat door het parket werd geaccepteerd. Voor het telefonisch vertrouwelijk overleg was er de moeilijkheid dat ze niet beschikten over toestellen die konden worden geblokkeerd. Bij de federale gerechtelijke politie van Charleroi is er tevens een slechte geluidsisolatie. Dezelfde situatie wordt geschetst in Doornik waar het voor kleinere politiezones tevens “la débrouillardise” was, terwijl meer bemiddelde politiezones meer definitieve maatregelen konden nemen met een aangepast lokaal. Te Oudenaarde wordt gemeld dat er twee politiezones zijn waar de situatie problematisch blijft (waarvan er weldra één zal verhuizen), weliswaar heeft het parket er nog geen formele klachten over gekregen. Dit is tevens het geval voor Mechelen, waar er bij meerdere politiediensten eveneens een tekort aan geschikte lokalen is. Zo beschikt daar geen enkel politiekorps over een lokaal met een afscheidende wand, waardoor de fysieke veiligheid van de advocaat niet optimaal kan worden gegarandeerd. Deze korpsen overwegen evenwel in de toekomst investeringen om de infrastructuur aan te passen.

In bepaalde plaatsen zijn wel reeds opmerkingen van of incidenten met advocaten geweest, tot zelfs een beroep bij het Hof van Cassatie. Zo heeft het parket van Leuven een aantal opmerkingen gekregen van advocaten over de lokalen van de federale gerechtelijke politie, deze blijken zeer geluidsgevoelig te zijn en er zouden geen middelen zijn om deze verder te isoleren. Te Kortrijk had één advocaat dan weer een probleem met de veiligheidscamera (die zou kunnen registreren) en heeft een andere een opmerking gemaakt over een lokaal dat voorzien was van een doorkijkspiegel voor de politie (waarbij misschien zou kunnen worden lipgelezen). Niettemin wordt benadrukt dat de diverse politiezones wel inspanningen hebben geleverd om het overleg optimaal te organiseren en alle politiezones zich hebben geëngageerd om bij toekomstige structurele veranderingen hiermee rekening te houden. Het probleem van een lokaal met spiegelglas werd door de balie van Nijvel tevens als mogelijkerwijs problematisch aangekaart op een vergadering met het parket, wat vervolgens werd geremedieerd. Ten slotte heeft te Brussel één advocaat een beroep ingesteld bij het Hof van Cassatie omdat hij meende dat het lokaal onvoldoende geluidsdicht was, het Hof van Cassatie heeft dit middel weliswaar verworpen.

Daarnaast wordt te Mons nog melding gemaakt van een incident waarbij een advocaat weigerde om zijn GSM achter te laten in een kastje (in het CISAM). De stafhouder heeft het probleem dan geregeld door een andere advocaat bijstand te laten verrichten. Te Verviers was er een gelijkaardig probleem met de GSM van een advocaat. Enkele andere Franstalige parketten geven aan dat er voor de inwerkingtreding van de Salduz-wet afspraken zijn gemaakt met de balie om de veiligheid van de advocaten te garanderen. Te Doornik werd beslist tot een veiligheidscontrole (“fouille”) en camerabewaking (waarbij de balie nadien heeft gevraagd om dit te beperken tot enkel profielbeelden om liplezen door de politie te vermijden). De afgifte van GSM en computer door de advocaten werd te Charleroi vastgelegd

⁴⁷ In het pilootproject “Centre intégré Salduz de l'arrondissement judiciaire de Mons” (CISAM) was voorzien dat de zes lokale politiezones en de federale politie van Mons voor de toepassing van de Salduz-wet gebruik maken van een gebouw dat ter beschikking is gesteld door de FOD Justitie (en waarin ook het parket is gevestigd).

in een akkoord met de balie. Ook te Huy is er een voorbereidende vergadering geweest met de balie om de werkwijze uit te leggen en er zijn tot op heden geen moeilijkheden gemeld.

Infrastructuur in het gerechtsgebouw

Vooraf van de Nederlandstalige parketten en twee Franstalige parketten (waaronder Brussel dat zelf eigen verhoren verricht) hebben we enige feedback gekregen over de infrastructuur die is voorzien indien een vertrouwelijk overleg plaatsgrijpt bij de onderzoeksrechters of de parketten. In de justitiegebouwen blijkt de vertrouwelijkheid en de veiligheid vaak niet zo optimaal te zijn gegarandeerd en is er mogelijkheid van verbetering.

Enkele parketten geven aan dat het vertrouwelijk overleg in het gerechtsgebouw plaatsgrijpt in een cel. Te Dendermonde en Nijvel wordt opgemerkt dat de veiligheid van de advocaat hierbij evenwel niet kan worden gegarandeerd. In het gerechtsgebouw van Gent heeft de cel wel een doorkijkraam en in Oudenaarde is er een metaaldetector voorzien.

In sommige gerechtsgebouwen is er wel een apart lokaal voorzien, waarbij al dan niet een binnenkijkmogelijkheid (zoals te Tongeren en Brussel) is voorzien om de veiligheid van de advocaat te garanderen. Te Brugge staat aan de ingang van het lokaal een metaaldetector. Enkel te Eupen wordt melding gemaakt van een aangepast lokaal met een glazen wand (en zonder camerabewaking).

5) Bijstand van de advocaat tijdens het verhoor

Afwijking op het recht

Net als bij het voorafgaand vertrouwelijk overleg geven alle bevroegde parketten, op één na, aan dat er nog geen afwijking is gelast van het recht op bijstand tijdens het verhoor. Het werd evenmin gevraagd door de politie. Enkel het parket van Mechelen zou hier uiterst zelden al van hebben afgeweken (zie de mogelijke redenen die staan vermeld bij het voorafgaand vertrouwelijk overleg).

Het parket van Brussel vindt dat de bijstand tijdens het verhoor wel minder risico's inhoudt, gezien daar de politie, het parket of onderzoeksrechter bij aanwezig zijn. Indien evenwel voor het voorafgaand vertrouwelijk overleg een afwijking wordt gelast, menen ze dat dit ook het geval zou moeten zijn voor de bijstand tijdens het verhoor.

Incidenten

Inzake de bijstand van de advocaat tijdens het verhoor zijn er aan de bevroegde Nederlandstalige parketten nog maar weinig incidenten gemeld, of aan enkele parketten (Hasselt, Dendermonde, Mechelen) zelfs nog geen. Het parket van Eupen heeft evenmin kennis van incidenten. De Franstalige bevroegde parketten krijgen wel meer meldingen van incidenten, vaak zijn het weliswaar kleinere problemen en vaak zijn het dezelfde advocaten met wie een probleem wordt ervaren. De parketten worden ook niet altijd in kennis gesteld van incidenten. Zo is het parket van Dendermonde nog nooit door de politie gecontacteerd geweest voor incidenten met advocaten. Deze worden echter zelf opgelost door de politie, dit blijkt uit de opmerkingen die soms in het proces-verbaal zijn genoteerd (bv. dat de advocaat meent dat er ongeoorloofde druk werd uitgeoefend en de politie aangeeft van niet).

Langs Nederlandstalige kant is aangegeven dat de incidenten betrekking hadden op ofwel de plaats van de advocaat, ofwel tussenkomsten door de advocaat, ofwel beiden. Wat betreft de plaats van de advocaat refereren de meeste parketten naar de COL 8/2011 en is dit schuinachter de verdachte. Bepaalde parketten geven aan dat ze daar flexibel in zijn (Oudenaarde), of het alleszins geen breekpunt is (Brugge). Te Leuven, Tongeren en Hasselt zit de advocaat gewoon naast de verdachte. Het parket van Tongeren vindt dat zo wordt vermeden dat reeds een discussie op gang wordt gebracht op het moment dat de advocaat binnenkomt, Hasselt voegt eraan toe dat het vermijdt dat de verdachte voortdurend omkijkt.

Langs Franstalige kant ging het voornamelijk over tussenkomsten van de advocaat tijdens het verhoor en de toegang tot het dossier voorafgaand aan het verhoor (de plaats van de advocaat is niet aangehaald). Met name vragen Franstalige advocaten soms of zelfs systematisch toegang tot het dossier. De parketten van Huy en Nijvel geven aan dat advocaten de weigering hiertoe laten akteren in het proces-verbaal, om dit dan later in de procedure te kunnen gebruiken. Het parket van Brussel is de mening toegedaan dat de toegang tot het dossier enkel nuttig en logisch is als in de wet zou voorzien zijn dat advocaten hun cliënt van in het begin kunnen verdedigen, terwijl nu enkel is voorzien dat ze dienen toe te zien op het respecteren van de rechten. Indien advocaten inzage zouden hebben in het dossier, voegt het parket van Mons eraan toe, dan zou de termijn van 24 uren niet voldoende zijn.

Bij een incident neemt de politie ofwel onmiddellijk contact op met het parket (nadat ze het verhoor heeft onderbroken), ofwel wordt dit achteraf gemeld (waarbij het kan zijn dat het verhoor werd afgesloten). Te Antwerpen, waar reeds verschillende incidenten zijn geweest over de plaats van de advocaat, stopt de politie het verhoor en neemt contact op met het parket die dan beslist of het verhoor al dan niet doorgaat. Ook te Tongeren heeft de politie onmiddellijk gebeld bij een incident waarbij de advocaat opschreef wat de verdachte moest doen, het parket heeft dan de instructie gegeven dat de advocaat achter de verdachte moest gaan zitten. Bij incidenten te Brussel, Luik, Charleroi, Huy en Nijvel waar advocaten steeds wilden tussenkomen, werd het parket eveneens dadelijk op de hoogte gebracht om de advocaat te “recredrer” en “remettre les limites” en werd dit genoteerd in het proces-verbaal. Tevens heeft te Luik en Nijvel de procureur des Konings nadien hierover een schrijven gericht aan de stafhouder. Vanuit het parket van Verviers is dan weer al eens een politiemans tot de orde geroepen omdat deze zelf niet strikt genoeg optrad om de regels te laten respecteren (hij was “impressionné par le ténor”). Verder heeft zich te Verviers reeds een probleem gesteld omdat de advocaat een GSM meenam tijdens het verhoor, deze werd teruggegeven na tussenkomst van de magistraat van wacht. Daarentegen werden de parketten van Oudenaarde (wegens één incident waar de advocaat wou tussenkomen) en Kortrijk (waar de advocaat enkele keren in discussie was getreden met de verhoorder omtrent de vraagstelling) nadien op de hoogte gesteld dat de verhoren zijn afgesloten geweest. Te Brugge werd zowel het parket als de stafhouder nadien gecontacteerd naar aanleiding van één incident i.v.m. de plaats en herhaaldelijke tussenkomsten van de advocaat. Er wordt opgemerkt dat de stafhouder er niet zal in tussenkomen, gezien deze vindt dat iedere advocaat individueel beslist hoe de bijstand wordt ingevuld. Het parket zal de advocaat er ook niet op aanspreken, een volgende keer zal het verhoor worden stopgezet. De advocaten weten dat ze niet mogen pleiten, hij verwijst hierbij naar het zogenaamde “bloempotarrest” van het Hof van Cassatie.

Tot slot blijkt het zwijgrecht wel wat vragen op te roepen bij de respondenten. Zo wordt opgemerkt dat er te Mechelen reeds discussies zijn geweest over de interpretatie van het zwijgrecht. Als de verdachte zich beroept op het zwijgrecht meent de advocaat dat niet meer kan worden doorgevraagd, terwijl de politie (voor het parket terecht) meent dat alle vragen nog steeds kunnen worden gesteld. Daarnaast halen enkele parketten ook gevallen aan van advocaten die hun cliënt adviseerden om te zwijgen. Zo geeft het parket van Turnhout aan dat één advocaat zijn cliënten steeds adviseert om te zwijgen. Te Leuven is er dan weer één advocaat die steeds bij het verhoor van verdachten van categorie III wenst aanwezig te zijn, dit wordt geweigerd en de advocaat adviseert zijn cliënt vervolgens om te zwijgen. Bij een onderbreking van het verhoor door de advocaat voor een bijkomend vertrouwelijk overleg is het al enkele keren te Mons voorgekomen dat de verdachte vervolgens beroep deed op zijn zwijgrecht. Anderzijds wordt het te Dendermonde positief bevonden dat na dergelijke onderbreking van het verhoor de verdachte wel al tot bekentenissen is overgegaan. Ook het parket van Brussel heeft, in tegenstelling tot wat ze vreesden, al positieve reacties van de politie gekregen over de aanwezigheid van de advocaat tijdens het verhoor. De politie stelt op advies van de advocaat meer bekentenissen of medewerking van de verdachte vast. Dezelfde vaststelling wordt gemaakt door de parketten van Charleroi en Gent, de advocaat kan een facilitator zijn en zijn cliënt bijsturen als deze de feiten ontkent (“het zijn niet allemaal zwarte pietten”).

Meer algemeen maakt het parket van Doornik eveneens melding van positieve reacties van de politie. Met name laat de aanwezigheid aan de advocaat toe om te zien welke de houding is van zijn cliënt (bv. als deze "en crise" is) en hoe de politie te werk gaat, hetgeen de relatie tussen advocaten en politie bevordert. Dit wordt bijgetreden door het parket van Mons, de visie van de advocaten op het politiewerk is verbeterd en de politie ziet de advocaten als facilitatoren.

Audiovisuele opname ter controle van het verhoor

De audiovisuele opname lijkt (hoewel niet altijd zo expliciet gezegd door de parketten) meestal niet te gebeuren ter controle van het verhoor in het kader van de Salduz-wet. Als de opname plaatsvindt, is dit enkel bij zeer zware zaken (potentiële Assisenzaken) en dus vermoedelijk in het kader van artikel 112ter Sv. Enkel drie Nederlandstalige parketten melden dat dit in enkele politiezones gebeurt ter controle van het verhoor. Met name door Tongeren, in de politiezone GAOZ worden alle verhoren (zowel de eerste als de navolgende) opgenomen. De opname wordt bewaard totdat de zaak definitief is afgerond, deze dient enkel ter controle van het verhoor en niet als bewijsmiddel. Ook te Hasselt is er één politiezone die systematisch de verhoren opneemt. Te Dendermonde zouden er twee politiezones dit doen. Het parket geeft aan dat er een protocol met de balie zou moeten worden gemaakt. Het voorstel zou zijn om de banden één maand te bewaren bij de politie, waarbij de advocaten de mogelijkheid hebben van deze op te vragen en te laten neerleggen ter griffie.

Hoewel de audiovisuele opname ter controle van het verhoor slechts op enkele plaatsen lijkt te gebeuren, is de meerderheid van de parketten (voornamelijk de Nederlandstalige) hier wel voorstander van. Enkele parketten geven aan dat de politie (die er vroeger afwijzend tegenover stond) nu eveneens vragende partij is, net als advocaten soms. Als argumenten voor het gebruik ervan worden naar voor geschoven:

- Het is een objectief controlemiddel en het sluit elke discussie uit;
- Het laat toe om meer duidelijkheid te scheppen dan een "woord tegen woord verhaal" van de verdachte, de advocaat en de verhoorder;
- Het is een goede beveiliging voor de politie en beschermt hun eigen werking;
- Het zou aan het parket toelaten om de situatie beter in te schatten;
- Het zou goed zijn voor gevoelige dossiers, met bijvoorbeeld gevaarlijke verdachten of verdachten met psychische problemen.

Enkele parketten vinden dat de audiovisuele opname zelfs de voorkeur verdient boven de bijstand van de advocaat. Er zijn dan immers geen verplaatsingen nodig van advocaten en er is tijdswinst voor de politie, terwijl er toch een controle mogelijk is en het minder zou kosten voor Belgische Staat.

Indien de audiovisuele opname verplicht zou worden gemaakt, worden wel een aantal randvoorwaarden geformuleerd:

- Er moeten voldoende financiële middelen zijn voor de aankoop van de infrastructuur;
- Het moet een veralgemeende toepassing krijgen bij alle politiediensten;
- Het mag geen extra werk betekenen voor politiemensen en de strafprocedure niet verzwaren;
- Er is nood aan wettelijke regeling om deze te differentiëren van artikel 112ter SV.

Tenslotte wijzen de parketten van Eupen, Mons en Oudenaarde op een probleem bij het audiovisueel verhoor van minderjarige slachtoffers of getuigen (cf. de artikelen 91bis-101 Sv.). In de Salduz-wet is de mededeling van de feiten voorzien (waarnaar wordt gerefereerd in artikel 96 Sv.), maar voor een audiovisueel verhoor wordt het echter juist aangewezen geacht dat dit zo open mogelijk blijft (er mogen geen suggestieve vragen worden gesteld) en dit opdat het verhoor zo objectief mogelijk zou verlopen. De wetgever zou dus hebben "vergeten" om hiermee rekening te houden. Het parket van Mons heeft een omzendbrief uitgevaardigd opdat de feiten niet moeten worden meegedeeld bij het audiovisueel verhoor van minderjarige slachtoffers of getuigen.

6) Bijstand van tolken

Meerdere van de bevroegde parketten merken op dat problemen met de beschikbaarheid van tolken niet nieuw zijn en deze er voor de Salduz-wet ook al waren. Voor bepaalde talen of dialecten zijn er nu eenmaal weinig of bijna geen tolken beschikbaar. Het parket van Mechelen merkt echter op dat niet in alle gerechtelijke arrondissementen de tolkenlijsten up-to-date worden gehouden, waardoor de politie soms veel tijd verliest. Het kan ook voorkomen dat de tolk niet onmiddellijk kan komen of 's nachts niet wil komen en het verhoor moet worden uitgesteld. Bij dossiers met meerdere verdachten die allemaal met dezelfde tolk moeten worden verhoord, stelt zich het probleem dat de advocaten moeten wachten om met hun cliënten te communiceren.

Te Brussel en Doonik wordt aangegeven dat indien geen tolk beschikbaar is, aan de verdachte wordt gevraagd om zelf zijn verklaring te schrijven (bij mensensmokkel is er een formulier beschikbaar in verschillende talen). In een drugsdossier met zeven Turkse verdachten die met een tolk dienden te worden verhoord en waarbij verschillende onderzoekshandelingen dienden te worden verricht, heeft het parket van Turnhout dan weer een bevel tot verlenging gevorderd bij de onderzoeksrechter. Te Brugge is het een paar keer voorgekomen dat de onderzoeksrechter geen tolk had voor het verhoor en er dan een aanhouding gebeurde zonder verhoor op basis van overmacht (zie ook infra bij "bepalingen uit de COL 8/2011 – bevel tot verlenging"). Het parket van Antwerpen verwittigt reeds de onderzoeksrechter als een tolk nodig is door dit op de vordering te zetten en indien mogelijk gaat de tolk van bij de politie rechtstreeks mee door naar het verhoor bij de onderzoeksrechter.

Op één van de bevroegde parketten na, wordt steeds met dezelfde tolk gewerkt voor zowel het vertrouwelijk overleg met de advocaat als het verhoor door de politie. Enkel te Luik zoekt de politie twee tolken, om elke discussie met de balie te vermijden. Zo meldt het parket van Nijvel dat advocaten systematisch vragen van te akteren dat ze niet konden beschikken over een eigen tolk voor het vertrouwelijk overleg. Daarentegen hebben te Tongeren en Gent voor het vertrouwelijk overleg reeds tolken geweigerd om op te treden, omdat ze niet wensen te tolken voor "misdadigers". Er moet dan een nieuwe tolk worden opgeroepen, wat natuurlijk zorgt voor wachttijd.

Wat betreft de kwaliteit van de tolk merkt het parket van Huy op dat deze al betwist is geweest. Te Leuven is het al voorgekomen dat een tolk iets zei dat niet door de verdachte werd gezegd, op basis van kennis uit vorige dossiers.

7) Bijwonen van verhoren bij politie of onderzoeksrechter

De meeste parketmagistraten melden dat ze nog geen verhoren hebben bijgewoond bij de politie of de onderzoeksrechter. Het parket van Gent geeft wel aan reeds een samenvattend verhoor bij de onderzoeksrechter te hebben bijgewoond en eenmaal een verhoor bij de politie, en dit bij zeer zwaarwichtige zaken. Te Eupen is dit ook al voorgekomen bij de onderzoeksrechter. Audiovisuele verhoren (overeenkomstig artikel 112ter Sv.) werden door het parket van Brugge eveneens reeds bijgewoond in de regiekamer van de politie.

De vraag wordt evenwel gesteld door het parket van Dendermonde of parketten hun rol in de verhoren niet moeten opeisen om het evenwicht te behouden? Er wordt immers te Dendermonde een enorme toename vastgesteld van de vrijheid onder voorwaarden en de verhoudingen tussen de actoren zijn veranderd. Zo leren advocaten de politie kennen en drinken ze al eens samen koffie met de onderzoeksrechters. Te Mechelen wordt opgemerkt dat dit wel aangewezen kan zijn in complexere zaken om te kunnen oordelen over het verdere verloop van het onderzoek of om de juiste vordering voor de onderzoeksrechter te bepalen. Door het parket van Brugge wordt echter gerepliceerd dat de politie en de onderzoeksrechter een leidende rol hebben en instaan voor het bewaken van het verhoor. Indien het parket het verhoor zou bijwonen, zou dit een ongelijkheid kunnen creëren. Daarnaast hebben parketmagistraten hier geen tijd voor en zou de rol enkel beperkt zijn tot observeren. Het parket van Kortrijk treedt dit bij en ziet hier niet de meerwaarde van in. Een

parketmagistraat kan nadien nog steeds bijkomende opdrachten sturen naar de politie of aanvullende vorderingen doen bij de onderzoeksrechter. Ook Verviers acht het niet haalbaar ("surréaliste"), gezien het beperkt aantal magistraten voor een uitgestrekt gerechtelijk arrondissement en dit in een context van gerechtelijke achterstand.

Het parket van Nijvel heeft nog enkele vragen omtrent het plaatsbezoek met het oog op de reconstructie van de feiten door de onderzoeksrechter. In het verleden werden deze te Nijvel in fases georganiseerd, meer bepaald per persoon en dit vanuit de visie van elke verdachte, slachtoffer of getuige. De persoon nam enkel deel aan de fase die op hem betrekking had. De vraag rijst echter wat nu onder de term "vergezellen" in de wet wordt begrepen (cf. artikel 62, 2° en 3° lid Sv.)? Kan nog steeds in fases worden gewerkt waarbij de verdachten, burgerlijke partijen en hun advocaten enkel deelnemen aan de hen aanbelangende fase of moeten ze alles kunnen bijwonen? De wet biedt geen antwoord welke werkwijze ("mode contradictoire") moet worden gerespecteerd, welke de rol is van de advocaat die nu zonder enige beperking het woord zou kunnen nemen, evenmin zijn mogelijke uitzonderingen omwille van veiligheidsredenen gestipuleerd. Dit zou wettelijk meer moet worden gepreciseerd. Zo zou de rol van de advocaat kunnen worden beperkt tot het gedeelte dat betrekking heeft op zijn cliënt.

8) Eigen verhoren door de parketten

De Nederlandstalige parketten nemen zelf geen verhoren af binnen de termijn van 24 uren (eventueel verlengd), met uitzondering van de parketten van Gent en Kortrijk. Er wordt opgemerkt dat er te Gent voor de Salduz-wet al weinig voorleidingen waren en dit er nu nog minder zouden zijn ("de parketmagistraten ontzien zich de rompslomp"). Sinds de Salduz-wet is het nog maar twee keer gebeurd: één keer met een advocaat, de andere keer heeft de verdachte afstand gedaan van de bijstand van een advocaat. Het parket van Kortrijk doet af en toe verhoren in zaken van intrafamiliaal geweld. Bij de Franstalige parketten maken er vijf wel melding van eigen verhoren. Dit blijkt het meeste voor te komen bij het parket van Brussel. Verder geeft het parket van Doornik aan dat enkel uitzonderlijk verhoren worden verricht binnen de arrestatietermijn, wat ook reeds het geval was voor de Salduz-wet. Te Luik is dit enkel bij intrafamiliaal geweld, te Charleroi enkel indien de persoon weigert met de politie te praten of hiertoe niet in staat is, en te Nijvel enkel uitzonderlijk bij jeugdzaken. Vroeger deden meer Franstalige parketten eigen verhoren, maar ingevolge de Salduz-wet zijn ze hiermee gestopt. Zo deed het parket van Bergen dit vroeger in het kader van snelrecht, nu overhandigt de politie de oproeping aan de verdachte (cf. artikel 645 Sv.). Deze werkwijze wordt ook gehanteerd door Eupen en Huy. Het parket van Luik overhandigt nog steeds zelf de oproeping bij snelrecht, waarbij de verdachte in het kabinet wordt ontvangen zonder dat daarbij een echt verhoor plaatsvindt. Huy deed vroeger dan weer regelmatig voorleidingen op het parket voor een "rappel à la loi". Dit wordt niet meer gedaan sinds de Salduz-wet, gezien dan de regels van het verhoor zouden gelden.

Enkel de parketten van Brussel, Charleroi, Gent en in mindere mate Luik en Nijvel (voor het zoeken van de advocaat) lichten hun werkwijze bij de eigen verhoren verder toe. Wat betreft het vinden van een advocaat was deze op het parket te Gent dezelfde als bij de politie, zodat de politie de advocaat op de hoogte had gebracht van het uur van de voorleiding op het parket. Te Luik contacteert het parket zelf de advocaat die is tussengekomen bij de politie, of anders wordt de advocaat genomen die in de gang beschikbaar is, of wordt aan de politie gevraagd om dit in te geven in de webapplicatie. Het parket van Brussel belt dan weer naar het nationale nummer van de permanentiedienst, omdat de parketten geen toegang hebben tot de webapplicatie. De permanentiedienst belt dan terug met de boodschap of al dan niet een advocaat is gevonden, sinds de staking betreft dit een antwoordapparaat. Te Charleroi wordt eveneens gebeld naar het nationale nummer van de permanentiedienst of het noodnummer van de balie. De stafhouder weigert echter advocaten aan te duiden voor verhoren bij de parketten. Te Nijvel is de permanentie van de balie gecontacteerd. De parketten van Brussel en Charleroi zijn vragende partij om zelf toegang te krijgen tot de webapplicatie. Indien geen advocaat wordt gevonden, geven de Franstalige parketten aan dat het verhoor plaatsvindt zonder advocaat.

Het vertrouwelijk overleg heeft bij de parketten enkel plaats voor zover het een eerste verhoor betreft, dit is te Brussel, Charleroi en Gent steeds ter plaatse doorgegaan (te Brussel in een apart lokaal met venster in de deur, te Gent was dit op het "einde van de gang" en te Charleroi bij de veiligheidswachtdienst). Tijdens het verhoor zat de advocaat te Gent schuinachter de verdachte (zoals bepaald in de COL 8/2011). Zowel te Brussel als Charleroi nam de advocaat plaats naast zijn cliënt. Het parket van Brussel merkt op dat de advocaat daar is om zijn cliënt te assisteren en niet als "spectateur", er moet een zeker respect zijn voor het beroep van advocaat. Te Charleroi wordt erop gewezen dat de bureaus niet zo groot zijn. In Brussel en Charleroi konden de advocaten op het einde van het verhoor opmerkingen maken die in het proces-verbaal werden genoteerd. De voornaamste opmerking was dat er geen toegang was tot het dossier. Te Gent was er een tussenkomst tijdens het verhoor die positief werd ervaren (de advocaat had aan de verdachte gezegd dat deze zijn ex-echtgenote met rust diende te laten). Op basis van het beperkt aantal verhoren kunnen deze parketten weinig uitspraken doen over het zwijgrecht, dit zou eerder uitzonderlijk zijn gebruikt. Volgens het parket van Charleroi zou de Salduz-wet dit niet hebben gewijzigd.

ALGEMENE INTERNE WERKING

9) Bepalingen uit de COL 8/2011

Werken met categorieën

Het werken met categorieën, zoals voorzien in de COL 8/2011, wordt praktisch werkbaar en overzichtelijk geacht. Eenmaal de categorie is vastgesteld, laat de tabel toe om te zien wat er moet worden gedaan. De onderverdeling in categorieën zorgt voor houvast bij de politiemensen op het terrein.

Niettemin wordt bemerkt dat de indeling in categorieën geen exacte wetenschap is en er soms nog twijfel is. Parketten krijgen nu meer oproepen van de politie, voornamelijk voor het bepalen van de categorie of bij een wissel van categorie (zie ook infra bij "impact op de interne werking - impact op de werklust van het parket"). Te Mechelen en Nijvel wordt voornamelijk een twijfel opgemerkt tussen de feiten categorie II en III. Zo kan eenzelfde feit verschillende kwalificaties bestrijken (bv. een bedreiging met een hamer kan worden gekwalificeerd als ofwel een bedreiging door gebaren waar minder dan een jaar gevangenisstraf opstaat, ofwel verboden wapendracht met een gevangenisstraf van een jaar of meer). De kwalificatie van een feit kan ook evolutief zijn, in functie van verzwarende omstandigheden die niet altijd van in het begin vast te stellen zijn (bv. gewone slagen en verwondingen, of met een arbeidsongeschiktheid tot gevolg). Tevens bestaan er heel wat bijzondere strafwetten die niet zijn gekend. Daarnaast kent de categorisering zijn beperkingen. Zo wijst de praktijk uit dat het vaak delicaat kan zijn om te bepalen wie slachtoffer of dader is (bv. bij een vechtpartij), een persoon kan zowel een getuige als een dader zijn (bv. een persoon die drugs heeft gekocht) of een slachtoffer en een dader (bv. een vreemdeling in illegaal verblijf met een problematiek van mensenhandel/smokkel).

Andere parketten stellen veeleer een twijfel vast tussen categorie III en IV. In geval van twijfel wordt steeds overgegaan naar de zwaarste categorie. Volgens het parket van Mechelen wordt er op het terrein nu minder gedurfd om "à la minute" te handelen en worden verhoren daardoor onnodig uitgesteld. Meerdere parketten geven inderdaad aan dat er meer wordt gewerkt met de overhandiging of de verzending van een uitnodiging voor een verhoor op latere datum. Het parket van Mechelen vindt dat dit zorgt voor extra werk als de verdachte aan deze uitnodiging geen gevolg geeft. De uitnodiging kan ook de overdracht van opdrachten naar andere politiezones tot gevolg hebben (al dan niet via APO-kantschriften) en dus extra werk voor hen betekenen. Gezien de geplogenheden per lokale politiedienst niet altijd zijn gelijkgesteld, kan dit tevens praktische problemen opleveren inzake de uitvoering van deze ambtsverrichtingen.

Ten slotte meldt het parket van Mons nog een probleem met niet strafrechtelijke opdrachten. Wanneer het parket een kantschrift stuurt voor een burgerrechtelijke opdracht, vraagt de politie onder welke categorie dit valt terwijl de Salduz-wet niet van toepassing is. In ISLPP is

nu alles geformatteerd overeenkomstig de Salduz-wet, er zijn geen formulieren meer voor andere verhoren/opdrachten wat voor de politie verwarrend zou zijn. Wegens gebreke aan andere formulieren, zegt het parket dan om er een categorie I van te maken. Het parket van Charleroi treedt dit bij en geeft het voorbeeld van een geval van weglopen dat geen misdrijf is. Vroeger was hiervoor een algemeen model beschikbaar, nu moet het parket eveneens zeggen om het model van categorie I te gebruiken.

Eigen richtlijnen

De meeste parketten hebben een eigen omzendbrief of aanvullende richtlijnen uitgevaardigd.⁴⁸ Deze hebben vooral betrekking op wanneer de politie met het parket dient contact op te nemen. Zo heeft het parket van Dendermonde in een richtlijn toelichting gegeven bij de artikelen 1 en 2 van de Voorlopige Hechteniswet, voor de politie was het immers onduidelijk wanneer ze naar het parket dienden te bellen. In geval van een voorleiding dient er standaard te worden gebeld met het parket. Een slecht begrip van de term “vrijheidsberoving” wordt eveneens aangekaart door het parket van Luik, er moet naar het parket worden gebeld vanaf dat een verdachte wordt geïnterpelleerd. Te Oudenaarde is er eveneens een richtlijn over wanneer politiediensten contact moeten opnemen met het parket, helaas wordt deze niet steeds gevolgd en wordt er niet steeds gebeld hoewel dit achteraf toch noodzakelijk bleek te zijn. Het parket van Brugge geeft dan weer aan dat in het begin werd gevreesd voor capaciteitsproblemen bij de politiediensten, waardoor ze in een richtlijn hebben meegegeven dat deze moeten stilstaan bij de noodzaak van een arrestatie en in het geval van arrestatie of het nodig is om een verhoor te doen. Dergelijke richtlijn geldt ook te Nijvel, er moet een “utilisation raisonnée” zijn van de vrijheidsberoving en bij een contactname wordt beslist of een onmiddellijk verhoor al dan niet is aangewezen. Te Gent wordt eveneens aangegeven dat het parket bij contactname zal beslissen over al dan niet voorleiding en indien dit niet het geval is, zal veelal in overleg met de politie worden besproken of er al dan niet een onmiddellijk verhoor nodig is. Te Mechelen heeft het parket gespecificeerd dat het belang van het onderzoek steeds moet primeren. Als een onmiddellijk verhoor van een verdachte van categorie III nodig is en de verdachte doet geen afstand van zijn recht op vertrouwelijk overleg, dient na arrestatie te worden overgestapt naar een categorie IV. Het parket dient enkel te worden gecontacteerd bij twijfel of de arrestatie van de verdachte dient te worden gehandhaafd, dan wel dat deze mag beschikken met een uitnodiging full-option voor een verhoor op latere datum. Er wordt te Leuven nog opgemerkt dat categorie IV niet de facto betekent dat het parket gaat voorleiden. In het begin was dit wel zo, omdat het parket de politie wou ontlasten. Het parket van Antwerpen heeft eveneens aan de politiediensten gecommuniceerd dat categorie IV niet noodzakelijk een voorleiding met zich meebrengt.

Enkele parketten hebben dan weer specifiek gestipuleerd wat met bepaalde misdrijven moet worden gedaan. Te Mechelen beschikken de politiezones over een exemplarische lijst van misdrijven voor de toepassing van categorie II. Het parket van Mons heeft dan weer een richtlijn met welke misdrijven onder categorie III vallen. Er werd in het begin gevreesd dat de politie teveel beroep zou doen op vrijheidsberovingen, na twee maanden bleken deze echter met de helft te zijn gedaald en bleken de uitnodigingen veel werk in te houden voor de politie zodat het parket in maart een nieuwe richtlijn heeft uitgevaardigd (nu bij heterdaad dadelijk categorie IV). Te Doornik is om redenen van werklust eveneens overwogen om een lijst op te maken. Uiteindelijk is evenwel beslist om dit niet te doen omdat de politie beseftte dat de uitnodigingen voor categorie III ook veel werk zouden betekenen (zeker gezien hun ligging zijn er veel Franse verdachten waarbij er een veel groter vluchtgevaar is). Elk geval dient nu te worden beoordeeld in functie van de “bon sens” en het risico op vluchtgevaar. De meest bekende richtlijn is wellicht deze van het parket van Brussel. Gezien deze echter zoveel polemiek heeft teweeg gebracht, belt de politie (zowel overdag als 's nachts) nu veel meer om te weten onder welke categorie ze verdachten moeten plaatsen (tenzij bij heterdaad). Andere parketten geven eveneens aan dat ze niettegenstaande richtlijnen nog vaak hierover worden gecontacteerd (zie ook infra bij “impact op de interne werking - impact op de werklust van het parket”).

⁴⁸ Zie ook hiromtrent het eerste tussentijds rapport van de evaluatie van de Salduz-wet bij “Implementatie van de wet: initiatieven voorafgaand aan de inwerkingtreding – bespreking richtlijnen openbaar ministerie”.

Tijdsgebrek

Enkele parketten duiden hoe er wordt omgegaan met tijdsgebrek. Het parket van Nijvel geeft aan dat er een onderscheid wordt gemaakt tussen een dossier “non significatif” en “significatif”. In het eerste geval wordt het verhoor uitgesteld. In het tweede geval wordt het dossier in onderzoek gestoken, waarbij de onderzoeksrechter ofwel de termijn van 24 uren verlengt (met een bevel tot verlenging), ofwel dadelijk zelf de verdachte verhoort. Te Gent wordt voor ernstige zaken dezelfde werkwijze gesuggereerd (een bevel tot verlenging is er weliswaar nog niet uitgevaardigd geweest, zie verder infra bij “bevel tot verlenging”). Bij tijdsgebrek wordt te Dendermonde meestal aan de verdachte een uitnodiging meegegeven (er wordt niet geopteerd voor een bevel tot verlenging), te Kortrijk wordt het verhoor afgesloten of eveneens uitgesteld naar een latere datum.

Bepaalde fenomenen of personen

Over de werkwijze bij bepaalde fenomenen of personen stellen enkele parketten zich vragen. De meeste hebben betrekking op de uitnodiging en het verhoor van minderjarige verdachten. Te Verviers wordt de vraag gesteld aan wie de uitnodiging moet worden gericht: aan de verdachte minderjarige of aan de burgerrechtelijk aansprakelijke persoon? Een aantal parketten melden verder dat de verdachte minderjarige die zich op uitnodiging (categorie III) aanbiedt vaak nog geen advocaat heeft geraadpleegd. Indien de politie de vraag stelt of de minderjarige een advocaat heeft geconsulteerd en wanneer dit niet het geval is, wordt te Doornik aangegeven dat de minderjarige niet kan worden verhoord. De minderjarige kan immers geen afstand doen van de bijstand van een advocaat. Het parket van Charleroi raadt daarentegen de politie aan om de vraag niet te stellen, niettemin zegt de minderjarige dit soms zelf spontaan tijdens zijn verklaring. In dat geval onderbreekt de politie het verhoor en wordt de minderjarige een tweede keer opgeroepen met de vraag om vooraf een advocaat te consulteren. Indien de minderjarige bij dit tweede verhoor dit nog steeds niet heeft gedaan, wordt deze van zijn vrijheid beroofd en een categorie IV verdachte. Te Leuven wordt via de webapplicatie een advocaat gezocht. Te Mons wordt de minderjarige die op uitnodiging wordt verhoord en geen advocaat heeft geraadpleegd, dadelijk een verdachte van categorie IV (waarbij dan een advocaat wordt gevraagd via de webapplicatie). Daarnaast merkt het parket van Leuven op dat minderjarige verdachten van categorie III evenals hun ouders niet altijd de bijstand van een advocaat willen. De geest van de wet is dat de minderjarige verdachte een advocaat moet hebben geraadpleegd, deze bijstand betekent echter niet noodzakelijk een meerwaarde en brengt kosten teweeg voor de ouders. Er wordt hieromtrent een duidelijk standpunt gevraagd van het College van Procureurs-generaal. Verder meent het parket van Charleroi dat zich een probleem stelt met een verdachte die op het ogenblik van de feiten minderjarig was, maar op het ogenblik van zijn interpellatie meerderjarig is geworden. Overeenkomstig de COL 12/2011 moet deze dan als meerderjarige worden behandeld, terwijl de jeugdrechters hier tegen zijn. Tenslotte wijzen de parketten van Eupen, Mons en Oudenaarde op een probleem bij het audiovisueel verhoor van minderjarige slachtoffers of getuigen (zie supra bij “bijstand van de advocaat tijdens het verhoor - audiovisuele opname ter controle van het verhoor”).

Vervolgens is Intrafamiliaal geweld het meest aangekaart. Het parket van Dendermonde paste voor intrafamiliaal geweld in het begin categorie III toe, maar verdachten boden zich niet altijd terug op uitnodiging aan en seinig biedt weinig soelaas. Een arrestatie en categorie IV lijkt de enige oplossing, hoe licht de feiten ook zijn (en hoewel meestal niet wordt voorgeleid). Uit vrees voor capaciteitsproblemen was te Brugge eveneens intrafamiliaal geweld in het begin categorie III. Op vraag van de politiezones, die hier nu wel capaciteit voor blijken te hebben, is hier op terug gekomen en wordt de verdachte gearresteerd en behandeld als categorie IV. Te Tongeren wordt de verdachte van intrafamiliaal geweld eveneens gearresteerd en vervolgens aangemaand door de politie om op deze wijze de situatie te ontmijnen. Daarna wordt de verdachte evenwel vrijgelaten en krijgt deze een uitnodiging om binnen de week terug te komen voor het verhoor. De meeste verdachten zouden er wel degelijk terugkomen. Het parket van Mechelen betreurt dat bij de politie soms uiteenlopende werkwijzes worden gehanteerd. Intrafamiliaal geweld (bijvoorbeeld een man brengt zijn vrouw geen al te ernstige slagen toe zonder zichtbare letsels, geen voorgaanden

gekend en er is op dat moment geen blijvende gevaarssituatie voor het slachtoffer) kan enerzijds aanleiding geven tot een uitnodiging voor de verdachte met als gevolg dat het slachtoffer zich onvoldoende serieus genomen voelt. Dit kan anderzijds aanleiding geven tot een vrijheidsbeneming, die nadien al dan niet zal worden bevestigd. Met de uitnodiging met vermelding van alle rechten wordt een probleem gesignaleerd door het parket van Brussel indien de echtgenoten op hetzelfde adres verblijven. In dat geval wordt een uitnodiging gestuurd zonder vermelding van feiten en wordt de verdachte van zijn vrijheid beroofd (categorie IV) wanneer deze zich op het politiecommissariaat aanbiedt. Te Charleroi wordt de verdachte dadelijk als een categorie IV behandeld om te vermijden dat met dergelijke uitnodiging moet worden gewerkt. Het dossier wordt er met spoed behandeld.

Inzake winkeldiefstallen vindt het parket van Dendermonde het “kantje boordje” om al dan niet te arresteren. De politie moet niet meer naar het parket bellen indien de verdachte geen vaste verblijfplaats heeft. Te Hasselt wordt verwezen naar een pilootproject in een politiezone met invulverhoren voor simpele gevallen zoals winkeldiefstallen en drugbezit. Het invulverhoorformulier wordt dan meegegeven aan de verdachte die het terug kan opsturen. Tevens wordt te Verviers melding gemaakt van een typeformulier door de verdachte in te vullen bij een winkeldiefstal. Het verhoor heeft nadien dan plaats indien een vervolging wordt ingesteld.

In het kader van mensenhandel en -smokkel wordt eveneens gewerkt met gestandaardiseerde vragenlijsten bij het aantreffen van mensen in onwettig verblijf (overeenkomstig COL 4/2001). Het parket van Dendermonde merkt op dat deze nog Salduz conform dienen te worden gemaakt.⁴⁹

Wat betreft milieuzaken signaleren de parketten van Turnhout en Dendermonde dat de milieu-inspectie blijkbaar geen verklaringen meer wil afnemen, gezien ze vrezen voor de Salduz-verplichtingen. Ze sturen de zaken dan door naar de politie, deze voelen zich hier echter niet gespecialiseerd genoeg voor. Het parket van Eupen meent dan weer dat verbaliserende ambtenaren die geen politieagenten zijn, zoals de milieu-inspectie, niet de ervaring en de bekwaamheid hebben om verhoren af te nemen en processen-verbaal op te maken in de goede en vereiste vorm.

Ten slotte meent het parket van Nijvel dat er bepaalde vragen rijzen bij het statuut van gedetineerden. Met name moeten deze worden beschouwd als verdachten van categorie III of IV indien tegen hen een nieuw aanhoudingsbevel wordt overwogen? Indien ze worden verhoord via uitnodiging gericht aan de griffie (van de gevangenis) worden ze dan geacht reeds een advocaat te hebben geraadpleegd alvorens het verhoor plaatsvindt?

Bijzondere gevallen

Wat betreft de bijzondere gevallen die zijn besproken in de COL 8/2011 worden voornamelijk moeilijkheden met de seiningen aangekaart. Het parket van Mechelen wijst op de moeilijkheid dat de seiningen uit het verleden niet up-to-date zijn. Dit heeft tot gevolg dat er bij de politie vaak onzekerheid is omtrent de correcte toepassing van de categorieën, hetgeen echter meermaals de niet onmiddellijke uitvoering van een seining voor verhoor tot gevolg heeft. Met de aangepaste seiningen voor verhoor zijn er soms ook problemen indien melding wordt gemaakt “met bijstand advocaat”, maar waarbij geen melding wordt gemaakt van een al dan niet noodzakelijke vrijheidsbeneming (soms komen deze feiten ook niet in aanmerking voor een aanhouding volgens de Voorlopige Hechteniswet). Het parket van Gent geeft aan dat ze hun manier van seinen zullen moeten aanpassen, zodat de politie weet wat er van haar wordt verwacht wanneer een geseinde verdachte wordt aangetroffen en de categorie kan worden bepaald.⁵⁰ De Franstalige parketten geven aan dat het parket nu in zijn kantschrift aan de politie vraagt om de seining in de ANG te preciseren, het moet duidelijk zijn of het om een categorie III of IV gaat. Doornik merkt op van de gelegenheid gebruik te hebben gemaakt om orde op zaken te stellen en het vastgestelde misbruik met de seiningen weg te werken door

⁴⁹ We kunnen meegeven dat het Expertisenetwerk mensenhandel en mensensmokkel hiertoe een initiatief heeft genomen en deze problematiek eveneens heeft voorgelegd aan de Denktank Salduz van het College van Procureurs-generaal.

⁵⁰ Zie het initiatief van het parket van Antwerpen die hierover een richtlijn heeft uitgevaardigd.

de seining nu steeds te laten preciseren. De vraag wordt door Nijvel nog gesteld of een persoon die zich niet op een uitnodiging tot verhoor aanbiedt, vervolgens kan worden geseind voor een verhoor zonder voorafgaand vertrouwelijk overleg of moet deze nog steeds met deze mogelijkheid worden geseind?

Inzake de huiszoeken heeft het parket van Charleroi van de balie reeds de opmerking gekregen dat geen advocaten aanwezig zijn bij de huiszoeking, wat het parket evenwel niet te overwegen acht. Te Nijvel wordt een opmerking gemaakt over de vragen die meestal worden gesteld bij een huiszoeking (bijvoorbeeld heeft u wapens, of waar bevindt zich een bepaald document, of wat betekent een bepaald document). Het is niet zo evident dat deze vragen niet worden gelijkgesteld met een verhoor.

Met betrekking tot confrontaties vindt het parket van Nijvel dat het moeilijker is geworden om binnen de 24 uren deze te organiseren vanuit zowel een logistiek als veiligheidsoogpunt. Daarbij zou zich ook een onevenwicht voordoen tussen de verdachte die recht heeft op de bijstand van een advocaat en het slachtoffer die dit niet heeft.

Bevel tot verlenging

In de meerderheid van de bevroegde gerechtelijke arrondissementen hebben de parketten nog geen bevel tot verlenging gevorderd (Oudenaarde, Dendermonde, Gent, Leuven, Antwerpen, Mechelen, Kortrijk, Verviers, Doornik, Huy, Eupen). Er wordt opgemerkt dat de onderzoeksrechters er zelf ook vaak geen voorstander van zijn. Het parket van Gent merkt op dat het al eens een bevel tot verlenging had overwogen, maar dat uiteindelijk na het "gewoon" vorderen van de onderzoeksrechter het verhoor bij de politie werd afgebroken en verder werd gezet door de onderzoeksrechter. Een tijdswinst wordt te Antwerpen soms verkregen, in geval er voldoende bewijzen zijn, door de verdachte zonder verhoor voor te leiden voor de onderzoeksrechters (meer dan vroeger), zodat er dan geen nood is aan een bevel tot verlenging. Enkele andere parketten geven aan dat de verhoren meestal wel tijdig kunnen worden gedaan (Brugge, Hasselt, Turnhout, Oudenaarde, Tongeren, Dendermonde) of het slechts uitzonderlijk gebeurt en na contactname van de onderzoeksrechter (Leuven, Gent). Het parket van Gent zegt dat de onderzoeksrechters wel niet zo happig zijn op een voorleiding zonder verhoor. Verder wordt het soms moeilijk geacht om zonder verhoor en enkel op basis van objectieve informatie de situatie in te schatten en dit zonder enige persoonlijke informatie (dit laatste zou bijvoorbeeld bij een diefstal met braak de doorslag kunnen geven om eventueel te beslissen tot een bemiddeling in strafzaken i.p.v. een dagvaarding). Het parket van Dendermonde merkt dan weer op dat ze nog geen bevel tot verlenging hebben gevorderd wegens onaangepaste infrastructuur (enkel de FGP te Dendermonde zou in orde zijn met een 48 uren cel). Door enkele andere parketten wordt eveneens onvoldoende of een gebrek aan dergelijke infrastructuur gemeld.

Daarnaast zijn er gerechtelijke arrondissementen waar het parket nog geen bevel tot verlenging heeft gevorderd, maar waar dit wel ambtshalve door de onderzoeksrechter reeds werd verleend. Dit is het geval te Nijvel, evenals te Brussel waar onderzoeksrechters dit uitzonderlijk al hebben uitgevaardigd voor zware zaken (bijvoorbeeld bij gebreke aan een tolk). Te Tongeren heeft de onderzoeksrechter dit reeds twee keer gedaan en dit voor een zware zaak van fiscale fraude. Er waren op diverse plaatsen huiszoeken gedaan en de termijn ging net te kort ging zijn voor de voorleiding van één van de verdachten en er dienden nog verdere onderzoekshandelingen te gebeuren (nadien werden ze onder aanhoudingsmandaat geplaatst). Te Brugge zal het parket zelf geen bevel tot verlenging vorderen, de onderzoeksrechters maken er wel gebruik van. De parketmagistraat begrijpt echter niet waarom er reeds aanhoudingen zonder verhoor zijn geweest en de onderzoeksrechters zich op overmacht beroepen omdat er geen tolk beschikbaar was. Terwijl de onderzoeksrechters gebruik hadden kunnen maken van het bevel tot verlenging om een tolk te vinden. Hetzelfde geldt voor het parket van Hasselt die uit principe evenmin een bevel tot verlenging zal vorderen, terwijl de onderzoeksrechters dit wel gebruiken. De parketmagistraat vond dit echter niet correct gebruikt in een dossier van inbraak, waar het diende om de verdachte de kans te geven "om een dak boven zijn hoofd te zoeken".

Tot slot zijn er twee parketten die zelf reeds een bevel tot verlenging hebben gevorderd. Met name heeft het parket van Turnhout dit gedaan in een drugsdossier met zeven Turkse verdachten om de zaak rond te krijgen. Er was een voertuig met cannabis aangetroffen, huiszoekingen werden gedaan waarbij een cannabisplantage werd gevonden, en de verdachten dienden elk met een tolk te worden verhoord. Te Luik heeft het parket dit gevorderd bij een verdachte die onverstaaanbaar was omdat deze gehospitaliseerd en geopereerd was. Het parket van Brussel repliceert dat in principe in het geval van een hospitalisatie de onderzoeksrechter een aanhoudingsbevel kan afleveren zonder verhoor.

Navolgende en start verhoren

Bij de Nederlandstalige parketten is nog aan bod gekomen of het belang van navolgende verhoren al dan niet is toegenomen. De meeste bevroegde Nederlandstalige parketten hebben hier geen zicht op of hebben de indruk van niet. Voor Gent is het niet zeker dat er een verschil is met vroeger. Bij een eerste verhoor zijn er sowieso minder elementen voorhanden, technische elementen worden sowieso eerder uitgesteld naar een later verhoor. Er is ook een verschil tussen eenvoudige en complexe dossiers en of de verdachte al dan niet bekend. Hasselt voegt eraan toe dat dit ook afhangt van de persoon van de verhoorder of deze al dan niet schrik heeft om met de advocaat om te gaan. Dendermonde meent dat verhoren wel anders zullen verlopen wegens de aanwezigheid van een advocaat, bepaalde dingen zullen niet meer kunnen. Maar verhoren zullen niet zozeer worden uitgesteld omdat de advocaat erbij is, deze kan soms ook een positieve rol spelen. Het parket van Brugge heeft wel de indruk dat door de politie de eerste verhoren korter worden gehouden (er zijn daarom niet minder verhoren) en er steviger wordt doorgevraagd in navolgende verhoren. Tongeren voegt eraan toe dat de onderzoeksstrategie veranderd is. Soms wordt afgewacht en dient het eerste verhoor ter algemene informatieaftsing en wordt nadien pas fel verhoord. Bij heterdaad kan een verdachte nu "niet meer uren op de rooster worden gelegd", maar zullen eerst de sporen worden geverifieerd en zal dan pas een grondig verhoor volgen.

De inschatting wanneer een verhoor een aanvang neemt is tevens nog aangekaart. Zo werden bij een zaak te Dendermonde twee Bulgaarse (Nederlandsonkundige) werknemers van een carwash, die verdacht werden van een diefstal van een GSM ten nadele van een klant, geïnterpelleerd op de plaats van het delict waarbij de uitbater sommige inlichtingen in het Bulgaars vertaalde. Deze vragen werden gesteld zodat de politie zich kon oriënteren en een tactische richting kon geven aan de eerste onderzoeksdaden. Deze vertaling werd nadien door de advocaat evenwel geïnterpreteerd als een reeds gestart verhoor met een niet-erkende tolk en zonder bijstand van de advocaat. Het parket van Nijvel meent dan ook dat het begrip verhoor, dat centraal staat in de Salduz-procedure, beter wettelijk zou worden gedefinieerd om de actoren op het terrein juridische zekerheid te geven.

Enkele Franstalige parketten staan verder nog stil bij de reactie van de rechters in geval van een dagvaarding zonder verhoor. Bepaalde rechters zouden dan wel een beslissing nemen, terwijl andere de debatten zouden heropenen en aan het parket zouden vragen om de verdachte te laten horen.

10) Impact op de interne werking

Impact op de werklust van het parket

Een minderheid van de bevroegde en voornamelijk de Nederlandstalige parketten geeft aan dat de impact van de Salduz-wet op de werklust van het parket beperkt is of meevalt (Leuven, Hasselt, Tongeren, Turnhout, Oudenaarde, Verviers). De parketten van Tongeren en Dendermonde geven aan dat de politie goed werd opgeleid en/of wijzen op de richtlijn die ze hebben verspreid. De parketten van Hasselt en Tongeren *hadden* eveneens een gemeenschappelijke Salduz-permanentie voorzien voor het beantwoorden van specifieke vragen, deze moet echter nagenoeg niet worden benut. Er zijn niet meer telefoons dan vroeger.

Daarentegen vindt de meerderheid van de parketten dat ze meer worden gecontacteerd en/of de wachttijden voor hen langer zijn geworden. Nijvel drukt het als volgt uit: *“Il y a immanquablement une perte de temps et d'énergie dans des questions purement procédurale ou de timing”*. Zo stelt het parket van Antwerpen dat de wachtdiensten zwaarder zijn geworden omdat ze meer oproepen krijgen (vnl. met betrekking tot het bepalen van categorie III of IV, of bij een wissel van categorie). De verhoren laten eveneens langer op zich wachten, waardoor de magistraten en de administratie langer in het gerechtsgebouw zitten om de vorderingen af te werken. Ook Gent geeft aan dat er tijdens de nachtdienst meer wordt gebeld over de wijze waarop een zaak moet worden aangepakt en er veel meer tijdsdruk is bij het voorleiden voor de onderzoeksrechter. Te Charleroi wordt vooral meer overdag gebeld, vermoedelijk zijn het dan oproepen van wijkagenten die minder vertrouwd zijn met de Salduz-procedure. De laatste tijd is er ook 's nachts een stijging van de oproepen, vermoedelijk wegens de afwezigheid van advocaten. Dit laatste wordt eveneens te Brussel aangestipt. Doordat te Brussel de richtlijn van het parket *“tellement de polémique”* heeft veroorzaakt, belt de politie (zowel overdag als 's nachts) veel meer om te weten onder welke categorie ze verdachten moeten plaatsen (tenzij bij heterdaad). Elk dossier kent tenminste twee oproepen naar het parket: de eerste om de categorie te bepalen, de tweede om te weten wat ze moeten doen indien er geen advocaat beschikbaar is. Enkele parketten bemerken dat de wachttijden langer zijn geworden voor het voorleiden van de verdachte voor de onderzoeksrechter (Brugge, Oudenaarde, Brussel, Mons). Te Brussel en Bergen wordt gesignaleerd dat wanneer de verdachte slechts op het 22^e of 23^e uur wordt voorgeleid, de onderzoeksrechter soms de verdachte vrijlaat omdat de voorleiding te laat heeft plaatsgevonden. Enkele parketten geven aan dat de politie, voor wie ze vinden dat de werklast het meest is toegenomen, de verlenging van de wachttijden wel goed benut (bijvoorbeeld voor het voorbereiden van proces-verbaal, het nemen van vingerafdrukken of foto's, het voorbereiden van het verhoor en de tactische analyse van de situatie met het bepalen van nog uit te voeren onderzoekshandelingen).

Verder bemerkt het parket van Dendermonde dat de uitnodigingen (categorie III) ook voor meer administratie zorgen. Als de verdachte niet komt opdagen, moeten er kantschriften voor seiningen worden uitgeschreven. Het parket zou dan moeten dagvaarden, maar dit zou meer werk betekenen voor de rechtbank. Het parket van Dendermonde is bijgevolg vragende partij voor het gebruik van meer categorie IV. Te Kortrijk wordt nog gewezen op meer onvolledige dossiers en dossiers zonder verhoren, problemen ter zitting en discussies met advocaten.

Enkele parketten signaleren ten slotte dat er meer werk is voor de administratie om statistieken bij te houden (het invoeren van gegevens in de databank REA/TPI).

Gebruik technische wetenschappelijke politie

De parketten merken op dat het belang van de wetenschappelijke en technische politie niet nieuw is. Het belang van het verzamelen van materiële bewijzen is de laatste 15 à 20 jaren reeds toegenomen. Er is niet gewacht op de Salduz-wet om er zich rekenschap van te geven dat bekentenissen alleen niet voldoende zijn.

Het parket van Gent bemerkt dat de sporen misschien nu wel sneller worden opgevolgd, er kan van het uitstel van het verhoor gebruik worden gemaakt om de verdachte er nadien mee te confronteren. Vaak wordt er nu volgens het parket van Mechelen gewacht op het resultaat van de technische en wetenschappelijke onderzoeken alvorens een verdachte voor een eerste keer te verhoren. Het parket van Mons meent eveneens dat er een invloed is op de werkwijze van de politie. Vroeger zou de politie zijn gestart met het verhoor en alles werd dan opgebouwd rond het verhoor en de bekentenissen. Nu dient de politie over alle materiële elementen te beschikken om het misdrijf te bewijzen en is het verhoor *“la cerise sur le gâteau”*. Dit wordt ondersteund door het parket van Antwerpen dat stelt dat objectieve bewijzen steeds belangrijk zijn geweest, maar nu meer dan ooit. Met de Salduz-wet wordt er meer gebruik gemaakt van het zwijgrecht, verdachten wachten af wat het verdere onderzoek oplevert vooraleer ze iets zeggen. Vandaar dat een dossier zo goed mogelijk moet worden onderbouwd met objectieve bewijselementen.

Enkele parketten betwijfelen evenwel of de dossiers nu op materieel niveau beter zouden zijn. De bevraging van het labo zou nu immers niet significant zijn toegenomen. Dit wordt toegeschreven aan onvoldoende middelen voor het labo van de federale politie. De gespecialiseerde politiediensten kunnen niet meer opdrachten uitvoeren, dan zij reeds deden voor de inwerkingtreding van de Salduz-wet.

Impact op aantal arrestaties, voorleidingen en aanhoudingsbevelen

Voor zover de parketten hier zicht op hebben stellen enkele (Brussel, Gent, Leuven) dat de Salduz-wet geen impact zou hebben gehad op het aantal vrijheidsberovingen, voorleidingen voor de onderzoeksrechters en aanhoudingsbevelen. Zo stelt het parket van Brussel dat zijn strafrechtelijk beleid niet is gewijzigd. Het parket Gent zegt dat de nodige beslissingen worden genomen zonder "Salduz-overwegingen". De arrestaties zijn misschien van kortere duur omdat de parketmagistraat beslist de arrestatie niet te bevestigen en om een uitnodiging voor een later verhoor toe te passen. Sommige parketten (Hasselt, Turnhout, Antwerpen) hadden vooral in de beginperiode het gevoel dat er minder arrestaties waren ("koudwatervrees"). Maar nu er meer vertrouwen begint te zijn met de Salduz-wet, zou er geen invloed meer zijn op het aantal arrestaties en aanhoudingsbevelen.

De meeste parketten melden daarentegen dat er wel degelijk een invloed zou zijn op het aantal vrijheidsberovingen. Voor zover dit al wordt aangehaald, zou er weliswaar niet zozeer een impact zijn op het aantal aanhoudingsbevelen uitgevaardigd door de onderzoeksrechters. Te Dendermonde wordt bemerkt dat voor bepaalde feiten (winkeldiefstallen en intrafamiliaal geweld) minder wordt gebeld naar het parket, er minder arrestaties zijn en er meer op uitnodiging wordt gewerkt. Dit is ook het geval te Kortrijk, het parket vindt dat ze achter de feiten aanhollen en niet onmiddellijk meer de nodige opdrachten kunnen geven. Er zijn minder arrestaties en wegens tijdsgebrek ook minder voorleidingen voor de onderzoeksrechter. Te Mons waren de vrijheidsberovingen de eerste twee maanden zelfs met de helft gedaald, het parket had een richtlijn uitgevaardigd om voorrang te geven aan categorie III. Vanaf maart is deze richtlijn bijgesteld om meer met categorie IV te werken en is er terug een stijging van de vrijheidsberovingen. De politie had ook gemeld dat de uitnodigingen bij categorie III voor hen een grote werklast inhouden (zeker als de persoon niet komt opdagen en eventueel moet worden geseind). Te Charleroi, waar ook sprake was van een daling, zou er sinds de staking van de advocatuur terug sprake zijn van een zekere stijging. Het parket van Verviers stelt dat er zonder twijfel minder arrestaties zijn (althans voor de duur van het verhoor). Voor politiediensten die over weinig middelen beschikken, is het zwaar om voor eenvoudige dossiers een equipe te mobiliseren voor het verhoor. Het werken met uitnodigingen vereenvoudigt voor hen de procedure en ze waren dus zelf vragende partij om hier zoveel mogelijk mee te werken. De dossiers die een aanhoudingsbevel rechtvaardigen zouden wel nog steeds worden voorgeleid bij de onderzoeksrechter, terwijl dit niet meer systematisch het geval zal zijn bij "les dossiers limites".

11) Samenwerking met andere actoren

De samenwerking met de andere actoren is hier en daar reeds aan bod gekomen. Er kan nog worden meegegeven dat er voor de inwerkingtreding van de wet door de parketten vaak overleg is gepleegd met de politie en soms ook met de advocatuur (te Hasselt, Tongeren, Turnhout, Brugge, Gent, Nijvel, Doornik, Charleroi en Huy). Zo zijn er bijvoorbeeld te Hasselt, Tongeren en Turnhout afspraken gemaakt met de balie en gingen ze terug samenkomen in geval van problemen, maar hier is er nog geen nood aan geweest. De Salduz-procedure verloopt in zeer positieve sfeer. Te Brugge was er in het begin eveneens de afspraak gemaakt dat de parketmagistraat mocht worden gecontacteerd, de politie heeft dit reeds gedaan, met de balie bleek nog geen verder overleg nodig te zijn. Het parket van Nijvel heeft vooraf tevens ontmoetingen gehad met de stafhouder, tevens zijn te Doornik, Charleroi en Huy afspraken gemaakt met de balie

In meerdere gerechtelijke arrondissementen is er nu nog steeds een structurele samenwerking, voornamelijk met de politie waarmee er een maandelijks of geregeld overleg is (vaak in het arrondissementeel rechercheoverleg). Zo wordt door het parket van Antwerpen

maandelijks met de politie overleg gepleegd over de toepassing van de Salduz-wet tijdens het arrondissementeel rechercheoverleg, met de onderzoeksrechters wordt eveneens regelmatig vergaderd. Op deze structurele overlegmomenten kunnen problemen worden gemeld en oplossingen aangereikt i.v.m. de toepassing van de Salduz-wet. Te Leuven wordt na iedere vergadering ook een nieuwsbrief verspreid en te Mechelen is er daarnaast geregeld email-communicatie tussen de referentiemagistraat Salduz en de contactpersonen Salduz bij de politiediensten (vragen werden door de referentiemagistraat beantwoord via een dienstnota en/of FAQ's). Te Gent is er dan weer een overleg in geval van problemen die via de korpsoversten ter kennis worden gebracht, in de beginperiode was er eveneens een Salduz-permanentie en vragenrondes voor de politie.

Met de advocatuur blijkt er op dit moment minder nood aan overleg te zijn. Te Leuven wordt wel nog melding gemaakt van een overleg dat in mei is gepland vooral met de jeugdmagistraten, ook in Dendermonde is er nog sprake van structureel overleg met de balie. De Franstalige parketten merken op dat sinds de staking elk deelname van en overleg met de advocatuur is opgeschort. Niettemin benadrukken de Franstalige evenals de Nederlandstalige parketten dat er geen problemen waren of zijn met de advocatuur, vaak was of is er sprake van een goede samenwerking. Zo merkt het parket van Doornik op dat in het begin de politie en de advocaten schrik van elkaar hadden, maar dat ze elkaar hebben leren kennen en ze nu elkaars werk respecteren. De aanwezigheid van de advocaat zorgt voor een meerwaarde bij het verhoor en het onderzoek. Dit wordt bijgetreden door meerdere parketten (zie ook supra bij "bijstand van de advocaat tijdens het verhoor – incidenten"). Te Brugge wordt eraan toegevoegd dat het niet nodig is om advocaten te "diaboliseren", hun bijdrage is vaak positief. In het begin was er wel overal koudwatervrees, vandaar de terughoudendheid van de politie om categorie IV toe te passen. Maar na een paar maanden is dit genormaliseerd, advocaten blijken zich aan hun afgesproken rol te houden.

3.3. Onderzoekersrechters

Twee rondetafelgesprekken hebben in de loop van de maand mei 2012 plaatsgevonden met de onderzoekersrechters, één met de Franstalige en één met de Nederlandstalige. Per gerechtelijk arrondissement kon één vertegenwoordiger deelnemen. Onderzoekersrechters uit twaalf gerechtelijke arrondissementen waren aanwezig op de rondetafelgesprekken (4 Franstalige en 8 Nederlandstalige onderzoekersrechters).⁵¹

VOOR ALLE VERDACHTEN (CAT II-III-IV)

1) Verklaring van rechten

Enkele van de bevroegde onderzoekersrechters geven aan dat de rechten voldoende begrijpbaar zijn. Wanneer deze worden toegelicht, weten de verdachten waarover het gaat. De rechten worden ook herhaaldelijk meegedeeld (door de politie, de advocaat, de onderzoeksrechter). Indien de tekst niet goed is begrepen, heeft dit niet met de complexiteit ervan te maken, maar met het culturele en scholingsniveau van de verdachten of met een zekere stress die ze ervaren. Indien er een probleem is, wordt het m.a.w. toegeschreven aan “de kwaliteit van de verdachten die het moeten lezen”. Ze weten niet altijd wat bepaalde termen betekenen.

De verklaring van rechten is verder volgens alle onderzoekersrechters beschikbaar in voldoende talen. Deze moet ook niet in alle talen (of dialecten) beschikbaar zijn, zonet is er sowieso een tolk bij deze verhoren aanwezig. Enkel door Charleroi wordt aangestipt dat misschien enkele zeldzame talen ontbreken, zoals het Pasjtoe. Er wordt nog opgemerkt dat ze geen zicht hebben op de kwaliteit van de vertalingen van de verklaring van rechten, maar wellicht zijn deze goed gezien er nog geen opmerkingen over zijn gemaakt.

Enkele Nederlandstalige onderzoekersrechters vinden het evenwel een probleem dat de rechten zo vaak worden herhaald. Er wordt nog eens hetzelfde meegedeeld als bij de politie. Vroeger was er het verwijt dat de rechten te weinig werden meegedeeld, terwijl dit voor de onderzoeksrechter altijd gebeurde. Nu is er echter sprake van een “overkill”. Zelfs de advocaten zouden dit aangeven en ook verdachten zouden vaak de opmerking maken dat de rechten al zijn meegedeeld. Eén respondent duidt het als “papierverspilling”, de rechten worden meegedeeld en geakteerd in het proces-verbaal en vervolgens wordt de verklaring van rechten nog overhandigd. De andere onderzoekersrechters repliceren dat ze deze niet overhandigen (dit gebeurt door de politie), tenzij het om een eerste verhoor gaat.

Van de Nederlandstalige onderzoekersrechters begrijpen we dat de mededeling van de rechten op verschillende wijzen gebeurt:

- De rechten worden voorgelezen zoals in de wet bepaald.
- Er wordt kort herhaald dat de verdachte de rechten heeft ontvangen en er wordt meegedeeld dat deze nog steeds gelden.
- Er wordt op voorhand aan de verdachte een klad van het proces-verbaal op de gang gegeven en in het begin van het verhoor wordt dan gevraagd of de rechten werden gelezen.
- Er wordt gevraagd of de verdachte akkoord gaat met een korte toelichting, kwestie dat er niet meer toelichting is over de rechten dan een eigenlijk verhoor.
- De schriftelijke verklaring van rechten wordt overhandigd en wordt summier overlopen. Het wordt handig geacht als de advocaat erbij zit, dan wordt gevraagd of het nodig is om deze mondeling te overlopen. Veelal zeggen de advocaten dat dit niet nodig is (zo kunnen ze zelf ook vroeger naar huis).

⁵¹ Het betreffen onderzoekersrechters van (NL) Antwerpen, Brugge, Dendermonde, Gent, Hasselt, Kortrijk, Leuven, Mechelen, (FR) Charleroi, Dinant, Luik en Marche-en-Famenne.

VERDACHTEN VAN HUN VRIJHEID BEROOFD (CAT IV)

2) Uitstel van het inlichten van een vertrouwenspersoon

Enkel in Antwerpen en Mechelen is er al afgeweken, zijnde een uitstel verleend, van het recht op het inlichten van een vertrouwenspersoon omwille van een gevaar voor collusie (te Antwerpen was dit voor een criminele organisatie waarbij een deel reeds was aangehouden en een ander deel niet). Het uitstel van het recht werd door de beide onderzoeksrechters schriftelijk gemotiveerd. Te Antwerpen zou er evenwel een discussie zijn of hiervoor al dan niet een beschikking moet worden opgemaakt. Het zou volgens sommigen voldoende zijn om de opdracht mondeling te geven aan de politie die het dan vermeldt in haar proces-verbaal. De wet zelf vermeldt dat het moet gaan om een met reden omklede beslissing.

Enkele Nederlandstalige onderzoeksrechters merken nog op dat ze er eigenlijk geen zicht op hebben of de verdachte al dan niet een vertrouwenspersoon wil inlichten (staat niet vermeld in de processen-verbaal), zodoende kunnen ze er ook geen uitstel van gelasten. De onderzoeksrechter van Leuven heeft navraag gedaan bij de politiediensten en hieruit blijkt dat deze gewoon de vertrouwenspersoon inlichten, ze contacteren enkel het parket of de onderzoeksrechter indien ze menen dat er een probleem is. Dit werd gemeld aan het parket met de vraag om dit bij te sturen. De onderzoeksrechter van Gent meent dat in het proces-verbaal van de politie vermeld zou moeten staan of de verdachte een vertrouwenspersoon wil inlichten. Eigenlijk zou de contactname maar mogen gebeuren na overleg met het parket (opsporingsonderzoek) of de onderzoeksrechter (gerechtelijk onderzoek).

3) Permanentiedienst van de balie en webapplicatie

Beschikbaarheid Nederlandstalige advocaten

Wat betreft de beschikbaarheid van Nederlandstalige advocaten zijn er in Antwerpen, Dendermonde, Gent, Hasselt, Kortrijk en Leuven geen problemen. De stafhouder van de Antwerpse balie zou heel hard hebben aangedrongen op het permanentiesysteem en zet zijn balie erg onder druk om hieraan deel te nemen (er is een gemiddelde van 16 advocaten voor heel Antwerpen, de Mechelse onderzoeksrechter merkt wel op dat dezelfde advocaten ook bij hen optreden). In Gent zijn er momenteel evenmin problemen, het zijn wel altijd dezelfde advocaten. Er wordt te Antwerpen en Gent wel een probleem gesignaleerd met grote acties met meerdere aangehouden verdachten. Er zijn dan niet voldoende advocaten beschikbaar. Te Gent laten ze dan soms één advocaat voor twee verdachten optreden, maar er wordt gevreesd dat dit niet altijd "koosjer" is. Te Antwerpen wordt geprobeerd om via de deken van de onderzoeksrechters een beroep te doen op een contingent van advocaten, ze vinden dat een advocaat niet meermaals kan optreden in eenzelfde dossier.

Daarentegen zijn er te Brugge en Mechelen al vaak problemen geweest met de beschikbaarheid van advocaten, vooral 's nachts en in het weekend. Te Kortrijk zijn er nog wel advocaten beschikbaar maar enkel omdat deze vaak van verder komen, het enthousiasme bij de lokale balie zou evenwel weg zijn. Te Mechelen wordt opgemerkt dat het enthousiasme is bekoeld ondermeer door de werklast en omdat de advocaten niet weten of de cliënt kan betalen. Veel initieel aangestelde (jongere) Salduz advocaten worden ook nog eens opgevolgd door gespecialiseerde strafpleiters wanneer de zaak voor de Raadkamer komt. Verder wordt er betreurd dat er kantoren zijn waarvan bijvoorbeeld alle tien advocaten zich inschrijven in de webapplicatie, terwijl er dan de facto maar twee beschikbaar zijn. Als er dan effectief tien advocaten nodig zijn, is dit een probleem. Te Brugge waar het al is voorgevallen dat er geen advocaat beschikbaar was, heeft de stafhouder eind april een brief gestuurd naar de politiezones, de procureur des Konings en de onderzoeksrechters met de melding dat er te weinig advocaten beschikbaar zijn om de permanentie te verzekeren. Indien de webapplicatie niemand vindt, moet er geen beroep meer op hem worden gedaan en is er geen advocaat voor de opdracht beschikbaar. Er wordt gewezen op het probleem van de vergoedingen van de advocaten.

De Antwerpse onderzoeksrechter sluit aan dat de advocaten met de Salduz permanentie niet goed verdienen en dit inderdaad voor frustratie zorgt. Een tolk zou veel meer verdienen, zeker in het weekend. Er wordt gerepliceerd dat het voor sommige advocaten toch zal renderen. De onderzoeksrechter van Dendermonde geeft aan dat hij reeds een advocaat had gehad die aan de verdachte vroeg of deze geld bij zich had. De advocaat wou niet afkomen, indien de verdachte niet onmiddellijk 200 Euro betaalde.

Verder stellen enkele Nederlandstalige onderzoeksrechters zich vragen bij de kwaliteit van de advocaten. Te Leuven wordt aangegeven dat stagiairs (2de en 3de jaars) verplicht zijn om zich in te schrijven in de Salduz permanentie, terwijl deze daarom niet strafrecht als voorkeursmaterie doen. Voor de onderzoeksrechter te Dendermonde is de kwaliteit van de advocaten soms "abominabel", maar dit is soms ook het geval bij pro deo advocaten in de Raadkamer. Ook Hasselt vindt dat er soms te klagen is over de kwaliteit (het is al voorgevallen dat een advocaat recht van café kwam). De Mechelse onderzoeksrechter vindt dat sommige advocaten wel heel ongemotiveerd zijn (ze sorteren hun briefwisseling of vallen zelfs in slaap), ze dragen niet veel bij. Bij de Antwerpse onderzoeksrechter heeft de laatste maand geen enkel advocaat zelfs nog een opmerking gemaakt.

Beschikbaarheid Franstalige advocaten

Wat betreft de beschikbaarheid van Franstalige advocaten wordt gewezen op de staking van de advocaten. De Franstalige onderzoeksrechters staan stil bij de situatie van voor de staking. Te Luik was het voornamelijk moeilijk om advocaten in het weekend te vinden en waren er soms geen advocaten beschikbaar. Het BJB werd op de hoogte gebracht dat bepaalde advocaten hun permanentie-beschikbaarheid niet respecteerden. Te Dinant was er steeds een advocaat beschikbaar, maar de permanentiedienst respecteerde niet altijd de zone van interventie van de advocaat. Zo dienden advocaten van Brussel dossiers te behandelen in Dinant. De onderzoeksrechter van Charleroi stelt dat er advocaten beschikbaar waren, maar de eigen advocaat van de verdachte niet altijd beschikbaar was. Hij heeft wel kennis van een advocatenkantoor die een urgentienummer heeft gecreëerd (24u/24u bereikbaar), de verdachte kan hiernaar bellen voor de bijstand van een advocaat. Te Marche-en-Famenne was er daarentegen vaak maar één advocaat van permanentie voor het gehele gerechtelijke arrondissement. Dit stelde enkel een probleem indien er meerdere verdachten in een dossier waren. De politie nam dan contact op met de stafhouder om de beschikbaarheid te vervolledigen, er is steeds een oplossing gevonden.

Te Luik en Charleroi wordt verder vastgesteld dat bepaalde advocaten ervoor kiezen om niet meer aanwezig te zijn tijdens de verhoren door de politie. De Luikse onderzoeksrechter meent dat ze zo beter kunnen betwisten wat er wordt gezegd. De onderzoeksrechter van Charleroi geeft aan dat de advocaten in het begin de verplaatsing deden omdat het nieuw was en ze geen positief beeld hadden van het politiewerk (vrees voor druk op de verdachte). De politie en de advocaten hebben ondertussen elkaar leren kennen. Bepaalde advocaten zien nu het belang niet meer in om ter plaatse te gaan want ze zien dat de politie hun cliënt respecteert. Ter plaatse gaan kost hen veel tijd en is moeilijk te beheren. Ze hebben een voorkeur voor het verhoor voor het parket of de onderzoeksrechter, gezien dit de actoren zijn die de beslissingen nemen. Deze situatie genereert volgens de onderzoeksrechter evenwel een ongelijkheid tussen de verdachten. Wanneer de verdachte een zeker sociaal prestige geniet, zal de advocaat op elk moment aanwezig zijn. Wanneer de verdachte iets minder geld heeft, zal de advocaat evenwel niet afkomen. De onderzoeksrechter vervolgt dat de balies, zeker de kleinere, de investering hebben onderschat die de Salduz interventies vragen. De afstanden binnen het gerechtelijk arrondissement zijn ook een rem op de motivering van de advocaten. De onderzoeksrechter is dan ook de mening toegedaan dat er in de toekomst, omwille van praktische haalbaarheid, alleen nog maar telefonisch overleg zal zijn.

Gebruik en werking van de webapplicatie

In Brugge, Dendermonde, Dinant, Leuven en Mechelen maken de onderzoeksrechters zelf geen gebruik van de webapplicatie. In deze arrondissementen vullen de politiediensten de webapplicatie in voor de onderzoeksrechter, indien dit nodig is. De onderzoeksrechter van Mechelen gaf hierbij aan zich niet bezig te willen houden met het zoeken van een advocaat.

De onderzoeksrechter van Dinant zei daarentegen dat hij zelf geen toegang heeft tot de webapplicatie en dat hij deze daarom nog nooit heeft gebruikt.

Voor de Franstalige onderzoeksrechters ligt het gebruik van de webapplicatie sowieso moeilijk, gezien sinds de staking in principe geen advocaten meer kunnen worden gecontacteerd via de webapplicatie. De onderzoeksrechters van Charleroi, Dinant, Luik en Marche-en-Famenne geven aan steeds gebruik te maken van dezelfde advocaat als degene die bij de politie eventueel al bijstand heeft verleend. De onderzoeksrechters van Luik en Marche-en-Famenne zeggen hierbij dat bij hen bovendien de afspraak geldt dat deze advocaat zelf contact opneemt met de onderzoeksrechter om het uur van verhoor te weten te komen. Indien er bij de politie geen verhoor was, of een verhoor zonder advocaat, of indien de verdachte afstand deed, zal de onderzoeksrechter eerst nagaan of de verdachte (nog) wil worden bijgestaan door een advocaat. Wanneer dit het geval is, zal men vragen of de verdachte wil worden bijgestaan door een specifieke advocaat, die in voorkomend geval rechtstreeks wordt gecontacteerd door (het kabinet van) de onderzoeksrechter. Wordt er niet gevraagd naar een specifieke advocaat, dan vullen de onderzoeksrechters van Luik, Marche-en-Famenne en Charleroi de webapplicatie alsnog in, zij het dat de onderzoeksrechter van Marche-en-Famenne aangeeft dan eerder te werken via het callcenter dan via de webapplicatie. In Dinant vraagt men in dat geval of de politie de webapplicatie kan invullen. De onderzoeksrechter van Charleroi voegt hier overigens nog aan toe dat hij soms, indien de situatie zich voordoet, een advocaat aanspreekt die toevallig rondloopt in de gangen van het gerechtsgebouw om bijstand te komen verlenen.

De bevroegde onderzoeksrechters van Antwerpen, Gent en Hasselt geven op hun beurt aan wel te werken met de webapplicatie. In dat geval starten de politiediensten voor hun eigen verhoren de zoektocht naar een advocaat via de webapplicatie, waarna de onderzoeksrechters voor de verhoren die bij hen doorgaan de andere schermen invullen. Wanneer de verdachte rechtstreeks wordt voorgeleid, zal de onderzoeksrechter zelf de beginschermen van de webapplicatie invullen. De onderzoeksrechter van Antwerpen vermeldt hierbij nog dat niet alle onderzoeksrechters van Antwerpen de webapplicatie gebruiken. Ieder kiest dit voor zichzelf. De onderzoeksrechter van Hasselt zegt tevreden te zijn over het gebruik van de webapplicatie, al zegt hij wel te merken dat het gebruik ervan vooral is afgestemd op de werking van de politie, bijvoorbeeld omdat de adressen van het gerechtsgebouw en de kabinetten van de onderzoeksrechter er niet instaan. Ook ervaart hij het, net zoals de onderzoeksrechter van Gent, als een probleem dat men via de webapplicatie niet altijd over het gsm-nummer van de advocaat beschikt, wat vervelend is omdat het uur van voorleiding soms wijzigt en men dit dan niet kan laten weten aan de advocaat. De onderzoeksrechter van Antwerpen noemt het vervolgens een probleem dat het systeem van de webapplicatie soms uitvalt en dat er soms ook geen advocaten beschikbaar zijn via de webapplicatie, wat in beide gevallen onrechtvaardige gevolgen kan hebben (verdachte die niet kan worden bijgestaan terwijl zijn kompaan wel bijstand krijgt).

Net zoals het geval is voor de Franstalige onderzoeksrechters, geven de Nederlandstalige onderzoeksrechters aan in principe beroep te doen op dezelfde advocaat als degene die bijstand heeft verleend bij de politie. De onderzoeksrechter van Dendermonde voegt hier nog aan toe dat hij ook steeds aan de verdachte vraagt of hij dezelfde advocaat wil houden voor het verdere verloop van de procedure, indien de aanhouding wordt bevestigd.

Tot slot vinden alle Nederlandstalige onderzoeksrechters het een moeilijke situatie wanneer een verdachte, nadat hij bij de politie heeft afstand gedaan, voor het verhoor bij de onderzoeksrechter toch wil worden bijgestaan door een advocaat. In Gent wordt de afstand die bij de politie werd gedaan, doorgetrokken naar het verhoor bij de onderzoeksrechter, omdat men wil vermijden dat opnieuw twee uur moet worden gewacht op een advocaat. In Brussel, Dendermonde, Kortrijk en Mechelen vraagt men aan de politie om dit te regelen: voordat het verhoor door de onderzoeksrechter zal plaatsvinden toetsen de politiediensten nogmaals af of de verdachte ook bij het verhoor door de onderzoeksrechter afstand wil doen. Indien dit niet het geval is, laat men de politie de webapplicatie invullen om alsnog een advocaat te vinden. De onderzoeksrechter van Hasselt zegt daarentegen, in geval van beroep op bijstand bij de onderzoeksrechter na afstand bij de politie, zelf nog een advocaat te

zoeken. Wordt deze niet tijdig gevonden of kan deze niet tijdig ter plaatse komen, dan zegt hij een bevel tot verlenging uit te vaardigen.

4) Voorafgaand vertrouwelijk overleg met de advocaat

Afwijking op het recht

Een afwijking op het voorafgaand vertrouwelijk overleg met een advocaat is nog niet gelast geweest door de bevestigde onderzoeksrechters. Dit is enkel reeds gebeurd te Mechelen, met name in een gijzelingszaak omdat er snel moest worden opgetreden (om na te gaan of het slachtoffer nog leefde).

Organisatie en infrastructuur

Langs Nederlandstalige kant blijkt het eerste verhoor en een vertrouwelijk overleg in het kader hiervan weinig voor te komen bij de onderzoeksrechters. Enkel Antwerpen en Dendermonde maken er melding van. Te Antwerpen heeft het eerste verhoor met vertrouwelijk overleg reeds plaatsgevonden omdat de verdachte bij de politie niet in staat was geweest om een verklaring af te leggen wegens dronkenschap. Langs Franstalige kant maken alle bevestigde onderzoeksrechter er melding van, het vertrouwelijk overleg gaat dan altijd door ter plaatse (nooit telefonisch). Te Luik is het al voorgekomen, weliswaar zelden, in geval de verdachte afstand had gedaan van zijn recht op bijstand van een advocaat bij het politieverhoor of de staat van de verdachte geen verhoor toeliet door de politie. Hetzelfde geldt in Marche-en-Famenne, waar de onderzoeksrechter verwacht dat het in de toekomst vaker zal voorkomen indien advocaten het politieverhoor niet meer zullen bijwonen. Wanneer de verdachte bij de politie reeds een telefonisch vertrouwelijk overleg heeft gehad, laten de onderzoeksrechter van Marche-en-Famenne en Dinant toe om bij hem nog een overleg te hebben, in zoverre de tijd dit toelaat. De onderzoeksrechter van Charleroi laat dit toe ongeacht of het een telefonisch overleg was.

Daarnaast melden de Nederlandstalige onderzoeksrechter dat soms een bijkomend vertrouwelijk overleg wordt gevraagd, weliswaar veelal uitzonderlijk tenzij te Dendermonde (zijnde eenmaal per dienstperiode van de onderzoeksrechter). Dit werd al gevraagd wanneer de verdachte blijft liegen en de advocaat deze wil stimuleren om te bekennen. Langs Franstalige kant maakt Charleroi er melding van dat advocaten soms een onderbreking voor een vertrouwelijk overleg vragen, te Luik is het nog nooit gevraagd geweest.

Het vertrouwelijk overleg (bij eerste verhoor of bijkomend) heeft bij de onderzoeksrechters plaats in ofwel een cel ofwel een lokaal. Zo is er te Kortrijk een grote cel ingericht met camerabewaking en een veiligheidsglas. De politie volgt via camera, tenzij de verdachte gevaarlijk is dan blijven ze aan de cel. Te Gent zijn er drie cellen ingericht, er is een raam zodat alles kan worden gevolgd. Hier moeten de advocaten omwille van veiligheidsredenen eerst door een scanner gaan bij een eerste verhoor en dienen ze hun zaken in een kastje op te bergen (om te vermijden dat de advocaat een gevaarlijk voorwerp zou overhandigen). Te Antwerpen is er in het geval van een eerste verhoor een open cel voorzien in het cellencomplex. De advocaat kiest of de deur open of dicht blijft. Een bijkomend overleg gaat door in een overblijvend lokaal, met bewaking voor de deur door de politiemensen. In Dinant vindt het overleg plaats in een cel, als deze bezet zijn (de dagen dat er zitting is) kan een bureau worden gebruikt.

Bij de overige onderzoeksrechter gaat het overleg (bij eerste verhoor of bijkomend) door in een lokaal. Te Dendermonde betreft het een vergaderzaal, waarbij de vertrouwelijkheid kan worden gegarandeerd. Te Mechelen is een lokaaltje bijgebouwd met een glasraam, daardoor kan de politie zien als er iets misloopt zonder evenwel iets te horen. Er zijn wel advocaten die niet graag alleen met de verdachte in dezelfde ruimte samenzitten. Advocaten moeten hun GSM afgeven, sommigen hebben er wel een probleem mee. Een lokaal is eveneens ingericht te Hasselt, evenwel zonder visuele controle, maar er is wel een metaaldetector en advocaten moeten hun GSM enzovoort afgeven. Er wordt opgemerkt dat de veiligheid dus te wensen overlaat en dit wel eens delicaat zou kunnen bij bijvoorbeeld een jonge stagiaire en een

gevaarlijke verdachte. Te Leuven was er voordien een cel beschikbaar, nu moeten ze evenwel behelpen met twee lokalen waar de veiligheid niet volledig kan worden gegarandeerd. Te Brugge wordt een vroeger EHBO lokaaltje gebruikt dat zo veilig mogelijk is gemaakt. De deur gaat niet op slot en er is klein gaatje om te volgen. Er is tevens een metaaldetector. Een lokaal is eveneens voorzien zowel te Luik met een raam om toezicht te houden, als Marche-en-Famenne met een geluiddichte deur maar met een raam opdat de politie in het oog kan houden wat er gebeurt. Om het gevaar op vlucht te verhinderen zijn er daar zelfs staven voor de vensters, een gewoon bureau wordt niet voldoende geacht om dit risico niet vermijden. Te Charleroi is er een lokaal bij de wachtdienst dat een zekere betrouwbaarheid en veiligheid garandeert. In geval van een bijkomend betrouwbaar overleg grijpt dit plaats op de gang.

5) Bijstand van de advocaat tijdens het verhoor

Afwijking op het recht

Geen enkele van de bevroegde onderzoeksrechter is al afgeweken van het recht op bijstand van een advocaat.

Afstand van het recht

Het zou bij de onderzoeksrechters slechts uitzonderlijk voorkomen dat een verdachte alsnog afstand doet van de bijstand van een advocaat tijdens het verhoor. Te Antwerpen, Brugge, Kortrijk en Gent, Marche-en-Famenne en Charleroi zou dit reeds zijn gebeurd. De onderzoeksrechter van Marche-en-Famenne geeft aan dat het dan eerder gaat om een bevestiging van hun afstand voor de onderzoeksrechter, hij heeft nog geen verdachten ontmoet die van mening waren veranderd. Te Charleroi wordt opgemerkt dat sommige verdachten nu afstand doen wanneer ze vernemen dat de advocaten in staking zijn.

Te Dinant en Luik is niet zozeer een afstand voorgekomen, maar wel dat de advocaat niet kon blijven voor het volledige verhoor en tijdens het verhoor moest doorgaan. De Antwerpse onderzoeksrechter stelt dan weer vast dat advocaten vaak alleen bij de onderzoeksrechters ter plaatse bijstand bieden, terwijl ze bij de politie een telefonisch betrouwbaar overleg houden met de cliënt zonder ter plaatse te gaan. De advocaten zouden dan bij de onderzoeksrechter verdachten evenwel op hun zwijgrecht beroep laten doen, zolang het dossier niet kan worden ingezien. In Gent wordt deze vaststelling als vreemd ervaren vermits men eerder zou verwachten dat een verdachte een advocaat zou willen bij de politie en niet bij de onderzoeksrechter. De advocaat moet immers vooral kijken of er dwang en druk wordt uitgeoefend door de politie. De onderzoeksrechters zijn rechters en wellicht de laatste personen om druk te leggen.

Plaats advocaat

Bij alle Franstalige onderzoeksrechters evenals bij een deel van de Nederlandstalige mag de advocaat plaatsnemen naast de verdachte. Volgens de Franstalige onderzoeksrechters laat dit toe om te vermijden dat de verdachte zich constant omdraait. De Leuvense onderzoeksrechter voegt eraan toe dat de verdachte er rustiger van wordt. De onderzoeksrechter van Charleroi vindt het dan weer vernederend voor de advocaat om achter de verdachte plaats te moeten nemen. Hij stelt vast dat het merendeel van de advocaten zeer correct is en hij heeft ze nog nooit moeten terechtwijzen. Volgens Marche-en-Famenne moet er niet van worden uitgegaan dat de advocaat en de verdachte heel de tijd naar elkaar kijken en bijzondere tekens zouden maken. Voor hem is het een teken van wantrouwen om de advocaat achter de verdachte te laten plaatsnemen. Het is een wantrouwen ten aanzien van de balie die er niet hoeft te zijn. De onderzoeksrechter van Dinant onderlijnt tevens dat de advocaten zich zeer correct gedragen.

Daarentegen moet te Brugge, Kortrijk en Hasselt de advocaat in principe schuinachter de verdachte plaatsnemen. In Kortrijk wordt deze regel zeer strikt toegepast. Het is al gebeurd dat een advocaat zijn stoel verschuifde, indien dit nog eens zou gebeuren is de

onderzoeksrechter van plan de stoel te laten vastzetten. Te Brugge zal de onderzoeksrechter er zich niet tegen verzetten als de advocaat de stoel verplaatst.

Te Antwerpen en Dendermonde varieert de plaats van de advocaat naargelang de onderzoeksrechter. Bij sommigen moet deze schuinachter de verdachte zitten, bij anderen mag dit ernaast.

Rol advocaat

Er wordt door de bevroegde onderzoeksrechters weinig melding gemaakt van tussenkomsten van advocaten tijdens het verhoor, en zo ja wordt dit afgeblokt. Te Kortrijk proberen advocaten wel geregeld tussen te komen en merken ze soms op dat de Salduz-wet niet werd gerespecteerd, dit wordt dan door de onderzoeksrechter genoteerd in het proces-verbaal.

Enkel onderzoeksrechters vinden dat de advocaat weinig hun rol opnemen tijdens het verhoor en er vaak maar zit te zitten en niets zegt tijdens het verhoor. Te Brugge worden zelden of geen opmerkingen gemaakt. Te Gent wordt eveneens opgemerkt dat ze niets doen tijdens het verhoor, weliswaar omdat ze zouden zien dat alles correct en normaal wordt behandeld. De onderzoeksrechter van Charleroi merkt dan weer dat advocaten zelf vinden dat ze tot een bloempot worden herleid tijdens het verhoor. Maar de advocaat kan volgens de onderzoeksrechter aan de verdachte wel een morele ondersteuning bieden. Zo dient dit niet te worden gedaan door de onderzoeksrechter. Een onderzoeksrechter te Mechelen betreft dan weer soms zelf de advocaat bij het verhoor, omdat hij het storend vindt dat er niets gebeurt.

Meerdere onderzoeksrechters vinden het wel nuttig als advocaten op het einde van het verhoor opmerkingen formuleren. De Gentse onderzoeksrechter bemerkt dat de advocaten nuttige dingen kunnen zeggen met het oog op een vrijheid onder voorwaarden (VOV). De onderzoeksrechter van Leuven vraagt op het einde zelf naar opmerkingen bij zowel het verhoor als de aanhouding. Dit wordt een meerwaarde gevonden, omdat de advocaat vaak beter de situatie van de verdachte kent. Indien ze evenwel proberen om tijdens het verhoor tussen te komen, worden ze afgeblokt. Te Hasselt vraagt de onderzoeksrechter soms zelf ook of de advocaat alternatieven heeft voor de voorlopige hechtenis, waarbij de advocaat soms met goede ideeën komt. Te Brugge en Kortrijk wordt opgemerkt dat de advocaat eveneens soms een VOV vraagt in plaats van de aanhouding. De onderzoeksrechter van Dendermonde zal hier wel naar luisteren en moest er een goed voorstel zijn (opvang of behandeling), zou hij dit wel kunnen volgen. Toch vindt hij dat de advocaten dit eerder in de Raadkamer moeten bediscussiëren.

De onderzoeksrechters van Charleroi, Marche-en-Famenne en Luik geven aan van tweemaal het woord te geven aan de advocaat, daarbuiten is het niet de bedoeling dat deze tussenkomt. Een eerste maal na de ondervraging door de verdachte. Op dat moment kan de advocaat een vraag stellen of een korte opmerking maken. Een tweede keer in geval van inbeschuldigingstelling en voor het afleveren van een aanhoudingsbevel. Op dat ogenblik vraagt de verdachte de opmerkingen van de advocaat en kan deze volgens de onderzoeksrechter van Charleroi eigenlijk "un peu plaider". Gezien de beperkte tijd is het echter niet de bedoeling om tot een debat te komen. De tussenkomsten van de advocaat worden geakteerd in het proces-verbaal. De tussenkomsten van de advocaten zouden de beslissingen van de rechter te Charleroi echter nog nooit hebben gewijzigd, niettemin zouden ze toelaten om de beslissing in uitvoering stellen. Zo nam de rechter bij intrafamiliaal geweld vroeger als het ware de rol van sociaal assistent op zich en nam hij bijvoorbeeld contact op met de familie om te weten waar de gewelddadige partner logeerde. Nu gebeurt dit door de advocaat, op deze wijze kan de onderzoeksrechter in zijn rol van onderzoeksrechter blijven. Tevens kan de advocaat de verdachte ook tot praten aanzetten en de feiten laten toegeven (dit was het geval bij een verdachte die haar man 27 messtekken had toegebracht en onder de indruk van het gebeuren was). De aanwezigheid van de advocaat tijdens het verhoor biedt ook als voordeel, volgens de onderzoeksrechter van Luik, dat deze de staat van de verdachte kan zien. Verder geeft de onderzoeksrechter van Marche-en-Famenne nog aan dat de advocaat er ook is om te controleren of hetgeen geakteerd werd overeenkomt met wat er is

gezegd. Niettemin zou het zeldzaam zijn dat advocaten vragen om een element toe te voegen aan het proces-verbaal.

Incidenten

De onderzoeksrechters signaleren nog een aantal incidenten die zich hebben voorgedaan. Bij de Franstalige onderzoeksrechters hadden deze betrekking op hetgeen in het proces-verbaal was genoteerd, dit kan dan worden aangepast of worden genoteerd op het einde van het proces-verbaal.

In Brugge was er een incident met een advocaat die een ipad bijhad waarop de stem kon worden opgenomen en waarin hij alles wou intypen. Er werd op gewezen dat dit niet kon. Te Kortrijk wordt bemerkt dat er geregeld incidenten zijn met advocaten (meestal dezelfde) die proberen tussen te komen of hun stoel naar voor te schuiven. De onderzoeksrechter heeft zich bij de stafhouder al "beklaagd" over bepaalde advocaten. In Mechelen had een onderzoeksrechter een verwijzing gemaakt naar een oudere zaak van een verdachte en reageerde de advocaat dat hij bevooroordeeld was. De onderzoeksrechter vindt dat het nu anders is dan vroeger om te verhoren, de dynamiek is niet meer dezelfde (bv. vroeger kon al eens "gewandeld" worden met de verdachte, bv. bij een seksuele delinquent, alvorens tot de feiten te komen). In Antwerpen is er eenmaal een incident geweest, die evenwel is geëindigd in een wrakingsprocedure. Tegen de verdachte was toen gezegd dat als alle pro's en contra's tegen elkaar werden afgewogen, de zaken contra zwaarder doorwogen dan de zaken pro. De advocaat is hier opgesprongen en heeft gevraagd om het te akteren. Vervolgens heeft hij een wrakingsprocedure ingediend die werd afgewezen door het Hof van Beroep, een voorziening in cassatie is nu nog hangende. Leuven bemerkt dat dit eigen is aan dat bepaalde kantoor en ze er ook al problemen mee hebben gehad. De onderzoeksrechters van Hasselt en Mechelen merken op dat advocaten rechters meer als tegenpartij gaan beschouwen. In het buitenland zou niet zo grof met rechters kunnen worden omgegaan. Er zou hier ook een soort van procedure van "contempt of court" moeten worden ingevoerd in geval van weerspanning of een tergend en roekeloos geding van de advocaat.

Zwijgrecht

Aangaande het gebruik van het zwijgrecht wordt in Antwerpen, Dendermonde en Mechelen opgemerkt dat het zwijgrecht veel meer wordt gebruikt. Te Antwerpen en Mechelen (advocaten hebben dezelfde training gehad) wordt in iets of wat belangrijkere zaken door de advocaat gevraagd om het dossier in te zien en de verdachten dan een beroep te laten doen op hun zwijgrecht. De onderzoeksrechter van Antwerpen voegt eraan dat hij aan verdachten dan zegt dat hij dan niet met persoonlijke elementen rekening kan houden, waarna er soms toch nog verdachten beginnen te spreken (waarvoor de advocaat niet altijd dankbaar is). In Dendermonde is de tendens van meer zwijgrecht misschien minder uitgesproken. In sommige dossiers is het wel duidelijk de strategie van de verdediging (wordt ook te Leuven bevestigd). De onderzoeksrechter meent echter dat ze dan vaak bedrogen uitkomt, want bij voldoende bewijsmateriaal kan er wel tot aanhouding worden overgegaan.

Brugge en Gent denken dan weer niet dat er meer een beroep wordt gedaan op het zwijgrecht. De meeste zaken die worden behandeld zijn niet de grootste zaken. De grote criminelen doen wel vaak beroep op zwijgrecht, maar dat was vroeger ook het geval. Het is niet door toedoen van de advocaat. In zware zedenzaken kon vroeger soms wel een bekentenis worden geforceerd, dit is nu wel moeilijker als de advocaat erbij zit. Te Kortrijk wordt de vraag dan weer zo vaak geherformuleerd totdat de verdachte toch wil antwoorden, het is steeds gelukt om het zwijgen te doorbreken (advocaten zouden hierbij niet "uit hun kot" komen).

De onderzoeksrechter te Hasselt geeft aan dat stafhouder aan de advocaten heeft gezegd dat een cliënt zelf moet beslissen of ze willen zwijgen of niet. Verdachten zwijgen bijgevolg niet meer of minder dan vroeger.

In Dinant vermeldt de rechter dat de verdachten soms deels hun zwijgrecht gebruiken voor bepaalde vragen (bijvoorbeeld welke waren de personen die u vergezelden om het misdrijf te

plegen). Hij heeft nooit verdachten ontmoet die hun zwijgrecht gebruikten voor het gehele verhoor. Volgens de onderzoeksrechter zetten de advocaten hun cliënt eerder aan om mee te werken tijdens het verhoor dan hun zwijgrecht te gebruiken. In Charleroi (en ook Luik) preciseert de rechter dat er bepaalde advocaten zijn die steeds toegang vragen tot het dossier en verdachten laten weigeren om te spreken vermits er geen toegang is tot het dossier. Dergelijke toegang zou echter een bijkomende werklast betekenen die onbeheersbaar is en dit binnen een termijn van 24 uur.

6) Bijstand van tolken

Enkele onderzoeksrechters merken op dat de problemen met de tolken een oud zeer zijn en losstaan van Salduz. Zo wordt te Mechelen gewezen op de problemen van betaling, zodat de goede tolken verdwijnen. Dit wordt beaamd door de Gentse onderzoeksrechter, die vindt dat er te weinig tolken zijn in België. Er wordt verder gewezen op een probleem met de kwaliteit, gezien er geen vaste procedure is voor hun beëdiging en geen diplomavereisten. Er wordt de suggestie gedaan om voor courante talen tolken aan te werven in vast dienstverband. Te Hasselt wordt het voorstel gedaan van een nationale databank waarin alle geaccrediteerde tolken zouden staan. In Antwerpen bestaat al dergelijk systeem (in samenwerking met de Lessius Hogeschool) wat garanties biedt op kwaliteitscontrole (bij heel uitzonderlijke talen is er wel het probleem dat niet altijd het Nederlands kan worden getest omwille van het tijdsgebrek). Te Antwerpen is er dan ook meestal geen tekort aan tolken, net als te Leuven. Daar hebben ze het voordeel van de nabijheid van de universiteit, zelfs voor weinig courante talen.

Te Brugge, waar meestal geen probleem zou zijn om een tolk te vinden, wordt beroep gedaan op overmacht indien er geen tolk komt. Er wordt hiervoor niet gebruik gemaakt van het bevel tot verlenging. Hetzelfde geldt voor Antwerpen, waar wordt aan toegevoegd dat er dan wel zo snel mogelijk een verhoor met een tolk moet plaatsvinden.

Te Charleroi, Gent, Mechelen, Leuven en Luik wordt gewezen op een mogelijk gewetensprobleem waarmee de tolk zou kunnen worden geconfronteerd. De Gentse onderzoeksrechter vreest dat het vooral in grote zaken zeer zwaar zou kunnen zijn voor de tolk om dingen te horen tijdens het vertrouwelijk overleg die anders worden gezegd tijdens het verhoor. Zo wordt de tolk in een onmogelijke positie geplaatst. De onderzoeksrechter heeft hier evenwel nog geen echte problemen mee gehad, dit geldt evenzeer voor Luik en Charleroi. Er wordt gerepliceerd dat niets belet dat de advocaat zelf een tolk zoekt. De onderzoeksrechters van Charleroi en Marche-en-Famenne menen dat er idealiter twee tolken zouden moeten zijn (één voor het vertrouwelijk overleg en één voor het verhoor), maar dan is er wel de vraag of de staat deze tolk eveneens moet betalen en het kan een probleem zijn om nog een tolk te vinden (zeker voor minder courante talen is dit al een probleem, waar het vaak een kleine gemeenschap is en de tolk en de verdachte elkaar kunnen of de tolk een link kan hebben met de zaak). De Mechelse onderzoeksrechter geeft aan dat hij al gemerkt heeft dat een tolk er al problemen mee heeft gehad en de tolk hem nadien dingen heeft verteld die hij niet hoort te weten. Te Leuven is al opgemerkt dat de tolken soms met de ogen draaien, vermoedelijk omdat ze tijdens het vertrouwelijk overleg andere dingen hebben gehoord. In Dinant zijn er hieromtrent geen specifieke problemen, maar is er wel al vastgesteld dat de tolk spreekt met de verdachte zonder dat exact de vragen zouden worden vertaald.

7) Bevel tot verlenging

De bevroegde onderzoeksrechters van Antwerpen, Gent, Kortrijk, Leuven, Mechelen, Charleroi, Luik en Marche-en-Famenne hebben nog geen gebruik gemaakt van het bevel tot verlenging. De meesten hebben beslist om dit enkel restrictief toe te passen, in uitzonderlijke situaties. Kortrijk geeft aan om zo de druk op de ketel te willen houden bij de politie. Te Gent en Mechelen zou het enkel worden overwogen voor specifieke Salduz problemen (bijvoorbeeld geen tolk kan worden gevonden) en niet voor navolgende onderzoeken.

De Luikse onderzoeksrechter is dan weer principieel tegen het bevel tot verlenging, het is volgens hem ongrondwettig. Bovendien kan alles wat gevisieerd wordt in het bevel tot verlenging tevens worden bereikt met een bevel tot aanhouding. Het bevel tot verlenging is bijna een aanhoudingsbevel bij verstek, maar zonder verhoor. De termijn van 24 uur moet worden gerespecteerd. In Charleroi is de onderzoeksrechter van oordeel dat het wel een legale maatregel is, maar hij is er evenmin voorstander van. De rechter wil niet dat de mogelijkheid wordt gebruikt om minder efficiënt te werken gedurende de 24 uren en om zaken naar de volgende dag te verplaatsen die onmiddellijk kunnen worden gedaan tijdens de eerste 24 uren, des te meer daar de rechter niet weet wat de werklast is die hem de volgende dag wacht. Verder voorziet de wet dat er serieuze aanwijzingen moeten zijn maar de rechter heeft het dossier nog niet gelezen. De enige situatie waarin dit eventueel zou kunnen worden overwogen, is wanneer de persoon een alibi heeft. In dat geval kan het alibi worden geverifieerd. Een bevel tot verlenging wordt dan minder nadelig geacht dan een aanhoudingsbevel. In Marche-en-Famenne wordt eveneens de opmerking gemaakt dat er aanwijzingen nodig zijn en het dus bijgevolg bijna gaat om een inbeschuldigingstelling alvorens de persoon te hebben gehoord, waarbij de onderzoeksrechter dan de volgende dag onpartijdig wordt geacht op te treden bij het verhoor.

Enkel de onderzoeksrechters van Hasselt, Dinant en Brugge melden reeds een bevel tot verlenging te hebben uitgevaardigd. In Hasselt is het al frequent gebruikt (ongeveer tien keer) en dit meestal omwille van de noodzaak van bijkomend onderzoek, maar ook om andere redenen bijvoorbeeld als er geen tolk aanwezig is of ook eens om iemand onderdak te laten zoeken. In Dinant heeft de rechter al tweemaal een bevel tot verlenging genomen om bijkomende onderzoekshandelingen te stellen (confrontaties, alibi verifiëren) en op deze wijze elementen à charge en à décharge te hebben. Te Brugge resulteerde het bevel tot verlenging in een invrijheidsstelling op basis van technisch verkregen bewijsmateriaal.

8) Reconstructie feiten

Alle bevroegde onderzoeksrechters geven aan dat de in de Salduz-wet voorziene aanwezigheid van de burgerlijke partij en van de advocaten van de betrokken partijen bij het plaatsbezoek met het oog op de reconstructie van de feiten praktische en organisatorische problemen stelt. Zo geven de onderzoeksrechters van Brugge, Leuven, Mechelen, Gent, Dinant en Charleroi aan dat een reconstructie nu een enorme voorbereiding vraagt, waarbij specifiek professioneel materiaal vereist is (bijvoorbeeld per partij een bus of container met een videoscherm, geluidsapparatuur, zendertjes) om alles naar behoren te kunnen organiseren en filmen. Hierdoor lopen de kosten van een reconstructie sterk op. Ook zouden zich bij een reconstructie nu logistieke problemen stellen, door de aanwezigheid van zoveel verschillende mensen op de plaats van de feiten. Indien de reconstructie zich buiten afspeelt, zou dit probleem zich nog niet zo erg stellen, maar wanneer de feiten zich binnen hebben afgespeeld, zou de reconstructie in aanwezigheid van alle partijen wel zeer moeilijk te organiseren zijn. De onderzoeksrechters van Charleroi, Marche-en-Famenne en Dinant benadrukken bovendien dat ze vinden dat de gelijktijdige aanwezigheid van de verdachte en de burgerlijke partijen ook een veiligheidsprobleem creëert. De onderzoeksrechter van Kortrijk merkt hieromtrent op dat er nog geen burgerlijke partijstelling is wanneer de reconstructie onmiddellijk gelinkt is aan het eerste verhoor van de verdachte, waardoor enkele logistieke problemen in dat geval ondervangen worden. De onderzoeksrechter van Antwerpen merkt verder nog op dat er nog vragen zijn over hoe de rol van de advocaat tijdens de reconstructie concreet moet worden ingevuld.

Naast deze praktische en logistieke problemen, doet er zich volgens de onderzoeksrechters van Hasselt en Leuven ook een menselijk probleem voor. De reconstructie is voor de burgerlijke partij namelijk een zeer emotioneel en moeilijk moment.

Drie onderzoeksrechters (van Hasselt, Mechelen en Charleroi) benadrukken dat ze de aanwezigheid van de burgerlijke partij en van de advocaten desondanks een goede zaak vinden. Zo geeft de onderzoeksrechter van Charleroi aan dat men op die manier wel een beter inzicht krijgt in wat zich tijdens de feiten daadwerkelijk heeft voorgedaan. Ook kan op die manier vermeden worden dat de advocaten tijdens het Assisenproces nog veel

opmerkingen hebben over de reconstructie. De onderzoeksrechter van Hasselt merkt nog op dat de aanwezigheid van de burgerlijke partij en diens advocaat ertoe bijdraagt dat de advocaat van de burgerlijke partij op die manier met meer kennis van zaken kan pleiten tijdens de uiteindelijke rechtszitting. De onderzoeksrechter van Mechelen geeft wel aan dat de praktische elementen meer uitgedacht hadden moeten worden door de wetgever, alvorens de nieuwe regeling verplicht te maken.

ALGEMENE INTERNE WERKING

9) Impact op de interne werking

Impact op de werklast van de onderzoeksrechters

Volgens de onderzoeksrechter van Marche-en-Famenne is er niet echt een bijkomende werklast waarneembaar na de invoering van de Salduz-wet. Wel benadrukt hij dat er nu meer tijd moet worden voorzien om aan alle rechtsregels te voldoen. In die zin ervaart hij het als een tijdsverlies dat hij nu de stafhouder moet contacteren om alsnog een advocaat te vinden, omdat er via de permanentiedienst geen advocaten meer gevonden kunnen worden.

Ook de onderzoeksrechters van Antwerpen, Gent, Hasselt en Charleroi geven aan dat de Salduz-wet ertoe heeft geleid dat veel tijd verloren gaat. Er is volgens hen veel administratieve rompslomp en de organisatie van de verhoren zou meer tijd in beslag nemen, omdat men bijvoorbeeld moet wachten op de advocaten.

De onderzoeksrechter van Luik vindt daarentegen dat er een tijds winst op de procedure is. In tegenstelling tot vroeger (toen enkel de onderzoeksrechters Salduz al toepasten) moet het vertrouwelijk overleg nu niet meer bij de onderzoeksrechter plaatsvinden. Bovendien heeft de bijstand door de advocaten er volgens hem toe geleid dat de advocaten minder pleiten in de raadkamer en dat, als ze toch pleiten, de pleidooien beter zijn. Dit komt volgens hem doordat ze hun cliënt al gezien hebben. Hij erkent echter wel dat zijn eigen wachtdiensten door toedoen van Salduz langer zijn geworden, omdat er nu bijvoorbeeld langer gewacht moet worden totdat de verdachten en de advocaten ter plaatse zijn.

De onderzoeksrechter van Brugge geeft aan dat het gerechtelijk onderzoek onder invloed van Salduz toch wel anders wordt aangepakt dan voordien. Zo zou men nu eerst de technische vaststellingen afwachten alvorens over te gaan tot een verhoor.

Gebruik technische wetenschappelijke politie

Volgens de onderzoeksrechters van Antwerpen, Brugge en Mechelen is het belang en het gebruik van de technische en wetenschappelijke politie (DNA-onderzoek, telefonie-onderzoek) onder invloed van de Salduz-wet toegenomen, wat een stijging van de kosten met zich mee heeft gebracht.

De onderzoeksrechters van Charleroi, Marche-en-Famenne, Luik en Dinant geven daarentegen aan dat er geen verandering is inzake het gebruik en het belang van de technische en wetenschappelijke politie.

Audiovisuele opname ter controle van het verhoor

De onderzoeksrechter van Leuven geeft aan dat de audiovisuele opname van het verhoor gebruikt wordt om de navolgende verhoren door de politie te controleren, aangezien er daar geen bijstand meer is van de advocaten.

De onderzoeksrechters van Brugge en Gent geven op hun beurt aan dat in hun arrondissementen de afspraak is gemaakt dat de verhoren van moordzaken (zowel de eerste als de navolgende verhoren) steeds audiovisueel worden opgenomen.

In Luik, Charleroi en Marche-en-Famenne worden de verhoren in principe niet audiovisueel opgenomen, tenzij het gaat om uitzonderlijke gevallen (bijvoorbeeld voor zeer ernstige feiten). In Dinant zouden de verhoren nooit audiovisueel worden opgenomen. De onderzoeksrechters van deze gerechtelijke arrondissementen geven aan dat de logistieke omkadering voor de audiovisuele opname niet voldoet. De onderzoeksrechter van Charleroi benadrukt wel voorstander te zijn van de audiovisuele opname, aangezien dit een bewijs levert van het gedrag van de verdachte.

Impact op het aantal arrestaties, voorleidingen en aanhoudingsbevelen

Met uitzondering van de onderzoeksrechters van Charleroi en Luik, geven alle bevroegde onderzoeksrechters aan dat de Salduz-wet volgens hen geen invloed heeft gehad op het aantal arrestaties. De onderzoeksrechters van Charleroi en Luik hebben daarentegen de indruk dat de politie minder arrestaties verricht voor minder ernstige feiten.

Geen enkele van de bevroegde onderzoeksrechters ervaart een invloed op het aantal terbeschikkingstellingen van het parket, het aantal aanhoudingsbevelen en het aantal VOV. Wel geven de onderzoeksrechters van Charleroi, Marche-en-Famenne, Luik en Dinant aan dat ze door de aanwezigheid van de advocaten tijdens het verhoor al geneigd zijn een VOV uit te vaardigen alvorens de verschijning van de verdachte voor de Raadkamer, omdat de advocaten soms extra en relevante elementen aandragen.

10) Samenwerking met andere actoren

Het merendeel van de onderzoeksrechters merkt op dat de samenwerking met de advocaten door toedoen van de Salduz-wet verbeterd is, met meer wederzijds respect voor ieders takenpakket. Ook de samenwerking met de politie wordt door de onderzoeksrechters als goed ervaren.

In de meeste gerechtelijke arrondissementen werden vóór de inwerkingtreding van de Salduz-wet enkele overlegmomenten georganiseerd met de verschillende actoren (onderzoeksrechters, politie, advocatuur). Deze vinden nu niet meer plaats. De onderzoeksrechter van Dinant geeft aan dat er voor Salduz geen enkel formeel overlegmoment werd voorzien. Alle communicatie hierover gebeurde er per briefwisseling.

3.4. Advocatuur

Au cours du mois de mai, nous avons également décidé de rencontrer l'ensemble des présidents des bureaux d'aide juridique compétents pour nos zones de police pilotes à savoir les présidents des bureaux d'aide juridique de Mons, Bruxelles (francophone et néerlandophone), Dinant, Anvers, Tongres et Nivelles ainsi que certains avocats ayant déjà assuré des permanences Salduz. Le président du bureau d'aide juridique de Nivelles n'a pu, faute de temps, nous recevoir. Un questionnaire fut également envoyé aux responsables de l'OVB et l'OBFG.

3.4.1. OVB⁵²

De Orde van Vlaamse Balies (OVB) heeft, na overleg met BJB-voorzitters en de stafhouders, een aantal punten opgelijst met betrekking tot het functioneren van de Salduz-permanentie bij de Vlaamse Balies.

1) Beschikbaarheid van advocaten voor de Salduz-permanentie

Hoewel overal minder advocaten beschikbaar zijn, het noodnummer meer en meer moet worden gebruikt en de onvrede bij advocaten zeer groot is, werkt de Salduz-permanentie bij veel Vlaamse balies nog vrij goed. Aan de hand van de statistieken van 1 april tot 15 mei van de webapplicatie blijkt dat er op de meeste plaatsen nog rond 90 % van de verdachten op de bijstand van een advocaat kunnen rekenen en dat via de noodnummers ook nog altijd, zij het minder en minder, advocaten worden gevonden.

Weliswaar zijn er grote regionale verschillen qua bereidheid om deel te nemen aan het permanentiesysteem. De meeste problemen lijken zich te situeren in Brugge en Kortrijk. In Brugge heeft de stafhouder zelfs het noodnummer stopgezet. De stafhouder van Veurne merkte op dat het in zijn arrondissement, weliswaar ook West-Vlaanderen, tot nu toe allemaal meeviel, maar dat het kustseizoen in aantocht is en de bevolking dan vertienvoudigt en de criminaliteit ook zeer sterk toeneemt. Op dat ogenblik zal hij met grote zekerheid over onvoldoende advocaten beschikken voor de permanentie. Blijkbaar zou er ook een probleem zijn in Brussel, maar daarover heeft de OVB geen concrete informatie ontvangen, tenzij het over Brussel Frans gaat.

2) Relatie en samenwerking tussen advocaten en politie/parketten

De regionale verschillen in de bereidheid om mee te werken, worden o.a. toegeschreven aan de relatie tussen de advocaten en de plaatselijke politiediensten. De politiediensten en de parketten in West-Vlaanderen lijken het de advocaten echt moeilijk te willen maken, door strikte interpretaties van de gedragscode en de omzendbrief van het College van Procureurs-generaal. Advocaten worden gefouilleerd tot bijna op het vel. Men laat hen nutteloos wachten en er wordt niets afgesproken.

Buiten West-Vlaanderen loopt de samenwerking met de meeste politiediensten evenwel veel vlotter. Meestal zijn er duidelijke afspraken gemaakt tussen de balie, de politie en het parket, precies met het oog op een vlotter verloop van de verhoren, in het belang van iedereen. Meestal zijn de politiemensen tevreden met de tussenkomsten van de advocaten, die trouwens door de OVB gevraagd zijn om de verhoren zo vlot mogelijk te laten verlopen. Zij

⁵² Deze tekst is de bijdrage van de OVB, opgemaakt door Romain Vandebroek en aangepast door de DSB.

kunnen een verhoor doen slagen. Anderzijds hebben ze niet veel werk, als zij zien hoe goed de politie het doet. Kortom, er zou overal overleg moeten zijn.

3) Lange prestaties – voorstel verhoren overdag

Een moeilijkheid voor de advocaten betreft verder de enorme lange prestaties die soms moeten worden geleverd (verhoren van 7 uur, waarbij de ganse voormiddag wordt benomen, waardoor afspraken op kantoor of op de rechtbank niet worden gehaald en waardoor cliënten worden verloren). Strafpleiters willen hun taak wel opnemen, maar als zij 's nachts bijstand moeten verlenen, en 's morgens om 9 uur paraat moeten zijn op de Raadkamer (in Leuven dinsdagmorgen en vrijdagmorgen, zodat de nacht van maandag en donderdag gemeden wordt), dan is dit niet meer redelijk.

Het permanentiesysteem zou vlot werken als er alleen overdag bijstand zou moeten worden verleend. Vandaar dat wordt voorgesteld om de verhoren te laten doorgaan overdag. Dit zou minder kosten aan de advocaten en minder aan de politiediensten. Dit zou geen probleem mogen opleveren voor de termijn van 24 uren. Voor een gewoon verhoor moet dit zeker overdag kunnen binnen de 24 uren. Bij verhoren van meerdere verdachten in eenzelfde zaak zou de 24 uren wel in het gedrag kunnen komen, maar daar voorziet de wet dat er een verlenging met 24 uren mogelijk is. Overigens zijn de politiediensten, dat zou uit contacten met hen blijken, zodanig getraind op deze 24 uren regeling dat ze ook niet anders willen dan dat dit de regel blijft. Er wordt m.a.w. een groter begrip gevraagd voor de situatie van de advocaat vanuit de politie, de parketten en onderzoeksrechters om het systeem draaiende te houden.

4) Probleem van vergoedingen – voorstel hervorming rechtsbijstand

De onvrede bij de advocaten en de verminderde beschikbaarheid van advocaten wordt ten slotte bovenal toegeschreven aan de gebrekkig geachte vergoeding van de advocaten. De Belgische Staat, die verplicht is deze bijstand te organiseren en dus ook te bekostigen, zou er niet in slagen om de advocaten op een fatsoenlijke manier te vergoeden. Er wordt daarbij verwezen naar hetgeen tolken verdienen voor hun prestaties. Zeker in het weekend en 's nachts zijn hun vergoedingen veel hoger dan deze van de advocaat in het Salduz-gebeuren.

Sommigen willen dan ook overgaan tot staking zoals bij de Franstalige balies. Uiteindelijk is beslist om dit niet te doen, gezien de minister van Justitie zich engageerde om bij de begrotingsbesprekingen een hogere vergoeding per punt te bekomen voor de tweedelijnsrechtshulp. Hoewel de eisen dezelfde zijn als bij de Franstalige balies, heerst er bij de Vlaamse balies toch een andere mentaliteit, waardoor niet direct naar het wapen van de staking wordt gegrepen. Niettemin willen ze eveneens dat de minister van Justitie zou inzien dat de advocaten die presteren inzake Salduz (en ook een groot deel van andere pro deo-zaken) onder de kostprijs aan het werken zijn, hetgeen ze strafbaar vinden. Er wordt zodoende aangedrongen op een hervorming van de rechtshulp met een marktconforme vergoeding voor de prestaties van de advocaten en een open portefeuille. Dat is het ideaal waarvoor ze vinden dat de omstandigheden moeten worden gecreëerd, maar het moet uiteraard ook betaalbaar blijven.

3.4.2. OBFG

L'OBFG n'a pas transmis de réponse au questionnaire envoyé, probablement en raison de la grève.

3.4.3. Lokale balies

Nous avons effectué des entretiens, avec différents présidents de bureau d'aide juridique (BAJ) et avocats (rencontrés via les BAJ), des francophones et néerlandophones. Nous les avons choisis selon les sites pilotes de police de l'arrondissement judiciaire concerné tel qu'utilisés dans notre évaluation. Ont donc répondu à notre demande d'entretien, les BAJ et avocats de Dinant, Mons, Bruxelles francophone, Bruxelles néerlandophone, Anvers et Tongres. Quant au BAJ de Nivelles, ce dernier a accepté de nous rencontrer mais n'en a pas trouvé le temps. Au total, 6 entretiens ont pris place permettant de rencontrer 31 avocats.

POUR TOUS LES SUSPECTS (CAT II-III-IV)

1) Déclaration des droits

La plupart des avocats trouvent cette déclaration claire et complète et nous disent que cela ne pose pas de gros problèmes en particulier. Ceci dit, ils ne sont pas persuadés pour autant que tou(te)s les personnes/suspects comprennent cette déclaration quand on la leur donne car la population à laquelle ils ont affaire ne connaît pas ou ne comprend pas toujours les termes juridiques utilisés dans la déclaration. Néanmoins, tous les avocats insistent sur le fait que cette déclaration peut être expliquée au suspect soit par l'avocat soit par le policier intervenant. Les avocats de Dinant trouvent que, dans ce contexte, l'avocat a un rôle à jouer. En outre, il semble que, la plupart du temps, les suspects ne lisent même pas cette déclaration. Pour faciliter la compréhension de cette déclaration de droits, les avocats bruxellois francophones pensent qu'il y aurait moyen de la simplifier et donc d'en réduire la longueur en en faisant un document succinct (un petit tableau d'une page par exemple).

Les avocats de Dinant déclarent que cette déclaration est remise avant l'audition. Ces avocats précisent que, s'il arrive que l'avocat explique déjà avant la déclaration des droits, cela peut alors faire double emploi auprès du client. Les avocats de Tongres et d'Anvers nous disent, quant à eux, que la déclaration est remise la plupart du temps avant qu'ils arrivent sur place. Les avocats d'Anvers rajoutent que c'est toujours le cas pour les mineurs et insistent quant au fait que, lors de l'audition, le policier commence toujours par parcourir la déclaration avec le mineur et lui demande s'il l'a bien comprise. Les avocats bruxellois francophones déclarent, quant à eux, que certains policiers donnent la déclaration des droits avant l'arrivée de l'avocat et donc avant l'audition et qu'ils l'expliquent – ce qui est idéal selon eux car ça facilite le contact entre l'avocat et le suspect - alors que d'autres la donnent au moment de l'audition en l'expliquant ou non. Un avocat bruxellois néerlandophone et certains avocats d'Anvers évoquent aussi le fait que les droits sont répétés plusieurs fois au suspect puisque l'avocat les évoque avec lui pendant la concertation confidentielle et que ces droits sont, ensuite, évoqués par le policier au moment de l'audition. Selon l'avocat bruxellois néerlandophone en question, cette répétition d'explication des droits n'est pas bonne surtout pour les mineurs qui sont très influençables et qui pourrait donc perdre de leur spontanéité dans leur déclaration.

Les avocats de Dinant insistent également sur l'importance de l'attitude du policier intervenant à charge du suspect. En effet, il importe que le policier fasse preuve, selon eux, de pédagogie parce qu'il peut être face à des personnes illetrées ou qui vont pour la première fois en prison. Le policier en question doit aussi adopter une attitude correcte vis-à-vis du suspect en lui laissant le temps de lire la déclaration et de faire venir son avocat.

Les avocats de Mons trouvent que la déclaration est traduite dans suffisamment de langues et que, s'il y a un problème de compréhension de la langue, on peut faire appel à un interprète pour aider le suspect. Ceci dit, ces avocats soulignent qu'il n'y a pas de possibilité de vérifier si c'est correctement traduit ou non. Les avocats d'Anvers trouvent également que la déclaration est, quant à elle, disponible dans presque toutes les langues. Quant aux avocats bruxellois francophones, ils pensent que la traduction de la déclaration manque dans

beaucoup de langues par rapport au type de population concernée. L'idéal, selon ces avocats, serait que la déclaration défile en plusieurs langues sur un écran accessible au suspect, comme il existe à la prison de Forest.

2) Aide juridique

La déclaration des droits mentionne que le suspect (qu'il soit de catégorie III ou IV) peut demander le formulaire (disponible dans l'application web) reprenant les conditions légales permettant de bénéficier de l'aide juridique totalement ou partiellement gratuite.

Lorsque nous avons abordé l'existence de ce formulaire avec les différents avocats rencontrés, nous avons constaté que, la plupart de ceux-ci, le confondaient avec le document que le suspect doit effectivement remplir afin de bénéficier de l'aide juridique appelé « déclaration sur l'honneur ». Dans les paragraphes qui suivent, nous parlerons dès lors uniquement de la déclaration sur l'honneur.

Les avocats bruxellois déclarent que très peu de suspects demandent le document « déclaration sur l'honneur » (en effet, ce n'est pas prévu que la police le fournisse). Ces avocats nous disent que c'est, en général, au moment de leur arrivée, que ce document est abordé. Les avocats de Tongres et une avocate de Mons déclarent avoir généralement le document sur eux parce qu'ils ne sont pas toujours sûr que la police l'ait à disposition. Par contre, les avocats de Dinant nous ont confié que les suspects reçoivent d'office ce document des mains des policiers. Néanmoins, régulièrement au début, des avocats de Dinant se sont plaints de ne pas avoir le document à disposition donc un mot a été passé au barreau faisant en sorte que tout le monde ait des documents avec soi pour ne pas devoir attendre par la suite.

Tant les avocats bruxellois francophones que ceux de Mons et Tongres estiment que le document de déclaration sur l'honneur est suffisamment clair, basique et qu'il suffit. Néanmoins, certains de ces avocats attirent également l'attention sur le fait qu'il n'est pas exclu que l'avocat réexplique, dans les grandes lignes, ce document vu l'état de stress dans lequel se trouve parfois un suspect à ce moment-là. Les avocats bruxellois francophones mentionnent, en outre, la difficulté pour les suspects de remplir ce document car souvent ils ne connaissent pas le montant exact des revenus de leur ménage et ont du mal à comprendre les conditions d'accès à cette aide. Quant aux avocats d'Anvers, ils soulignent la non clarté du document quant au fait qu'il signale au suspect qu'il a droit à l'assistance d'un avocat mais que ce n'est pas forcément gratuit. Or, la plupart des suspects le pensent.

Concernant le contrôle du droit à l'assistance juridique gratuite, les avocats de Dinant nous expliquent que le document doit être complété par ce dernier qui déclare être dans les conditions pour bénéficier de l'aide. La personne prend donc ses responsabilités quant à son droit d'accès éventuel à cette aide. Néanmoins, les avocats n'ont pas les moyens de vérifier si c'est exact ou non (pas de composition de ménage, de fiches de salaire, ...à disposition). Et ce d'autant plus s'il s'agit d'une concertation téléphonique car les avocats ne peuvent même pas s'appuyer sur la déclaration sur l'honneur.

Les avocats de Mons, les avocats bruxellois francophones et ceux de Tongres explicitent la différence entre un suspect de catégorie III ou IV. En effet, en cas de catégorie III, si le justiciable n'a pas les moyens de se payer un avocat, il doit se rendre au BAJ de son arrondissement judiciaire pour une désignation d'un avocat. Les avocats de Mons rajoutent que le suspect a, généralement, suffisamment de temps pour fournir les documents car la convocation par la police intervient après. En cas de catégorie IV, il semble que la vérification soit plus délicate. En effet, les avocats de Mons déclarent qu'il est impossible de vérifier immédiatement si le suspect remplit toutes les conditions. Les avocats arrivent dans le délai des deux heures mais n'ont pas le temps de vérifier. Ils font alors signer, par le suspect, la déclaration sur l'honneur selon laquelle il est bien dans les conditions de l'aide juridique. Les avocats bruxellois francophones rajoutent que l'accès à l'aide juridique gratuite est automatique et que ce n'est, en fait, qu'après le contrôle du respect des conditions, qu'il y a éventuellement une régularisation de la situation. Actuellement, lorsque la personne ne bénéficie pas in fine de cette aide, l'avocat doit attendre que le suspect paie ses honoraires,

ce qui peut durer longtemps. De plus, certains clients ne remboursent jamais leur avocat. Les avocats bruxellois et ceux d'Anvers rajoutent, à ce propos, que c'est d'autant plus délicat qu'il faut qu'une relation de confiance s'installe avec le client et que ce n'est donc pas opportun d'aborder cette question financière avec son client, en premier lieu, lors la concertation confidentielle préalable alors que d'autres choses sont à discuter dans un court laps de temps et, surtout, certains de ces avocats pensent que cela peut amener le client à se méfier de son avocat. Certains avocats d'Anvers souhaitent alors déjà savoir lors du contact téléphonique si la personne peut le payer.

Face à cette situation, un certain nombre d'avocats souhaiteraient que le principe de la présomption d'indigence soit appliqué pour les prestations Salduz. Cela signifie que l'on part du principe que toute personne privée de liberté a droit à l'aide juridique gratuite. Comme c'est le cas, actuellement, pour les suspects mis sous mandat d'arrêt. S'il s'avère, par la suite, que la personne n'a pas droit à cette aide, l'état belge peut se retourner contre elle pour fausse déclaration ou non complétude du dossier et récupérer ce qui a été payé dans le cadre de cette aide. Quant au président du BAJ d'Anvers, il explicite le propos en déclarant que 80 à 90% des cas Salduz concernent des suspects indigents. Les avocats bruxellois francophones considèrent que ce système faciliterait les choses, en particulier pour l'avocat et le suspect. En effet, selon eux, l'avocat pourrait alors se focaliser sur l'affaire à traiter et ne plus se préoccuper de question financière ou de formulaire à remplir, d'autant que cela doit alors se faire endéans le délai de concertation confidentielle de 30 minutes entre l'avocat et son client.

SUSPECTS NON PRIVÉS DE LEUR LIBERTE (CAT III)

3) Concertation confidentielle préalable avec l'avocat

Concernant les suspects non-privés de liberté, les avocats de Mons nous disent que certains suspects consultent parfois un avocat avant l'audition sur convocation. Un de ses avocats spécifie qu'il a déjà été contacté une fois, pour un mineur de catégorie III qui s'était adressé au BAJ. L'un ou l'autre avocat de Tongres et d'Anvers semblent être consultés plus souvent. En fait, un avocat d'Anvers nous dit que ce qui a changé c'est que, maintenant, les gens savent qu'ils sont invités à être auditionné en tant que suspect et non témoin et que sont mentionnés les faits qui leur sont reprochés. En outre, la qualification des faits est vécue comme angoissante, d'après les avocats de Tongres, ce qui entraîne même que certaines personnes demandent à l'avocat d'assister à l'audition. Les avocats bruxellois francophones ne savent pas donner d'indications précises à ce sujet mais peuvent affirmer, selon leur expérience, que certains suspects demandent cette concertation parce que l'information a circulé et ils finissent par avoir écho de ce droit. Dans ce cas, les suspects contactent eux-mêmes directement l'avocat. Ces avocats considèrent que cette concertation est primordiale de manière à ce que le client connaisse ses droits. Ceci dit, les avocats de Dinant soulignent un problème plus général qui est celui de l'accessibilité à l'avocat. En effet, souvent, les gens se disent que, s'ils vont consulter un avocat, ça va leur coûter de l'argent et donc n'iront que ceux qui ont les moyens suffisants ou qui sont sûrs que ça ne va rien leur coûter. Il y a donc une justice à deux vitesses qui exclut toute une partie de la population. A Dinant, les choses se passent un peu différemment. En cas de convocation, il arrive que des personnes négligentes ou ne sachant pas trop pourquoi elles sont convoquées se présentent spontanément au rendez-vous, à ce moment-là, le policier propose que la personne s'entretienne avec un avocat. Les avocats nous disent qu'ils sont très souples avec la procédure, dans l'arrondissement judiciaire en question, puisque le suspect est présumé avoir déjà consulté un avocat auparavant. Il y a, en fait, une très forte envie de collaboration des policiers avec le barreau et un souci de bien faire des policiers qui cherchent à éviter le moindre incident qui serait du au fait que le justiciable n'ait pas pris la peine de rencontrer un avocat avant l'audition. Lorsqu'un suspect de catégorie III demande la concertation confidentielle préalable lors de la convocation, la police contacte l'avocat de la personne ou un avocat réserviste et l'entrevue est postposée d'une demi-heure, le temps qu'arrive l'avocat. Cela n'a jamais posé de problème. Certains commissariats acceptent même que l'avocat assiste à l'audition alors qu'on est en catégorie III et que ce n'est pas prévu. Il y a également des personnes convoquées qui appelle le BAJ avant d'aller au commissariat parce

qu'il est mentionné dans la convocation qu'elles ont droit à un avocat, panique et ne pense pas qu'un avocat peut être utile. A Anvers, les suspects consultent l'avocat avant d'aller à la police en ne comprenant pas toujours pourquoi ils sont convoqués. Du côté des avocats bruxellois néerlandophones, on semble dire que les suspects font moins appel à ce droit de consultation de l'avocat alors qu'ils devraient penser à consulter un avocat, dès qu'ils reçoivent une convocation. Les suspects auront donc plutôt tendance à consulter préalablement un avocat s'ils ont une relation de confiance avec ce dernier. Un des avocats bruxellois néerlandophones regrette d'ailleurs que l'assistance de l'avocat, pour les suspects mineurs non-privés de liberté, se cantonne à la concertation confidentielle préalable.

S'il y a quand même une concertation confidentielle préalable avec l'avocat, les avocats de Mons et les avocats bruxellois francophones déclarent que le suspect vient au cabinet de l'avocat. Cela ne se fait donc jamais au CISAM⁵³ ou au commissariat. A Tongres, cette concertation se fait au cabinet de l'avocat ou par téléphone. A Dinant, il s'agit, souvent, d'un entretien téléphonique mais certains avocats préfèrent le contact physique et se déplacent au commissariat (quand le suspect n'a pas encore consulté un avocat au moment où il se présente) mais cela se passe plutôt dans les grands centres tels que Dinant et Ciney. En cas de concertation téléphonique, un avocat de Dinant nous dit qu'il pose toujours la question au client de savoir s'ils ne sont bien qu'à deux pour cette concertation. A propos de la confidentialité liée à cette concertation, la police a assuré aux avocats que la ligne d'appel utilisée est une ligne directe et qu'il n'existe pas de possibilité d'intercepter ou de capter la conversation. D'ailleurs, en cas de concertation téléphonique, il semble que, bien souvent, le numéro d'appel soit le numéro de la centrale.

SUSPECTS PRIVES DE LEUR LIBERTE (CAT IV)

4) Service de permanence et application web

Disponibilité des avocats

La plupart des avocats interrogés assurent les permanences Salduz sur base volontaire et ce dans l'esprit de l'importance accordée à l'assistance pour le justiciable. Parmi les avocats stagiaires, ceux des barreaux de Mons et d'Anvers n'ont pas l'obligation d'assurer ces permanences. Quant aux avocats stagiaires de Tongres, ils y sont vivement encouragés mais pas obligés donc tous n'assurent pas les permanences. Par contre, le barreau de Bruxelles néerlandophone oblige les avocats stagiaires à participer à la permanence, être de garde un certain nombre de fois le jour, le weekend et la nuit parce que cela fait partie de leur formation. Plus précisément, à Bruxelles, les stagiaires néerlandophones ont l'obligation, à partir de la deuxième année d'étude, de participer aux permanences pour être sûr de disposer d'assez d'avocats. Pour ce qui est de l'assistance en cas d'audition par un juge d'instruction, le bureau d'aide juridique avait déjà installé une permanence spécifique avant la loi Salduz qui fonctionnait déjà bien. Ce système travaille avec un certain nombre d'avocats spécialisés dans le droit pénal. Ce qui explique, qu'à l'heure actuelle, les juges d'instruction fonctionnent encore avec ce système et n'utilisent pas l'application web.

Ces permanences ont commencé à poser des problèmes parce qu'il n'y avait pas suffisamment d'avocats disponibles partout et à tout moment et les conditions de travail organisationnelles, structurelles et financières ne correspondaient pas au surcroît de charge de travail provoqué par la mise en place de ces permanences. En effet, les avocats ont exposé le fait qu'ils n'étaient pas automatiquement dédommagés pour toutes leur prestations ou que le barème fixé pour ces dernières était insuffisant eu égard au travail fourni, en particulier pour les prestations la nuit et le weekend. Ces conditions de travail ont, par conséquent, immédiatement entraîné une démotivation générale. Suite à ça, l'Ordre des barreaux francophones et germanophones du pays a décidé, depuis le 30 mars, de faire grève et de suspendre les permanences jusqu'à ce que les avocats soient dédommagés correctement pour leurs prestations (de plus, depuis le 9 mai 2012, plus aucune prestation pro deo n'est assurée par ces barreaux). Les avocats néerlandophones comprennent tout à

⁵³ Il s'agit du centre Salduz à Mons ; voir partie sur les zones de police pilotes

fait le point de vue des francophones et réclament également un dédommagement rapide en rapport avec les prestations effectuées. Néanmoins, ils ont décidé de continuer à assurer les permanences pour ne pas pénaliser le justiciable.

Concernant Bruxelles francophone, précisons que, très vite après le début de la mise en application de Salduz, les premiers problèmes sont déjà apparus pour trouver des avocats vu les problèmes de rémunération et d'horaires difficiles que cela impliquait. Pour pallier à cela, le barreau a alors encouragé des concertations téléphoniques mais cela n'a pas augmenté le nombre d'avocats de permanence. Le président du bureau d'aide juridique néerlandophone de Bruxelles a déclaré que cette situation a eu comme conséquence qu'il y a eu beaucoup de demandes auprès de l'application web pour que des avocats néerlandophones de l'aide juridique assurent l'assistance de suspects francophones (ils ne sont pas obligés par le barreau néerlandophone de le faire). En outre, il se peut que le dossier concernant un suspect francophone ait été traité par un policier/magistrat néerlandophone et que par conséquent, un avocat néerlandophone ait été désigné. Les avocats bruxellois sont également amenés à assister des suspects en dehors de Bruxelles ce qu'ils trouvent particulièrement difficile étant donné les longues distances à parcourir aussi bien le jour que la nuit.

Au final, tous les avocats et présidents de bureau d'aide juridique interrogés nous ont confirmé être de bonne volonté et insistent pour que le problème de leur dédommagement financier soit réglé au plus vite parce que cela crée un sentiment d'insécurité et que cela entraîne une démotivation dans leur travail au quotidien. Ils sont d'avis que l'aide juridique est un service public qui doit être assumé par l'état. Ces avocats ne remettent donc pas en cause la loi mais souhaitent que soient réglés les moyens humains, financiers, structurels... à travers un arrêté ministériel clair de manière à obtenir un dédommagement financier pour les prestations de travail effectuées de jour comme de nuit et bénéficier d'une meilleure reconnaissance de leur profession.

Signalons, également, qu'à l'heure actuelle, malgré l'indisponibilité d'avocats en raison de la grève des avocats francophones, les avocats expliquent que tant la police de l'arrondissement judiciaire de Bruxelles que celle de Dinant effectue une démarche de « recherche d'avocat » via la permanence où apparaît un message d'indisponibilité, contacte le numéro d'urgence sans obtenir de réponse et actes les démarches dans le PV à savoir qu'il n'y a pas d'avocat ou que la personne « renonce à la présence de l'avocat ». A Dinant, lorsque le service de permanence Salduz ne trouve pas d'avocats, c'est la gestionnaire de la permanence du barreau de Dinant, qui est la présidente du bureau de l'aide juridique, qui a le numéro d'urgence (tout comme à Mons) qui est contactée.

Or, les avocats nous disent être parfois disponibles mais n'avoir pas pu répondre à l'appel pour certaines raisons ce qui pose un réel problème. En effet, tant les avocats de Dinant, de Mons que ceux de Bruxelles néerlandophones dénoncent le fait que l'appel du service de permanence Salduz est masqué et très court puisqu'il n'y a que deux ou trois sonneries pour répondre. Donc, si l'avocat contacté n'a pas décroché – parce qu'il n'a pas eu le temps, qu'il est déjà sur une autre affaire, qu'il a eu un accident, qu'il est en réunion ou encore qu'il n'y a pas de réseau gsm,... - il donne l'impression qu'il n'est pas disponible et il ne sait pas rappeler la permanence puisqu'il ne sait pas que c'est cette dernière qui l'a contacté. D'autant qu'aucun message n'est laissé. Pour arranger cette situation, un des avocats de Dinant préconise d'envisager l'informatisation de la permanence pour qu'il y ait un rappel automatique. En outre, le BAJ de Mons a plaidé pour qu'un deuxième appel soit fait avant de contacter l'avocat suivant sur la liste.

A Bruxelles, si aucun avocat n'est trouvé, la police attend les deux heures et démarre l'audition sans avocat mais il y a, tout de même, une concertation téléphonique avec le numéro d'urgence. A Anvers, à l'heure actuelle, lorsqu'aucun avocat n'est trouvé, tant le BAJ que le président du BAJ - via son gsm - sont contactés. En semaine, un employé du BAJ va chercher, dans la liste des avocats de permanence ou, de manière plus élargie si cela concerne un mineur, un avocat encore disponible. Si cela se passe la nuit ou le weekend, c'est le président du bureau d'aide juridique qui fait cette recherche mais il précise qu'il n'est

pas toujours possible de trouver un avocat et, dans ce cas, c'est notifié comme « incident » dans le dossier ou l'agent de police est prévenu et commence l'audition sans plus attendre.

Nonobstant la situation actuelle de manque d'avocats disponibles à certains endroits du pays (la grève du côté francophone et germanophone), il est intéressant de voir comment les différents barreaux perçoivent le système de la permanence et les difficultés éventuelles qu'ils y relèvent. A Dinant, tout d'abord, il y a toujours eu suffisamment d'avocats et, en fonction de leurs disponibilités, ils étaient mis de garde pour une semaine d'affilée (de vendredi à vendredi). Les avocats de Mons, quant à eux, considèrent que le système de la permanence fonctionnait bien. L'un d'entre eux attribue, d'ailleurs, ce bon fonctionnement au CISAM qui permettait de centraliser toutes les auditions ce qui est moins fatigant pour l'avocat et qui, surtout, permet au service de permanence de ne pas perdre de temps avec les trajets vu le nombre réduit d'avocats de garde la nuit. Sans oublier que la proximité du CISAM et du palais de justice permet aux avocats de venir au CISAM, en journée, entre deux audiences. Cette notion de centralisation des lieux d'auditions est une des demandes du barreau bruxellois francophone qui souligne la multitude des lieux d'audition à Bruxelles ce qui génère un problème de disponibilité des avocats qui ne savent pas être partout en même temps. Ils pensent qu'un lieu central d'audition ou au moins un lieu central par zone serait une bonne solution. Quant aux avocats de Dinant, ils étaient relativement satisfaits du service de permanence parce que l'appel de la permanence se déroulait bien. Néanmoins, ils pensaient, tout comme les avocats et le président du bureau d'aide juridique d'Anvers, que les appels étaient aléatoires et donc qu'il y avait une certaine rotation à savoir que les volontaires étaient contactés les uns à la suite des autres or, dans la réalité, il semble, que certains noms ressortent beaucoup plus souvent que d'autres car le call center contacte apparemment, les avocats plus souvent disponibles. Les avocats d'Anvers confirment que ce sont, d'ailleurs toujours les mêmes qui interviennent la nuit. Finalement, avec ce système, certains savent qu'ils ne vont jamais être appelés et auront, par conséquent, bloquer un weekend ou un dimanche pour rien.

De plus, certains avocats signalent que n'importe quel avocat peut s'inscrire dans n'importe quelle zone de police. En effet, ces avocats inscrits ne répondent pas toujours et semblent utiliser le programme pour sélectionner leurs dossiers et se faire un « panel de beaux dossiers ». Et, lorsqu'ils refusent, le bâtonnier n'a aucun pouvoir de contrainte car ce n'est pas le même barreau. Sans oublier que cela bloque une place dans le listing de la permanence. En fait, les avocats de Dinant et de Bruxelles nous disent que, pour la permanence, c'est la liste des avocats réservistes qui était suivie – cette liste reprend tous les avocats des barreaux francophones – sans qu'il n'y ait eu de distinction entre les zones de police. Une fois que cette réserve était épuisée, ça s'étendait aux zones limitrophes et puis à l'arrondissement judiciaire et ainsi de suite de sorte que certains avocats d'un arrondissement judiciaire étaient régulièrement appelés par des commissariats d'autres arrondissements – certains avocats de Mons avaient, cependant, refusé les dossiers des autres arrondissements judiciaires.

Les avocats de Dinant ont été énormément contactés de Bruxelles ou ailleurs et cela a entraîné une démotivation de leur part pour répondre à ces appels. Ces mêmes avocats disent aussi que, parfois, la police fait appel à tel ou tel avocat et ne passe pas par la permanence. A Bruxelles, si le suspect demande un avocat précis – souvent, en cas de client habituel -, il arrive que la police essaye de contacter l'avocat mais cela ne se passe pas d'office dans tous les cas et les policiers ne se réfèrent pas toujours aux disponibilités de l'avocat telles qu'indiquées dans l'application web.

Ensuite, le président du bureau d'aide juridique d'Anvers se pose des questions quant aux types de formalités précises que doivent finalement remplir les avocats de la permanence Salduz. Il rajoute que cela amène les avocats à faire plus de travail administratif qu'un réel travail d'assistance ce qui s'avère démotivant à la longue et réduit le nombre d'avocats disponibles jusqu'à quelques-uns qui effectuent beaucoup de prestations.

Fonctionnement de l'application web

Selon tous les avocats interrogés, l'application web a connu ou connaît encore quelques problèmes/difficultés d'utilisation et/ou provoque un certain nombre d'interrogations :

- Concernant la question de la disponibilité, certains avocats font état d'un manque de souplesse dans le système ne leur permettant pas de modifier leur disponibilité pour une période entière si besoin est ou au dernier moment. En effet, cela doit se faire trois jours à l'avance or, il peut arriver de devoir modifier son agenda au dernier moment. Mais certains avocats nuancent le propos et déclarent qu'on peut toujours refuser par téléphone et le service de permanence cherche alors un autre avocat ;
- Certains acteurs (parquet et juges d'instruction) n'utilisent pas l'application web. Ils appellent directement le numéro d'urgence. Cela encombre le numéro d'urgence et cela crée des problèmes en ouverture de dossiers et en identification d'un numéro de code Salduz. Certains d'entre eux contactent aussi directement l'avocat ce qui fait double emploi parce que le call center contacte ce même avocat pour la même affaire un peu après ;
- Toutes les informations ne sont pas reprises, par la police, dans l'application web à savoir que seule l'assistance pendant l'audition est notifiée sous « assistance pendant l'audition » et non la concertation confidentielle préalable donc, certains avocats, remplissent eux-mêmes leurs prestations dans l'application web pour bien différencier leur prestation de concertation sur place et d'audition et ce pour éviter un problème d'indemnisation du travail de l'avocat par la suite ;
- Il n'y a pas de lien direct entre l'application web et le site web du bureau d'aide juridique. Pour pallier à ce problème, la gestionnaire du calendrier de la permanence du BAJ de Mons tient manuellement un agenda semaine par semaine qui reprend l'agenda de tous les avocats volontaires et insiste auprès d'eux sur les périodes de manque d'avocats pour y remédier le mieux possible. Ce travail, qui représente une très grosse charge de travail administrative et prend du temps, pourrait être évité si l'agenda général du barreau de Mons était mis en ligne. D'autant que cela se rajoute au temps déjà conséquent pour parcourir la liste des avocats qui suppose que le délai des deux heures est déjà bien entamé et qu'il ne reste plus beaucoup de temps à l'avocat pour arriver sur place. Cette difficulté se rencontre aussi dans le cas d'une affaire avec plusieurs suspects et que l'on veut respecter le principe d'un avocat par suspect pour éviter le conflit d'intérêt. Lorsqu'il n'y a pas de lien entre l'application web et le site web du bureau d'aide juridique, il y a plus de travail pour les avocats pour introduire les prestations.
- Lorsqu'on s'approche de la fin de la deuxième heure et que l'avocat prévu n'est pas encore arrivé sur le lieu d'audition, il arrive que les policiers décident de contacter le numéro d'urgence qui désigne alors un second avocat (avec la conséquence que deux avocats peuvent arriver sur place) ;
- Le système n'enregistre pas le fait que l'avocat a déjà été appelé pour un dossier et le rappelle pour un autre dossier alors qu'il est encore en audition dans le dossier précédent ;
- L'avocat traite, parfois sur demande, plusieurs dossiers sur place mais il n'est pas possible d'informer le système qu'un avocat est déjà présent sur place et peut traiter le dossier. Le système génère un numéro de dossier et désigne un nouvel avocat ;
- Les avocats regrettent également qu'ils ne soient pas possible de préciser si l'avocat est spécialisé mineur ou non.

5) Concertation confidentielle préalable avec l'avocat

Concernant la renonciation téléphonique, les expériences de contact de renonciation téléphonique des avocats néerlandophones ne sont généralement pas positives car ils pensent que cela ne permet pas de bien évaluer la situation et qu'il faut au minimum un contact visuel - ils accordent une certaine importance au langage corporel - et qu'autrement, il y a un non respect des droits de la défense.

La plupart des avocats déclarent que la concertation confidentielle préalable se déroule, majoritairement voire toujours, sur place sauf en cas de renonciation à l'assistance d'un avocat. A Bruxelles francophone, c'est tout le contraire - bien que l'idéal serait, selon les avocats bruxellois, d'aller chaque fois sur place – les concertations ont lieu majoritairement

par téléphone car la concertation sur place est plus difficile à organiser. De plus, la concertation par téléphone permet de gagner du temps pour l'avocat et la police puisqu'il ne faut plus attendre les deux heures avant de démarrer l'audition. Un avocat bruxellois pousse le raisonnement plus loin et suggère qu'il y ait d'abord d'office une concertation téléphonique pour permettre à l'avocat d'évaluer la pertinence de se rendre sur place et d'assister son client pendant l'audition. Ceci dit, cette concertation téléphonique n'empêcherait pas automatiquement, pour lui, l'absence de concertation sur place. Les avocats de Dinant partagent un peu ces deux visions puisque les deux types de concertations semblent se faire à part égale. Le choix de l'une ou l'autre se fait donc au cas par cas. En effet, si les distances à parcourir par l'avocat sont plus longues, il aura tendance à privilégier la concertation téléphonique. Par contre, s'il s'agit d'un client habituel, l'avocat va plutôt se déplacer.

Une majorité d'avocats francophones est assez satisfaite et n'évoque pas de problèmes particuliers d'infrastructure prévue pour la concertation au niveau de la police. En effet, chaque zone/commissariat a aménagé ou est en cours d'aménagement d'un local spécial pour les concertations. Par contre, parmi les avocats néerlandophones, une majorité d'entre eux se montrent moins enthousiastes et déclarent que l'infrastructure prévue est très différente selon les zones de police à savoir que les anciennes zones ou celles sur le point de changer de bâtiment n'ont rien prévu. La concertation confidentielle se déroule alors dans un petit local avec une porte non isolée du bruit. Cela peut donc entraîner un manque de confidentialité dans certaines salles prévues pour la concertation dont il n'est pas sûr que l'acoustique évite que le policier, qui attend derrière la porte du local, ne puisse pas suivre la conversation de l'avocat et du suspect. Certains avocats francophones, vont dans le même sens et témoignent de problèmes d'insonorisation des « meeting-box » destinées à servir pour les entretiens confidentiels préalables du suspect avec l'avocat. D'autres affirment, à contrario que, lorsque la porte est fermée, on n'entend rien et que, généralement, une radio est allumée. Le principe de ces « meeting-box » pose, en outre, un problème pour certains avocats (de Bruxelles francophone) car ces box sont transparents et on peut tout voir donc il peut y avoir un problème de secret professionnel par rapport à ce que le suspect dit ou mime.

Pour éviter tout incident et parce qu'il peut y avoir une méfiance de départ vis-à-vis du suspect, les avocats sont soumis à certaines mesures de sécurité, qui varient d'une zone de police à l'autre, telles que sonner pour avoir accès aux locaux, mettre leurs effets personnels dans un casier (gsm, clés,...) pendant la concertation et l'audition. Dans certains endroits, les avocats sont aussi soumis à un scanning/détecteur de métal. Selon les avocats bruxellois néerlandophones, certaines zones de police pratiquent aussi des fouilles. Bien qu'au début, certains avocats n'approuvaient pas ces mesures, ces dernières n'ont pas été discutées et, actuellement, le climat entre la police et les avocats s'est positivement amélioré. De plus, à Mons, un téléphone est présent dans la meeting-box mais cela ne pose pas de problème de confidentialité de l'entrevue car les concertations téléphoniques ne se font qu'en cas de refus de l'assistance et donc il n'y a rien à écouter. D'autant que cette ligne est une ligne différente de celle des policiers. En cas de concertation téléphonique, à Dinant, la police utilise une pièce complètement fermée avec un téléphone et, en cas de concertation sur place et pour veiller à la sécurité de l'avocat, la concertation se fait derrière les barreaux et la table de l'avocat est placée juste devant. Dans le même ordre d'idées, certains avocats flamands signalent qu'ils ne sont pas adeptes de la vitre de sécurité en plastique placée, le cas échéant, entre eux et leur client car cela crée une distance selon certains ou cela empêche de bien s'entendre et nécessite de crier pour se comprendre alors que d'autres trouvent cela sécurisant quand ils assistent quelqu'un qu'ils ne connaissent pas. De plus, il y a toujours la présence d'une vitre sans tain pour permettre au policier de surveiller la concertation. Une minorité d'avocats mentionnent également que, dans certains commissariats, l'avocat est enfermé dans la cellule du suspect lors de la concertation, ce qui pourrait poser un problème de sécurité pour certains.

La grande majorité des avocats n'ont pas d'incidents à signaler concernant leur sécurité pendant cette concertation. Néanmoins, le président du bureau d'aide juridique d'Anvers pense qu'il faut rester prudent et prévoir des systèmes d'alarme dans les salles de consultation au cas où. Quant aux avocats bruxellois francophones, ils mentionnent un seul incident d'un suspect qui a jeté une chaise sur l'avocat présent pour l'assister. La plupart des avocats ne sont pas au courant non plus d'incidents de confidentialité pendant cette

concertation ou déclarent que les incidents de cet ordre sont, en tous cas, rares bien qu'il y en ait encore. Plus précisément, les avocats de Tongres évoquent un incident à savoir que, lors d'une concertation téléphonique, les policiers sont restés près du suspect pendant l'appel et il n'est pas certain que l'on ne puisse pas intercepter la conversation téléphonique ce qui occasionne un problème de confidentialité.

Concernant l'infrastructure prévue pour les concertations confidentielles auprès des juges d'instruction, les avocats bruxellois néerlandophones considèrent que les possibilités sont très limitées. Ces concertations se déroulent, en fait, dans le couloir avec le suspect menotté et en présence de deux policiers parce qu'il n'y a pas de local spécifique prévu pour ça. Cela ne respecte donc pas le caractère confidentiel de la concertation qui a, pour conséquence, que le suspect se tait. Pour essayer de remédier à la situation, le président du bureau d'aide juridique demande à la police de s'éloigner un peu du suspect menotté pour qu'il puisse y avoir une certaine confidentialité dans la discussion avec l'avocat. Ces avocats n'ont qu'un seul incident à signaler.

Une minorité d'avocats tiennent à signaler qu'ils ne sont pas toujours tenus au courant des faits reprochés à leur client au moment de la concertation confidentielle et qu'ils doivent alors attendre l'audition par la police pour le savoir or ils aimeraient bien être mieux informés dès le début. Selon certains de ces avocats, la concertation a alors peu de valeur à leurs yeux. Cette situation varie, néanmoins, fortement d'un service de police à l'autre. Le président du bureau d'aide juridique d'Anvers précise que, selon lui, il n'est pas nécessaire que l'avocat ait accès au dossier pénal et à toute l'information élargie à ce moment-là car la police doit faire son travail et peut garder ses atouts en main.

6) Assistance d'un avocat pendant l'audition

Selon la plupart des avocats, les suspects préfèrent, en général, que l'avocat assiste à l'audition. La renonciation à cette assistance est donc rare voir exceptionnelle, d'autant plus s'il y a eu une concertation confidentielle préalable sur place et que l'avocat est donc à disposition sur les lieux. Cette renonciation intervient alors après que l'avocat ait posé la question de sa présence souhaitée ou non à son client et que, par conséquent, cette présence est jugée non nécessaire parce que les faits ne supposent pas une grande audition ou que le suspect a fait le choix de se taire ou encore parce que l'avocat souhaité par le suspect n'est pas disponible. Les avocats bruxellois francophones rajoutent que la renonciation est plus fréquente suite à une concertation téléphonique préalable mais leurs homologues flamands ont déjà rencontré le cas de suspect qui ont souhaité l'assistance de l'avocat pendant l'audition après avoir eu un contact téléphonique de renonciation. Les avocats de Tongres sont, d'ailleurs, d'avis que si une personne doit comparaître devant le juge d'instruction, elle devrait de nouveau avoir droit à l'assistance de l'avocat bien qu'elle y ait renoncé auparavant (devant la police). Certains juges d'instruction de Tongres sont d'accords avec cette idée et le permettent parfois mais juste quelques minutes.

De plus, un avocat d'Anvers évoque la pertinence de prévoir l'assistance de l'avocat dans le cas de victime mineure – même si cela sort un peu des catégories Salduz – parce que les mineurs victimes sont souvent perdus et ne savent pas toujours comment raconter leur histoire. Les avocats pourraient donc les aider à préparer leur déposition devant la police.

Pour une majorité des avocats, la place de l'avocat, durant l'audition par la police, varie d'une zone à l'autre selon le policier qui interroge, le juge d'instruction en charge de l'affaire ou selon la taille de la salle d'audition. Ceci dit, dans la majorité des cas, il semble que l'avocat s'assoit à côté de son client et cela ne pose pas de problèmes. En outre, les avocats préfèrent être à côté de leur client et non derrière parce qu'ils trouvent cela contre-productif et dénigrant. Les policiers le savent et ont compris le rôle de l'avocat à côté du client (pour obtenir des aveux par exemple) et les avocats bruxellois francophones apprécient particulièrement cette collaboration barreau-police. Un avocat d'Anvers rajoute que la proximité peut être une plus-value pour mieux saisir le comportement de son client en cours d'audition. Par contre, selon les avocats bruxellois néerlandophones, lors de l'audition par la police, l'avocat est toujours placé de biais en arrière du suspect. Tandis que, lors de l'audition

devant le juge d'instruction, tant les avocats bruxellois francophones que ceux de Tongres déclarent que l'avocat est à côté du suspect.

Tous les avocats signalent qu'ils peuvent toujours faire des remarques et/ou corrections éventuelle, à la fin de l'audition, que toute intervention éventuelle de l'avocat est notifiée dans le PV et qu'il y a toujours une relecture de ce PV, avec le suspect et son avocat, à la fin de l'audition. Néanmoins, la plupart de ces avocats perçoivent leur rôle comme allant au-delà de ce que prévoient la loi et la circulaire du Collège des Procureurs-généraux sur l'application de la loi Salduz. En effet, ils souhaitent avoir un rôle plus actif, pendant ou à la fin de l'audition, qui leur permette de pouvoir intervenir pour pouvoir apporter des précisions, suggérer l'une ou l'autre mesure (une cure de désintoxication par exemple), suggérer des questions - sans plaider ou répondre à la place du suspect pour autant - ou encore demander des actes d'enquêtes supplémentaires ou pouvoir intervenir si les choses ne se passent pas bien pendant l'interrogatoire à savoir que le policier pose des questions trop insistantes ou des questions très orientées.

Cela ne constitue pas la majorité des cas, mais il arrive qu'il y ait des interruptions d'audition en vue d'une concertation confidentielle supplémentaire, demandée plus souvent par l'avocat, et ce pour plusieurs raisons (se concerter sur de nouveaux faits évoqués, recadrer le client par rapport à ses déclarations comme, par exemple, lorsqu'il nie l'évidence. Cela contribue alors à avoir des aveux plus rapides,) ou parfois, à la demande du policier pour que chacun puisse se détendre quelques minutes. Certains avocats pensent aussi que leur présence joue un rôle de soutien psychologique. Par contre, ils restent, néanmoins, prudents dans leur intervention par risque d'influencer et que cela leur soit reproché par la suite (avec le risque de leur responsabilité professionnelle). En réalité, le rôle de l'avocat varie très fortement selon la relation que ce dernier a avec le policier et varie d'un cas à l'autre. Certains avocats considèrent, par conséquent, que leur intervention éventuelle doit être faite au bon moment tout en respectant le travail du policier. Certains policiers ou zones de police, par contre, ne prévoient pas l'intervention de l'avocat au cours de l'audition. Face à cette situation, les avocats bruxellois néerlandophones se sentent inutiles et sont d'avis qu'un droit d'intervention de l'avocat devrait être octroyé pendant l'audition. Le BAJ de Dinant craint, quant à lui, que l'assistance de l'avocat devienne purement passive et inutile. Ceci dit, les avocats de Dinant considèrent que l'assistance de l'avocat est réellement utile dans 5 à 10% des cas alors qu'elle est perçue comme utile dans 90% des cas pour la concertation confidentielle préalable.

Concernant le rôle des avocats devant le juge d'instruction, la plupart des avocats déclarent que leur présence est plus active à ce niveau-là même si certains juges sont parfois un peu plus réticents par rapport à leurs interventions éventuelles. L'avocat a, en tous cas, l'impression qu'il peut s'exprimer plus librement, qu'il peut conseiller son client, suggérer des questions auprès de certains juges d'instruction. Quant à ces derniers, certains considèrent que la présence de l'avocat rend les auditions plus sereines.

Aucun des avocats n'a de critiques importantes ou d'incidents particuliers à signaler quant à la manière dont les choses se déroulent au niveau de la police. En effet, ils sont convaincus que, bien que les policiers aient émis des réticences au début de l'application de la procédure, ces derniers souhaitent bien faire et craignent de ne pas respecter la procédure. Le BAJ de Dinant est, d'ailleurs, parfois contacté par des policiers pour avoir des informations sur la marche à suivre. Les incidents très rares qui ont eu lieu sont dus à une divergence de points de vue entre le policier et l'avocat concernant la formulation des questions, le fait de poser des questions sur des faits nouveaux ou la manœuvre d'un policier qui interroge le suspect sur base d'une déclaration qu'il lui aurait été faite dans le couloir sans la présence d'un avocat et sont, de toute façon, repris dans le PV d'audition.

Au niveau des juges d'instruction, selon le président du bureau d'aide juridique bruxellois néerlandophone, les incidents ont tendance à diminuer car il y a eu un accord avec la magistrature qui dit, qu'en cas de problème avec un avocat, le bâtonnier est averti. Quant à l'avocat, certains reçoivent également un certain nombre d'informations sur le suspect avant de commencer l'audition telles que le PV de l'audition à la police, le rapport d'inculpation et parfois le mandat d'arrêt.

La majorité des avocats francophones ainsi que les avocats de Tongres ont l'impression que les suspects n'invoquent pas spontanément leur droit au silence - d'autant que si leur avocat est présent, ils semblent avoir tendance à plus s'exprimer car ils se sentent rassurés de sa présence - mais qu'ils choisissent alors plutôt de nier les faits qui leur sont reprochés. De plus, un avocat bruxellois néerlandophone trouve que les suspects interprètent trop strictement le droit au silence et choisissent plutôt de parler ou de se taire que de nier une partie de la question. Les avocats d'Anvers ne savent pas répondre précisément à la question mais ont l'impression que le droit au silence est plutôt invoqué dans des affaires bien précises comme des faits de drogue par des suspects qui connaissent le système. Les avocats ont parfois conseillé à leur client de se taire mais cela se décide au cas par cas. Les raisons de ce conseil relèvent d'une irrégularité de l'audition, de différentes déclarations faites par un suspect qui ment ou est sous influence, d'un comportement inadmissible d'un policier pendant l'audition comme le fait de faire durer l'audition ou d'intimider le suspect ou également que l'interrogatoire se déroule la nuit et que, tant le suspect que l'avocat, sont fatigués. Enfin, les avocats sont, généralement, prudents lorsqu'il s'agit de conseiller d'appliquer ce droit au silence parce qu'ils n'ont pas accès au dossier. Mais certains avocats de Tongres et le président du bureau d'aide juridique d'Anvers considèrent que ce non accès, qui implique que l'avocat ne dispose pas de toutes les informations nécessaires - un avocat de Tongres insiste sur le fait de bénéficier du droit d'information plus tôt -, peut être une raison de conseiller au client de se taire.

A l'heure actuelle, l'enregistrement audiovisuel de l'audition pour contrôle de l'audition est plutôt rare et ne se fait que pour les auditions de mineurs témoins ou victimes tel que le prévoit la loi (art.112ter CIC). Par contre, dans certains endroits comme à Turnhout, et dans le Limbourg, il semble que l'enregistrement pour contrôle de l'audition soit une pratique courante. Le président du bureau d'aide juridique d'Anvers rajoute que, dans ce cas, l'avocat est prévenu à l'avance de l'enregistrement de l'audition et peut le visionner par la suite mais uniquement en cas de plaintes ou d'incidents sérieux car cela prendrait trop de temps de tout visionner. Il va même plus loin en disant que ce serait une bonne chose d'enregistrer systématiquement toutes les auditions et que l'avocat, en fonction des faits et de la personnalité du suspect, pourrait choisir d'y assister ou non. Il insiste alors sur le fait que doivent être bien notifiés les heures de début et de fin d'enregistrement et qu'il doit être bien précisé s'il s'agit juste d'une caméra de surveillance vidéo qui respecte la confidentialité et non un enregistrement audiovisuel. Ceci dit, la plupart des avocats d'Anvers considèrent que cela ne remplace pas leur présence et que ce n'est pas réellement de l'assistance car ils ne peuvent pas intervenir auprès de leur client si besoin est. Quant à la pertinence de savoir si les autres avocats estimeront cet enregistrement utile ou non dans le cas des auditions Salduz et si oui dans quelle proportion, il est difficile de dresser un avis uniforme. En effet, un certain nombre d'avocats sont contre cette pratique car ils n'y voient pas l'intérêt ou alors ils craignent que l'attitude enregistrée, éventuellement nerveuse du suspect vu la situation, ne puisse lui porter préjudice par la suite en étant mal interprétée. Par opposition, cet argument est repris positivement par un avocat qui plaide pour l'enregistrement comme permettant de saisir le non-verbal, l'attitude du suspect de manière à déjà pouvoir établir une opinion qu'elle soit positive ou négative. Certains avocats bruxellois suggèrent donc que l'audition soit systématiquement enregistrée pour pouvoir vérifier le bon déroulement de l'audition et offrir une meilleure protection à la police. De plus, parmi les avocats partisans de cette pratique, certains sont d'avis que l'enregistrement devrait être fait pour toutes les affaires sans que cela ne remplace la présence de l'avocat à l'audition comme conseil de son client. En outre, un autre avocat est partisan du contact téléphonique et de la vidéo systématiquement dans toutes les affaires politiques, de terrorisme ou d'organisations criminelles. Certains avocats considèrent que, pour certaines affaires comme un flagrant délit, une concertation avec l'avocat et un enregistrement audiovisuel suffirait – enregistrement que l'avocat devrait pouvoir consulter. L'enregistrement permettrait d'éviter les contestations de points de vue entre le policier et l'avocat et de s'assurer qu'il n'y ait pas eu de mauvais traitements à l'égard du suspect. Un avocat déclare aussi que l'utilisation de l'enregistrement audiovisuel coûterait moins cher et libérerait du temps pour l'avocat.

7) Assistance des interprètes

La plupart des avocats ne se sont pas exprimés sur la nécessité du recours à un interprète hormis les avocats de Mons où la nécessité apparaît dans un dossier sur cinq et ce, le plus souvent, pour les langues arabes et roumaines. Quant à la difficulté de trouver un interprète, en général, il semble qu'il n'y ait pas de réelles difficultés s'il s'agit d'une langue couramment utilisée par opposition à une langue moins courante qui suscite un manque d'interprètes suffisants. Les avocats de l'aide juridique de Dinant travaillent, quant à eux, avec une liste d'interprètes et ont pas mal de centres d'hébergement des étrangers dans la zone donc il y a pas mal d'interprètes sur place. Néanmoins, la plupart des avocats n'ont jamais rencontré le cas d'indisponibilité d'interprète pour la concertation.

Dans tous les cas, c'est la police qui fait appel à l'interprète. De plus, certains avocats relatent que, souvent les avocats et interprètes arrivent à des moments différents ce qui occasionne une perte de temps. Pour pallier à ce problème et pour veiller à respecter le délai des deux heures, à certains endroits, la police fait en sorte que l'interprète et l'avocat soient présents en même temps. Certains avocats appellent aussi le commissariat de police pour s'assurer que l'interprète est déjà là et qu'il ne devra pas l'attendre. D'autant que les avocats de Tongres et d'Anvers précisent que l'audition ne peut pas commencer tant que l'interprète n'est pas présent sauf si le suspect a le français ou l'anglais comme langue maternelle. Les avocats de l'aide juridique bruxelloise francophone rajoutent qu'ils ne sont pas payés pendant qu'ils attendent l'interprète et qu'une centralisation des lieux d'audition éviterait de devoir courir entre les différents lieux et contribuerait à régler ce problème.

La majorité des avocats relate le fait que, la plupart du temps, le même interprète est utilisé pour la concertation. Elle souligne la difficulté de trouver suffisamment d'interprètes disponibles surtout pour certaines nationalités. Certains n'y voient pas de problème puisque les interprètes prêtent serment alors que d'autres considèrent que cela peut poser un problème déontologique. Pour remédier à cette difficulté, certains avocats rappellent à l'interprète qu'ils sont tenus au secret professionnel quant à ce qu'ils entendent en concertation confidentielle préalable.

La majorité des avocats n'ont pas d'incidents ou de problèmes particuliers à signaler concernant l'assistance des interprètes pendant l'audition. Les seuls incidents à signaler sont les suivants : un juge d'instruction a confondu deux ethnies rivales ce qui a eu pour conséquence que l'on a convoqué un interprète d'une mauvaise langue qui a été refusée par le suspect, un interprète a brisé le secret professionnel en informant la police des propos du suspect pendant la concertation, un interprète - également agent de police - a révélé les déclarations d'un autre suspect lors d'une audition et des interprètes ont joué le rôle d'avocat en « conseiller » les suspects. Indépendamment de cela, certains avocats insistent sur le fait que cette assistance se déroule bien car les interprètes sont des professionnels et savent comment agir. Néanmoins, ces mêmes avocats soulignent tout de même le fait qu'il n'y ait pas de contrôle de la qualité de la traduction ou du comportement de l'interprète.

8) Reconstitution des faits

Il semble qu'il n'y ait pas eu beaucoup de reconstitution des faits qui ont pris place depuis l'entrée en vigueur de la loi Ceci dit, les avocats bruxellois néerlandophones et ceux de Tongres considèrent ces reconstitutions de manière positive car cela leur permet de mieux connaître le dossier et comprendre l'affaire donc cela peut être un gain de temps. Ces avocats perçoivent donc mieux ce que le juge d'instruction voit et, selon le juge d'instruction présent sur place, l'avocat peut éventuellement poser des questions au suspect, au témoin et parfois à la victime. Les avocats bruxellois francophones signalent que la présence de l'avocat, dans ce contexte, participe au comportement calme du suspect et à sa réorientation, son recadrage s'il y a une incohérence par rapport aux faits. Certains juges d'instruction ont, apparemment, déjà exprimé leur satisfaction quant à cette présence. Au final, lorsque des reconstitutions de faits sont organisées, cela ne pose pas de problèmes particuliers à l'exception du climat parfois un peu tendu quand le suspect et la victime sont tous les deux présents sur les lieux.

9) Feedback des suspects

Les avocats n'ont pas vraiment reçu de feed-back concrets des suspects au sujet des droits attribués par Salduz mais leur pratique professionnelle quotidienne leur fait dire que les suspects sont généralement contents de l'assistance de l'avocat et de l'explication de leurs droits par ces derniers. Un avocat d'Anvers déclare que cette présence rassure également le suspect qui se retrouve entre les mains de la justice pour la première fois. Certains avocats font état du fait que, d'après les suspects, les choses se passent différemment quand les avocats sont absents dont le fait que l'attitude policière ait changé, depuis Salduz, pendant l'audition. Un avocat de Tongres évoque, tout de même, la situation où le suspect pourrait être mécontent de l'assistance de l'avocat quand il apprend qu'il devra le payer et ne le savait pas au départ.

Les avocats de l'aide juridique de Dinant font également écho du sentiment de la population générale qui n'apprécie pas trop que les suspects bénéficient directement de l'assistance d'un avocat alors qu'eux doivent faire la file au bureau d'aide juridique.

FONCTIONNEMENT INTERNE GENERAL

10) Impact sur le fonctionnement interne

Tant les avocats que les présidents de bureau d'aide juridique insistent sur le fait que les permanences Salduz constituent une très lourde charge de travail supplémentaire que ce soit au niveau de l'aide juridique ou des avocats eux-mêmes. En effet, cette charge de travail implique un investissement important de la part des avocats volontaires à savoir une forte motivation et un investissement personnel entre autres au niveau des horaires de travail contraignants qui rendent difficile la conciliation de leur travail au quotidien - puisqu'ils ont d'autres dossiers à traiter - avec la vie de famille et les permanences de garde la nuit. C'est d'autant plus difficile pour les petits cabinets. Les avocats de Dinant rappelle que cet investissement en temps est d'autant plus interpellant que le rôle de l'avocat, dans les faits, est finalement limité par rapport au client. Néanmoins, certains avocats reconnaissent et apprécient la plus-value et le gain de temps qu'offre cette assistance comme permettant de pouvoir mieux connaître et donc mieux suivre le dossier. Les avocats d'Anvers évoquent d'ailleurs le fait que, pour les permanences jeunesse, ils essaient que ce soit toujours le même avocat qui assiste le mineur lors de l'audition et lors du passage devant le juge de la jeunesse de manière à avoir le plus d'informations possibles. Ces avocats pensent que ce serait bien d'appliquer le même raisonnement pour les majeurs. Ces mêmes avocats abordent aussi la difficulté physique d'être réveillé en pleine nuit, parfois plusieurs fois, et de devoir être suffisamment alerte, à ce moment-là, pour répondre à temps à l'appel de la permanence (voir le problème évoqué plus haut dans la partie « *service de permanence du barreau et application web* ») et penser à demander dans quel commissariat l'avocat doit se rendre et pour quel suspect. D'après certains avocats, il s'agit en fait d'un nouveau mode de travail auquel les avocats doivent s'habituer.

Pour tenter de remédier, en partie, aux difficultés citées ci-avant, certains avocats bruxellois francophones préconisent d'utiliser le même système que pour les avocats de garde Salduz en France à savoir prévoir un report d'audience pour les avocats qui étaient de garde la nuit précédente. Cela n'a pas été accepté vu l'encombrement des tribunaux à Bruxelles et vu le fait que cela ne soit pas octroyé aux juges de la jeunesse qui effectuent également des gardes. Une avocate est d'ailleurs du même avis et pense que c'est aux avocats de s'organiser et de se désinscrire de la permanence lorsqu'ils savent qu'ils ont une audience le lendemain. A côté de cela, les avocats bruxellois francophones nous signalent, qu'avec la grève, la situation du barreau a été réaménagée mais que l'application des permanences demande deux temps pleins dans le cadre d'un fonctionnement optimal. Certains avocats considèrent qu'il faudrait interdire ou au moins limiter les interrogatoires la nuit quitte à utiliser l'ordonnance de prolongation – qui, nous avons déjà pu le constater, n'est pas la philosophie actuelle de travail - permettant d'allonger le délai de garde à vue de 24h à 48h.

Une majorité des avocats a l'impression que Salduz a contribué à une diminution du nombre d'arrestations tant pour les mineurs que pour les majeurs. Les avocats font référence aux mises en catégorie III (notamment à Bruxelles où les policiers fonctionnent par convocation pour certaines infractions préétablies). Les avocats de Tongres, quant à eux, auraient plutôt tendance à penser que Salduz n'entraîne pas plus d'arrestations ou de privations de liberté mais qu'il peut y avoir l'effet pervers de priver de liberté pour être sûr d'avoir un avocat. Concernant l'impact de la loi sur les mises à disposition du parquet, la majorité des avocats ne sont pas en mesure de se prononcer à l'exception des avocats bruxellois francophones qui déclarent que la loi semble contribuer à une forte diminution des mises à disposition en jeunesse. Pour l'impact de la loi sur le nombre de mandats d'arrêts délivrés par les juges d'instruction, certains avocats évoquent que le but de la loi Salduz, c'est aussi d'éviter les détentions préventives. Le président du bureau d'aide juridique bruxellois néerlandophone déclare que l'application de Salduz a entraîné une sérieuse diminution du nombre de mandats d'arrêt et a un impact sur les libertés sous conditions. En effet, si le parquet dispose déjà des informations, il préfère continuer à gérer le dossier et garder l'opportunité de jugement pour poursuivre devant le tribunal ou classer sans suite. Cela peut également avoir un impact sur la médiation pénale ou le règlement à l'amiable mais il est trop tôt pour dire lequel. Les avocats de Dinant, quant à eux, pensent que la loi aura également un effet modérateur pour les mises sous mandats d'arrêt et qu'elle offre l'assurance, aux personnes arrêtées, de bénéficier de l'assistance d'un avocat chez le juge d'instruction. Les avocats d'Anvers trouvent cela trop délicat de se prononcer quant à ces questions d'impact car ils n'ont pas tous les éléments.

11) Collaboration avec les autres acteurs

Dans l'ensemble, tous les avocats sont unanimes pour dire que la collaboration avec les différents acteurs liés par l'application de la loi Salduz est relativement bonne même s'il y a encore parfois de la méfiance réciproque et des choses à améliorer. Plus précisément, il semble que la collaboration avec le parquet et les juges d'instruction – la collaboration avec les juges d'instruction ayant déjà démarré six mois avant l'entrée en vigueur de Salduz - ait toujours été bonne malgré quelques petits incidents dans le passé et ce malgré le fait que l'un ou l'autre juge d'instruction était un peu réticents au début. Il s'agit surtout d'apprendre à se connaître et de travailler ensemble donc le contact de personne à personne fait beaucoup. Concernant les relations avec les juges d'instruction, les avocats bruxellois néerlandophones sont particulièrement satisfaits de l'accueil qu'ils reçoivent lors d'audition dans le bureau des juges.

Ce qui semble avoir beaucoup évolué avec le temps, c'est la collaboration avec la police car, avant Salduz, le barreau et la police n'entretenait aucune relation. Il a donc fallu qu'il dépasse leurs appréhensions réciproques et qu'ils travaillent ensemble. A l'heure actuelle, la majorité des avocats ont l'air satisfaits de cette collaboration car ils comprennent mieux le rôle et le travail des policiers dont ils reconnaissent le boulot correctement effectué hormis quelques petits soucis dus à la personnalité de certains policiers. L'application de Salduz à Anvers a, d'ailleurs, été préparée avec des formations pratiques et théoriques et des jeux de rôles. Dans un premier temps, cela s'est fait au niveau du barreau. Mais aujourd'hui, les avocats vont se concerter avec la police locale d'Anvers afin de l'y adjoindre et examiner comment chacun travaille. Selon les avocats de Tongres, Salduz aura donc permis que les avocats jouent un rôle beaucoup plus actif dans l'enquête en rentrant plutôt en contact avec la police et en assistant aux auditions. Certains barreaux ont même, quant à eux, des accords spécifiques de fonctionnement avec la police comme c'est le cas pour les avocats de l'aide juridique de Dinant qui sont prévenus, à l'avance, en cas d'arrestation multiple, sans aucune information communiquées sur le dossier, pour pouvoir prévoir suffisamment d'avocats. Dans la majorité des cas, les avocats de Dinant reconnaissent donc que les policiers font bien leur travail. Quant au bureau d'aide juridique d'Anvers, ce dernier est parfois contacté à l'avance par le juge d'instruction lorsqu'une action spéciale se prépare et qu'il faudra des avocats supplémentaires disponibles. Parmi les avocats un peu plus réticents, il est dit que cette collaboration doit encore se développer car il y a encore pas mal de méfiance chez les policiers et qu'il faut que la formation de ces derniers insiste sur une correcte application de la loi et un strict respect des droits de la défense. Pour se familiariser avec ce mode de travail,

plusieurs avocats ont visité les commissariats de leur arrondissement judiciaire ou ont eu des réunions avec les zones de police de manière à comprendre les attentes des différents acteurs parties de la collaboration.

Au niveau des bureaux d'aide juridique de Mons, Dinant, et Anvers, les avocats font part de peu de concertations structurelles quant à la mise en œuvre de la loi Salduz. Cela semble être du, en partie, au fait qu'il y a eu un manque de temps pour établir des concertations vu le délai d'entrée en vigueur de la loi, le délai rapide de la grève menée par l'Ordre des barreaux francophones et germanophones du pays et/ou le fait qu'il y ait eu un manque de moyens structurels à certains endroits. Les avocats d'Anvers mentionnent, tout de même, une concertation prévue avec le procureur pour examiner ce qu'il en sera des mineurs sous Salduz dans le futur.

Au niveau de Tongres, il y a des concertations structurelles avec les juges d'instruction à la demande du président du tribunal et cela se déroule bien. A part ça, il y a une prochaine concertation prévue bientôt, avec deux procureurs, deux bâtonniers, le chef de la police judiciaire d'Hasselt et les chefs de corps de Gand et Beringen, pour faire une évaluation de l'application de la loi.

Au niveau de Bruxelles, une concertation structurelle a également eu lieu à l'initiative du barreau, avec les deux bâtonniers, les représentants de l'OBFG et l'OVB, les représentants des six zones de police, la police fédérale, le parquet, l'auditeur du travail et un représentant des juges d'instruction, et ce à plusieurs reprises. Elle est actuellement suspendue. A Bruxelles, également, des concertations structurelles entre les deux ordres et la conférence des bourgmestres ont été organisées afin de discuter du problème de la multiplication des lieux d'audition. Bruxelles ayant une situation particulière, ses avocats émettent le souhait que les SPF Justice réunissent les différents acteurs concernés pour trouver des solutions.

3.5. Besluit

In het kwalitatief luik werd een bevraging verricht omtrent de toepassing van de Salduz-wet. De interviews met de politie en de advocatuur, de schriftelijke bevraging van hun respectievelijke meldpunten en de rondetafelgesprekken met de parketten en de onderzoeksrechters vonden plaats in de loop van maanden april en mei 2012. De uitgebreide bevraging bestond in totaal uit vijftien interviews (met 56 bevroagde personen), vier rondetafelgesprekken (met 32 bevroagde personen) en de bijdrage van drie meldpunten. We geven hierna per thema de voornaamste bevindingen weer.

I. TOEPASSING VAN RECHTEN

VOOR ALLE VERDACHTEN

1) Verklaring van rechten

De meeste actoren die werden bevroagd achten de verklaring van rechten voldoende duidelijk en verstaanbaar. Sommigen onder hen benadrukken evenwel dat ze de inhoud van deze rechten soms opnieuw aan de verdachten moeten uitleggen. Deze bevinden zich op dat moment immers vaak in een stresssituatie of beschikken over onvoldoende intellectuele capaciteiten om deze te begrijpen. Daarnaast werden bepaalde moeilijkheden gemeld, zoals het gebruik van eenzelfde model voor de categorieën II en III, het gebruik bij verkeerszaken en het gebruik bij bepaalde verdachten zoals minderjarigen (omwille van een moeilijke juridische of een onaangepaste terminologie).

In het algemeen menen de bevroagde actoren dat deze verklaring in voldoende talen beschikbaar is. Sommige respondenten verklaren echter dat er bepaalde talen ontbreken en dat ze niet altijd zeker zijn van de nauwkeurigheid van de vertaling. Er wordt wel benadrukt dat er hiervoor steeds op een tolk beroep kan worden gedaan.

Sommige bevroagde personen vinden daarenboven dat de rechten te veel worden herhaald.

2) Kosteloze juridische bijstand

In de verklaring van rechten wordt vermeld dat de verdachte (categorie III of IV) het formulier kan opvragen (beschikbaar in de webapplicatie) waarin de wettelijke voorwaarden zijn opgenomen volgens dewelke een persoon recht heeft op volledige of gedeeltelijke gratis juridische bijstand. Volgens de politieagenten en advocaten wordt dit formulier niet automatisch door de verdachten gevraagd.

Tijdens de gesprekken met de politieagenten en advocaten is weliswaar vastgesteld dat dit formulier werd verward met het document "verklaring op eer" dat de verdachte van categorie IV, tijdens het overleg met zijn advocaat, moet invullen om recht te hebben op juridische bijstand. Wat betreft dit document, wordt benadrukt dat de verdachte soms moeilijkheden heeft om het exacte bedrag van zijn inkomen te bepalen. Volgens de advocaten kan het onmiddellijk aanhalen van deze kwestie eveneens de vertrouwensband tussen de advocaat en de verdachte in de weg staan.

Ten slotte vrezten enkele advocaten dat ze niet voor hun diensten zullen worden vergoed als de persoon uiteindelijk niet aan de voorwaarden voor gratis juridische bijstand voldoet. Bijgevolg stellen ze een ander systeem voor (zijnde het beginsel van het vermoeden van onvermogenheid).

VOOR VERDACHTEN CATEGORIE III

3) Verhoor op uitnodiging

Wat betreft de verhoren van categorie III, waarbij de verdachten recht hebben op een vertrouwelijk overleg met hun advocaat, blijken de politiediensten een voorkeur te hebben om gebruik te maken van de schriftelijke uitnodiging met vermelding van de feiten en rechten, in dit geval wordt de verdachte vermoed een advocaat te hebben geraadpleegd bij aanbieding voor verhoor. Slechts in uitzonderlijke gevallen wordt een uitnodiging zonder vermelding van feiten en rechten verstuurd indien dit noodzakelijk is in het belang van het onderzoek.

De verschillende bevroegde personen kunnen evenwel geen juiste inschatting geven van het aantal verdachten dat ook effectief voorafgaandelijk een advocaat heeft geraadpleegd, doch de indruk leeft dat dit slechts een minderheid betreft vooral om redenen van de financiële kost. De advocaten melden dat het vertrouwelijk overleg vooral plaats vindt bij verdachten die de nodige middelen hebben en meestal plaats vindt in hun kabinet, soms telefonisch en af en toe ter plaatse.

Wanneer geen gebruik wordt gemaakt van de schriftelijke uitnodiging met vermelding van de feiten en rechten, en de verdachte wenst een advocaat te raadplegen, bevestigen de politieagenten dat volgende praktijken worden gehanteerd: het verhoor wordt uitgesteld, de advocaat van de persoon komt onmiddellijk naar het politiebureau of de persoon heeft een telefonisch overleg met zijn eigen advocaat. De politie maakt ook melding dat soms van categorie III naar categorie IV wordt overgeschakeld.

De politie zou ook vragen krijgen van advocaten om tevens de verhoren categorie III te mogen bijwonen.

Tenslotte blijkt er op het terrein veel onduidelijkheid te bestaan in verband met minderjarige verdachten, waarbij de wet niet uitsluit dat zij ook schriftelijk uitgenodigd kunnen worden met vermelding van de feiten en rechten doch anderzijds stelt de wet dat zij geen afstand kunnen doen.

VOOR VERDACHTEN CATEGORIE IV

4) Recht op het inlichten van een vertrouwenspersoon

Sommige politieagenten geven aan dat verdachten vaak van dit recht gebruik maken. Bij andere politieagenten komt deze situatie zelden voor. De verdachten zouden eerder tot de voorleiding bij het parket wachten alvorens een naaste in te lichten.

Het uitstel van het inlichten van een vertrouwenspersoon op beslissing van een magistraat wordt weinig gebruikt. De parketten maken evenwel meer gebruik van deze mogelijkheid dan de onderzoeksrechters. Bovendien wijzen de onderzoeksrechters er op dat het voor hen moeilijk is dit uitstel toe te passen omdat ze er eigenlijk weinig zicht op hebben of de verdachte al dan niet heeft gevraagd om een vertrouwenspersoon in te lichten. Het uitstel van dit recht wordt voornamelijk overwogen wanneer er een risico op collusie of verdwijning van bewijsmateriaal bestaat.

Er wordt ook meegegeven dat het jammer is dat niet in de mogelijkheid tot uitstel van dit recht wordt voorzien voor minderjarigen (gelet op de Jeugdwet).

5) Recht op medische bijstand

Verdachten doen zelden op eigen initiatief beroep op het recht op medische bijstand, waarop ze in het kader van de toepassing van de wet recht hebben. De politieagenten vragen soms wel zelf een geneesheer wanneer ze dit aangewezen achten.

6) Permanentiedienst en webapplicatie

De advocaten staan vrijwillig in voor de Salduz-permanenties, met uitzondering van sommige balies waar er een verplichting voor stagiairs bestaat. In het begin van de toepassing van de

wet waren er geen of nauwelijks problemen met de permanentie, behalve in Franstalig Brussel. Sinds eind maart hebben de Belgische Franstalige en Duitstalige advocaten echter beslist om de permanenties op te schorten. Sindsdien is er eveneens langs Nederlandstalige kant een probleem op het vlak van beschikbaarheid, meer bepaald voor het vinden van advocaten op sommige plaatsen, tijdens de nacht, het weekend of bij grote zaken met meerdere verdachten. Het zijn vaak dezelfde advocaten die instaan voor de Salduz-permanenties. De advocaten zijn ontevreden over de laattijdige of niet onvoldoende geachte vergoeding van hun prestaties, tevens wijzen ze op de werklast. Ze vragen dat het probleem van de vergoedingen zo snel mogelijk zou worden geregeld. Hoewel ze dezelfde bekommernissen delen, worden de permanenties door de Nederlandstalige advocaten nog steeds verzekerd. Sommige magistraten merken op dat dit vragen oproept op het vlak van rechtsongelijkheid en vrezen voor problemen later in de procedure. Enkele stellen ook vragen bij de kwaliteit van de advocaten die meewerken aan de Salduz-permanentie (vaak stagiairs of advocaten die niet gemotiveerd zijn).

Om in overeenstemming te zijn met de wet, worden door de Franstalige politieagenten, ondanks de staking, de aanvragen tot aanstelling van een advocaat nog steeds ingevoerd in de webapplicatie. In de meeste zones wordt de voorziene termijn van twee uur afgewacht alvorens het verhoor te starten, verhoor dat dan niet in de aanwezigheid van een advocaat plaatsvindt. Bijgevolg zijn verschillende actoren vragende partij om niet te moeten wachten tot de termijn is verstreken alvorens het verhoor te kunnen aanvatten en vragen ze hiertoe een richtlijn van het College van procureurs-generaal.

Alle politieagenten en advocaten die werden bevroegd zijn tevreden over de webapplicatie. Er worden slechts enkele incidenten en een aantal problemen/moeilijkheden bij het gebruik ervan gemeld (voornamelijk door advocaten). Tevens wordt de webapplicatie in sommige gerechtelijke arrondissementen gebruikt om een advocaat in dossiers van categorie III aan te stellen. Bovendien verschilt het gebruik van de webapplicatie door de onderzoeksrechters naargelang en binnen eenzelfde gerechtelijk arrondissement. Daarbij duiken er regelmatig (juridische en praktische) problemen op bij het afzien van de bijstand van de advocaat voor de politie. Ten slotte zijn de parketten vragende partij voor een toegang tot de webapplicatie.

7) Voorafgaandelijk vertrouwelijk overleg

Uit de bevraging blijkt dat het recht om af te wijken van het voorafgaandelijk vertrouwelijk overleg nauwelijks of niet wordt toegepast. Dit wordt ook in de kwantitatieve analyse bevestigd. Magistraten overwegen een dergelijke afwijking wanneer er een risico op collusie of verdwijning van bewijsmateriaal bestaat, betrokkenheid van de vertrouwenspersoon bij de feiten, gijzeling, enz.

Wat betreft het telefonisch afstandscontact hebben de bevroegde actoren vastgesteld dat, wanneer een verdachte overweegt om af te zien van de bijstand van een advocaat en vervolgens een telefonisch afstandscontact plaatsvindt met een advocaat van de permanentiedienst, de verdachte vaak nog van mening verandert en toch de bijstand voor de verdere procedure vraagt. Soms wordt dan door de politie evenwel een vertrouwelijk overleg geweigerd, omdat er al een telefonisch gesprek is geweest (er kan dan wel nog een bijkomend vertrouwelijk overleg plaatsvinden bij de start van het verhoor). Er wordt ook opgemerkt dat het telefonisch afstandscontact bij de verdachte soms tot wrevel leidt, deze heeft immers duidelijk zijn voornemen te kennen gegeven om niet met een advocaat te willen handelen en wenst dan geen verdere administratieve rompslomp.

Alle bevroegde advocaten en politieagenten geven aan dat het voorafgaandelijk vertrouwelijk overleg vaak ter plaatse plaatsvindt. Op sommige plaatsen is het telefonisch overleg evenwel een gangbare praktijk.

Wat betreft de voor het vertrouwelijk overleg voorziene infrastructuur, geven de politieagenten aan dat er bepaalde aanpassingen werden gedaan. In de kleine politiezones en in sommige diensten van de federale politie was het evenwel « la débrouillardise », de mogelijkheid tot infrastructurele aanpassingen is afhankelijk van de financiële middelen. Eén gerechtelijk arrondissement beschikt over een specifieke infrastructuur (CISAM) met een centralisering

van de verhoorplaatsen, wat door bepaalde advocaten werd op prijs gesteld die nu bijgevolg de opschorting van de activiteiten van het CISAM betreuren⁵⁴. De infrastructuur bij de onderzoeksrechters en het parket is evenwel niet altijd optimaal. Tot slot melden de bevroegde actoren enkele incidenten en moeilijkheden, voornamelijk inzake de vertrouwelijkheid van het overleg.

8) Bijstand tijdens het verhoor

Uit onze bevraging blijkt dat het recht om af te wijken van de bijstand tijdens het verhoor nauwelijks of niet wordt toegepast. Dit wordt ook in de kwantitatieve analyse bevestigd (de redenen die worden aangehaald zijn dezelfde als bij het vertrouwelijk overleg).

Verder zien verdachten zelden af van de bijstand van een advocaat wanneer een voorafgaandelijk vertrouwelijk overleg ter plaatste heeft plaatsgevonden. Enkele onderzoeksrechters vermelden eveneens dat sommige advocaten eerder verkiezen om ter plaatse gaan voor de bijstand bij de onderzoeksrechter (een telefonisch overleg of geen bijstand heeft dan plaatsgevonden bij de politie).

Vervolgens is vastgesteld dat in de praktijk soepel wordt omgegaan met de plaats van de advocaat: op sommige plaatsen zit de advocaat overeenkomstig de COL 8/2011 achter de verdachte, op andere plaatsen zit hij ernaast. De manier waarop de advocaten hun rol kunnen vervullen, eventueel meer actief, lijkt sterk afhankelijk te zijn van de politieagent of onderzoeksrechter. Niettemin lijkt het er op dat de meeste advocaten een eerder passieve waarnemende rol bij de politie hebben (zo worden er zelden opmerkingen geformuleerd bij het nalezen van het PV), terwijl hun rol meer actief is bij de onderzoeksrechters. Meerdere onderzoeksrechters geven aan dat de tussenkomsten van advocaten op het einde van het verhoor wel nuttig kunnen zijn met het oog op een vrijheid onder voorwaarden. Er wordt verder weinig melding gemaakt van incidenten tijdens het verhoor. De weinige gevallen hebben betrekking op de toegang tot het dossier of de houding en de plaats van de advocaat tijdens het verhoor.

Wat betreft het onderbreken van het verhoor voor een bijkomend vertrouwelijk overleg, geeft de politie aan dat dit voornamelijk voor zware feiten wordt gevraagd. Dit gebeurt vaak op verzoek van de advocaten (om de cliënt bij te sturen, overleg te plegen over nieuwe feiten,...).

Er wordt ook nog op gewezen dat enkele parketten reeds uitzonderlijk verhoren bij de politie of de onderzoeksrechter hebben bijgewoond. De vraag is daarbij gerezen of de parketten hun rol in de verhoren niet moeten opeisen om het evenwicht te behouden. Sommigen menen van wel, anderen geven aan dat dit evenwel moeilijk praktisch haalbaar en nuttig zou zijn en sowieso de politie en de onderzoeksrechter een leidende rol hebben en instaan voor het bewaken van het verhoor. Sommige parketten nemen daarenboven ook eigen verhoren af binnen de termijn van 24 uur (eventueel verlengd), een praktijk die vaker voorkomt bij de Franstalige parketten. Niettemin lijkt met de Salduz-wet dit soort verhoren te zijn verminderd.

De verdachten maken tijdens de politieverhoren weinig gebruik van hun zwijgrecht (dit wordt bevestigd door de cijfers van de lokale politie in het kwantitatieve luik). Verschillende actoren geven aan dat de aanwezigheid van de advocaat veeleer zorgt voor meer medewerking en soms bekentenissen door de verdachte. Sommige politieagenten en onderzoeksrechters bemerken evenwel dat het zwijgrecht voor zware feiten wel vaker wordt ingeroepen, wat voorheen ook soms reeds het geval was. Anderen stellen dan weer een ietwat groter gebruik van dit recht vast, o.a. wanneer sommige advocaten geen toegang tot het dossier hebben verkregen.

Ten slotte blijkt dat, volgens de meeste bevroegde actoren, de audiovisuele opname van de verhoren op heden weinig wordt gebruikt en dit omwille van een gebrek aan middelen. Slechts enkele politiediensten gebruiken de audiovisuele opname ter controle van het verhoor meer of zelfs systematisch. Niettemin blijken talrijke bevroegde actoren hier voorstander van

⁵⁴ Sinds 8 mei heeft het CISAM zijn activiteiten tijdelijk voor 6 maanden geschorst.

te zijn, voor alle feiten of enkel voor de zwaardere, en dit onder meer om toe te zien op het goede verloop van het verhoor. Het wordt gezien als een "objectief controlemiddel".

9) Bijstand van tolken

Wat betreft de bijstand van tolken kunnen er moeilijkheden zijn om een tolk te vinden die 's nachts beschikbaar is of een minder voorkomende taal spreekt. Volgens alle actoren waren deze moeilijkheden er echter eveneens reeds voor de inwerkingtreding van de Salduz-wet.

Nagenoeg in alle gevallen treedt dezelfde tolk op tijdens het voorafgaandelijk vertrouwelijk overleg als tijdens het verhoor. Hoewel er deontologische bedenkingen zijn gemaakt, hebben er zich in de praktijk nog geen echte moeilijkheden gesteld. Tijdens het verhoor zijn er trouwens nauwelijks tot geen incidenten gemeld omtrent de bijstand van tolken.

10) Bevel tot verlenging

Hoewel sommige actoren aangeven dat het niet altijd gemakkelijk is om de termijn van 24 uur na te leven, hebben op heden slechts weinig parketmagistraten een bevel tot verlenging gevorderd en hebben weinig onderzoeksrechters reeds een bevel tot verlenging verleend. Volgende redenen worden door de magistraten aangehaald voor het gebruik ervan: nood aan bijkomend onderzoek, geen tolk,... De meeste onderzoeksrechters pleiten in feite voor een restrictief gebruik van deze maatregel, terwijl één enkele onderzoeksrechter zich volledig tegen het principe van de verlenging kant.

11) Reconstructie feiten

Sinds de inwerkingtreding van de Salduz-wet, hebben nog maar weinig reconstructies van de feiten in aanwezigheid van advocaten plaatsgevonden. Wanneer ze worden georganiseerd, worden ze in het algemeen als positief ervaren. Sommige actoren leggen evenwel de nadruk op enkele praktische en organisatorische problemen en vermelden een soms ietwat gespannen sfeer tussen de verdachte en het slachtoffer. Tevens is er de vraag dat het verloop van de reconstructie wettelijk zou worden verduidelijkt.

II. ALGEMENE INTERNE WERKING

12) Bepalingen uit COL 8/2011

Voor de meeste bevroegde politieagenten en parketmagistraten is het werken met de categorieën duidelijk en praktisch. De politiediensten ervaren evenwel soms enkele moeilijkheden bij het bepalen of een feit onder categorie II of III, dan wel categorie III of IV valt. Sommige procureurs des Konings hebben trouwens richtlijnen uitgevaardigd met betrekking tot de keuze van categorie of hebben een lijst verspreid met richtlijnen voor bepaalde misdrijven.

Enkele parketten wijzen er op dat op verschillende manieren te werk wordt gegaan wanneer er tijdsgebrek is om het dossier te behandelen. Het verhoor wordt uitgesteld (op uitnodiging), het eerste verhoor wordt door de onderzoeksrechter verricht of een bevel tot verlenging wordt verleend door de onderzoeksrechter.

Bovendien werden enkele opmerkingen over specifieke fenomenen of personen geformuleerd. In eerste instantie blijkt de categoriekeuze (III of IV) inzake intrafamiliaal geweld moeilijk. Terwijl deze keuze in sommige gerechtelijke arrondissementen geval per geval wordt bepaald in functie van de omstandigheden of de ernst van de feiten, valt dit soort feiten in andere arrondissementen automatisch onder categorie IV. Vervolgens zijn moeilijkheden aangehaald omtrent minderjarige verdachten. Sommige actoren wijzen op de moeilijkheid om verplicht een advocaat aan te duiden, terwijl de ouders reeds een advocaat hebben gekozen, of bij gebrek aan middelen geen advocaat wensen. Ook andere vragen zijn gerezen: aan wie moet de uitnodiging voor een minderjarige worden overhandigd, moet bij de

opgeroepen minderjarige worden nagegaan of hij vooraf een advocaat heeft geraadpleegd? Ten slotte halen sommige actoren, voor minderjarige slachtoffers of getuigen, nog de tegenstrijdigheid aan tussen de verplichting om de feiten bij de aanvang van het verhoor van minderjarige slachtoffers of getuigen ter kennis te brengen en de noodzaak om het verhoor op een niet suggestieve wijze te voeren.

Daarnaast werden nog een aantal opmerkingen over specifieke gevallen van COL 8/2011 geformuleerd. De actoren vragen zich welke vragen tijdens een huiszoeking nog kunnen worden gesteld om te vermijden dat deze als een verhoor in het kader van Salduz wordt beschouwd. De actoren wijzen er ook op dat de seiningen onvoldoende informatie bevat over de gewenste categorie van verhoor. De procureur des Konings van Antwerpen heeft hiertoe een richtlijn opgesteld. Sommige actoren zouden graag over een nationale omzendbrief beschikken die de seiningen regelt.

Volgens de meeste bevroegde politieagenten volstaan de modellen van PV die in ISLP en FEEDIS zijn opgenomen. Sommige politiediensten hebben deze wel moeten aanpassen om ze binnen hun zone te kunnen gebruiken. In het algemeen moeten hieraan nog kleine verbeteringen worden aangebracht.

13) Impact op de interne werking

Uit de bevraging blijkt dat de Salduz-wet een effect heeft op enerzijds de werkwijze van de verschillende actoren en anderzijds de werklust. Voor de politieagenten en magistraten zorgt dit voor een toename van het aantal administratieve taken, een langere behandelingstijd van elk dossier en een grotere inzet van personeel voor de politieagenten. Bovendien stellen de parketmagistraten vast dat de politieagenten meer contact met hen opnemen om de categorie van de zaak te bepalen. De advocaten ondervinden voornamelijk problemen door de wachttijd en de moeilijkheid om hun agenda te regelen. Voor het bureau van juridische bijstand heeft dit een aanzienlijke bijkomende werklust tot gevolg.

De politieagenten geven aan dat ze voorheen al regelmatig beroep deden op de technische en wetenschappelijke politie en dat dit belang nog is toegenomen, weliswaar is er een gebrek aan middelen.

De indrukken van de actoren over het effect van de Salduz-wet op het aantal vrijheidsbenemingen, voorleidingen van het parket en aanhoudingsbevelen zijn uiteenlopend. Sommige actoren die werden bevroegd hebben immers de indruk dat de wet hierop geen enkele invloed heeft. Andere actoren, waaronder de meeste parketten, maken melding van een zekere invloed op het aantal vrijheidsbenemingen (vooral een daling bij het begin van de toepassing van de wet door een groter aantal uitnodigingen). De advocaten hebben ten slotte de indruk dat de Salduz-wet een matigend effect heeft of zorgt voor een daling van het aantal aanhoudingsbevelen van onderzoeksrechters. Er is ook sprake van een impact op het aantal vrijheid onder voorwaarden, gezien de advocaten relevante elementen kunnen aanbrengen (ook de cijfers in het kwantitatief luik geven dit aan, maar het is nog te vroeg om hieruit conclusies uit te trekken).

14) Samenwerking met andere actoren

De meeste bevroegde actoren lijken tamelijk tevreden over de tot stand gebrachte samenwerking. Na een snelle aanpassingsperiode heeft iedereen elkaar leren kennen en respecteren. Dit heeft in de praktijk trouwens reeds voor de inwerkingtreding van de Salduz-wet geleid tot bepaalde samenwerkingsakkoorden tussen sommige balies, de politie, de parketten of onderzoeksrechters, alsook tot het opzetten van een bepaalde structurele overlegmomenten tussen deze partners. Sommige van deze overlegmomenten (vooral tussen de politie en de parketten) werden na de inwerkingtreding van de Salduz-wet voort gezet.

De samenwerking tussen de advocaten en de politie blijkt sterk af te hangen van de relatie tussen de balies en de lokale politiediensten. De inbreng van de advocaten wordt vaak positief ervaren. Tijdens het verhoor en het onderzoek kunnen ze een meerwaarde leveren.

III. SUGGESTIES TOT WETSWIJZIGINGEN

Op wettelijk vlak dienen we vooreerst op te merken dat tijdens de interviews en de rondetafelgesprekken werd vastgesteld dat de Salduz-wet en de relevante omzendbrieven niet altijd goed gekend zijn bij de actoren op het terrein.

Verschillende actoren die werden bevraagd hebben verder enkele wetswijzigingen gesuggereerd. Ten eerste zijn meerdere actoren voorstander van een audiovisuele opname ter controle van het verhoor. Met het oog hierop stipuleren ze wel enkele randvoorwaarden. Naast de nodige financiële middelen wijzen ze op de noodzaak aan een wettelijke regeling. Met name dient de audiovisuele opname van het verhoor als controlemiddel gedifferentieerd te worden van deze als bewijsmiddel (art. 112*ter* Wetboek van Strafvordering).

Verder stelt zich tevens een probleem bij het audiovisueel verhoor van minderjarige slachtoffers of getuigen betreffende de verplichte mededeling van feiten versus het stellen van suggestieve vragen.

Bovendien is de vraag gerezen of er geen nood is aan een wettelijke definiëring van het begrip verhoor, met name wanneer het verhoor aanvangt.

Tenslotte zou de wedersamenstelling te vaag zijn geregeld in de wet en dient de werkwijze en de rol van de advocaat te worden gepreciseerd. Daarnaast zouden er uitzonderingen mogelijk moeten zijn omwille van veiligheidsredenen.

3.6. Conclusion

D'un point de vue qualitatif, des personnes ont été questionnées concernant l'application de la loi Salduz. Des interviews avec la police et le barreau, le questionnement écrit de leurs points de contact respectifs et des tables rondes avec les parquets et les juges d'instruction ont eu lieu durant les mois d'avril et mai 2012. La consultation effectuée représente au total quinze interviews (avec 56 personnes interrogées), quatre tables rondes (avec 32 personnes interrogées) et la contribution de trois points de contact. Nous donnons ci-après un aperçu, par thème, des principales constatations.

I. APPLICATION DES DROITS

POUR TOUS LES SUSPECTS

1) Déclaration des droits

Une majorité des acteurs interrogés considère que la déclaration des droits est suffisamment claire et compréhensible. Néanmoins, certains d'entre eux soulignent qu'il est parfois nécessaire qu'ils réexpliquent le contenu de ces droits au suspect se trouvant souvent dans un état de stress à ce moment-là ou ne possédant pas les capacités intellectuelles suffisantes pour comprendre. De plus, des difficultés ont été relevées telles que l'utilisation d'un même modèle de déclaration pour les catégories II et III, l'emploi en matière de circulation routière et l'emploi pour certains suspects dont les mineurs (à cause des termes juridiques complexes ou inappropriés).

Dans l'ensemble, les acteurs interrogés considèrent que cette déclaration est disponible dans suffisamment de langues. Néanmoins, quelques personnes interrogées affirment qu'il manque certaines langues et qu'ils ne sont pas toujours sûrs de la justesse de la traduction. Ceci dit, il est souligné qu'il est toujours possible de faire appel à un interprète.

En outre, certaines personnes interrogées trouvent qu'il y a trop de répétition des droits.

2) Aide juridique gratuite

La déclaration des droits mentionne que le suspect (qu'il soit de catégorie III ou IV) peut demander le formulaire (disponible dans l'application web) reprenant les conditions légales permettant de bénéficier de l'aide juridique totalement ou partiellement gratuite. Selon les policiers et avocats, les suspects ne demanderaient pas, d'initiative, ce formulaire.

Néanmoins, durant les entretiens avec les policiers et avocats, nous avons constaté que ceux-ci le confondaient avec le document « déclaration sur l'honneur » que le suspect de catégorie IV doit remplir avec son avocat lors de la concertation afin de bénéficier de l'aide juridique. Concernant ce document, il est souligné qu'il est parfois difficile, pour le suspect, de déterminer le montant précis de ces revenus. Le fait d'aborder cette question en premier lieu peut également, selon les avocats, entraver la relation de confiance entre l'avocat et le suspect.

Finalement, quelques avocats craignent de ne pas être dédommagés pour leurs prestations si, au final, la personne ne remplit pas les conditions d'aide juridique gratuite. Ainsi, ils proposent un autre système (principe de la présomption d'indigence).

POUR LES SUSPECTS DE CATEGORIE III

3) Audition sur convocation

En ce qui concerne les auditions de catégorie III où les suspects ont le droit à une concertation confidentielle avec leur avocat, il semble que les services de police préfèrent utiliser la convocation écrite avec mention des faits et droits, car dans ce cas, le suspect est présumé avoir consulté un avocat au moment de sa présentation pour l'audition. Une convocation sans mention des faits et droits est uniquement envisagée dans des cas exceptionnels si cela s'avère nécessaire dans l'intérêt de l'enquête.

Les différentes personnes interrogées ne peuvent pas fournir une estimation précise du nombre de suspects qui ont effectivement consulté préalablement un avocat mais ils ont l'impression que cela concerne seulement une minorité d'entre eux et ce, en raison du coût financier. Les avocats mentionnent que la concertation confidentielle préalable prend surtout place pour les suspects qui ont suffisamment de moyens et se déroulera généralement au cabinet de l'avocat ou parfois, par téléphone et de temps en temps sur place.

Lorsque la personne se présente pour l'audition et souhaite encore consulter un avocat, les policiers confirment que ces différentes pratiques existent : l'audition est reportée, l'avocat de la personne se déplace immédiatement au commissariat ou la personne a une concertation téléphonique avec son propre avocat. La police mentionne également que le suspect passe parfois de la catégorie III à IV.

La police semble recevoir des demandes de la part des avocats pour pouvoir également assister aux auditions de catégorie III.

Finalement, mentionnons qu'il existe encore sur le terrain beaucoup d'imprécisions au sujet des mineurs suspects dans le sens où la loi n'exclut pas qu'ils peuvent également être convoqués en leur mentionnant les faits et droits mais elle prévoit en même temps qu'ils ne peuvent pas renoncer à l'assistance d'un avocat.

POUR LES SUSPECTS DE CATEGORIE IV

4) Droit d'informer une personne de confiance

Certains policiers signalent que les suspects sollicitent souvent ce droit alors que d'autres rencontrent plus rarement la situation. Ces derniers ajoutent que les suspects préféreront attendre une mise à disposition du parquet avant de prévenir un proche.

Concernant la possibilité offerte aux magistrats de reporter ce droit, il semble que cette possibilité soit peu utilisée et, dans ce cas, plutôt par le parquet que par les juges d'instruction. De plus, les juges d'instruction font remarquer qu'il est difficile, pour eux, d'appliquer ce report vu qu'ils n'ont pas de vision précise quant au fait que le suspect ait demandé ou non à avertir une personne de confiance. Le report de ce droit est, quant à lui, envisagé principalement en cas de risque de collusion ou de disparition des preuves.

En outre, il est aussi regretté que la possibilité de report de ce droit ne soit pas prévue pour les mineurs (vu la loi de la jeunesse).

5) Droit à l'assistance médicale

Concernant le droit à l'assistance médicale dont peuvent bénéficier les suspects dans le cadre de l'application de la loi, il semble qu'il y ait très peu de suspects qui la demandent de leur propre initiative. Par contre, il arrive parfois que des policiers fassent appel à un médecin s'ils l'estiment utile.

6) Service de permanence et application web

Les avocats assurent les permanences Salduz de manière volontaire à l'exception de certains barreaux où il y a une obligation pour les stagiaires. Au début de l'application de la loi, la permanence n'a pas ou peu posé de problèmes sauf à Bruxelles francophone. Depuis fin mars, les avocats francophones et germanophones du pays ont donc décidé de

suspendre ces permanences. Depuis lors, du côté néerlandophone, il y a également un problème de disponibilité, il est notamment difficile de trouver des avocats, à certains endroits, pendant la nuit, le weekend ou lors de grosses affaires avec plusieurs suspects. Ce sont souvent les mêmes avocats qui assurent les permanences Salduz. Les avocats ne sont pas satisfaits du retard ou de l'insuffisance du dédommagement de leurs prestations ainsi que de la charge de travail. Afin de résoudre le problème du dédommagement des avocats, ils demandent que cela soit réglé le plus vite possible. Quant aux avocats néerlandophones, bien qu'ils partagent les mêmes revendications, ils continuent actuellement d'assurer les permanences. Concernant les magistrats, certains se posent alors des questions concernant l'inégalité juridique et les problèmes ultérieurs que cela peut engendrer au niveau de la procédure. Quelques uns s'interrogent également sur la qualité des avocats qui participent à la permanence Salduz (souvent des stagiaires ou des avocats qui ne sont pas motivés).

Ceci dit, malgré la grève, les policiers francophones continuent d'encoder les demandes de désignation d'un avocat dans l'application web et ce, afin d'être en conformité avec la loi. Dans la plupart des zones, on attend le délai initial de deux heures avant de débiter l'audition qui se déroule alors, en principe, sans la présence d'un avocat. Par conséquent, divers acteurs sont demandeurs de ne plus devoir attendre l'expiration du délai pour pouvoir commencer l'audition et souhaitent qu'une directive du Collège des Procureurs-généraux règle cette question.

Concernant l'application web, l'ensemble des policiers et avocats interrogés en est satisfait. Seuls quelques incidents et un certain nombre de problèmes/difficultés d'utilisation du système sont évoqués (surtout pour les avocats). Ajoutons qu'il semble que, dans certains arrondissements judiciaires, l'application web soit également utilisée pour désigner un avocat dans les dossiers de catégories III. De plus, l'utilisation de l'application web par les juges d'instruction varie selon et au sein des arrondissements judiciaires. Un problème (juridique et pratique) peut se poser s'il y a eu une renonciation à l'assistance d'un avocat devant la police. Enfin, les parquets sont demandeurs d'un accès à l'application web.

7) Concertation confidentielle préalable

Il ressort de notre questionnaire que le droit de déroger à la concertation confidentielle préalable est peu ou pas appliqué, ce qui est confirmé également dans l'analyse quantitative. Ceci dit, le report de ce droit peut, quant à lui, être envisagé par les magistrats en cas de risque de collusion ou de disparition des preuves, de participation de la personne de confiance dans les faits, de prise d'otage,...

Quant à la renonciation téléphonique, les acteurs interrogés ont constaté que, lorsque le suspect envisage de renoncer à une concertation confidentielle préalable avec un avocat et qu'il a un contact téléphonique de renonciation avec l'un des avocats du service de la permanence, le suspect change régulièrement d'avis et demande tout de même l'assistance d'un avocat pour le reste de la procédure. Parfois, la police refuse encore une concertation confidentielle car il y a déjà eu une conversation téléphonique (une concertation confidentielle supplémentaire peut cependant toujours prendre place au début de l'audition). Il est également noté que le contact téléphonique de renonciation suscite parfois chez le suspect une certaine irritation car celui-ci a clairement manifesté son souhait de ne pas s'entretenir avec un avocat et ne désire pas d'autres tracasseries administratives.

En ce qui concerne le lieu de la concertation confidentielle préalable, cette dernière se déroule, souvent, sur place selon l'ensemble des avocats et policiers interrogés. A certains endroits, l'entretien téléphonique est une pratique courante.

Concernant l'infrastructure prévue pour la concertation confidentielle, les policiers mentionnent qu'un certain nombre d'adaptations ont été réalisées. Néanmoins, dans les petites zones de police et dans certains services de la police fédérale, c'est plutôt de la « débrouillardise » étant donné que les adaptations d'infrastructure dépendent des moyens financiers. Un arrondissement judiciaire bénéficie d'une infrastructure spécifique (CISAM) permettant la centralisation des lieux d'audition, ce qu'apprécient certains avocats qui

regrette donc la suspension des activités du CISAM⁵⁵. En ce qui concerne les infrastructures à la disposition des juges d'instruction et du parquet, celles-ci ne sont pas toujours optimales. Au final les acteurs interrogés relèvent quelques incidents et difficultés surtout concernant la confidentialité de l'entretien.

8) Assistance pendant l'audition

Il ressort de notre questionnement que le droit de déroger à l'assistance pendant l'audition est peu ou pas appliqué, ce qui est confirmé également dans l'analyse quantitative (les raisons mentionnées sont les mêmes que pour la concertation confidentielle).

De plus, il est rare que les suspects renoncent à l'assistance de l'avocat lorsqu'il y a eu une concertation confidentielle préalable sur place. Quelques juges d'instruction mentionnent également que certains avocats choisissent plutôt de se rendre sur place pour l'assistance auprès du juge d'instruction (en ayant eu une concertation téléphonique ou qu'il n'y ait pas eu d'assistance auprès de la police).

En outre, nous observons que la place de l'avocat semble être appliquée dans la pratique avec souplesse : à certains endroits, l'avocat se situe derrière le suspect conformément à la COL 8/2011 alors qu'en d'autres endroits, il se place à côté de lui. La manière dont les avocats peuvent remplir leur rôle, éventuellement plus actif, semble dépendre fortement du policier ou du juge d'instruction. Néanmoins, il semble que la majorité des avocats adoptent plutôt un comportement passif d'observateur auprès de la police (par exemple, des remarques sont rarement formulées lors de la relecture du PV) tandis que leur rôle est plus actif auprès des juges d'instruction. Ceci dit, plusieurs juges d'instruction mentionnent que les interventions des avocats, faites à la fin de l'audition, peuvent être utiles en vue d'une mise en liberté sous conditions. Peu d'incidents sont signalés pendant l'audition et les rares cas existants portent sur l'accès au dossier ou l'attitude et la place des avocats pendant l'audition.

Concernant la possibilité d'interruption de l'audition pour une concertation confidentielle supplémentaire, la police mentionne que cette interruption est surtout exigée pour des faits graves. Lorsque cette interruption a lieu, cette dernière est souvent demandée par les avocats (en vue de recadrer le client, de se concerter sur de nouveaux faits,...).

Mentionnons encore que quelques parquets ont déjà, exceptionnellement, assisté à des auditions menées auprès de la police ou du juge d'instruction. La question se pose de savoir si les parquets ne doivent pas réclamer un rôle dans l'audition afin de conserver un équilibre. Certains le pensent, d'autres indiquent que cela est difficilement réalisable dans la pratique et inutile. De toute façon, la police et les juges d'instruction ont un rôle dirigeant et sont responsables du bon déroulement de l'audition. De plus, certains parquets mènent leurs propres auditions dans le délai de 24 heures (éventuellement prolongé), cette pratique est plus courante au niveau des parquets francophones. Néanmoins, la loi Salduz semble avoir provoqué une diminution de ce type d'audition.

En ce qui concerne le droit au silence, il semble que les suspects invoquent rarement durant les auditions leur droit au silence (comme confirmé par les chiffres de la police locale présentés dans le volet quantitatif). Selon la plupart des acteurs rencontrés, la présence de l'avocat susciterait plutôt une plus grande collaboration voire même des aveux de la part du suspect. Certains policiers et juges d'instruction précisent, néanmoins, que le droit au silence est plus souvent invoqué, pour des faits graves, mais cela était déjà, parfois, le cas auparavant. D'autres constatent une utilisation un peu plus importante de ce droit, entre autre, lorsque certains avocats n'ont pas reçu l'accès au dossier.

Finalement, selon la plupart des acteurs interrogés, l'utilisation de l'enregistrement audiovisuel des auditions soit, à l'heure actuelle, une pratique peu fréquente et ce, en raison de moyens insuffisants. En effet, seuls quelques services de police l'utilisent plus souvent voire systématiquement pour contrôler l'audition. Néanmoins, de nombreux acteurs interrogés sont partisans d'une telle pratique – pour tous les faits ou ceux les plus graves – et

⁵⁵ Le CISAM a suspendu momentanément ses activités depuis le 8 mai pour une durée de 6 mois.

ce, entre autres, pour veiller au bon déroulement de l'audition car ils considèrent que c'est un « moyen de contrôle objectif ».

9) Assistance des interprètes

Concernant l'assistance des interprètes, il semble qu'il puisse y avoir des difficultés pour trouver un interprète disponible la nuit ou pour une langue moins courante. Néanmoins, selon l'ensemble des acteurs, ces difficultés sont antérieures à l'entrée en vigueur de la loi Salduz.

De plus, le même interprète intervient, dans presque tous les cas, lors de la concertation confidentielle préalable et lors de l'audition ce qui peut susciter une réflexion déontologique mais ne semble pas, pour autant, poser de réelles difficultés dans la pratique. D'ailleurs, peu voire pas d'incidents sont à signaler au sujet de l'assistance des interprètes durant l'audition.

10) Ordonnance de prolongation

Jusqu'à présent, bien que certains acteurs signalent qu'il n'est pas toujours facile de respecter le délai de 24 heures prévu par la loi, peu de magistrats de parquet ont déjà requis une ordonnance de prolongation et peu de juges d'instruction en ont déjà prises. Ces magistrats indiquent les raisons suivantes pour lesquelles ils l'utilisent : nécessité d'une enquête complémentaire, pas d'interprète,... Concernant les juges d'instruction, la plupart d'entre eux plaident pour une utilisation restrictive de la mesure, un est tout à fait contre le principe même d'une prolongation.

11) Reconstitution des faits

Depuis l'entrée en vigueur de la loi Salduz, il semble qu'il y ait eu peu de reconstitutions en présence d'avocats. Ceci dit, lorsqu'elles s'organisent, elles sont généralement vécues de façon positive. Néanmoins, certains acteurs soulignent quelques problèmes pratiques et organisationnels et mentionnent le climat parfois un peu tendu entre le suspect et la victime. En outre, il y a un besoin de précision légale quant à la manière dont doit se dérouler la reconstitution des faits.

II. FONCTIONNEMENT INTERNE GENERAL

12) Disposition de la COL 8/2011

Pour la majorité des policiers et magistrats de parquet interrogés, le fait de travailler avec des catégories est clair et pratique. Cependant, les services policiers éprouvent parfois quelques difficultés pour déterminer ce qui constitue un fait de catégorie II ou III ou de catégorie III ou IV. Certains procureurs du Roi ont, d'ailleurs, pris des directives contenant des indications quant au choix de la catégorie ou établit une liste avec des indications au sujet des infractions.

Quelques parquets font remarquer, qu'en cas de manque de temps pour traiter le dossier, différentes pratiques existent : l'audition est reportée (sur convocation), la première audition est faite par le juge d'instruction ou une ordonnance de prolongation est décernée par le juge d'instruction.

De plus, quelques remarques ont été émises au sujet de phénomènes ou personnes spécifiques. Tout d'abord, il apparaît que le choix de la catégorie (III ou IV) en matière de violence familiale reste délicat. En effet, alors que dans certains arrondissements judiciaires, ce choix se fait au cas par cas en fonction des circonstances ou de la gravité des faits, dans d'autres arrondissements, ce type de fait relève d'office de la catégorie IV. Ensuite, des difficultés ont été mentionnées concernant des mineurs suspects. Certains acteurs signalent la difficulté de désigner obligatoirement un avocat alors que les parents en ont déjà choisi un ou n'en désirent pas car ils n'en ont pas les moyens. D'autres questions sont également soulevées : à qui faut-il remettre la convocation pour un mineur, faut-il vérifier auprès du mineur convoqué s'il a préalablement consulté un avocat ? Enfin, certains acteurs relèvent

aussi, en ce qui concerne les mineurs victimes ou témoins, la contradiction entre l'obligation de notifier les faits au début des auditions de mineurs victimes ou témoins et la nécessité de ne pas mener l'audition de façon suggestive.

En outre, un certain nombre d'observations ont également été formulées concernant des cas particuliers de la COL 8/2011. Plus précisément, en ce qui concerne la perquisition, les acteurs s'interrogent quant à savoir quelles questions peuvent encore être posées pendant la perquisition pour éviter que cela soit considéré comme une audition dans le cadre de Salduz. Les acteurs font aussi remarquer que les signalements ne contiennent pas assez d'informations claires sur le type de catégorie d'audition souhaitée. Le procureur du Roi d'Anvers a établi une directive à cet égard. Un certain nombre d'acteurs aimeraient aussi disposer d'une circulaire nationale réglant la question du signalement.

La plupart des policiers interrogés considèrent que les modèles de PV's prévus dans ISLP et FEEDIS sont satisfaisants bien que certains services de police aient du les adapter pour pouvoir les utiliser au sein de leur zone et que, de manière générale, de petites améliorations sont encore nécessaires.

13) Impact sur le fonctionnement interne

Il ressort de nos entretiens que la loi Salduz a un impact, d'une part, sur la manière de travailler des divers acteurs rencontrés et, d'autre part, sur la charge de travail. En effet, cela entraîne pour les policiers et magistrats une augmentation des tâches administratives, un allongement du temps de gestion par dossier ainsi qu'une mobilisation importante de personnel supplémentaire pour les policiers. De plus, les magistrats de parquet constatent que les policiers prennent, d'ailleurs, d'avantage contact avec eux pour déterminer la catégorie dont il s'agit. Quant aux avocats, ces derniers rencontrent surtout des problèmes dus au temps d'attente et à la difficulté d'adapter leur agenda. En ce qui concerne le bureau d'aide juridique, cela lui occasionne une importante charge de travail supplémentaire.

En ce qui concerne l'utilisation de la police technique et scientifique, les policiers mentionnent qu'ils y recouraient déjà pas mal auparavant et qu'elle suscite un intérêt encore plus important mais qu'il y a un manque de moyens.

Parmi les acteurs rencontrés, ces derniers ont des impressions divergentes quant à l'impact de la loi Salduz sur le nombre de privations de liberté, de mises à disposition du parquet et de mandats d'arrêts. Certains acteurs interrogés ont l'impression que la loi n'a aucune influence sur cela. D'autres acteurs, parmi lesquels la plupart des parquets, mentionnent une certaine influence sur le nombre de privations de liberté.

En effet, la majorité des services de police et les juges d'instruction interrogés ont l'impression que la loi n'a aucune influence sur cela. La plupart des parquets et avocats mentionnent, quant à eux, une certaine influence sur le nombre de privations de liberté (certainement, une diminution au début de l'application de la loi due à un usage plus important de convocations). Enfin, les avocats ont l'impression que la loi Salduz a un effet modérateur ou entraîne une diminution du nombre de mandats d'arrêt des juges d'instruction ainsi qu'un impact sur la liberté sous conditions du fait que les avocats peuvent apporter des éléments pertinents (les chiffres dans le volet quantitatif vont aussi dans cette direction, mais il est prématuré d'en tirer des conclusions).

14) Collaboration avec les autres acteurs

La grande majorité des acteurs interrogés semblent relativement satisfaits de la collaboration établie entre eux. En effet, suite à une rapide période d'adaptation, chacun a appris à se connaître et à se respecter. Cela a, d'ailleurs, entraîné, dans la pratique quotidienne, avant l'entrée en vigueur de la loi Salduz, un certain nombre d'accords spécifiques de fonctionnement entre certains barreaux, la police, les parquets ou juges d'instruction tout comme l'établissement d'un certain nombre de concertations structurelles entre ces partenaires. Certaines de ces concertations ont continué après la mise en œuvre de la loi Salduz, surtout entre la police et les parquets.

La collaboration entre les avocats et la police semble fortement dépendre de la relation entre les barreaux et les services de police locaux. L'apport des avocats est souvent perçu positivement. Ils peuvent apporter une plus-value lors de l'audition et de l'enquête.

III. SUGGESTIONS DE MODIFICATIONS LEGALES

Sur le plan légal, nous devons signaler, en premier lieu, que nous avons remarqué, durant les entretiens et tables rondes, que la loi Salduz et les circulaires la concernant ne sont pas toujours bien connues par les acteurs de terrain.

Au-delà, les différents acteurs interrogés ont suggéré quelques modifications légales. Plusieurs acteurs sont partisans de l'enregistrement audiovisuel pour contrôle de l'audition. En vue de cela, ils mentionnent un certain nombre de conditions annexes. A côté de moyens financiers, ils insistent sur la nécessité d'avoir une réglementation légale. Notamment, l'enregistrement audiovisuel de l'audition comme moyen de contrôle devrait être distingué de celui comme moyen de preuve (article 112ter Code de procédure pénale).

De plus, un problème se pose en ce qui concerne les auditions de mineurs victimes ou témoins concernant la mention obligatoire des faits versus le fait de poser des questions suggestives. A côté de cela, il y a, pour les suspects mineurs, un problème avec la convocation parce que la loi Salduz ne prévoit pas la possibilité de renoncer au droit à l'assistance d'un avocat.

En outre, la question se pose de la nécessité d'une définition légale de la notion d'audition, notamment de savoir à partir de quand débute une audition.

Enfin, la reconstitution des faits serait réglementée de manière trop floue dans la loi et devrait être précisée quant à la manière de travailler et le rôle de l'avocat. A côté de cela, des exceptions devraient être possibles pour des raisons de sécurité.

4. JURIDISCH LUIK

In dit onderdeel⁵⁶ wordt een kort overzicht gegeven van zowel de Belgische rechtspraak (van het Grondwettelijk Hof en het Hof van Cassatie) als rechtspraak van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens (EHRM) die betrekking hebben op of van invloed kunnen zijn op de Belgische Salduz-wet. Tevens wordt een korte stand van zaken gegeven van de relevante richtlijnen van de Europese Unie. Tenslotte wordt nog even stil gestaan bij een juridisch aandachtspunt gemeld door de Denktank Salduz van het College van Procureurs-generaal en de problematiek van de financiering van de rechtsbijstand.

4.1. Uitgesproken arresten en hangende verzoekschriften bij het Grondwettelijk Hof

Momenteel zijn er door het Grondwettelijk Hof nog geen arresten uitgesproken aangaande de prejudiciële vraag gesteld op 19 januari 2012 en de beroepen tot nietigverklaring van de Salduz-wet ingediend op 21 februari 2012, 5 maart 2012 en 6 maart 2012. Er zijn evenmin al uitspraken inzake de beroepen tot nietigverklaring van de COL 8/2011 van het College van Procureurs generaal ingediend bij zowel het Grondwettelijk Hof als de Raad van State op 5 maart 2012.

Er zijn verder geen nieuwe prejudiciële vragen gesteld aan het Grondwettelijk Hof aangaande de Salduz-wet.

4.2. Arresten Hof van Cassatie

Twee arresten van het Hof van Cassatie zijn van belang om te vermelden. Het eerste heeft betrekking op het recht op bijstand van een advocaat, het tweede op het voorafgaandelijk vertrouwelijk overleg en de inzage in het dossier

1) Recht op bijstand van een advocaat

Een arrest van 29 mei 2012 van het Hof van Cassatie heeft een cassatieberoep verworpen, dat was gericht tegen een arrest van 11 mei 2012 van de Kamer van Inbeschuldigingstelling van het Hof van Beroep te Antwerpen⁵⁷.

In het eerste onderdeel van het cassatieberoep werd een schending aangevoerd van artikel 6 EVRM, meer in het bijzonder van de miskenning van het recht op bijstand van een raadsman. Het Hof van Cassatie oordeelde echter:

“3. Artikel 6.3.c EVRM, zoals uitgelegd door het Europees Hof voor de Rechten van de Mens, verplicht de onderzoeksgerechten niet onmiddellijk het bevel tot aanhouding op te heffen alleen om reden dat de verdachte door de politie of de onderzoeksrechter werd gehoord zonder bijstand van een raadsman vooraleer een bevel tot aanhouding lastens hem werd verleend. Ook de artikelen 2bis en 16, § 2, Voorlopige Hechteniswet voorzien niet in die verplichting. Het feit dat op die manier verhoren werden afgenomen, is op zichzelf geen wettelijk beletsel voor de voortgang van het gerechtelijk

⁵⁶ Dit onderdeel werd geschreven door de DSB en verder aangevuld door de DG Wetgeving van de FOD Justitie.

⁵⁷ Cass. 29 mei 2012, P.12.0878.N/5.

onderzoek en de eventuele verlenging van de dwangmaatregelen die ermee gepaard gaan”.

“5. Het arrest oordeelt dat het gebrek aan bijstand van een raadsman te wijten was aan overmacht en dat uit de inhoud van het bevel tot aanhouding blijkt dat de ernstige aanwijzingen van schuld ten laste van de eiser niet gegrond zijn op zijn verklaring, afgelegd zonder bijstand van een raadsman, maar op de vaststellingen bij heterdaad door de verbalisanten. Aldus verantwoordt het arrest zijn beslissing naar recht zonder eisers recht op een eerlijk proces te miskennen”.

In het tweede onderdeel werd een schending aangevoerd van de artikelen 2bis en 16, §2, Voorlopige Hechteniswet, zijnde het invoeren van overmacht voor de miskening van de bijstand van een advocaat. Het Hof van Cassatie oordeelde evenwel dat het arrest van de bodemrechter zijn beslissing naar recht verantwoordde:

“9. Het arrest oordeelt dat:

- uit het proces-verbaal van verhoor van 24 april 2012 van de onderzoeksrechter blijkt dat voorafgaand aan het verhoor toepassing werd gemaakt van de Salduzapplicatie en dat desondanks geen raadsman is verschenen;

- uit het dossier niet blijkt dat de eiser opgave had gedaan van meester L. Roelants bij de politiediensten.

Aldus verantwoordt het arrest zijn beslissing naar recht dat het gebrek aan bijstand van een raadsman te wijten was aan overmacht”.

Er is bijgevolg geen miskening van het recht op bijstand van een advocaat in geval van overmacht.

2) Voorafgaand vertrouwelijk overleg

In een cassatiearrest van 15 februari 2012 kwam het voorafgaand vertrouwelijk overleg ter sprake⁵⁸. Er werd aangevoerd in het tweede middel dat het voorafgaandelijk overleg niet was verlopen in de omstandigheden die de vertrouwelijkheid garandeerden. Het Hof van Cassatie oordeelde evenwel dat het middel feitelijke grondslag mistte:

“L’arrêt ne constate pas que les entretiens du demandeur avec son avocat se sont déroulés dans des circonstances telles que leur confidentialité n’a pu être assurée. Il énonce au contraire que la concertation requise a pu avoir lieu de manière confidentielle. Procédant d’une lecture inexacte de l’arrêt, le moyen manque en fait”.

3) Inzage in het dossier

In een eerste middel van hetzelfde cassatiearrest van 15 februari 2012 werd het arrest van de Kamer van Inbeschuldigingstelling van het Hof van Beroep te Brussel van februari 2012 verweten dat er geen inzage was in het dossier. Met name werd de voorlopige hechtenis van de eiser gehandhaafd ofschoon de in verdenking gestelde en zijn raadsman, met miskening van het recht van verdediging en inzonderheid de schending van de artikelen 5 en 6 EVRM, het dossier niet zou hebben kunnen raadplegen voor het verhoor door de onderzoeksrechter en vooraleer het bevel tot aanhouding werd verleend. Het Hof van Cassatie weerlegde de schending echter met de volgende overwegingen:

“Artikel 18, § 1 en § 2, Voorlopige Hechteniswet bepaalt dat, zodra het bevel tot aanhouding betekend is, de verdachte onmiddellijk een volledig afschrift van dat

⁵⁸ Cass. 15 februari 2012, P.12.0225.F/1

bevel wordt gegeven. Hierbij wordt een afschrift gevoegd van de processen-verbaal van zijn verhoor door de politie en door de onderzoeksrechter.

Krachtens artikel 21, § 3, van dezelfde wet, wordt het dossier gedurende de laatste werkdag vóór de verschijning voor het rechtscollege dat belast is met het toezicht op de wettigheid van de inhechtenisneming, ter beschikking gehouden van de verdachte en van zijn raadsman.

Wanneer de verdachte persoon aangehouden wordt, hebben hijzelf en zijn advocaat dus toegang tot de stukken van het dossier aan de hand waarvan kan worden nagegaan of het bevel tot aanhouding op regelmatige wijze is verleend. Artikel 21, § 4, draagt dat onderzoek op aan de raadkamer binnen vijf dagen na het verlenen van de titel van vrijheidsberoving.

Die bepalingen die de artikelen 5 en 6 EVRM niet schenden, leggen de verplichting op om de inverdenkinggestelde inzage te geven van het dossier vóór het eerste toezicht op het bevel en niet vooraleer de onderzoeksrechter beslist of weigert het bevel te verlenen.

De voorafgaande inzage waarop de eiser beweert recht te hebben, kan geen voorwaarde zijn voor de geldigheid van de akten en beschikkingen van het voorbereidend onderzoek, vermits de wet, behoudens de daarin bepaalde uitzonderingen, het unilaterale en geheime karakter daarvan verzekert.

Het middel faalt naar recht⁵⁹.

4.3. Recente arresten van het EHRM inzake Salduz

Hier kan het arrest Dirioz tegen Turkije van 31 mei 2012 van het EHRM worden vermeld⁵⁹. De verzoeker voerde een schending aan van artikel 6 §3 c) EVRM aangezien hij niet de bijstand van een advocaat had gekregen tijdens de politieverhoren.

Het EHRM oordeelde evenwel dat er geen schending was van zijn recht op de bijstand van een advocaat aangezien op rechtsgeldige wijze hiervan afstand werd gedaan:

“8. [...] Selon le procès-verbal signé le même jour, le requérant fut informé de ses droits relatifs à l'assistance d'un avocat, commis par lui-même ou d'office par le barreau, de son droit à informer ses proches de son arrestation, ainsi que son droit à garder le silence.

9. “[...] Dans le formulaire signé à cet effet, le requérant cocha les cases « je souhaite faire une déposition » et « je ne souhaite pas être assisté par un avocat ».

33. Dans les circonstances particulières de la présente affaire, la Cour note que le droit du requérant d'être assisté par un avocat lui a été rappelé pendant sa garde à vue. A cet égard, la police a établi un procès-verbal faisant état de ses droits pendant la garde à vue, en particulier, celui de se faire assister par un avocat (paragraphe 8 ci-dessus). Après lecture du procès-verbal, un exemplaire signé par le requérant lui a été remis. En outre, la police a également rappelé à l'intéressé qu'il avait le droit de demander à ce que sa famille soit informée.

34. Le requérant a toutefois coché la case indiquant qu'il ne souhaitait pas être assisté par un avocat et signé le formulaire (paragraphe 9 ci-dessus).

⁵⁹ EHRM 31 mei 2012, nr. 38560/04, Dirioz t. Turkije, www.echr.coe.int.

36. [...] Partant, la Cour considère que les juges du fond ont sauvegardé scrupuleusement les droits de défense du requérant et qu'aucun élément de la procédure ne permet de suspecter que la renonciation du requérant à l'assistance d'un avocat pendant sa garde à vue n'était pas libre ou restait équivoque".

4.4. Stand van zaken van de EU-richtlijn

De richtlijn 2012/13/EU van 22 mei 2012 betreffende het recht op informatie in strafprocedures is op 1 juni 2012 gepubliceerd in het Publicatieblad van de Europese Unie⁶⁰. De richtlijn zal op 21 juni 2012 in werking treden en de lidstaten moeten uiterlijk op 2 juni 2014 de nodige wettelijke en bestuursrechtelijke bepalingen uitvaardigen om aan de richtlijn te voldoen.

Volgens de tekst van de richtlijn, die minimumnormen vastlegt aangaande het recht op informatie, moeten de verdachten of beklaagden in een strafprocedure geïnformeerd worden over hun rechten in de strafprocedures en over de tegen hen ingebrachte beschuldiging. Het gaat ondermeer over het recht op de toegang tot een advocaat, kosteloze rechtsbijstand, informatie over de beschuldiging, vertolking en vertaling. De lidstaten krijgen tevens de verplichting een verklaring van rechten mee te geven aan de aangehouden (of de personen die zijn aangehouden met het oog op de tenuitvoerlegging van een Europees aanhoudingsbevel) waarin hun grondrechten worden opgesomd tijdens de strafprocedures. In België heeft de Salduz-wet het verstrekken van informatie over deze rechten al ingevoerd en wordt een verklaring van rechten mee gegeven. Er moet wel rekening mee worden gehouden dat de richtlijn 2010/64/EU van het Europees Parlement en de Raad van 20 oktober 2010 betreffende het recht op vertolking en vertaling in strafprocedures door België nog moet worden omgezet tegen 27 oktober 2013. Deze omzetting zal aanleiding geven tot een herziening van de principes inzake vertaling/vertolking waardoor de verklaring van rechten op dat punt nog zal moeten worden aangepast.

Artikel 7 van de EU-richtlijn voorziet tevens in een recht op toegang tot de stukken van het dossier:

"1. Wanneer een persoon in enige fase van de strafprocedure is aangehouden en gedetineerd, zien de lidstaten erop toe dat de stukken betreffende de zaak die in het bezit zijn van de bevoegde autoriteiten en die essentieel zijn om de rechtmatigheid van de aanhouding of de detentie overeenkomstig het nationale recht daadwerkelijk aan te vechten, ter beschikking worden gesteld van de aangehouden personen of hun advocaten.

2. De lidstaten zien erop toe dat verdachten of beklaagden of hun advocaten toegang wordt verleend tot ten minste alle bewijsstukken waarover de bevoegde autoriteiten beschikken en die belastend of ontlastend voor de betrokkenen zijn, teneinde een eerlijk verloop van de procedure te waarborgen en de voorbereiding van de verdediging mogelijk te maken".

Er moet in ieder geval tijdig een toegang tot alle bewijsstukken worden verleend vermeld in paragraaf 2, uiterlijk op het moment dat het gerecht wordt verzocht een beslissing te nemen over de gegrondheid van de beschuldiging. De toegang tot bepaalde stukken kan overeenkomstig paragraaf 3 weliswaar worden geweigerd, indien door die toegang het leven of de grondrechten van een andere persoon ernstig in het gedrang zouden kunnen komen of indien die weigering strikt noodzakelijk is ter bescherming van een zwaarwegend algemeen belang (bvb. als een lopend onderzoek kan worden geschaad of de nationale veiligheid van de lidstaat waar de strafprocedure wordt gevoerd ernstig zou kunnen worden bedreigd). De

⁶⁰ Richtlijn 2012/13/EU van 22 mei 2012 betreffende het recht op informatie in strafprocedures, PB EU 2012, nr. L 142, 1 juni 2012, p. 1-10; Directive 2012/13/UE du 22 mai 2012 relative au droit à l'information dans le cadre des procédures pénales, JO EU 2012, n° L 142, 1er juin 2012, p. 1-10.

Belgische regeling van inzage in het dossier komt tegemoet aan de vereisten gesteld door de richtlijn.

Zoals aangehaald in de vorige evaluatieverslagen, is het voorstel van richtlijn betreffende het recht op toegang tot een advocaat, de zogenaamde maatregel C, zijn weg aan het volgen door de gewone wetgevende procedure van de Europese Unie. Voor wat betreft de onderhandelingen in de Raad, is een belangrijke stap gezet door de aanneming van een algemene aanpak goedgekeurd door de Raad van Ministers op hun bijeenkomst van 8 juni jongstleden. Hoewel België en enkele andere lidstaten een algemeen voorbehoud hebben geformuleerd, kan de Raad sinds het Verdrag van Lissabon beslissingen nemen bij gewone meerderheid. De tekst door de meerderheid van de Raad goedgekeurd bevat een belangrijk knelpunt voor wat betreft de Belgische situatie, namelijk de bijstand van de advocaat tijdens elk verhoor. De door de Raad goedgekeurde algemene aanpak vormt de tekst waarmee de Raad de onderhandelingen met het Europees Parlement zal ingaan in de zogenaamde fase van de dialoog. De tekst zal dus nog een aantal aanpassingen ondergaan in deze fase van de onderhandelingen.

4.5. Juridische aandachtspunten van de Denktank Salduz

Binnen het College van procureurs-generaal werd de zogenaamde “Denktank Salduz” opgericht om oplossingen aan te reiken voor praktische problemen die rijzen naar aanleiding van de toepassing van de wet.

Een punt dat werd aangehaald en volgens de Denktank Salduz juridische aandacht verdient, is de mogelijke wettelijke verankering van het onderscheid tussen de audiovisuele opname als bewijsmiddel dan wel als controlemiddel.⁶¹ Het artikel 112ter van het Wetboek van Strafvordering die de wettelijke regeling bevat voor de audiovisuele of de auditieve opname van het verhoor voorziet momenteel dit onderscheid niet en regelt de opname enkel als bewijsmiddel.

Er is echter een verschil tussen het audiovisueel verhoor als bewijsmiddel voorzien in artikel 112ter van het Wetboek van Strafvordering en het verhoor dat wordt opgenomen louter ter controle (het “gefilmd verhoor”) in het kader van de Salduz-procedure. Dergelijke opname, zoals voorzien in de COL 8/2011, heeft de bedoeling om na te kunnen gaan of het verhoor correct verliep. Met name kan er worden gecontroleerd of de rechten werden toegekend, inzonderheid de rechten waarop de advocaat toezicht moet uitoefenen (zoals het kennelijk uitoefenen van ongeoorloofde druk). Dit is een volledig andere finaliteit dan het verhoor met toepassing van het artikel 112ter van het Wetboek van Strafvordering waarin voorzien is dat een verkort proces-verbaal wordt opgesteld met mogelijkheid van een volledige en letterlijke overschrijving van het verhoor. De toepassing van de bepalingen inzake de volledige en letterlijke overschrijving van het verhoor in het kader van de Salduz-procedure zou volgens de Denktank Salduz een onhoudbare werklast meebrengen en dit zonder een meerwaarde te leveren. Indien het verhoor wordt opgenomen ter controle wordt uiteraard wel een volledig proces-verbaal opgesteld (en niet louter een verkort proces-verbaal gezien het een eerste verhoor betreft), maar dit vereist geen letterlijke weergave van het verhoor (tenzij gevraagd door de verdachte).

Daarnaast kan tevens worden aangestipt dat er geen wettelijke definitie bestaat van het begrip verhoor in artikel 47bis Wetboek van Strafvordering⁶². In de Denktank Salduz waren daarbij aansluitend een aantal vragen. Zo werd verduidelijkt dat de OSLO-confrontatie⁶³ geen verhoor betreft en evenmin de persoonlijke steekkaart inzake vermissing of het document houdende nuttige informatie betreffende de vermissing van een persoon⁶⁴.

⁶¹ Zie Salduz-denktank, antwoord FAQ nr. 212.

⁶² COL 8/2011, 19.

⁶³ Zie Salduz-denktank, antwoord FAQ nr. 42.

⁶⁴ Zie Salduz-denktank, antwoord FAQ nr. 206.

4.6. Financiering van de kosteloze rechtsbijstand

Tijdens de Europese Ministerraad van Justitie van 8 juni 2012 heeft Frankrijk aan de Europese Commissie gevraagd om in de loop van 2013 het voorstel op de toegang tot een advocaat te vervolledigen met een recht op een financiële bijstand voor de remuneratie van de advocaten. Er is bij het DG Justitie van de Europese Commissie hieromtrent een impactstudie lopende en een analyse van de zeer uiteenlopende modellen en systemen in de verschillende lidstaten.

Op 8 juni 2012 werd ook een studiedag georganiseerd door de Brusselse Balies⁶⁵ aangaande de toekomst voor de toegang en de financiering van de kosteloze juridische bijstand. De centrale vraag was waar naar toe met de kosteloze juridische bijstand, waarbij werd gezocht naar inspirerende buitenlandse voorbeelden en innovatieve ideeën⁶⁶.

Momenteel wordt er in België gewerkt met een systeem van een gesloten enveloppe en pro deo punten. Het budget van de overheid voor de rechtsbijstand is de afgelopen tien jaar met 275% gestegen, van 25,27 miljoen Euro in 2001 tot 69,45 miljoen Euro in 2011. Specifiek werd voor de Salduz-prestaties inmiddels al 1 miljoen Euro gestort op de rekeningen van de Ordes om deze van 2011 te financieren (toen werden reeds buiten een wettelijk kader prestaties geleverd). Voor 2012 is reeds 3,5 miljoen Euro verworven, waarbij overeenkomstig de minister van Justitie de begrotingscontrole eventueel in meer kan voorzien indien dat nodig zou blijken.

De advocaten formuleren evenwel de wens om de waarde van de prestaties te verhogen. Theoretisch gezien kan dit worden bereikt door ofwel het aantal prestaties te verminderen, ofwel het budget te verhogen. De problematiek van de kosteloze juridische bijstand kan bijgevolg worden benaderd door in te grijpen in de toegang tot de gratis juridische bijstand of/en de financiering ervan. Wat betreft de financiering stelt zich de vraag of alle financiering van de overheid moet komen (het bestaande systeem is in essentie een inkomensbelasting), dan wel of er ook kan worden gekeken naar alternatieven zoals verzekeringsformules, mutualisering en tarifaire perequatie.

1) *Private verzekeringen:*

De toegang tot justitie zou kunnen worden vergemakkelijkt door systemen van privé-verzekering aan te moedigen. De verzekering zou dan het juridisch advies, de kosten verbonden aan een gerechtelijke procedure of de tussenkomst van een advocaat kunnen dekken. Een verzekering "juridische bijstand" zit trouwens vaak al in de familiale verzekering of de autoverzekering. Een probleem stelt zich evenwel bij de minvermogenen. Hier zou kunnen worden overwogen om de bijdragen te laten betalen door de overheid, bijvoorbeeld het OCMW. De vraag kan worden gesteld of deze optie economisch echter meer voordelig zou zijn. Het principe zelf van de verzekering is niet zozeer om de prestatie te beperken wanneer het risico zich voordoet (zijnde de noodzaak om de kost van de rechtsbijstand te betalen), dan het risico te verdelen. Het lijkt bijgevolg een onechte piste.

2) *Mutualisering:*

Daarnaast kan een mutualisering worden overwogen dat berust op het principe van de solidariteit, naar analogie met de verplichte ziekteverzekering. Er kan daarbij worden gedacht aan het oprichten van een "verplichte verzekering van rechtsbijstand". Het systeem zou kunnen worden gefinancierd door bijdragen die worden afgehouden van het loon door een centraal orgaan, zoals de RSZ voor de ziektezorgen. Vraag is echter hoe een eventuele gerechtelijke overconsumptie kan worden tegengegaan. Hiervoor zou een systeem van remgeld kunnen worden ingevoerd, zoals in de ziekteverzekering

⁶⁵ De Nederlandse Orde van Advocaten bij de Balie te Brussel en de Barreau de Bruxelles Ordre français.

⁶⁶ Zie www.barreaudebruxelles.be.

maar dan niet gebaseerd op een nomenclatuur. Een eerste optie is remgeld dat gebaseerd is op de inkomsten van de rechtszoekende, zijnde een progressief remgeld (niets voor de laagste inkomens en meer voor de hogere inkomens). Een tweede optie is remgeld dat gerelateerd is aan de uitkomst van de procedure, zijnde een soort van rechtsplegingvergoeding in het voordeel van de Staat en ten laste van de rechtszoekende die zijn proces verliest. Om te vermijden dat de rechtszoekende wordt afgeschrikt om zo'n vergoeding te betalen, zou er kunnen worden bepaald dat de rechter het principe en het bedrag van deze vergoeding vastlegt in functie van de slaagkansen.

3) *Tarifaire perequatie:*

De tarifaire perequatie staat voor de financiering van verlieslatende activiteiten van een onderneming of een administratie door inkomsten geïnd bij andere cliënten of gebruikers. Met name zou voor de rechtsbijstand een belasting op gerechtelijke handelingen kunnen worden ingevoerd. Het gaat wellicht tevens om een onechte piste. De vraag stelt zich immers of het logisch is om de kosten van de rechtsbijstand (enkel) te laten dragen door zij die een beroep moeten doen op de rechtbanken.

4) *Inkomensbelasting:*

Zonder zo ver te gaan als het hierboven vermelde systeem van een verplichte rechtsbijstandverzekering, zouden de minima kunnen worden versterkt van de financiering van de rechtsbijstand zoals nu voorzien op het budget van de Staat. Met andere woorden zou het bestaande systeem worden behouden en zelfs worden uitgebreid (zijnde het voorzien van een hoger budget door de Staat voor de rechtsbijstand, geïnd door de inkomensbelasting).

De minister van Justitie heeft zich ten aanzien van de Ordes geëngageerd om een grondige discussie over de kosteloze rechtsbijstand te voeren en ten laatste tegen het einde van het jaar tot een overeenkomst te komen die het systeem zal stabiliseren. Hierbij zal gebruikt worden gemaakt van de resultaten van het nog lopende onderzoek van het NICC en de Universiteit Luik over de rechtsbijstand en van vergelijkingen met de systemen van rechtsbijstand in onze directe buurlanden.

5. Vaststellingen en aanbevelingen van het Overlegforum

In het kader van deze evaluatie is een Overlegforum opgericht dat fungeert als begeleidingscomité en is samengesteld uit vertegenwoordigers van de verschillende betrokken actoren:

- Politie: Federale Gerechtelijke Politie en Vaste Commissie van de Lokale Politie (VCLP);
- Openbaar ministerie: bij het Hof van Cassatie, College van Procureurs-generaal en Raad van procureur des Konings;
- Zetel: Vereniging van Onderzoekersrechters, College van Hoven en Rechtbanken en Conferentie van de Voorzitters van Rechtbanken van eerste aanleg;
- Hoge Raad voor de Justitie;
- Ordes van Advocaten: Orde van Vlaamse Balies (OVV) en Ordre des Barreaux Francophones et Germanophones (OBFV);
- Universiteiten;
- Directoraat-generaal Wetgeving van de FOD Justitie;
- Projectgroep van de Dienst voor het Strafrechtelijk beleid.

Op 22 juni 2012 is een eerste ontwerp van het onderhavige rapport aan het Overlegforum voorgelegd om de resultaten te bespreken en te komen tot concrete aanbevelingen. Hierna volgen hun bevindingen.⁶⁷

5.1. Algemene vaststellingen

1) Verder optimaliseren kwantitatieve registratie en gebruik webapplicatie

De Voorzitter van de Vereniging van Onderzoekersrechters bemerkt dat, net zoals bij de vorige rapporten, nog voorzichtig moet worden omgesprongen met de cijfers afkomstig van de registratie door de onderzoekersrechters. De databank JIOR wordt nog niet optimaal gebruikt door de onderzoekersrechters. Vanuit het Overlegforum wordt gesuggereerd om het aantal aanhoudingsbevelen dubbel te checken met de cijfers in de databank REA/TPI van de parketten.

Wat betreft het gebruik van de webapplicatie, merkt de OVV op dat de onderzoekersrechters de webapplicatie veeleer weinig gebruiken. Dit brengt evenwel het functioneren van de permanentiedienst in het gedrang. Verder kunnen op deze wijze geen betrouwbare statistieken worden aangeleverd en is er geen spoor van de prestaties die de advocaten hebben geleverd in de fase van de onderzoeksrechter. De OVV is dan ook vragende partij voor een overleg met de onderzoekersrechters om tot een meer veralgemeend gebruik van de webapplicatie te komen.

Daarnaast wordt gesignaleerd dat er een probleem is wanneer verschillende advocaten bijstand moeten verlenen in eenzelfde zaak, gezien dit in de webapplicatie niet wordt geregistreerd. De advocaten zijn hiervoor vragende partij gezien op deze manier tijdig een mogelijk belangenconflict kan worden vastgesteld en een verplaatsing en wachttijd kan worden vermeden. De DSB geeft aan dat ingevolge het vorige evaluatieverslag een werkgroep werd opgericht om de webapplicatie van de permanentiedienst van de balie bij te

⁶⁷ De twee vorige tussentijdse rapporten werden voorgelegd aan de Stuurgroep Salduz bestaande uit de nationale verantwoordelijken van de betrokken actoren. Dit halfjaarlijkse rapport werd zoals voorzien in het onderzoeksvoorstel voorgelegd aan het ruimer samengestelde Overlegforum (waar de Stuurgroep ook deel van uitmaakt), zodat deze als begeleidingscomité het verloop van de evaluatie kan opvolgen.

sturen en desgevallend het permanentieprotocol in die zin aan te passen. In deze werkgroep is het hierboven vermelde probleem aangekaart en wordt hiervoor een oplossing gezocht. Verder is na discussie binnen de werkgroep uiteindelijk beslist om wat betreft de verhoren van categorie III de webapplicatie enkel uit te breiden voor minderjarige en niet voor gedetineerde verdachten. Voor deze laatste verdachten is de voorkeur gegeven aan het regelen van een belkrediet binnen de gevangenissen zodat de gedetineerde zelf dient in te staan voor het desgewenst voorafgaand consulteren van zijn advocaat. Hiertoe zal door het Directoraat-generaal Penitentiaire Inrichtingen een omzendbrief dienen te worden verspreid binnen de gevangenissen.

Vanuit de OVB wordt nog meegedeeld dat vanaf 2 juli een verdere optimalisering van de permanentiedienst van de balie en de webapplicatie zal plaatsvinden. Met name zal een automatisering plaatsvinden van het callcenter, de interne oproepen naar de advocaten zullen worden geautomatiseerd door middel van het gebruik van druktoetsen. Bij incidenten zal weliswaar nog steeds een medewerker van het callcenter opnemen, evenals voor oproepen van de politie en de onderzoeksrechters. Het doel van deze automatisering is tijdswinst en te zorgen voor een daling van de kostprijs.

Inzake de parketten kunnen in dit rapport geen cijfers worden weergegeven. Gezien de gebrekkige registratie en de onduidelijkheid hieromtrent (zie het vorige rapport) is nu een nieuwe registratie ingevoerd (zie addendum IV aan de COL 8/2011 die per actor de te registreren variabelen oplijst). Deze registratie is vanaf 16 mei gestart, zodat nog geen cijfers beschikbaar zijn.

Meer algemeen wordt vanuit het Overlegforum de waarde benadrukt van het verzamelen van deze kwantitatieve gegevens, sowieso is het een aandachtspunt binnen justitie om cijfers te verkrijgen waarbij dan telkens de vraag rijst naar de betrouwbaarheid ervan. Tenslotte wordt het eveneens zeer positief geacht dat de DSB zoveel inspanningen heeft geleverd om ter plaatse politie pilootsites en lokale balies te interviewen in het kader van het kwalitatief luik. Bij de politie wordt immers een "bevragingssmoetheid" vastgesteld, ze ontvangen veelvuldig schriftelijke vragenlijsten om te beantwoorden wat evenwel niet altijd zorgt voor meer genuanceerde en diepgaande antwoorden zoals in de interviews.

2) Actoren hebben vereisten van Salduz-wet geïntegreerd in hun praktijk

Tijdens het Overlegforum wordt algemeen vastgesteld dat uit de evaluatie blijkt dat de verschillende actoren zich hebben aangepast aan de nieuw opgelegde vereisten van de Salduz-wet en deze hebben geïntegreerd in hun praktijk. Het wordt als volgt uitgedrukt: « *exercice remarquablement fait par les acteurs* », « *policiers ont bien assimilé le système* ».

Met de bijstand van de advocaat wordt het werk van de politie zichtbaar en het blijkt kwaliteitsvol te zijn. Het politiewerk wordt gewaardeerd door de advocaten en over het algemeen is er sprake van een goede samenwerking tussen de politie en de advocatuur.

5.2. Specifieke vaststellingen

3) Steeds meer advocaten haken af

De implementatie van de Salduz-wet kampt evenwel met een probleem van beschikbaarheid van advocaten. De Salduz-permanentie (en ruimer de pro deo werking) werd door de Franstalige en Duitstalige advocaten sinds eind maart opgeschort, waardoor de OBFG geen bijdrage overmaakte voor dit evaluatierapport (de Salduz-permanentie zal terug opstarten vanaf 3 juli).

De OVB meldt dat de Nederlandstalige advocaten eveneens steeds minder willen meewerken. Overdag valt de situatie nog mee en zouden er bijna geen problemen zijn. De

problemen situeren zich voornamelijk 's nachts en in het weekend. Verder wordt er gevreesd voor meer problemen in de zomer, zeker in de kustregio worden zware problemen verwacht om voldoende advocaten te vinden. De meeste problemen stellen zich op dit ogenblik evenwel in Brussel, waar veel noodoproepen niet meer kunnen worden behandeld.

Vanuit het Overlegforum wordt aangedrongen op een grotere deelname van advocaten aan de Salduz-permanentie, met tevens de vraag naar meer ervaren advocaten (nu komen deze in dossiers vaak pas tussen na de eerste verschijning van de verdachte voor de Raadkamer waarbij dan de beginnende Salduz-advocaten terzijde worden geschoven (hetgeen voor hen ontmoedigend is). De OVB bevestigt dat er een groter draagvlak nodig is bij de advocaten. Steeds minder advocaten zijn bereid om mee te werken wegens een te laag geachte en late betaling. Dit blijkt uit het aantal keer dat gemiddeld per maand bijstand wordt geleverd door een permanentie-advocaat, dit evolueerde van ongeveer 2 keer in de beginmaanden naar 4 à 5 keer in de maand mei. Verder wordt nog gewezen op de moeilijkheid voor de advocaten om hun agenda te regelen.

4) Rationaliseren bijstand advocaat

Tijdens het Overlegforum is verder een bedenking gemaakt over de kostprijs van de tussenkomst van een advocaat. Er wordt opgemerkt dat het interessant zou zijn om te berekenen hoeveel één Salduz-interventie kost. In de praktijk zou een advocaat snel 6 à 8 uren aan het werk zijn in een Salduz-dossier (met een vertrouwelijk overleg, bijstand tijdens het politieverhoor en tijdens het verhoor bij de onderzoeksrechter, en verplaatsingen).

Vanuit het Overlegforum wordt hierbij de vraag gesteld of niet moet worden nagegaan waar de bijstand van de advocaat het meest waardevol is en of daar dan vooral niet moet worden op ingezet. Dit opende een discussie over het rationaliseren van de bijstand van de advocaat, waarbij de volgende voorstellen en bedenkingen aan bod zijn gekomen:

- Het voorafgaand vertrouwelijk overleg voornamelijk telefonisch houden:
Vooreerst wordt gesuggereerd om het voorafgaand vertrouwelijk overleg tussen de verdachte en de advocaat voornamelijk telefonisch te organiseren. Dit zou eenvoudiger zijn voor de advocaten in plaats van dadelijk ter plaatse te moeten komen. De advocaten die dit wel nog willen doen, moeten hiertoe nog wel de mogelijkheid worden gelaten.
- De audiovisuele opname ter controle van het verhoor veralgemeend gebruiken:
Er wordt voorgesteld om tot een meer veralgemeend gebruik te komen van deze audiovisuele opname (« *ça pourrait rassurer tout le monde* »). Het zou niet bedoeld zijn als een volledig alternatief voor de bijstand van de advocaat, maar op deze wijze kunnen de advocaten zelf bepalen waar hun interventie het meest is aangewezen. Het sluit aan bij het volgende voorstel.
- Het maximaliseren van de rol van de advocaat bij de onderzoeksrechters:
Gezien de cijfers en de bevraging voorzichtig wijzen op een mogelijke impact op de aanhoudingsbevelen en de vrijheid onder voorwaarden, wordt aangekaart om advocaten vooral bij het verhoor van de onderzoeksrechter hun rol te laten spelen. Daarbij wordt de vraag gesteld of het parket hier dan ook niet bij aanwezig moet zijn om zijn rol op te nemen. Er kan zich dan evenwel, net als bij de advocaten, het probleem stellen van de beschikbaarheid van de parketmagistraten. Aansluitend wordt nog opgemerkt dat, om deze hypothese te stimuleren, dan aan de advocaten een afschrift van het proces-verbaal van het verhoor bij de politie ter beschikking moet worden gesteld met het oog op de bijstand bij de onderzoeksrechter. Op deze wijze dient de advocaat niet meer per se aanwezig te zijn bij de politie. Voor de advocaten zou het zeker eenvoudiger zijn om enkel fysiek aanwezig te zijn bij de onderzoeksrechter en niet meer bij de politie.
- Verhoren zo veel mogelijk overdag afnemen:
Gezien de dalende beschikbaarheid van advocaten en de moeilijkheid om hun agenda te regelen, pleit de OVB ervoor om verhoren zoveel mogelijk overdag te laten afnemen (er wordt verwezen naar de regeling in Nederland). Vanuit het Overlegforum wordt gereageerd dat dit een pleidooi inhoudt om de termijn van 24 uren te verlengen. Om

verhoren enkel overdag te laten plaatsvinden, is immers een grotere souplesse in de termijn nodig. Hierop wordt gerepliceerd dat de termijn niet moet worden aangepast, gezien de mogelijkheid is voorzien van een bevel tot verlenging. Daarop volgt de reactie dat een bevel tot verlenging enkel kan worden verleend indien de noden van het onderzoek het vereisen, niet om de aanwezigheid van een advocaat te garanderen. Verder wordt gevreesd dat het houden van verhoren overdag de kwaliteit van de onderzoeken niet ten goede zal komen gezien de politieagenten die de vaststellingen deden de verhoren dan niet meer kunnen afnemen gelet op de werkshiften, maar tevens dat de voortgang van het onderzoek in het gedrang komt gezien verhoren vaak nieuwe elementen opleveren voor het onderzoek.

- Het centraliseren van de plaats van verhoren:
Ten slotte wordt vanuit de balie wel heil gezien in het centraliseren van de plaats van verhoren, waarbij wordt gerefereerd naar het CISAM als goede praktijk. Hierbij wordt gewezen op de nood aan een schaalvergroting, waardoor vanuit de advocatuur veel korter op de bal zou kunnen worden gespeeld en waarbij de 2 uur wachttijd zou kunnen worden vermeden. Ondertussen zijn de werkzaamheden van dit centrum evenwel opgeschort en kon deze praktijk niet worden geëvalueerd door de DSB. Vanuit de politie wordt gerepliceerd dat de meeste politiediensten echter geen voorstander zouden zijn van dergelijke centralisering omwille van de soms grote afstanden die moeten worden overbrugd en dat de verbalisanten geen toegang hebben tot bepaalde elementen (voor zwaardere zaken kunnen de verhoren langer duren en kan dan een toegang nodig zijn tot bepaalde stukken, documenten en databanken). Ook hier worden de verhoren niet afgenomen door de agenten die de vaststellingen deden.

In kader van deze discussie valt tevens het voorstel tot EU-richtlijn betreffende het recht op toegang tot een advocaat af te wachten. Tijdens het Overlegforum is de vrees geuit dat deze de bijstand van de advocaat zou uitbreiden naar alle verhoren en onderzoekshandelingen (bijvoorbeeld de huiszoeking vergezeld door advocaten), wat moeilijk uitvoerbaar wordt geacht op het terrein. Een tijdige voorbereiding van de invoering van de uiteindelijk voorziene bepalingen is dan ook vereist.

5) Suggesties voor wetgevende tussenkomst

De DSB geeft aan dat in de evaluatie nog is gewacht met een uitgebreide wetsevaluatie. De bedoeling is om de wetgevende suggesties op te lijsten, af te toetsen met de actoren en vervolgens concrete voorstellen te formuleren in het laatste rapport. Dit is een doelbewuste keuze. Enerzijds dient eerst het verloop van de inwerkingtreding van de wet te worden afgewacht, om aldus de best practices te detecteren. Anderzijds is er tegen dan misschien ook al meer zicht op de beroepen tot nietigverklaring die zijn ingesteld bij het Grondwettelijk Hof en de Raad van State, evenals het hierboven vermelde voorstel tot EU-richtlijn betreffende het recht op toegang tot een advocaat.

Gezien uit het kwalitatief en het juridisch luik van het rapport nu evenwel al een aantal suggesties naar voor komen om de wetgeving bij te sturen, en ook tijdens het Overlegforum desbetreffend voorstellen werden gedaan, worden deze al kort opgelijst:

- Audiovisuele opname ter controle van het verhoor:
Het artikel 112ter Sv. dient te worden aangepast. De audiovisuele opname ter controle van het verhoor (wat hierboven wordt bepleit), dient te worden gedifferentieerd van de audiovisuele opname als bewijsmiddel zoals nu geregeld in artikel 112ter Sv. Vooral de "handicap" moeten worden vermeden van een volledige en letterlijke transcriptie van het verhoor. De vraag dient dan nog te worden bekeken of de opname ter controle van het verhoor verplicht dient te gebeuren, dan wel een facultatieve optie is.
- Verplicht afstandscontact:
Uit de evaluatie blijkt dat de regeling van het verplicht afstandscontact, zoals voorzien in de wet, op het terrein zwaar wordt bevonden. De vraag wordt bijgevolg gesteld of deze regeling niet moet worden afgezwakt. Het zou er ook toe kunnen leiden dat meer verdachten afstand zouden doen van de bijstand van een advocaat.

- Reconstructie van de feiten:
De term “vergezellen” bij een reconstructie van de feiten is te algemeen geformuleerd in de wet en teveel voor interpretatie vatbaar. Deze bepaling moet zodoende verder worden verfijnd en gepreciseerd. De rol van de advocaten zou nader moeten worden gespecificeerd in de wet en tevens zou een uitzondering moeten worden voorzien voor bijvoorbeeld veiligheidsredenen.
- Afstand van de bijstand van een advocaat door minderjarige verdachten:
De evaluatie geeft aan dat er onduidelijkheid is over het gebruik van de uitnodiging bij minderjarige verdachten (zie ook hierna), wat wordt bemoeilijkt doordat nu overeenkomstig de wet geen afstand kan worden van de bijstand van een advocaat door de minderjarige verdachten. De suggestie is geopperd of deze mogelijkheid toch niet moet worden voorzien. Eventueel zou kunnen worden overwogen om de afstand enkel te voorzien voor bepaalde verdachten (bijvoorbeeld vanaf de leeftijd van 16 jaar) en enkel bij het politieverhoor (niet bij de jeugdrechtbank gezien dit is geregeld door de jeugdwet).
- Begrip verhoor:
Tot slot is nog aangekaart om te komen tot een afbakening en definiëring van het begrip verhoor in de wet, gezien omtrent de aanvang ervan eveneens problemen werden gesignaleerd in de evaluatie.

6) Uiteenlopende praktijken – nood aan verdere uniformisering

Uit de evaluatie blijkt dat er weinig problemen zijn vastgesteld met de richtlijnen van de COL 8/2011. Niettemin vallen er soms wel uiteenlopende praktijken te bespeuren tussen de verschillende gerechtelijke arrondissementen. Er wordt opgemerkt dat dit voor een deel zou kunnen worden verklaard doordat het aantal vrijheidsberovingen en voorleidingen varieert naargelang de grootte van het gerechtelijk arrondissement, hetgeen kan resulteren in uiteenlopende werkwijzen. Verder dient vanuit de evaluatie de kanttekening te worden gemaakt dat de bepalingen van de wet en de richtlijnen niet altijd even goed zijn gekend op het terrein.

De volgende praktijken die nopen tot verdere richtlijnen en een verdere uniformisering zijn tijdens het Overlegforum aangekaart:

- Uitnodiging en bijstand van minderjarige verdachten:
De volgende problemen worden aangestipt: aan wie moet de uitnodiging worden verstuurd (ouders of minderjarige zelf), dient de politie effectief te vragen of minderjarige verdachten een advocaat hebben geraadpleegd, en dient er niet over te worden gewaakt dat ze worden bijgestaan door jeugdadvocaten. Hoewel sommige aspecten reeds geregeld zijn in het addendum van de COL 8/2011 dat betrekking heeft op minderjarigen (zijnde de COL 12/2011) en aan bod zijn gekomen in de Denktank Salduz van het College van Procureurs-generaal, blijkt de kennis op het terrein beperkt te zijn en is er bijgevolg nood om deze aspecten verder uit te diepen in de COL 12/2011.
- Inlichten van de vertrouwenspersoon:
De wet zegt niet expliciet binnen welke termijn de vertrouwenspersoon moet worden ingelicht. Er kan uit de wet worden afgeleid dat het om een korte termijn gaat, de vraag is dan ook aan de orde binnen welke korte termijn dit moet plaatsvinden. Daaraan gekoppeld stelt zich het probleem dat de politie de vraag van de verdachte tot inlichting van een vertrouwenspersoon weinig meldt aan de procureur des Konings en de onderzoeksrechter, waardoor het voor hen moeilijk is om hiervan af te wijken.
- Seiningen:
Er is een duidelijke nood aan het uniformiseren van de seiningen. Vanuit het College van Procureurs-generaal wordt aangegeven dat hiertoe een omzendbrief kan worden opgesteld. Er wordt hierbij verwezen naar de desbetreffende richtlijn van de procureur des Konings van Antwerpen.
- Begrip vrijheidsberoving en verhoor:
Een aantal zaken dienen verder te worden verduidelijkt. Meer bepaald dient de politionele vrijheidsberoving nader te worden omschreven, om vermijdingsgedrag voor

categorie IV tegen te gaan. Uit de evaluatie blijkt dat er een impact zou zijn van de Salduz-wet op het aantal vrijheidsberovingen, zeker in het begin waren dit er minder tengevolge van een toegenomen gebruik van de uitnodigingen. Vanuit het Overlegforum wordt opgemerkt dat het werken met uitnodigingen veelal wordt toegepast met het oog op een efficiënt werkproces, maar toch ook veel administratieve werklast genereert (voor zowel de politie als de parketten).

Verder wordt een nadere omschrijving van het verhoor nuttig geacht (al dan niet gekoppeld aan een wettelijke definiëring). De DSB merkt op dat in andere landen het verhoor soms anders wordt ingevuld.

- Vooraf gedrukte invulformulieren:
Daaraan gekoppeld, rijst de vraag waaraan vooraf gedrukte invulformulieren moeten voldoen (bv. bij menshandel en –smokkel). Er moet worden bepaald wat en welke rechten er juist dienen in te staan, het wordt aangewezen geacht om hier ook de mee te delen rechten in op te nemen (dit hangt weliswaar samen met de finaliteit van dit invulformulier).
- PV-modellen en mededeling van rechten:
Meer algemeen wordt vanuit het College van Procureurs-generaal aangegeven dat de PV-modellen (beschikbaar in ISLP/FEEDIS) opnieuw kunnen worden bekeken. Er was beslist om dit de eerste zes maanden niet te doen om eerst de werking in de praktijk te beoordelen. Hierbij zal ook rekening worden gehouden met de vaststelling dat er sprake is van een “overkill aan mededeling van rechten”. Dienen rechten wel zo vaak te worden meegedeeld, want dit verzwaart het systeem.
Daarnaast is nog de kwestie gerezen wanneer juist de feiten bij categorie IV dienen te worden meegedeeld. Hoewel dit al geregeld wordt in de wet, wordt vanuit de advocatuur een duidelijke richtlijn gevraagd, zodat deze zouden worden meegedeeld voordat het vertrouwelijk overleg plaatsvindt en niet bij het begin van het verhoor.
- Bijzondere strafwetten:
Inzake het verhoor in het kader van bijzondere strafwetten wordt nog aangestipt dat ambtenaren niet altijd vertrouwd zijn met de Salduz-vereisten.
- Gedetineerde verdachten:
Verder wordt opgemerkt dat de problemen dienen te worden bekeken die zich voordoen bij het verhoor van verdachten die reeds in de gevangenis verblijven en een uniforme regeling zich opdringt.
- Zwijgrecht:
Vervolgens stelt zich de grote vraag of tijdens het verhoor nog mag worden doorgevraagd indien de verdachte een beroep doet op het zwijgrecht. Vanuit de advocatuur wordt opgemerkt dat het EHRM de mogelijkheid zou uitsluiten voor de politie om verder door te vragen. Ze zijn dan ook vragende partij voor duidelijke richtlijnen omtrent het zwijgrecht.

7) Regeling voor tolken

Ter afronding moet er ook dringend werk worden gemaakt van een richtlijn/deontologische code voor tolken (in het eerste rapport is dit reeds vermeld in het kader van de vereiste omzetting van de EU-richtlijn inzake het recht op vertaling en tolken in strafprocedures).

Vanuit het Overlegforum wordt bemerkt dat meer bepaald de schending van het beroepsgeheim van de tolk dient te worden geregeld, evenals zijn onpartijdigheid en onafhankelijkheid. De moeilijkheid stelt zich immers als dezelfde tolk dient op te treden voor zowel het vertrouwelijk overleg als de bijstand tijdens het verhoor (één lid van het Overlegforum bepleit het gebruik van een aparte tolk). Hoewel er tijdens het verhoor niet zozeer sprake is van een schending van het beroepsgeheim door een expliciete mededeling, is het wel al voorgekomen dat uit de lichaamstaal van de tolk kon worden afgeleid dat de verdachte iets anders had gezegd tijdens het vertrouwelijk overleg.

8) Rechtsongelijkheid

Tijdens het Overlegforum is ten slotte enkele malen stil gestaan bij de problematiek van de rechtsongelijkheid die ook ter sprake is gekomen in de evaluatie.

Zo is er in het Overlegforum op gewezen dat verdachten die onvermogen zijn vermoedelijk vaker afstand doen van de bijstand van een advocaat, gezien ze dit niet kunnen betalen. De vergoeding van de advocaat zou dan weer een invloed kunnen hebben op de advocaat zelf, met name of deze al of niet wil afkomen voor het verlenen van bijstand. Indien de advocaat reeds vertrouwd is met de verdachte (en dus zeker is van zijn vergoeding) zal deze misschien eerder geneigd zijn om bijstand te verlenen, dan wanneer dit niet het geval is. Dit brengt het perverse effect met zich mee dat het vooral “gekende” verdachten zijn, die de bijstand van een advocaat zullen genieten.

De vraag wordt verder gesteld wie toelichting dient te geven aan de verdachte over de financiële voorwaarden voor het verkrijgen van een pro deo advocaat. Er wordt op gewezen dat dit geen taak van de politie kan zijn en dit toekomt aan de advocaat. Weliswaar is er een formulier in de webapplicatie beschikbaar omtrent deze voorwaarden (zoals vermeld in de verklaring van rechten) dat op vraag van de verdachte door de politie moet worden ter beschikking gesteld. De DSB merkt op dat uit de evaluatie blijkt dat dit evenwel weinig is geweten.

In de evaluatie is tevens meermaals gewezen op de rechtsongelijkheid die zich voordoet in eenzelfde dossier, waar sommige verdachten wel en andere verdachten niet de gevraagde bijstand ontvangen. Met name omdat niet voldoende advocaten beschikbaar zijn, het een advocaat betreft die niet wenst tussen te komen indien de verdachte hem niet zou kunnen vergoeden, of de advocaat enkel wenst tussen te komen tijdens het verhoor bij de onderzoeksrechter en niet bij de politie.

Tot slot wordt nog gewezen op de perceptie van het slachtoffer. Deze zal het vermoedelijk een vorm van rechtsongelijkheid vinden indien de dader met een simpele uitnodiging naar huis wordt gestuurd (vanuit de overweging om een de advocaat te raadplegen), terwijl het slachtoffer zelf moet blijven voor het afleggen van een verklaring en bovendien geen recht heeft op bijstand van een advocaat.

9) Mededeling

Wat betreft de verklaring van rechten gaat de FOD Justitie, vanuit het oogpunt van transparantie en een ruime verspreiding, deze op haar website publiceren en dit in de verschillende beschikbare talen.

6. Constats et recommandations du Forum de concertation

Un forum de concertation a été mis en place dans le cadre de la présente évaluation. Il exerce la fonction de comité d'accompagnement et est composé de représentants des différents acteurs concernés:

- Police : Police judiciaire fédérale et Commission permanente de la Police locale (CPPL) ;
- Ministère public : de la Cour de cassation, du Collège des procureurs généraux et du Conseil des procureurs du Roi ;
- Sièges : Association des juges d'instruction, Collège des Cours et Tribunaux et la Conférence des présidents des tribunaux de première instance ;
- Conseil Supérieur de la Justice
- Ordres des avocats : Ordre des Barreaux francophones et germanophone (OBFG) et Orde van Vlaamse Balies (OVB)
- Universités ;
- Direction générale Législation du SPF Justice
- Groupe de projet Service de la Politique criminelle.

Le 22 juin 2012, un premier projet du présent rapport a été présenté au Forum de concertation afin d'examiner les résultats et formuler des recommandations concrètes. Voici leurs constats.⁶⁸

6.1. Constats généraux

1) Poursuite de l'optimisation de l'enregistrement quantitatif et utilisation de l'application web

Le président de l'Association des juges d'instruction fait remarquer que, comme dans les précédents rapports, il y a lieu de considérer avec circonspection les chiffres provenant de l'enregistrement effectué par les juges d'instruction. La banque de données JIOR n'est pas encore utilisée de manière optimale par les juges d'instruction. Il a été suggéré au sein du Forum de concertation de faire une double vérification du nombre de mandats d'arrêts à l'aide des chiffres de la banque de données REA/TPI des parquets.

En ce qui concerne l'utilisation de l'application web, l'OVB fait remarquer que les juges d'instruction utilisent relativement peu l'application web. Cela met cependant en danger le fonctionnement du service de permanence. En outre, cela empêche de générer des statistiques fiables et il ne reste aucune trace des prestations des avocats au cours de la phase du juge d'instruction. L'OVB demande donc une concertation avec les juges d'instruction afin que l'utilisation de l'application web se généralise.

Il est en outre signalé que des problèmes se posent lorsque différents avocats doivent apporter leur assistance pour un même dossier, car ce n'est pas enregistré dans l'application. Les avocats demandent que cet enregistrement soit fait afin qu'un éventuel conflit d'intérêt puisse être constaté à temps et qu'on puisse éviter des déplacements et des temps d'attente inutiles. Le SPC indique que suite au précédent rapport d'évaluation, un groupe de travail a été mis en place afin d'adapter l'application web du service de permanence du barreau et si

⁶⁸ Les deux précédents rapports intermédiaires ont été présentés au Groupe de pilotage Salduz composé des responsables nationaux des acteurs concernés. Le présent rapport semestriel a été présenté, comme prévu dans la proposition de recherche, à un Forum de concertation plus large (dont fait partie le Groupe de pilotage), de sorte qu'il puisse examiner le déroulement de l'évaluation en tant que comité d'accompagnement.

nécessaire adapter en ce sens le protocole de permanence. Ce groupe de travail a identifié le problème susmentionné et y cherche une solution. Après une discussion au sein du groupe de travail, il a été finalement décidé que pour les auditions de catégorie III, l'application web ne serait élargie qu'aux mineurs et pas aux suspects en détention. Pour ces derniers, on préfère organiser un crédit d'appel au sein des prisons afin que le détenu se charge lui-même de la consultation préalable d'un avocat, s'il souhaite qu'il y en ait une. La Direction générale Établissements pénitentiaires devra à cet effet diffuser une circulaire dans les prisons.

L'OVB mentionne également que le service de permanence du barreau et l'application web seront encore optimisés à partir du 2 juillet. Le centre d'appel sera automatisé, les appels internes aux avocats seront également automatisés par l'utilisation de touches. En cas d'incidents, il y aura toujours un collaborateur du centre d'appel qui décrochera, de même que pour les appels provenant de la police et des juges d'instruction. L'objectif de cette automatisation est de gagner du temps et de réduire les coûts.

Nous ne pouvons pas communiquer de chiffres concernant les parquets dans le présent rapport. Étant donné que les enregistrements n'étaient pas corrects et qu'il y avait des incertitudes en la matière (voir le rapport précédent), un nouvel enregistrement a été introduit (voir addenda IV à la COL 8/2011 reprenant pour chaque acteur les variables à enregistrer). Les nouveaux enregistrements ont débuté le 16 mai et nous ne disposons donc pas encore de chiffres.

De manière plus générale, la Forum de concertation souligne l'importance de la récolte des données quantitatives, il est de toute manière important pour la justice d'obtenir des chiffres et la question de leur fiabilité est souvent posée. Enfin, les efforts du SPC pour aller interroger sur place les sites-pilotes et les barreaux locaux dans le cadre du volet qualitatif sont très appréciés. En effet, on constate chez la police une certaine lassitude quant aux nombreux questionnaires écrits qui lui sont soumis. Ces derniers n'offrent pas toujours la possibilité de nuancer les propos et d'approfondir les réponses, ce que permettent les entrevues.

2) Les acteurs ont intégré les exigences de la loi Salduz dans leurs pratiques

Un constat général a été fait au sein du Forum de concertation. Il ressort de l'évaluation que les différents acteurs se sont adaptés aux nouvelles exigences imposées par la loi Salduz et les ont intégrées dans leurs pratiques. La formulation suivante est utilisée: « *exercice remarquablement fait par les acteurs* », « *policiers ont bien assimilé le système* ».

L'assistance de l'avocat rend le travail de la police visible et celui-ci s'avère être de qualité. Le travail de la police est apprécié par les avocats et on peut dire que de manière générale, la collaboration entre la police et les avocats est bonne.

6.2. Constatations spécifiques

3) De plus en plus d'avocats se retirent

L'implémentation est cependant freinée par le problème de la disponibilité des avocats. La permanence Salduz (et de manière plus large, le système pro deo) a été suspendue par les avocats francophones et germanophones depuis la fin du mois de mars, de sorte que l'OBFG n'a pas transmis sa contribution au présent rapport (la permanence reprendra le 3 juillet).

L'OBV fait observer que les avocats néerlandophones sont eux aussi de moins en moins enclins à collaborer. En journée, la situation est gérable et il y a de problèmes. Les problèmes surviennent principalement la nuit et le weekend. On craint également des problèmes pendant l'été, on s'attend surtout à de gros problèmes pour trouver suffisamment

d'avocats dans la région de la côte. La plupart des problèmes concernent pour l'instant Bruxelles, où de nombreux appels d'urgence ne peuvent être traités.

Le Forum de concertation insiste sur une plus grande participation des avocats à la permanence Salduz et demande également des avocats plus expérimentés (actuellement, ces derniers n'interviennent souvent qu'après la première comparution du suspect devant la chambre du conseil, les avocats débutants sont alors mis sur le côté, ce qui est décourageant). L'OVB confirme que la base doit être plus grande chez les avocats. De moins en moins d'avocats sont prêts à collaborer en raison du paiement tardif et selon eux trop bas de leurs prestations. C'est ce qui ressort de la moyenne de la fréquence mensuelle à laquelle une assistance d'un avocat de la permanence est donnée, cette moyenne est passée de 2 dans les premiers mois à 4 à 5 au cours du mois de mai. On a également évoqué la difficulté pour les avocats d'organiser leur agenda.

4) Rationalisation de l'assistance de l'avocat

Le Forum de concertation a également mené une réflexion sur le prix de l'intervention d'un avocat. On y a fait remarquer qu'il serait intéressant de calculer le coût d'une intervention Salduz. Dans la pratique, un avocat consacrerait facilement 6 à 8 heures de travail à un dossier Salduz (comprenant une concertation confidentielle, l'assistance lors de l'audition policière et l'audition devant le juge d'instruction et les déplacements).

Le Forum de concertation pose la question de vérifier le moment où l'assistance d'un avocat est la plus précieuse et se demande si ce n'est pas pour ce moment-là qu'il faut investir le plus d'efforts. Cela a ouvert une discussion sur la rationalisation de l'assistance de l'avocat, les propositions et les réflexions suivantes ont été abordées:

- Effectuer la concertation confidentielle préalable principalement par téléphone:
Il est tout d'abord suggéré d'organiser par téléphone une majorité des concertations confidentielles préalables entre le suspect et l'avocat. Ce serait plus simple pour les avocats, qui ne devraient alors pas directement venir sur place. Les avocats qui veulent quand même se déplacer doivent cependant encore en avoir la possibilité.
- L'enregistrement audiovisuel pour contrôle de l'audition devrait être généralisé:
Il est proposé de s'orienter vers une généralisation de l'enregistrement audiovisuel (« *ça pouvait rassurer tout le monde* »). L'objectif ne serait pas que cet enregistrement soit une alternative complète à l'assistance d'un avocat mais qu'ainsi, les avocats puissent déterminer ce pour quoi leur intervention est la plus recommandée. Ceci rejoint la proposition suivante.
- La maximalisation du rôle de l'avocat chez les juges d'instruction:
Étant donné que les chiffres et les entretiens pourraient faire prudemment conclure à un éventuel impact sur les mandats d'arrêt et la liberté sous conditions, on évoque la possibilité de laisser les avocats principalement intervenir lors de l'audition devant le juge d'instruction. Se pose alors la question de savoir si le parquet ne doit pas être lui aussi présent pour assurer son rôle. Cependant, là encore, tout comme pour les avocats, peut se poser le problème de la disponibilité des magistrats de parquet. On fait également remarquer que, pour stimuler cette hypothèse, il faut alors transmettre aux avocats une copie du procès-verbal de l'audition policière en vue de l'assistance lors de l'audition devant le juge. Ainsi, l'avocat ne devrait plus être forcément présent lors de l'audition policière. Il serait certainement plus simple pour les avocats de n'être physiquement présents que lors de l'audition devant le juge d'instruction.
- Organiser un maximum d'auditions en journée:
Étant donné que la disponibilité des avocats est de plus en plus limitée et qu'il leur est difficile d'organiser leur emploi du temps, l'OVB demande à ce que les auditions aient principalement lieu en journée (on évoque le système des Pays-Bas). Au sein du Forum de concertation, on indique que cela constitue un plaidoyer pour l'allongement du délai de 24 heures. En effet, pour organiser les auditions uniquement en journée, il faut que le délai soit assoupli. On répond que le délai ne doit pas être adapté étant donné qu'il existe la possibilité de l'ordonnance de prolongation. D'autres réagissent en indiquant qu'une ordonnance de prolongation ne peut être émise que si les besoins

de l'enquête l'exigent et non pour garantir la présence d'un avocat. Il est également craint que le déroulement en journée des auditions puisse nuire à la qualité des enquêtes étant donné que les agents de police qui ont fait le constat ne pourraient plus se charger des auditions en raison du changement de service. Cela pourrait également nuire à la progression de l'enquête étant donné que les auditions apportent souvent de nouveaux éléments pour l'enquête.

- La centralisation du lieu des auditions:

Enfin, le barreau considère qu'il serait très intéressant de centraliser le lieu des auditions, le CISAM est présenté comme une bonne pratique. On évoque la nécessité d'une centralisation des locaux d'audition, de sorte que les avocats puissent réagir beaucoup plus rapidement et que le temps d'attente de deux heures soit évité. Cependant, les activités de ce centre ont entretemps été suspendues et le système n'a pas pu être évalué par le SPC. La police répond que la plupart des services de police ne seraient pas favorables à une telle centralisation en raison des distances parfois longues à parcourir et du fait que les personnes qui verbalisent n'ont pas accès à certains éléments (pour certaines affaires plus graves, les auditions peuvent durer plus longtemps et il faut parfois avoir accès à certaines pièces, documents et bases de données). Ici également, les auditions ne sont pas enregistrées par les agents qui ont effectué les constats.

Dans le cadre de cette discussion, l'on attend également la proposition de directive de l'Union européenne relative au droit d'accès à un avocat. Lors du Forum de concertation a été exprimée la crainte de voir l'assistance de l'avocat élargie à toutes les auditions et à tous les actes d'enquête (perquisition accompagnée par des avocats par exemple), ce qui est considéré comme difficilement réalisable sur le terrain. Il s'impose dès lors de préparer en temps utile l'instauration des dispositions qui sont finalement prévues.

5) Suggestions pour une intervention législative

Le SPC indique que l'on attend dans le cadre de l'évaluation une évaluation approfondie de la législation. Le but est de dresser la liste des suggestions d'ordre législatif, de les confronter aux acteurs et de formuler ensuite des propositions concrètes dans le dernier rapport. Il s'agit d'un choix réfléchi. Il convient d'attendre dans un premier temps le déroulement de l'entrée en vigueur de la loi afin d'identifier ensuite les bonnes pratiques. L'on aura peut-être d'ici là un meilleur aperçu des recours en annulation introduits à la Cour constitutionnelle et au Conseil d'État ainsi que de la proposition susmentionnée de l'Union européenne relative au droit d'accès à un avocat.

Dès lors que les volets qualitatif et juridique du rapport ont déjà donné lieu à plusieurs suggestions visant à adapter la législation et que des propositions ont été formulées lors du Forum de concertation y afférent, en voici la liste succincte :

- Enregistrement audiovisuel pour contrôle de l'audition :
Il convient d'adapter l'article 112ter du Code d'instruction criminelle. Il convient de distinguer l'enregistrement audiovisuel pour contrôle de l'audition (lequel est préconisé plus haut) de l'enregistrement audiovisuel comme moyen de preuve prévu actuellement à l'article 112ter du Code d'instruction criminelle. Il y a lieu principalement d'éviter le « handicap » d'une transcription complète et littérale de l'audition. Il convient également d'examiner si l'enregistrement pour contrôle de l'audition doit avoir obligatoirement lieu ou s'il est facultatif.
- Contact obligatoire :
Il ressort de l'évaluation que le règlement du contact obligatoire, tel que prévu par la loi, est considéré comme lourd sur le terrain. L'on se demande dès lors si cette disposition ne doit pas être atténuée. Il pourrait s'ensuivre une augmentation du nombre de suspects renonçant à l'assistance d'un avocat.
- Reconstitution des faits :
Le terme « accompagner » en cas de reconstitution des faits est formulé de manière trop générale dans la loi et est trop sujet à interprétation. Cette disposition doit être davantage affinée et précisée. Il faudrait spécifier davantage le rôle des avocats dans

la loi. Il faudrait en outre prévoir une exception pour des raisons de sécurité par exemple.

- Renonciation à l'assistance d'un avocat par des suspects mineurs :
L'évaluation indique que le flou règne quant à l'usage de la convocation pour les suspects mineurs (voir également ci-après), lequel est entravé dès lors que les suspects mineurs ne peuvent actuellement renoncer à l'assistance d'un avocat conformément à la loi. L'on se demande si l'on ne devrait pas prévoir cette possibilité. L'on pourrait envisager éventuellement de prévoir la renonciation uniquement pour certains suspects (par exemple à partir de l'âge de 16 ans) et uniquement pour l'audition policière (et non au tribunal de la jeunesse étant donné qu'il est réglé par la loi relative à la protection de la jeunesse).
- Notion de l'audition :
L'on suggère enfin de délimiter et de définir dans la loi la notion d'audition, étant donné que des problèmes ont été signalés quant au début de celle-ci dans l'évaluation.

6) Pratiques divergentes – nécessité de poursuivre l'uniformisation

Il ressort de l'évaluation que peu de problèmes ont été constatés concernant les directives de la COL 8/2011. Néanmoins, l'on constate parfois des pratiques divergentes entre les différents arrondissements judiciaires. L'on fait observer que cela pourrait s'expliquer en partie par le fait que le nombre de privations de liberté et de présentations varie selon la taille de l'arrondissement judiciaire, ce qui peut entraîner des méthodes de travail diverses. Il convient en outre de faire observer, à partir de l'évaluation, que les dispositions de la loi et les directives ne sont pas toujours bien connues sur le terrain.

Les pratiques suivantes qui poussent à de nouvelles directives et à la poursuite de l'uniformisation ont été abordées lors du Forum de concertation :

- Convocation et assistance des suspects mineurs :
Les problèmes suivants ont été soulignés. À qui la convocation doit-elle être envoyée (aux parents ou au mineur même) ? La police doit-elle effectivement demander si les suspects mineurs ont consulté un avocat et ne faut-il pas veiller à ce que ceux-ci soient assistés par des avocats des mineurs ? Bien que certains aspects aient déjà été réglés dans l'addenda à la COL 8/2011 relative aux mineurs (COL 12/2011) et abordés dans le groupe de réflexion Salduz du Collège des Procureurs généraux, les connaissances sur le terrain semblent restreintes et il est nécessaire par exemple d'approfondir ces aspects dans la COL 12/2011.
- Information de la personne de confiance :
La loi ne dit pas explicitement dans quel délai la personne de confiance doit être informée. L'on peut déduire de la loi qu'il s'agit d'un court délai. L'on peut dès lors se demander dans quel court délai cette information doit avoir lieu. Se pose à cet égard le problème selon lequel la police signale peu la demande du suspect d'information d'une personne de confiance au procureur du Roi et au juge d'instruction. Il s'ensuit qu'il est difficile pour ces derniers d'y déroger.
- Signalements :
Il est clairement nécessaire d'uniformiser les signalements. Le Collège des Procureurs généraux indique qu'une circulaire peut être élaborée à cet effet. L'on renvoie à ce sujet à la directive correspondante du procureur du Roi d'Anvers.
- Notions de privation de liberté et d'audition :
Il convient de clarifier davantage plusieurs points. Plus particulièrement, il faut mieux définir la privation policière de liberté afin de lutter contre toute conduite d'évitement pour la catégorie IV. Il ressort de l'évaluation qu'il y aurait un impact de la loi Salduz sur le nombre de privations de liberté. Il y en a eu moins au début certainement en raison d'un usage accru des convocations. L'on fait observer au Forum de concertation que travailler avec des convocations comporte toutefois une charge de travail administrative considérable (tant pour la police que pour les parquets). Par ailleurs, l'on estime utile de spécifier l'audition (avec ou non une définition légale). Le SPC fait observer que l'audition est parfois interprétée autrement dans d'autres pays.

- Formulaires préalablement imprimés :
Se pose la question de savoir à cet égard à quoi doivent satisfaire les formulaires à compléter préalablement imprimés (par exemple en matière de traite et de trafic d'êtres humains). Il faut déterminer la matière et les droits qui doivent y figurer. L'on juge indiqué d'y intégrer également les droits à communiquer (selon la finalité du formulaire).
- Modèles de PV et communication des droits :
De manière plus générale, l'on indique au Collège des Procureurs généraux que les modèles de PV (disponibles dans ISLP/FEEDIS) peuvent être réexaminés. L'on avait décidé de ne pas le faire lors des six premiers mois afin de juger d'abord le fonctionnement dans la pratique. L'on tiendra également compte du fait qu'il est question d'une « surpuissance » de la communication des droits. Faut-il communiquer les droits si souvent ? Cela alourdit le système.
Se pose en outre la question de savoir quand les faits pour la catégorie IV doivent être communiqués précisément. Bien que cela soit déjà réglé dans la loi, les avocats demandent une directive claire, de sorte qu'ils soient communiqués avant la concertation confidentielle et non au début de l'audition.
- Lois pénales particulières :
Concernant l'audition dans le cadre des lois pénales particulières, l'on souligne que les fonctionnaires ne sont pas toujours familiarisés avec les exigences Salduz.
- Suspects détenus :
L'on souligne par ailleurs qu'il faut se pencher sur les problèmes qui se posent à l'audition de suspects qui séjournent déjà en prison et qu'une réglementation uniforme s'impose.
- Droit au silence :
Se pose ensuite la grande question de savoir si l'on peut encore continuer à poser des questions au cours de l'audition si le suspect fait usage de son droit au silence. L'on fait observer du côté des avocats que la CEDH exclurait la possibilité pour la police de continuer à poser des questions. Ils souhaitent dès lors des directives claires concernant le droit au silence.

7) Règlement pour les interprètes

Enfin, il y a lieu de travailler d'urgence sur une directive/un code déontologique pour les interprètes (ce point a déjà été mentionné dans le premier rapport dans le cadre de la transposition requise de la directive de l'Union européenne relative au droit à la traduction et à l'interprétation dans les procédures pénales). L'on fait observer au Forum de concertation qu'il convient plus particulièrement de réglementer la violation du secret professionnel de l'interprète ainsi que son impartialité et son indépendance. Les difficultés se présentent en effet lorsque le même interprète doit intervenir pour la concertation confidentielle et l'assistance au cours de l'audition (un membre du Forum de concertation préconise le recours à un interprète distinct). Bien qu'il ne soit pas spécialement question lors de l'audition de violation du secret professionnel par une communication explicite, il est déjà arrivé que l'on puisse déduire du langage corporel de l'interprète que le suspect avait déclaré autre chose lors de la concertation confidentielle.

8) Inégalité en droit

Enfin, l'on s'est penché à plusieurs reprises au cours du Forum de concertation sur la problématique de l'inégalité en droit qui a également été abordée dans l'évaluation.

L'on a ainsi souligné au Forum de concertation que les suspects indigents renoncent probablement plus souvent à l'assistance d'un avocat, étant donné qu'ils ne peuvent la payer. L'indemnisation de l'avocat pourrait avoir une influence sur l'avocat même, à savoir sur sa volonté ou non de fournir l'assistance. Si l'avocat est déjà familiarisé avec le suspect (et donc sûr de sa rémunération), il sera peut-être davantage enclin à fournir l'assistance, que dans le cas inverse, ce qui a pour effet pervers que ce sont principalement des suspects « connus » qui bénéficieront de l'assistance d'un avocat.

L'on s'enquiert de la manière dont il convient de donner des explications au suspect sur les conditions financières pour l'obtention d'un avocat pro deo. L'on fait observer que cela ne peut être une tâche de la police et que cela incombe à l'avocat. Un formulaire est disponible dans l'application web sur ces conditions (comme il est mentionné dans la déclaration des droits), lequel doit être mis à disposition par la police à la demande du suspect. Le SPC fait observer qu'il ressort de l'évaluation que l'on a peu de connaissances à ce sujet.

Il est plusieurs fois fait mention dans l'évaluation de l'inégalité en droit qui se produit dans un même dossier, dans lequel certains suspects reçoivent l'assistance demandée et d'autres, pas. Et ce, parce qu'il n'y a pas suffisamment d'avocats, parce qu'il s'agit d'un avocat qui ne souhaite pas intervenir si le suspect n'est pas en mesure de l'indemniser, ou parce que l'avocat souhaite intervenir uniquement pendant l'audition auprès du juge d'instruction et non à la police.

Enfin, l'on aborde la perception de la victime. Celle-ci ressentira probablement une forme d'inégalité en droit si l'auteur est renvoyé chez lui avec une simple convocation (pour considérer la consultation d'un avocat), alors que la victime même doit rester pour faire sa déposition et n'a en outre pas droit à l'assistance d'un avocat.

9) Communication

En ce qui concerne la déclaration des droits, le SPF Justice les publiera sur son site web, par transparence et pour une large diffusion, et ce, dans les différentes langues disponibles.

7. Conclusie en aanbevelingen

Het derde halfjaarlijkse tussentijds rapport is een goed gestoffeerde evaluatie geworden. Op het vlak van de cijfers bieden we een overzicht van de toepassing van de Salduz-wet gedurende de eerste vijf maanden. Om deze beter te begrijpen en een zicht te krijgen op hoe de wet in de praktijk vorm heeft gekregen, zijn deze aangevuld met een uitgebreide bevraging van de politie, parketten, onderzoeksrechters en advocatuur verricht tijdens de maanden april en mei en bestaande in totaal uit vijftien interviews (met 56 bevroegde personen), vier rondetafelgesprekken (met 32 bevroegde personen) en de bijdrage van drie meldpunten. Ook op juridisch vlak zijn opnieuw een aantal aspecten opgelijst. Het is hier dan ook niet de bedoeling om de enorme hoeveelheid aan informatie nog kort op te lijsten, hiervoor verwijzen we naar de conclusies bij het kwantitatief en kwalitatief luik evenals de bijdrage in het juridisch luik. We beperken ons tot de belangrijkste aandachtspunten.

Uit de evaluatie en de reacties van het Overlegforum blijkt dat de actoren het nodige hebben gedaan om de Salduz-wet op de rails te zetten. Nieuwe rails werden aangelegd: er is een efficiënte webapplicatie van de balie voor het vinden van advocaten, aanpassingen zijn gedaan (voornamelijk door de politie) op het vlak van de infrastructuur met het oog op het vertrouwelijk overleg tussen de verdachte en de advocaat, er zijn weinig problemen vastgesteld met de richtlijnen zoals voorop gesteld door het College van Procureurs-generaal (COL 8/2011) en statistieken worden bijgehouden om de toepassing van de rechten op te volgen.

De gloednieuwe Salduz-trein met een reeks wagons van nieuwe rechten is ondertussen sinds 1 januari 2012 in beweging. De cijfers van de eerste vijf maanden geven aan dat er bij de politie in totaal 755.494 verhoren waren, waarvan 478.324 (63,3%) eerste en navolgende verhoren van slachtoffers en getuigen (categorie I). Voor de eerste verhoren van de verdachten bedroeg dit 137.218 (18,2%) voor categorie II, 78.256 (10,4%) voor categorie III en 18.407 (2,4%) voor categorie IV (de gearresteerde verdachten). Van de verdachten van categorie IV (die de meest uitgebreide rechten hebben) deed 1/3 schriftelijk afstand van het recht op bijstand. 2/3 wenste de bijstand van een advocaat in de vorm van een voorafgaand vertrouwelijk overleg en/of de bijstand tijdens het verhoor. Dit betekent echter niet dat deze verdachten ook daadwerkelijk werden bijgestaan door een advocaat. In heel wat gevallen, en aanzienlijk meer dan tijdens de eerste maanden, kon geen advocaat worden gevonden via de permanentiediensten van de balies. Verder bleek slechts een zeer kleine minderheid (ca. 1%) van de verdachten van categorie IV bij de verhoren door de lokale politie gebruik te maken van het zwijgrecht (dit wordt enkel geregistreerd door de lokale politie). Wat betreft de verhoren bij de onderzoeksrechter in het kader van artikel 16 WvH, werden in de maanden januari tot en met mei in totaal 3.599 verhoren geregistreerd (het betreft weliswaar een onderschatting). De hier geregistreerde effectieve bijstand tijdens de verhoren bij de onderzoeksrechter ligt nog een stuk hoger dan bij de politieverhoren: in Vlaanderen is dit steeds tussen de 80 en 87% gedurende de maanden januari tot en met mei, sinds de staking is dit in Wallonië nog ongeveer 30% en in Brussel 45% (voor de staking was dit respectievelijk 78% en 82%).

Verder is op basis van de in dit rapport gepresenteerde cijfergegevens op te merken dat het aantal uitgevaardigde aanhoudingsbevelen voor de eerste vijf maanden van 2012, in vergelijking met dezelfde periode van de voorgaande jaren, licht is gedaald. Daarnaast is het aantal in 2012 toegekende vrijheid onder voorwaarden (VOV) ten opzichte van de vorige jaren toegenomen. Het is echter nog te vroeg om te kunnen beoordelen of het hier gaat om significante tendensen en of de Salduz-wet hiervan de oorzaak is.

De Salduz-trein is bijgevolg volop in beweging. Hoewel initieel de vrees was geuit dat de trein nooit zou rijden, is dit niet het geval. Er blijkt integendeel sprake te zijn van een constructieve samenwerking tussen de verschillende betrokken actoren. Zeker de politie en de advocatuur hebben elkaar leren kennen en er is wederzijds respect gegroeid. De aanwezigheid van de advocaat zou veeleer zorgen voor meer medewerking en soms bekentenissen door de

verdachte. De advocaat kan ook soms extra en relevante elementen aanbrengen die een impact kunnen hebben op de VOV. Het gebruik van het zwijgrecht blijkt op basis van de bevraging bij de lokale politie door verdachten veeleer weinig ingeroepen, in tegenstelling tot de enorme toename die was verwacht. Daarentegen blijkt dit meer frequent te worden ingeroepen bij zware feiten en verhoren door de federale politie. Niettemin is langs Franstalige en Duitstalige kant de trein afgeremd en quasi tot stilstand gebracht door de staking sinds 30 maart 2012 van de advocaten (wat tevens resulteerde in een opschorting van het CISAM, een gecentraliseerde verhoorlocatie dat in het kader van Salduz ter beschikking werd gesteld). De Salduz-trein zou langs Franstalige en Duitstalige kant weliswaar vanaf 3 juli terug in beweging worden gezet. Uit de bevraging blijkt verder dat de Salduz-trein zwaarder blijkt te zijn voor de advocatuur dan initieel gedacht, waardoor eveneens steeds minder Nederlandstalige advocaten bereid zijn om mee te werken (vooral 's nachts en in het weekend). De vergoeding wordt niet in verhouding geacht tot de werklast. Ook door de politie en magistraten wordt gewezen op extra werklast (langere wachttijden, meer contactnames, administratieve werklast van de uitnodigingen), en voor de politie betekent het tevens de inzet van extra personeel.

Daarnaast beginnen de gelegde rails evenwel zijsprongen te vertonen. Zo vallen er soms uiteenlopende praktijken op te tekenen tussen de verschillende gerechtelijke arrondissementen. Dit kan voor een deel worden verklaard door de verschillende kenmerken van de gerechtelijke arrondissementen. Tevens blijken de bepalingen van de wet en de richtlijnen niet altijd even goed gekend te zijn op het terrein. Verder blijken nog bepaalde rails te ontbreken en wordt aangespoord om eraan te leggen onder meer m.b.t. de audiovisuele opname ter controle van het verhoor, de afstand van de bijstand van een advocaat door minderjarige verdachten en de contouren van het verhoor. Enkele reeds aangelegde rails dienen dan weer te worden bijgestuurd, met name de reconstructie van de feiten en het verplicht afstandscontact. De aanleg of de bijsturing van deze rails is belangrijk zeker gezien de Salduz-trein binnen afzienbare tijd dreigt te worden verzwaard. Deze kan immers worden verplicht om nog enkele extra Europese wagons aan zich te koppelen. Met name dient rekening te worden gehouden met mogelijke extra vereisten die kunnen voortvloeien uit de rechtspraak van het EHRM en de op til staande EU-richtlijn betreffende het recht op toegang tot een advocaat. Het Overlegforum is dan ook reeds gestart met een reflectie over het rationaliseren van de bijstand van de advocaat. Tot slot zou de Salduz-trein nog kunnen worden afgeremd (althans tijdelijk), indien de rails ervan onderuit worden gehaald door het Grondwettelijk Hof en de Raad van State die zouden kunnen beslissen tot een nietigverklaring van (bepaalde onderdelen van) de wet en de COL 8/2011.

Dit alles brengt ons tot de volgende aanbevelingen om de Salduz-trein in beweging te houden en de juiste koers te laten volgen volgens de reeds uitgezette rails:

- De registratie door de verschillende actoren moet verder worden geoptimaliseerd, teneinde voor alle actoren te kunnen beschikken over zo volledig en betrouwbaar mogelijke gegevens;
- De medewerking van de advocaten dient verzekerd te blijven of opnieuw te worden geactiveerd door duidelijkheid te krijgen omtrent het budget of een aanpassing van de tweedelijnsbijstand, teneinde de vlotte werking van de permanentiedienst van de balie te kunnen blijven garanderen;
- De reflectie die tijdens het Overlegforum plaatsvond over het rationaliseren van de bijstand van de advocaat dient voort te worden gezet, zeker met het oog op bijkomende vereisten die zich vanuit het EHRM of de Europese Unie kunnen aandienen. Een mogelijke aanpassing aan nieuwe vereisten dient grondig te worden voorbereid, waarbij ook een ruimere reflectie dient te worden gevoerd over mogelijke meer fundamentele bijsturingen van ons rechtssysteem;
- Wetgevende voorstellen dienen verder te worden opgelijst, te worden afgetoetst met de actoren en te worden uitgewerkt in concrete voorstellen (deze zullen aan bod komen in het eindevaluatierapport);

- Voor een aantal praktijken dienen daarnaast verdere richtlijnen en een verdere uniformisering te worden uitgewerkt (onder meer inzake de uitnodiging en de bijstand van minderjarige verdachten, de seiningen, het uitstellen van het inlichten van de vertrouwenspersoon en het zwijgrecht);
- Tot slot dient bij de verdere uitwerking van de Salduz-wet en de praktijk steeds rekening te worden gehouden met de bezorgdheden die zijn geuit omtrent de rechtsongelijkheid tussen verdachten en ten aanzien van slachtoffers.

8. Conclusion et recommandations

Le troisième rapport intermédiaire semestriel constitue une évaluation bien étoffée. Au niveau des chiffres, nous donnons un aperçu de l'application de la loi Salduz au cours des cinq premiers mois. Afin d'en améliorer la compréhension et d'avoir un aperçu de la manière dont la loi a pris forme dans la pratique, ils ont été complétés par une large consultation de la police, des parquets, des juges d'instruction et des avocats au cours des mois d'avril et de mai, soit au total quinze entretiens (avec 56 personnes interrogées), quatre tables rondes (avec 32 personnes interrogées) et la contribution de trois points de contact. L'on a à nouveau dressé la liste de plusieurs aspects sur le plan juridique. Le but n'est pas, à ce stade, de répertorier de manière succincte l'énorme quantité d'informations. Nous renvoyons à cet effet aux conclusions des volets quantitatif et qualitatif ainsi qu'à la contribution du volet juridique. Nous nous limitons aux principaux points d'attention.

Il ressort de l'évaluation et des réactions du Forum de concertation que les acteurs ont fait le nécessaire pour mettre la loi Salduz sur les rails. De nouveaux rails ont été posés : une application web efficace du barreau a été mise au point pour trouver des avocats, des adaptations ont été réalisées (principalement par la police) en matière d'infrastructure en vue de la concertation confidentielle entre le suspect et l'avocat, peu de problèmes ont été constatés concernant les directives telles que prévues par le Collège des Procureurs généraux (COL 8/2011) et l'on tient des statistiques afin de suivre l'application des droits.

Le tout nouveau train Salduz, qui comprend une série de wagons de nouveaux droits, est lancé depuis le 1er janvier 2012. Les chiffres des cinq premiers mois montrent qu'il y a eu à la police au total 755.494 auditions, dont 478.324 (63,3 %) de premières et deuxièmes auditions de victimes et de témoins (catégorie I). Pour les premières auditions de suspects, ce chiffre s'élevait à 137.218 (18,2 %) pour la catégorie II, 78.256 (10,4 %) pour la catégorie III et 18.407 (2,4 %) pour la catégorie IV (suspects arrêtés). 1/3 des suspects de catégorie IV (qui ont les droits les plus étendus) ont renoncé par écrit au droit à l'assistance. 2/3 ont souhaité l'assistance d'un avocat sous la forme d'une concertation confidentielle préalable et/ou l'assistance au cours de l'audition. Cela ne signifie toutefois pas que ces suspects aient été effectivement assistés par un avocat. Dans bon nombre de cas, et bien plus qu'au cours des premiers mois, aucun avocat n'a pu être trouvé par le biais des services de permanence des barreaux. Il est en outre apparu qu'une très petite minorité (environ 1 %) des suspects de catégorie IV a fait usage de son droit au silence lors des auditions par la police locale (cette donnée est uniquement enregistrée par la police locale). Quant aux auditions auprès du juge d'instruction dans le cadre de l'article 16 de la loi relative à la détention préventive, 3.599 auditions ont été enregistrées au total au cours des mois de janvier à mai (il s'agit d'une sous-estimation). L'assistance effective enregistrée au cours des auditions auprès du juge d'instruction est nettement plus élevée que lors des auditions policières : elle se situe toujours en Flandre entre 80 et 87 % au cours des mois de janvier à mai ; elle est, depuis la grève, d'environ 30 % en Wallonie et de 45 % à Bruxelles (elle était de 78 % en 82 % respectivement avant cette grève).

Il convient en outre de souligner, sur la base des données chiffrées figurant dans le présent rapport, que le nombre de mandats d'arrêt délivrés pour les cinq premiers mois de 2012 a légèrement baissé par rapport à la même période des années précédentes. Par ailleurs, le nombre de libertés sous conditions accordées en 2012 a augmenté par rapport aux années précédentes. Il est toutefois encore prématuré pour pouvoir estimer s'il s'agit, en l'occurrence, de tendances significatives et si la loi Salduz en est la cause.

Par conséquent, le train Salduz poursuit sa route. Bien qu'ait été exprimée au début la crainte que ce train ne puisse jamais rouler, la réalité est tout autre. Il semble être question d'une collaboration constructive entre les différents acteurs concernés. La police et les avocats ont appris à se connaître et à se respecter mutuellement. La présence de l'avocat entraînerait de la part du suspect une collaboration accrue et parfois des aveux. Il arrive que l'avocat puisse apporter des éléments pertinents supplémentaires pouvant avoir une influence sur les libertés

sous conditions. Sur la base de la consultation auprès de la police locale, les suspects font peu usage du droit au silence, contrairement à l'augmentation considérable qui était escomptée. En revanche, ils semblent faire usage de ce droit plus souvent en cas de faits graves et lors d'auditions par la police fédérale. Néanmoins, le train Salduz a été ralenti et presque arrêté du côté francophone et germanophone en raison de la grève des avocats qui a débuté le 30 mars 2012 (ce qui a également entraîné la suspension du CISAM, un local d'audition centralisé qui a été mis à disposition dans le cadre de Salduz). Cependant, le train devrait reprendre sa route à partir du 3 juillet. En outre, les entretiens avec les barreaux ont montré que Salduz s'est avéré beaucoup plus lourd à appliquer que prévu, de sorte que du côté néerlandophone, les avocats sont également de moins en moins enclins à collaborer (surtout la nuit et le week-end). Ils estiment entre autres que le dédommagement ne correspond pas à la charge de travail. La police et les magistrats font également état d'une charge de travail supplémentaire (temps d'attente plus longs, plus de prises de contact, plus de tâches administratives pour les convocations). Pour la police, l'application de la loi nécessite également du personnel supplémentaire.

En outre, les rails posés commencent à dévier. Ainsi, des pratiques différentes prennent forme entre les différents arrondissements judiciaires. Cela peut partiellement s'expliquer par les différentes caractéristiques des arrondissements judiciaires. En outre, les dispositions de la loi et les directives ne semblent pas toujours très bien connues sur le terrain. Il semble que certains rails font encore défaut et devront être placés, entre autres en ce qui concerne l'enregistrement audiovisuel pour contrôle de l'audition, la renonciation à l'assistance de l'avocat par les suspects mineurs et les contours de l'audition. Certains rails doivent être réadaptés comme la reconstitution des faits et le contact de renonciation obligatoire. Ces nouvelles mises en place et adaptations sont importantes, d'autant plus que le train Salduz risque d'être encore alourdi dans un proche avenir. En effet, nous pourrions bientôt être obligés d'y ajouter encore un wagon européen. Il faut notamment tenir compte d'éventuelles exigences supplémentaires pouvant provenir de la jurisprudence de la CEDH et de la future directive européenne relative au droit d'accès à un avocat. Le Forum de concertation a donc déjà lancé une réflexion sur la rationalisation de l'assistance de l'avocat. Le train Salduz pourrait encore être freiné (en tout cas temporairement) en raison d'une décision de la Cour constitutionnelle et le Conseil d'État qui pourraient procéder à l'annulation de (certaines parties de) la loi et de la COL 8/2011.

Tout ceci nous amène à formuler les recommandations suivantes afin de maintenir le train Salduz sur sa route et faire en sorte que celle-ci puisse la poursuivre selon le cadre existant:

- L'enregistrement par les différents acteurs doit être optimisé afin que tous les acteurs puissent disposer de données les plus complètes et fiables possible ;
- La collaboration des avocats doit être assurée ou réactivée en clarifiant le budget ou en adaptant l'assistance de seconde ligne, ce afin de pouvoir encore garantir le bon fonctionnement du service de permanence du barreau;
- La réflexion menée au sein du Forum de concertation concernant la rationalisation de l'assistance de l'avocat doit être poursuivie, certainement en vue des exigences supplémentaires qui pourraient être imposées par la CEDH ou l'Union européenne. Il faut se préparer correctement en vue d'une éventuelle adaptation aux nouvelles exigences. En ce sens, il faut mener une réflexion plus large sur la possibilité d'adaptations plus fondamentales de notre système judiciaire;
- Il faut continuer à répertorier les propositions législatives, les confronter à l'avis des acteurs concernés et les convertir en propositions concrètes (elles seront présentées dans le rapport d'évaluation final);
- Certaines pratiques nécessitent des directives supplémentaires et une plus grande uniformisation (entre autres pour la convocation et l'assistance pour les suspects mineurs, les signalements, le report du droit d'informer une personne de confiance et le droit au silence);

- Enfin, dans le cadre de la poursuite du développement de la loi Salduz et de sa pratique, il faut continuer à prendre en considération les craintes qui ont été exprimées concernant l'inégalité juridique entre les suspects et envers les victimes.